

Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'

De zes pijlers gepeild

Voortgangsrapportage
juni 2021

Redactie:
Marieke Reitsma, Ad Hoogendam, Peter Nafzger,
Ine Pulles en Hugo van der Poel

Monitor Sportakkoord
'Sport verenigt Nederland'
De zes pijlers gepeild

Voortgangsrapportage juni 2021

Met steun van het Ministerie van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Redactie:

Marieke Reitsma, Ad Hoogendam, Peter Nafzger,
Ine Pulles en Hugo van der Poel

Vormgeving:

Aangenaam Ontwerp, Aad Voermans

© Mulier Instituut / Utrecht, juni 2021

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoud

Lees hier de beknopte versie van deze rapportage. →

Inleiding

4 →

Ondersteuning vanuit nationale lijn, sportlijn en lokale lijn

7 →

Inclusief sporten en bewegen

8 →

Duurzame sportinfrastructuur

24 →

Vitale sport- en beweegaanbieders

38 →

Positieve sportcultuur

50 →

Van jongs af aan vaardig in bewegen

63 →

Topsport die inspireert!

73 →

Slotbeschouwing

79 →

Bijlagen

83 →

Terug naar Inhoud

Volgende, vorige pagina

Externe link

Interne link

1. Inleiding

1.1 Leeswijzer rapportage

Dit rapport geeft de voortgang van het Nationaal Sportakkoord weer. Het rapport is op verschillende manieren te lezen; integraal of in verkorte versie door via de navigatieknoppen te kiezen voor selecties van het rapport.

De hoofdstukken 3 tot en met 8 zijn gewijd aan de zes thema's (pijlers) van het sportakkoord. De hoofdstukken zijn op dezelfde manier opgebouwd. Het hoofdstuk over topsport is beknopter, omdat hierop nog geen monitoring door het volgen van indicatoren heeft plaatsgevonden.

- Elk themahoofdstuk start met een overzichtsparagraaf met de belangrijkste ontwikkelingen en conclusies. Na deze paragraaf heeft de lezer een beeld van de voortgang in deze pijler, en kan via de navigatieknoppen worden doorgelinkt naar de overzichtsparagraaf van de volgende pijler. Op deze manier krijgt de lezer in circa 20 pagina's een beeld van de voortgang in alle pijlers.
- Als na het lezen van de overzichtsparagraaf meer detailinformatie over de betreffende pijler gewenst is, dan kan via de navigatieknoppen worden doorgelezen in het hoofdstuk. In de tweede paragraaf van elk hoofdstuk worden hoofdstuk de ambitie,

doelen en maatregelen van de pijler uiteengezet in een doelenboom. In de derde paragraaf wordt aan de hand van de (proces) indicatoren alle informatie over de voortgang in die pijler gepresenteerd. Zo krijgt de lezer in circa 15 pagina's per pijler een gedetailleerd beeld van de voortgang.

In hoofdstuk 1 (inleiding) wordt kort de achtergrond en de monitoringwijze van het sportakkoord toegelicht. In hoofdstuk 2 wordt de werking van de drie implementatielijnen – de lokale lijn, de sportlijn en de nationale lijn – toegelicht en is een overzicht te vinden van de ondersteunende activiteiten die vanuit de drie lijnen plaatsvinden. Hoofdstuk 9 bevat een slotbeschouwing, waarin wordt ingegaan op de ontwikkelingen en voortgang van het sportakkoord als geheel. Tenslotte is een managementsamenvatting beschikbaar, met daarin de belangrijkste resultaten uit de Monitor Sportakkoord.

1.2 Achtergrond sportakkoord

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) hebben 29 juni 2018 het [Nationaal Sportakkoord](#) ondertekend. In het akkoord is de ambitie uitgesproken dat iedereen in Nederland nu en in

Marieke Reitsma

de toekomst zonder belemmeringen in een veilige en gezonde omgeving plezier in sport en bewegen kan hebben (VWS, VSG, & NOC*NSF, 2018).

In het kader van het Nationaal Sportakkoord zijn zes thema's onderscheiden, waarvoor zes deelakkoorden zijn opgesteld en ondertekend door VWS, NOC*NSF en VSG (strategische partners) en andere partijen, die zich hebben gecommitteerd aan het leveren van inspanning op het betreffende thema. Tussen haakjes staat het aantal partijen dat naast de strategische partners heeft meegetekend:

1. inclusief sporten en bewegen (8);
2. duurzame sportinfrastructuur (9);
3. vitale sport- en beweegaanbieders (4);
4. positieve sportcultuur (5);
5. van jongs af aan vaardig in bewegen (10);
6. topsport inspireert (8).

Na ondertekening hebben de partijen in werkgroepen verdere invulling gegeven aan de thema's en nagedacht over de wijze van uitvoering. Het uitgangspunt hierbij is geweest: 'samenwerken, verbinden en versterken'. De vernieuwing is vooral gezocht in de gezamenlijke, op de (lokale) vraag gerichte aanpak, en daarbij zo min mogelijk nieuwe activiteiten opzetten en maximaal gebruik maken van wat er al is.

1.3 Implementatie sportakkoord

Het Nationaal Sportakkoord en vijf van de onderliggende deelakkoorden zijn getekend voor een periode van ruim drie jaar (september 2018 t/m 2021). Voor deelakkoord

topsport betreft het de periode oktober 2019 t/m 2021. In 2020 is besloten het sportakkoord met een jaar te verlengen tot en met 2022. De Rijksoverheid (ministerie van VWS) trekt jaarlijks ruim 400 miljoen euro voor het sportakkoord uit. Hiervan is 240 miljoen bestemd voor twee subsidieregelingen (SPUK en BOSA), waarmee gemeenten en sportorganisaties worden gecompenseerd in het kader van de verruiming van de btw-sportvrijstelling (zie ook hoofdstuk 4. Duurzame sportinfrastructuur). De resterende 160 miljoen is het 'reguliere' budget van VWS voor sport, waarvan ongeveer 130 miljoen is bestemd voor topsport, de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) en kennisbeleid/internationale zaken. Het 'vrije' budget voor het sportakkoord is ongeveer 30 miljoen. Maar ook betrokken partijen leveren een bijdrage, vaak in de vorm van cofinanciering.

De implementatie van het akkoord verloopt langs drie lijnen. De implementatielijnen vormen als het ware de beschikbare instrumenten van het sportakkoord, en die instrumenten worden ingezet om aan de thematische doelen te werken. De samenhang tussen de implementatielijnen en de inhoudelijke thema's is zichtbaar in figuur 1.1. Om de matrix overzichtelijk te houden hebben we bij de implementatie de sublijnen beperkt tot twee per implementatielijne. De kleuren in de matrix hebben geen inhoudelijke betekenis en dienen alleen om verschillende lijnen gemakkelijk van elkaar te kunnen onderscheiden.

Niet elk instrument is geschikt voor elk thema. Een wit vlak in de matrix betekent dat (het

instrument van) een sublijn (nog) niet wordt ingezet op dit thema. De ondersteunende activiteiten die vanuit de drie lijnen plaatsvinden, worden in hoofdstuk 2 toegelicht.

1.4 Monitoring sportakkoord

Een consortium van beleidspartners en kennispartijen voert de monitoring uit. Het consortium bestaat uit de drie beleidspartners (NOC*NSF, VSG en VWS) en de kennisinstellingen RIVM, Kenniscentrum Sport & Bewegen (KCSB) en Mulier Instituut. Het Mulier Instituut stelt de halfjaarlijkse voortgangsrapportages samen, met inbreng van en in samen-

werking met de consortiumpartners. Deze rapportage is de vijfde voortgangsrapportage. Zie voor een overzicht van alle voortgangsrapportages de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord](#).

In deze rapportage ligt de focus op de voortgang in de zes pijlers van het sportakkoord. Er is slechts in globale zin aandacht voor het lokale perspectief, terwijl daar het grootste deel van de uitvoering plaatsvindt. In de voortgangsrapportage uit november 2020 werd dieper ingegaan op wat er in de lokale akkoorden is vastgelegd en in functie daarvan tot uitvoer komt. De voortgangsrapportage van november 2021 zal opnieuw in het teken

Figuur 1.1 Samenhang inhoudelijke thema's en implementatielijnen (instrumenten) van het sportakkoord (2018-2022)

		Inclusief sporten en bewegen	Duurzame sportinfrastructuur	Vitale sport en beweegaanbieders	Positieve sportcultuur	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Topsport die inspireert
Lokale lijn	Lokale akkoorden	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
	Buurtsportcoaches	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow
Sportlijn	Sportlijn (diensten, adviseurs, back office, SPN)	Dark Purple	Dark Purple	Dark Purple	Dark Purple	Dark Purple	Dark Purple
	Impuls versterken bonden	White	Pink	Pink	Pink	Pink	White
Nationale lijn	Projectsubsidies	Blue	Blue	White	Blue	Blue	Blue
	Innovatieveprojecten	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue

staan van de uitvoering van het sportakkoord op lokaal niveau.

Lees een volledige beschrijving van de gebruikte methode voor deze monitorrapportage in [bijlage 1](#) →.

1.5 Covid-19 en het sportakkoord

Door de coronamaatregelen die vanaf maart 2020 zijn genomen om het coronavirus in te dammen, en die ook in 2021 nog voortduren, heeft een groot deel van de (georganiseerde) sport lange tijd stilgelegen. Nog altijd heeft de sport te maken met beperkende maatregelen, denk aan groepsmaatregelen en het volledig openstellen van sportkantine. Voor veel Nederlanders is het moeilijk gebleken om op de voor hen gebruikelijke manier te kunnen sporten en bewegen. Uit de [Monitor Sport en corona](#) blijkt dat de sport hard door de beperkende maatregelen geraakt wordt. De directe schade voor de breedtesport over 2020 bedraagt tussen de 533 miljoen en 541 miljoen euro. Met name commerciële sportaanbieders worden hard geraakt, maar ook verenigingen hebben het zwaar. Zo bestaan er bij verenigingen zorgen over de terugloop van het ledenaantal. Het mag duidelijk zijn dat de gehele sportsector, die gezamenlijk aan het realiseren van de ambities

van het Nationaal Sportakkoord werkt, het afgelopen jaar te maken heeft gehad met het de coronacrisis. Prioriteiten lagen een tijd lang elders dan bij het uitvoeren van het de acties van het sportakkoord. Positieve bijkomstigheid is dat de bewustwording van het belang van sport en bewegen als gevolg van corona is toegenomen. Mogelijk kan dit de opgelopen vertraging en schade op termijn compenseren. Al met al is het coronavirus is een onvoorziene omstandigheid die hoogstwaarschijnlijk invloed heeft op de uitvoering van het sportakkoord. Hoe dit precies in de uitvoering doorwerkt, zal in de komende monitorrapportages blijken.

Deze rapportage is een 1-meting of 'foto' van de situatie wat betreft de ambities en doelen uit de deelakkoorden van het Nationaal Sportakkoord. Het merendeel van de metingen voor de indicatoren heeft plaatsgevonden in coronatijd, waardoor het effect van de coronamaatregelen en het stilleggen van de sport moet worden meegenomen bij de interpretatie van de uitkomsten. Ook voor de procesindicatoren voor de inspanningen die vanuit het sportakkoord zijn geleverd, geldt dat de informatie in vrijwel alle gevallen afkomstig is uit coronatijd. We geven overal aan wanneer de informatie is verzameld en doen melding van de eventuele invloeden van de coronacrisis op de uitkomsten.

1. De drie beleidspartners (VWS, NOC*NSF en VSG) hebben het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport & Beweging in mei 2020 gevraagd een Kennisconsortium Sport en Corona in te richten en de gevolgen van de maatregelen ter bestrijding van de coronacrisis voor de sport in kaart te brengen en te volgen. Dit heeft geleid tot drie uitgaven van de Monitor Sport en corona. Lees hierover meer op de [webpagina Monitor Sport en corona](#) ↗.

Referenties hoofdstuk 1

- VWS, VSG, & NOC*NSF (2018). *Nationaal sportakkoord 2018-2022. Sport verenigt Nederland*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).
- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P. & Poel, H. van der (2020).

Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. Van akkoord naar uitvoering. Utrecht: Mulier Instituut.

- Pulles, I., Eldert, P., van, Nafzger, P. & Poel, H. van der (2021). *Monitor Sport en corona III. Gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector*. Utrecht: Mulier Instituut.

2. Ondersteuning vanuit nationale lijn, sportlijn en lokale lijn

De implementatie van het sportakkoord verloopt langs drie lijnen: de lokale lijn, de sportlijn en de nationale lijn.

Lokale lijn

De lokale lijn is gericht op het breder verankeren en duurzaam versterken van sport en bewegen als doel en middel in de samenleving. Met nieuwe samenwerkingsverbanden op lokaal (of regionaal) niveau moet met gezamenlijke inzet, budgetten en energie aan gedeelde ambities worden gewerkt. Binnen de lokale lijn zijn in de eerste periode van het Nationaal Sportakkoord met behulp van een sportformateur lokale sportakkoorden opgesteld. In

november 2020 hadden vrijwel alle Nederlandse gemeenten een lokaal of regionaal sportakkoord gesloten. Met behulp van uitvoeringsbudgetten vanuit de lokale lijn wordt uitvoering gegeven aan de lokale akkoorden. Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) is trekker van de lokale lijn en werkt hierin samen met de andere partners van het sportakkoord. Lees meer over de lokale sportakkoorden in de [Monitor Sportakkoord van november 2020](#). ↗ In november 2021 verschijnt een nieuwe rapportage over de lokale sportakkoorden. Naast de sportformateurs en uitvoeringsbudgetten voor iedere deelnemende gemeente vinden vanuit de lokale lijn ook andere (ondersteunende)

Marieke Reitsma

activiteiten plaats, zoals kennisbijeenkomsten, workshops en intervisiesessies voor beleidsambtenaren sport, buurtsportcoaches of anderen. Lees meer over de activiteiten in de lokale lijn in [bijlage B2.1](#). →

Sportlijn

De kern van de sportlijn is om vanuit de gezamenlijke sport (NOC*NSF, sportbonden en NL Actief) bij te dragen aan de lokale en landelijke samenwerking rondom de sportaanbieder (in de sportlijn 'club' genoemd) en de ondersteuning van clubs en vrijwilligers. De sportlijn moet een impuls geven aan deze processen en is daarmee een aanvulling op de activiteiten die de gezamenlijke sport al langer uitvoert. De activiteiten die in de sportlijn worden uitgevoerd richten zich op de volgende onderwerpen:

- versterking en verbinding lokale sport;
- kwaliteitsvolle en effectieve verenigingsondersteuning, supportdesk en registratiesysteem;
- online kaderontwikkeling;
- positieve sportcultuur en grensoverschrijdend gedrag;
- inclusief sporten en bewegen en diversiteit;
- normen en verduurzaming sportaccommodaties;
- gezonde sportomgeving en meer mensen in beweging.

De belangrijkste nieuwe (ondersteunende) processen in de sportlijn in het kader van het sportakkoord zijn de inzet van Adviseurs Lokale Sport, de beschikbaarheid van diensten (services) om sportaanbieders te ondersteunen en het optimaliseren van het supportsysteem (helpdesk) en de registratiesystemen. Lees meer over de activiteiten in de sportlijn in [bijlage B2.2](#). →

Nationale lijn

De nationale lijn richt zich op kennisdeling, borging en validatie binnen de thema's van het sportakkoord. Het doel hiervan is om vraagstukken te beantwoorden en gedragsverandering teweeg te brengen. Het ministerie van VWS is trekker van de nationale implementatielij. In functie hiervan worden verschillende typen (ondersteunende) activiteiten uitgevoerd:

- het verlenen van projectsubsidies en -opdrachten;
- innovatieprojecten, door het uitzetten van challenges via Sportinnovator;
- kennis- en validatievraagstukken;
- het opzetten van Communities of Practice (CoP).

Lees meer over de activiteiten in de nationale lijn in [bijlage B2.3](#). →

3. Inclusief sporten en bewegen

Agnes Elling, Ine Pulles, Marieke Reitsma en Caroline van Lindert

Leeswijzer hoofdstuk 3

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen een conclusie over de voortgang in de pijler inclusief sporten en bewegen. Voor meer verdiepende informatie verwijzen we naar paragrafen 2 en verder.

In paragraaf 2 worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 wordt aan de hand van (proces)indicatoren meer informatie gepresenteerd over de voortgang van de doelen en maatregelen van de pijler inclusief sporten en bewegen.

3.1 Overzicht en voortgang

De ambitie van het thema inclusief sporten en bewegen is dat iedere Nederlander een leven lang plezier beleeft aan sporten en bewegen in een inclusieve sport- en beweegomgeving. Inclusief sporten en bewegen vormt in feite het centrale uitgangspunt van het sportakkoord en heeft een verbindende rol richting de andere thema's. Zie voor de doelen en maatregelen die aan deze ambitie zijn gekoppeld de doelenboom in paragraaf 3.2.

Voorliggende paragraaf bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en opbrengsten in de pijler. De paragraaf is gebaseerd op de oogstsessie inclusief sporten en bewegen en de bevindingen uit de gevolgde indicatoren zoals vastgesteld in het monitorplan (zie voor verder uitwerking van de indicatoren paragraaf 3.3).

Voortgang

Met een diverse groep deskundigen is in een oogstsessie een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste veranderingen binnen de pijler inclusief sporten en bewegen. In combinatie met de bevindingen uit de gevolgde indicatoren, zijn enkele ontwikkelingen te destilleren. Volgens de deelnemers aan de oogstsessie is binnen het deelakkoord inclusief sporten en bewegen sprake van positieve ontwikkelingen op het gebied van bewustwording, agendering, samenwerking, ontwikkeling van (aangepast) sportaanbod en aandacht voor specifieke doelgroepen. De drie belangrijkste ontwikkelingen worden besproken.

Meer beleidsaandacht voor het thema inclusie

- Als gevolg van de inspanningen binnen het deelakkoord en versterkt door (coronage-relateerde) maatschappelijke aandacht voor inclusie en de urgentie van het tegengaan van sociale ongelijkheid, is er zowel op landelijk als gemeentelijk niveau meer beleidsaandacht voor het thema inclusie. Zo is het Charter Diversiteit en Inclusie door minstens 26 sportbonden ondertekend en is het thema in 93 procent van de lokale sportakkoorden genoemd en uitgewerkt. Inclusief sporten en bewegen staat daarmee hoger op de lokale agenda en is sterker geïntegreerd. Door sterkere lokale positionering van het thema inclusief sporten en bewegen worden meer activiteiten op dit thema ondernomen, veelal in samenwerking met landelijke partners uit de alliantie 'Sporten en bewegen voor iedereen'.
- De sterkere positionering kan de impact van het deelakkoord vergroten en uiteindelijk leiden tot concrete veranderingen in menskracht, expertise, aanpak en gedrag. Veranderingen in inclusief denken en handelen zijn niet altijd eenvoudig te meten, zeker in tijden van corona. Een belangrijke vraag die daarbij steeds gesteld moet worden is of er daadwerkelijk een verandering in aanpak en handelen bewerkstelligd is of dat het blijft bij (sociaal wenselijke) agendering van het thema als een soort marketingstrategie (vgl. greenwashing). Het agenderen van het thema inclusief sporten en bewegen is niettemin een van de noodzakelijke maatregelen die bij moeten dragen aan het vanzelfsprekend maken van inclusief sporten en bewegen (een van de doelen). Het waargenomen

resultaat van de inspanningen sluit dan ook aan bij de oorspronkelijke doelen van het deelakkoord.

Meer samenwerking binnen het thema

- Het vormen van (lokale) allianties en samenwerkingsverbanden is een speerpunt van het sportakkoord en een voorwaarde voor het effectief en duurzaam creëren van inclusief sporten en bewegen. Het is

dan ook een positieve ontwikkeling dat diverse beleidspartners en uitvoeringsorganisaties, zoals de alliantie 'Sporten en bewegen voor iedereen', lokale allianties, sportbonden, enz., intensiever zijn gaan samenwerken op de thema's diversiteit en inclusie. Initiatieven en activiteiten worden vaker gezamenlijk opgepakt en afgestemd. Zo zijn contacten tussen de alliantiepartners en gemeenten tot stand gekomen en komt

het vaker voor dat de verschillende alliantiepartners de eigen activiteiten afstemmen of integreren met programma's van andere partijen op lokaal niveau. Dankzij de intensievere samenwerking op landelijk en lokaal

niveau is het gezamenlijk agenderings- en handelingsvermogen toegenomen. Dit komt ten goede aan projecten gericht op inclusie, al dan niet voor specifieke doelgroepen, en kan resulteren in een effectievere aanpak.

- Aandachtspunt is dat de totstandkoming van samenwerking met en tussen partijen en tijd kost, zowel op landelijk als lokaal niveau. De voorlopige conclusie is dat de agenderingsfase goed op weg is met het uitspreken en vormen van allianties, maar dat de praktische uitvoering nog achterblijft, mede vanwege corona en dat de lokale sportakkoorden zich veelal nog in de startfase van uitvoering bevinden.

Verbreiding van aangepast sporten naar andere groepen

- Het opzetten, versterken en uitbreiden van passend sport- en beweegaanbod is een van de maatregelen van het deelakkoord. Voorheen lag de focus vooral op passend sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking. Nu zien de diverse betrokken partijen in de praktijk een verbreiding van aangepast sporten voor mensen met een beperking naar het versterken van een toegankelijk sportaanbod voor alle (doel) groepen.
- De samenwerkingsverbanden voor aangepast sporten zijn zich ook meer gaan richten op het vergroten van de toegankelijkheid van sport- en beweegdeelname voor doelgroepen als ouderen, mensen met een lage sociaaleconomische status en LHBT+-personen. Daarnaast ervaren betrokkenen dat buurtsportcoaches meer dan voorheen aandacht hebben voor (aangepast en toegankelijk) sporten voor deze doelgroepen, hoewel dat (nog) niet uit de peilingen over de inzet van buurtsportcoaches blijkt. De microbudgetten van NOC*NSF worden voor meer verschillende doelgroepen aangevraagd.

Ook zetten de samenwerkingsverbanden aangepast sporten in op het verbeteren van bestaand en het initiëren van nieuw sport- en beweegaanbod voor deze groepen. De verbreiding van doelgroepen werkt door tot in de regio's, waar expertise op diverse doelgroepen gedeeld kan worden en waar sport- en beweegaanbod ontwikkeld wordt. Dit komt ten goede aan het doel om de regio's in Nederland te versterken op het gebied van inclusief sporten en bewegen door intensieve samenwerking.

Conclusie

- In de afgelopen twee jaar zijn forse stappen gemaakt in het agenderen van het belang van een inclusiever sport- en beweeglandenschap voor iedereen, als een belangrijke doorsnijdende ambitie van het sportakkoord. Dit is mede gebeurd door een sterkere bundeling van en samenwerking tussen organisaties en personen met expertise in zowel sporten en bewegen als de wensen, mogelijkheden en ervaren beperkingen van specifieke groepen mensen (o.a. mensen met een beperking, huishoudens met een laag inkomen en/of laag opleidingsniveau, ouderen, mensen met een migratieachtergrond, LHBT+-personen).
- Op landelijk, regionaal en lokaal niveau is deze verhoogde agendering en samenwerking vooral aangejaagd door de alliantie(partners) Sporten en bewegen voor iedereen. De inzet vanuit het deelakkoord inclusief sporten en bewegen heeft geleid tot meer beleidsmatige bewustwording van de noodzaak van een inclusief sport- en beweegbeleid, mede gevoed door een

breder maatschappelijke aandacht voor het belang van inclusie en diversiteit en het tegengaan van sociale ongelijkheid. Naast meer bewustwording en agendering van en samenwerking op het thema inclusie (o.a. bij bonden en gemeenten) hebben verbreding van doelgroepen en kennisverdieping plaatsgevonden. Dat blijkt uit dat behalve meer inzet op en ondersteuningsregelingen voor het toegankelijker maken van sport en bewegen voor mensen met een beperking, er meer beleidsaandacht is gekomen voor het tegengaan van sociaaleconomische en sociaal-culturele belemmeringen. Bovendien lijkt bij beleidsmakers en sportprofessionals sprake van toegenomen kennis over het thema sociale inclusie (méér dan alleen deelname) en meer inzicht in overlap en onderscheid tussen ervaren praktische, financiële, persoonlijke en/of sociale belemmeringen van verschillende sociale groepen (intersecties).

- De coronapandemie lijkt hierbij een paradoxale rol te spelen. Enerzijds is de beleidsmatige urgentie van sport en bewegen voor iedereen, juist ook voor fysiek en maatschappelijk kwetsbaardere groepen, hierdoor versterkt. Er is meer oog voor het belang van het nemen van een grotere verantwoordelijkheid/regie door overheden en sportbonden om ervaren belemmeringen voor specifieke groepen weg te nemen. Anderzijds was de doorvertaling naar en uitrol van deze versterkte agendering door meer concrete inzet vanuit sportaanbieders en -ondersteuners (o.a. sportverenigingen, sport- en beweegprofessionals) maar beperkt mogelijk. Wel is door de corona-

maatregelen extra ingezet op vervangend (online) aanbod voor kwetsbare groepen, zoals ouderen en mensen met een beperking en/of chronische aandoening. Door grote beperkingen in de reguliere uitvoering van de organisatie (en ondersteuning daarvan) van sport en bewegen, ontstond tegelijkertijd meer ruimte voor versterking en uitwisseling van inhoudelijke expertise en voor uitbreiding en (door)ontwikkeling van vernieuwende en/of aangepaste sport- en beweegactiviteiten en ondersteuning.

- Een belangrijk aandachtspunt is dat de doorvertaling en implementatie van toegenomen aandacht en samenwerking op diverse beleidsniveaus ook beter erkend en zichtbaar worden bij lokale sport- en beweegaanbieders (o.a. verenigingen), sport- en beweegprofessionals (buurtsportcoaches) en vooral ook de diverse doelgroepen waarop het beleid zich richt. Dit zal onder andere moeten blijken wanneer de plannen uit de lokale sportakkoorden worden uitgevoerd en de opbrengsten zichtbaar worden, en wanneer wat betreft uitvoering weer meer uitvoering mogelijk is na de coronacrisis. De afgelopen jaren is gebleken dat veel inzet en samenwerking nodig was om te komen tot meer draagvlak en (her)agendering van het tegengaan van sociale ongelijkheid in de deelname aan en organisatie van het sport- en beweeglandschap. Soms kunnen relatief kleine aanpassingen, regelingen of ondersteuning groot verschil maken. Op het niveau van de concrete ondersteuning bij het begeleiden van (groepen) mensen naar (meer/passender/plezieriger) deelname aan en/of betrokkenheid bij sport en bewegen

is echter vaak intensieve en langdurige inzet nodig om kleine stapjes te maken. Continuering van de inzet op inclusief sporten en bewegen in de breedte én op het tegengaan van doelgroep-specifieke belemmeringen is dan ook nodig om dichterbij de ambitie van sport en bewegen voor iedereen te komen. Duurzame verankering van inclusief sporten en bewegen vraagt om versterking en verbreding van kennis en expertise op het gebied van inclusie en diversiteit, zowel in opleidingen als onder professionals op alle beleids- en uitvoerende niveaus. Het agenderen van sociale inclusie als beleidsprioriteit is een noodzakelijke voorwaarde, maar voor het duurzaam creëren van een inclusief sport- en beweeglandschap moeten nog vele extra stappen worden gezet. Meer informatie over de oogstsessies?

Meer informatie over de oogstsessies?

Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

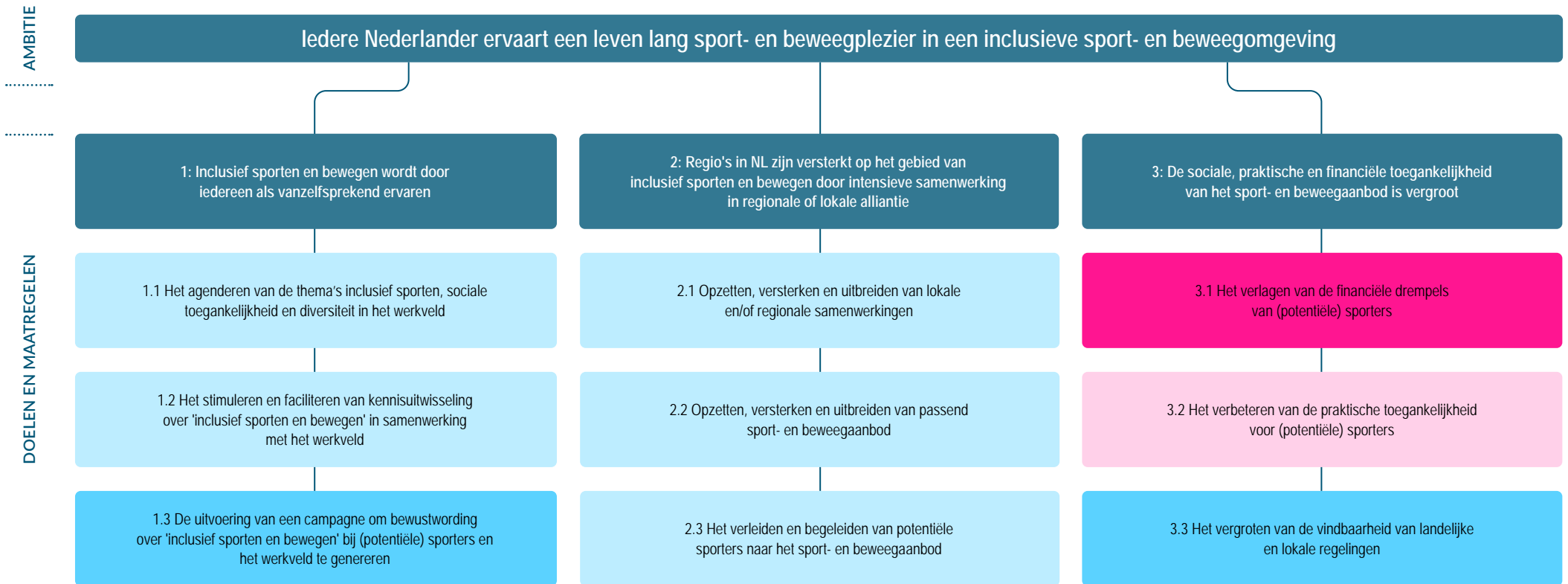
Verder lezen?

Deze paragraaf bevatte een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler inclusief sporten en bewegen.

- Klik om verder te gaan naar het volgende hoofdstuk: de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler [duurzame sportinfrastructuur \(H4\)](#) →.
- Klik om verdiepende informatie te lezen over de voortgang in de pijler inclusief sport en bewegen:

- [paragraaf 3.2](#) →: Doelenboom inclusief sporten en bewegen;
- [paragraaf 3.3](#) →: Voortgang uitvoering inclusief sporten en bewegen (presentatie indicatoren).

3.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

Type maatregelen

- Voorzieningen
- Informeren/communicatie
- Reguleren
- Ondersteunen
- Financiële prikkel
- Opleiden

Meer informatie over de doelenboom?
 Lees een toelichting bij de totstandkoming van de doelenboom [in bijlage B1.3 →](#)

3.3 Voortgang uitvoering Inclusief sporten en bewegen

Informatie over de indicatoren van het thema inclusief sporten en bewegen is ook terug te vinden op de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) (inclusief sporten en bewegen) van RIVM. Hieronder worden eerst enkele indicatoren op landelijk niveau gepresenteerd, die betrekking hebben op de overkoepelende ambitie van de pijler inclusief sporten en bewegen. Daarna volgen de indicatoren per doel.

Wekelijkse sportdeelname en voldoen aan beweegrichtlijnen

Dit zijn kernindicatoren sport en bewegen. Meer informatie over de kernindicatoren is te vinden op de [website sportenbewegenincijfers.nl](#) van het RIVM.

De cijfers voor wekelijkse sportdeelname zijn stabiel ten opzichte van eerdere jaren en in het voldoen aan de beweegrichtlijnen is een lichte stijging waarneembaar (tabel 3.1). Diverse andere studies meldden een afname in sport- en beweegdeelname vanwege corona (zie ook [Monitor Sport en Corona III](#)). Vanwege corona gerelateerde methodologische aanpassingen bij de dataverzameling, zijn de cijfers uit 2020 echter niet goed vergelijkbaar met 2019. De stijging in het voldoen aan de beweegrichtlijnen is deels het gevolg van een toename in wandelen en huishoudelijk werk. Iets wat we tijdens de coronacrisis massaal met zijn allen zijn gaan doen. Dat zijn tevens activiteiten die we niet direct op ons netvlies

Tabel 3.1 Aandeel van de bevolking van 4 jaar en ouder dat wekelijks sport en voldoet aan beweegrichtlijnen, totaal en naar verschillende achtergrondkenmerken, in 2019 en 2020 (in procenten)

	Sportdeelname wekelijks: % van de bevolking van 4 jaar en ouder dat wekelijks aan sport doet		Voldoen aan beweegrichtlijnen: % van de bevolking van 4 jaar en ouder dat voldoet aan de beweegrichtlijnen	
	2019	2020	2019	2020
Totaal	54	55	49	53
Man	55	56	51	55
Vrouw	53	54	47	50
4-11 jaar	63	65	56	61
12-19 jaar	70	70	45	47
20-34 jaar	65	64	56	58
35-54 jaar	54	57	50	56
55-64 jaar	46	45	49	54
65-79 jaar	39	43	47	47
80 jaar en ouder	20	20	17	23
Lager opleidingsniveau	30	30	36	39
Middelbaar opleidingsniveau	48	49	48	52
Hoger opleidingsniveau	66	68	57	62
Inkomen kwintiel 1	40	41	41	44
Inkomen kwintiel 2	41	38	41	42
Inkomen kwintiel 3	49	53	48	52
Inkomen kwintiel 4	58	60	52	55
Inkomen kwintiel 5	68	68	55	62
Geen chronische aandoening en lichamelijke beperking	60	61	53	58
Alleen een lichamelijke beperking	27	25	34	33
Alleen een chronische aandoening	50	49	48	50
Een lichamelijke beperking en een chronische aandoening	23	21	19	20
Nederlandse nationaliteit	55	56	51	54
Westerse migratieachtergrond	52	55	50	54
Niet-westerse migratieachtergrond	47	46	39	44
Heteroseksueel	53	55	50	54
Lesbisch/homoseksueel/biseksueel	56	59	53	58

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) i.s.m. het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu), 2019-2020.

hebben als ons gevraagd wordt of we minder zijn gaan sporten en bewegen.

In het kader van het deelakkoord inclusief sporten en bewegen is het vooral interessant om te kijken in hoeverre bestaande verschillen in sportdeelname en het voldoen aan beweegrichtlijnen tussen diverse sociale groepen zijn veranderd. De cijfers over 2020 laten zien dat verschillen in sport- en beweegdeelname tussen diverse sociale groepen in ieder geval niet zijn afgenomen. In enkele gevallen, zoals het sport- en beweeggedrag naar opleidingsniveau en huishoudinkomen en tussen mensen met en zonder beperking, is het verschil zelfs iets groter geworden. Vergeleken met 2019 deden mensen met een beperking en/of chronische aandoening in 2020 nog minder vaak aan sport en/of bewegen dan mensen zonder chronische aandoening of beperking. Dit toegenomen verschil is waarschijnlijk een gevolg van corona, aangezien deze groep vanwege een hogere medische kwetsbaarheid extra belemmerd werd in hun maatschappelijke deelname, waaronder sport en bewegen.

Diversiteit in clublidmaatschap

De meest actuele gegevens over de indicator diversiteit in clublidmaatschap, op basis van de Vrijetijdsonibus 2018 (VTO), werden gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De gegevens zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Nieuwe cijfers uit de VTO 2020 komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Op gemak voelen bij sportaanbieder

De meest actuele gegevens over de indicator

op gemak voelen bij sportaanbieder, op basis van de Leefstijlmonitor - aanvullende module 2019 (LSM-a), werden gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De gegevens zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. De volgende meting van de LSM-a is in 2021.

Diversiteit in sportverenigingskader

- De diversiteit in besturen van sportverenigingen naar geslacht en leeftijd is in 2021 vergelijkbaar met 2017. Het merendeel van de bestuursleden is man, en tweederde van de bestuursleden zijn 50 jaar of ouder (tabel 3.2). Drie op de tien verenigingen hebben geen enkele vrouw in hun bestuur
- De diversiteit onder overige kaderleden (trainers en hoofdtrainers) wordt eind 2021 opnieuw uitgevraagd via het verenigingspanel. In de [Monitor Sportakkoord van juni 2020](#) zijn de meest actuele gegevens gerapporteerd, uit het verenigingspanel 2018.

Diversiteit in bondsbestuur en overig topkader

Begin 2021 is door het Mulier Instituut een vragenlijst uitgezet onder alle sportbonden. Het vragenblok met betrekking tot inclusie is door 51 bonden (deels) ingevuld; 29 van de 33 olympische sportbonden en 22 van de 43 niet-olympische sportbonden. Naast niet-olympische bonden zijn ook kleine bonden met minder dan 5.000 leden ondervertegenwoordigd, waardoor de resultaten geen volledig representatief beeld geven van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden.

- Dat veel bonden aangeven diversiteitsbeleid te hebben dat zich (mede) richt op een

Tabel 3.2 Diversiteit in verenigingsbesturen naar geslacht en leeftijd in 2017 (n=411) en 2021 (n=524; in procenten)

	2017	2021
Man	71	72
Vrouw	29	28
Jonger dan 36 jaar	14	12
36 t/m 50 jaar	21	22
50 t/m 65 jaar	37	36
65 jaar en ouder	29	30

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel, 2017 en februari 2021

Tabel 3.3 Diversiteit in bondsbestuur en talent/bondstrainers, naar geslacht en leeftijd (in procenten)

		2017	2021
Bondsbestuur	Man	82	77
	Vrouw	18	23
	Bonden zonder vrouwen in bestuur	28	28
	Jonger dan 30 jaar	3	6
	30 t/m 50 jaar	35	27
	51 jaar en ouder	61	67
		2019	2021
Talent/bondstrainers	Man	85	86
	Vrouw	15	14
	Jonger dan 36 jaar		21
	36-50 jaar		43
	51 jaar en ouder		35

Bron: NOC*NSF, Sportbondenmonitor 2017, Registratie talent/bondscoaches 2019,2021; Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

goede man/vrouwverhouding in het bondsbestuur (zie ook figuur 3.4), lijkt te resulteren in een groter aandeel vrouwen (23%) vergeleken met 2017 (18%), zie tabel 3.3. Deze stijging lijkt niet alleen veroorzaakt door de overrepresentatie van olympische

sportbonden, waar het aandeel vrouwelijke bondsbestuurders groter is (28%); ook onder de niet-olympische bonden is het aandeel vrouwelijke bondsbestuurders met 24 procent hoger dan in 2017. Het aandeel bonden dat geheel uit mannen bestaat is

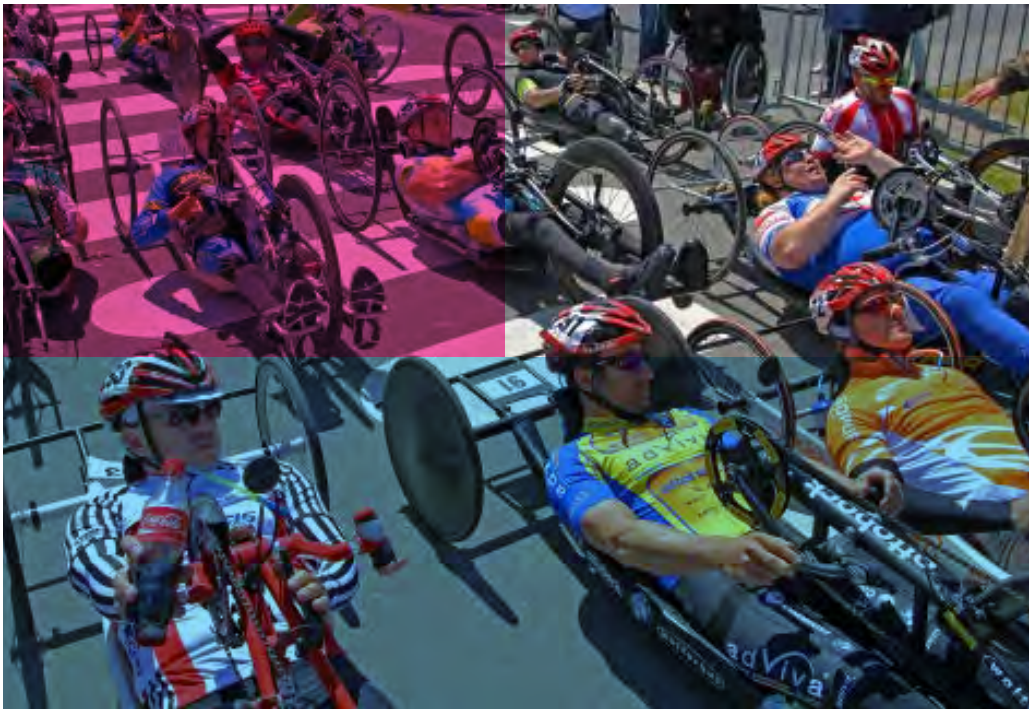

gelijk gebleven: ruim een kwart van alle bondsbesturen (28%) heeft geen enkele vrouw in het bestuur (tabel 3.3).

- Onder de in 2021 bij NOC*NSF geregistreerde talent- en bondstrainers is het aandeel vrouwen 14 procent, vergelijkbaar met 2019 (15%; tabel 3.3).
- De meeste bondsbestuurders zijn tussen 51 en 64 jaar oud (55%) en één op de tien is ouder dan 65 jaar (samen 67%, zie tabel 3.3). Ruim een kwart is tussen de 30 en 50 jaar. Een op de tien is ouder dan 65 jaar en 5 procent is jonger dan 30. Talent- en bondstrainers zijn gemiddeld wat jonger; één op

de drie is ouder dan 50 jaar en één op de vijf jonger dan 36 jaar.

- Wat betreft diversiteit naar etnisch-culturele achtergrond en mensen met een beperking, geven steeds minimaal zeven op de tien bonden aan dat er geen mensen met een migratieachtergrond en/of beperkingen in het bondsbestuur, als talent/bondstrainer of op hoger beleids-/managementniveau actief zijn (niet in tabel). Het vaakst benoemen bonden dat minimaal één persoon met een migratieachtergrond actief is in het bestuur (24%) en als trainer (24%). Een op de tien bonden geeft

aan dat iemand met een beperking in het bondsbestuur actief is en ook bij één op de tien sportbonden zijn toptrainers met een beperking actief.

Doel 1. Sporten en bewegen wordt door iedereen als vanzelfsprekend ervaren

Maatregel 1.1: Agenderen van thema's inclusief sporten, sociale toegankelijkheid en diversiteit in het werkveld

Activiteiten alliantiepartners en projectpartners

De tien partners van de Alliantie 'Sporten en bewegen voor iedereen' (Jeugdfonds Sport & Cultuur, Bas van de Goor Foundation, MEE NL, Stichting Life Goals, John Blankenstein Foundation, Nationaal Ouderenfonds, Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), Sportkracht 12, NOC*NSF, Fonds Gehandicaptensport) spannen zich op verschillende manieren in om het thema inclusief sporten te agenderen in het werkveld. Naast de alliantiepartners dragen ook andere organisaties binnen het sportakkoord bij aan het agenderen van het thema inclusief sporten, zoals Special Olympics, Special Heroes en Stichting Gouden Dagen. Enkele voorbeelden:

- In 2020 is het Volwassenenfonds Sport & Cultuur (VFS&C) opgezet door Team Sportservice, vanuit Sportkracht 12 en met ondersteuning van de andere Alliantiepartners 'Sporten en bewegen voor iedereen'
- Sportkracht 12 heeft in 2020 verschillende activiteiten/projecten onder de aandacht gebracht in haar netwerk, namelijk de campagne #ikneemjemeer, passend voetbal van

de KNVB, de oproep 'Ready to Sport' van NOC*NSF, het stimuleringsbudget passend sporten en de fietsactie van Oldstars Ouderenfonds.

- In samenwerking met de John Blankenstein Foundation heeft voetbalclub Telstar op paarse vrijdag (11 december 2020) in regenboogshirts gespeeld, voor een bredere LHBTI acceptatie in het voetbal.
- Uniek Sporten heeft in 2020 een landelijke campagne over inclusie gevoerd, gericht op zowel lifestyle als op sporten en bewegen. Daarnaast is door het platform verschillende digitale content ontwikkeld, zoals de podcast 'Onbepakt'.
- NOC*NSF heeft in 2020 de podcast 'De sportclub voor écht iedereen & de inclusieparadox' gemaakt.
- MEE NL heeft aandacht gevraagd voor een gezonde leefstijl bij haar achterban via de website, onder andere met het [praktijkverhaal 'Bevorderen gezonde leefstijl'](#). MEE NL denkt verder samen met de andere partijen vanuit de alliantie mee met Nationale Raad Zwemveiligheid (NRZ) hoe zwemlessen beter toegankelijk kunnen worden voor kinderen met een beperking.
- De alliantiepartners hebben in de zomer van 2020 een fysieke bijeenkomst georganiseerd ter ondertekening van het manifest voor inclusie en participatie.
- Geïnitieerd vanuit de alliantiepartners is er veel aandacht geweest voor de 'Inclusieve beweegvriendelijke omgeving'. Over dit onderwerp is onder andere een kenniscafé georganiseerd door Kenniscentrum Sport & Bewegen en wordt gewerkt aan een inspiratiedocument.

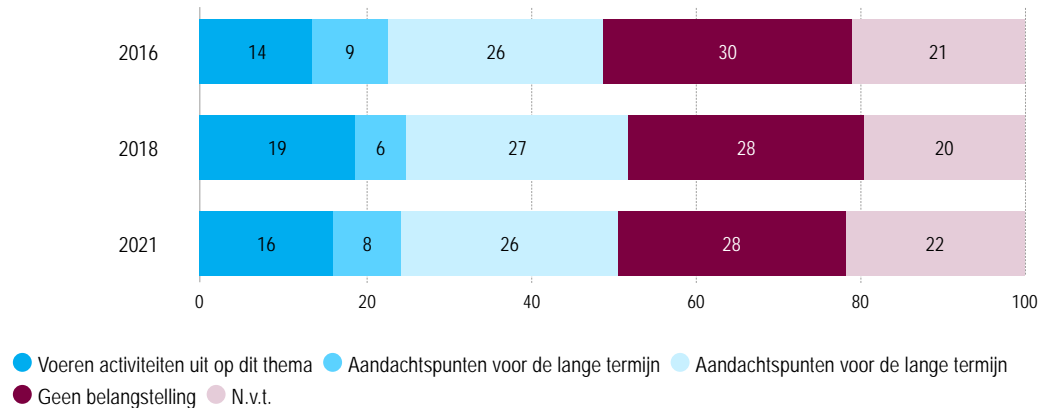
- VSG heeft (sociale) inclusie/diversiteit geïntegreerd en initiatieven van de alliantiepartners onder de aandacht gebracht op onder andere bijeenkomsten, kennisdagen, ambtelijke en bestuurlijke overleggen in de regio en door middel van de inzet communicatiekanalen voor gemeenten en buurtsportcoaches. Dit geldt ook voor initiatieven rondom het vergroten van zwemveiligheid.
- Stichting Gouden Dagen voert het programma VitaliteitSpelen uit, gericht op een verbeterd beweegaanbod voor ouderen. Het programma bestaat uit het delen van kennis over interventieprogramma's, activiteiten en mogelijkheden, de inzet van VitaliteitsCoaches bij zorginstellingen, het opleiden van zorgprofessionals, buurtsportcoaches en vrijwilligers en inzet op bewustwording voor het belang van bewegen voor ouderen.

In het algemeen valt op dat veel digitaal en alternatief aanbod en activiteiten zijn ontstaan, deels vervangend op bestaande zaken vanwege de coronasituatie, bijvoorbeeld via webinars, coronaproof activiteiten of digitale communicatie.

Activiteiten bij sportverenigingen voor mensen die belemmeringen ervaren om te (gaan) sporten en bewegen

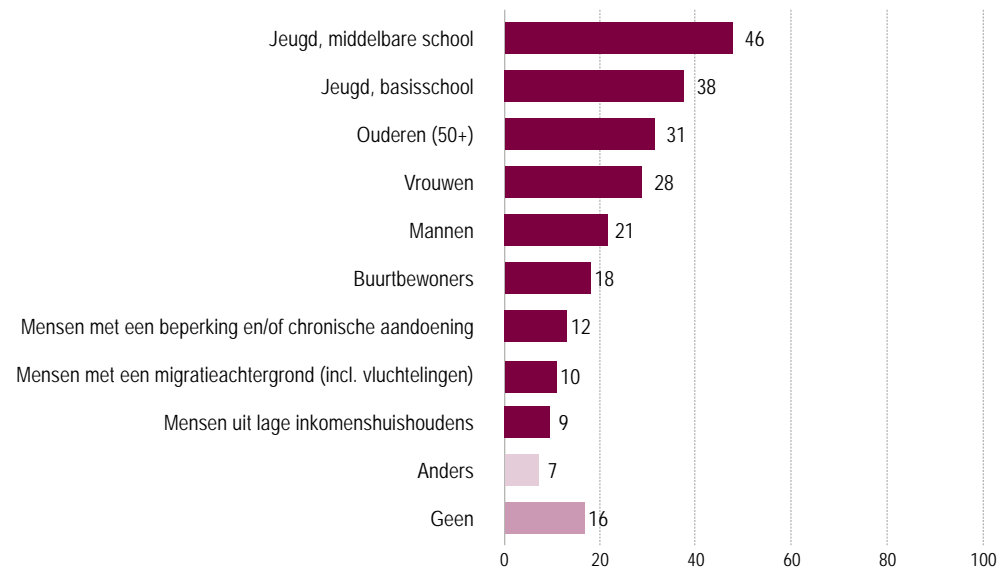
In figuur 3.1 is zichtbaar dat het aandeel sportverenigingen dat aangeeft activiteiten voor kwetsbare doelgroepen uit te voeren of dit als aandachtspunt voor de korte termijn te zien, de afgelopen vijf jaar ongeveer gelijk is gebleven. In de [Monitor Sportakkoord van juni 2020](#) is gerapporteerd over de activiteiten of openingstijden voor speciale doelgroepen bij ondernemende sportaanbieders. Een nieuwe peiling onder deze aanbieders volgt eind 2021.

Figuur 3.1 Activiteiten voor kwetsbare doelgroepen bij verenigingen in 2016 (n=501), 2018 (n=442) en 2021 (n=549; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel, voorjaar 2016, najaar 2018 en februari 2021.

Figuur 3.2 Mate waarin sportverenigingen specifieke doelgroepen graag (beter) willen bereiken, in 2020 (in procenten, n=453)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel, zomer 2020.

Aandacht voor mensen die belemmeringen ervaren in beleid bij sportverenigingen

In figuur 3.2 is zichtbaar dat 84 procent van de sportverenigingen aangeeft minstens één specifieke groep graag (beter) wil bereiken. Het vaakst willen zij jeugd in de middelbare school- of basisschoolleeftijd (beter) bereiken.

Gemeentelijk sport- en beweegbeleid voor kwetsbare groepen

De meest actuele gegevens over gemeentelijk sport- en beweegbeleid gericht op specifieke groepen komen uit een peiling onder het VSG gemeentepanel in december 2019 en zijn gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De gegevens zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Eind 2021 wordt dit opnieuw uitgevraagd via het VSG gemeentepanel.

Beleid en ambities van sportbonden gericht op sociale inclusie en diversiteit

- Vier op de tien sportbonden die de vragenlijst begin 2021 invulden (n=44) gaven aan de afgelopen twee jaar actief te zijn geweest in het stimuleren/ondersteunen van verenigingen om een inclusief sportklimaat en/of diversiteit in kaderfuncties te bevorderen. Voor één op de drie respondenten is dat een ambitie. De overige bonden zijn dit niet van plan de komende twee jaar (20%) of weten het niet (7%).
- Specifieke groepen waar bonden zich in hun verenigingsondersteuning met betrekking tot inclusie/diversiteit het meest op richten zijn meisjes/vrouwen (47%), mensen met een beperking (44%), ouderen (38%) en/of jongeren (34%, zie

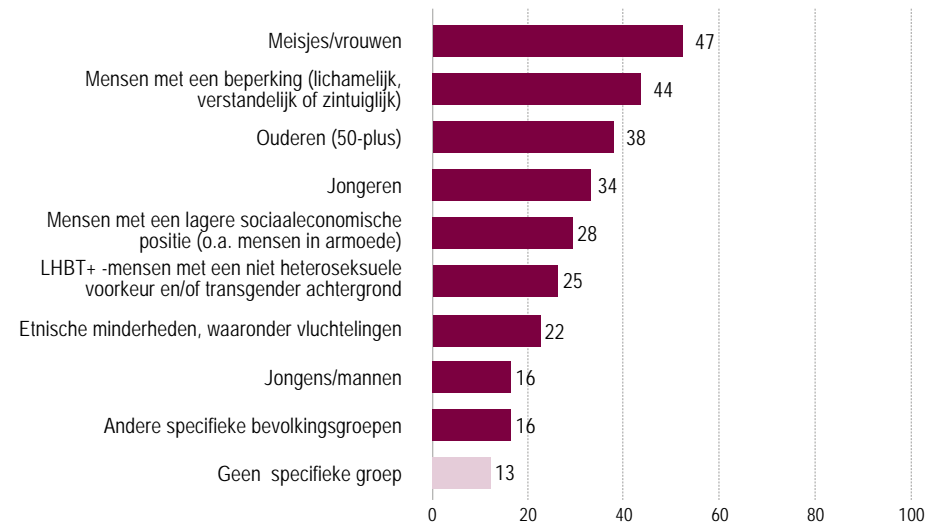
figuur 3.3). Ongeveer een kwart geeft aan zich (ook) te gaan richten op het verbeteren van inclusie voor mensen in lage sociaal-economische posities, LHBT+ personen en/of etnische minderheden.

- Opvallend is dat bijna één op de vijf respondenten niet wist of hun bond de charter diversiteit en inclusie van NOC*NSF heeft ondertekend. Zes op de tien bonden gaven aan het te hebben ondertekend, en een kwart niet.

Diversiteitsbeleid op kaderfuncties

- Het diversiteitsbeleid op kaderfuncties bij sportverenigingen wordt in 2021 opnieuw onderzocht via het verenigingspanel. In de [Monitor Sportakkoord van juni 2020](#) zijn de meest actuele gegevens gerapporteerd, uit het verenigingspanel 2018.
- In de peiling onder sportbonden begin 2021 zijn onder meer vragen gesteld over het diversiteitsbeleid ten aanzien van kaderfuncties bij sportbonden. Figuur 3.4 laat zien dat zeven op de tien van alle responderende bonden en driekwart van de olympische bonden doelstellingen of beleid hebben dat gericht is op het vergroten/behouden van de sociale diversiteit in hogere kaderfuncties, vooral in bondsbesturen (57%), maar ook onder trainers/coaches (33%), in commissies (31%) en managementfuncties (29%). De resultaten lijken een verbreding te laten zien in de functies waarop het diversiteitsbeleid zich richt, hoewel een goede vergelijking met eerdere jaren lastig is, omdat de vragenlijst in 2021 niet door alle bonden is ingevuld en olympische bonden – die vaker diversiteitsbeleid hebben (78% tegenover

Figuur 3.3 Specifieke bevolkingsgroepen waar sportbonden zich in hun verenigingsondersteuning met betrekking tot inclusie/diversiteit op (gaan) richten; meerdere antwoorden mogelijk (in procenten, n=32)

* Aan de vragenlijst hebben 29 van de 33 olympische sportbonden en 22 van de 43 niet-olympische sportbonden deelgenomen. De vragenlijst is relatief minder vaak ingevuld door kleine sportbonden (<5.000 leden), waardoor de resultaten geen representatief beeld van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden geven.
Bron: Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

59% niet olympische bonden) - zijn oververtegenwoordigd.

- Van de bonden met diversiteitsbeleid (n=36), richten vrijwel alle bonden zich op diversiteit naar geslacht (89%) en twee derde ook naar leeftijd (69%; niet in figuur). In minder mate wordt ook gekeken naar sociale diversiteit in etnisch-culturele achtergronden (31%), het hebben van een beperking (17%), seksuele voorkeur (14%) en/of opleidingsniveau (14%). Deze percentages komen sterk overeen met gegevens uit 2018.

Maatregel 1.2: Het stimuleren en faciliteren van kennisuitwisseling over 'inclusief sporten en bewegen' in samenwerking met en voor het werkveld

Kennisuitwisseling over inclusief sporten en bewegen

Er is in 2020 veel ingezet op kennisontwikkeling en verspreiding, zowel breed op het thema inclusief sporten als doelgroep specifiek, onder andere door de alliantiepartners 'inclusief sporten en bewegen voor iedereen'. Ook hier valt op dat veel digitaal aanbod is ontstaan,

deels vervangend op bestaand aanbod vanwege de coronasituatie, bijvoorbeeld via webinars of online presentaties.

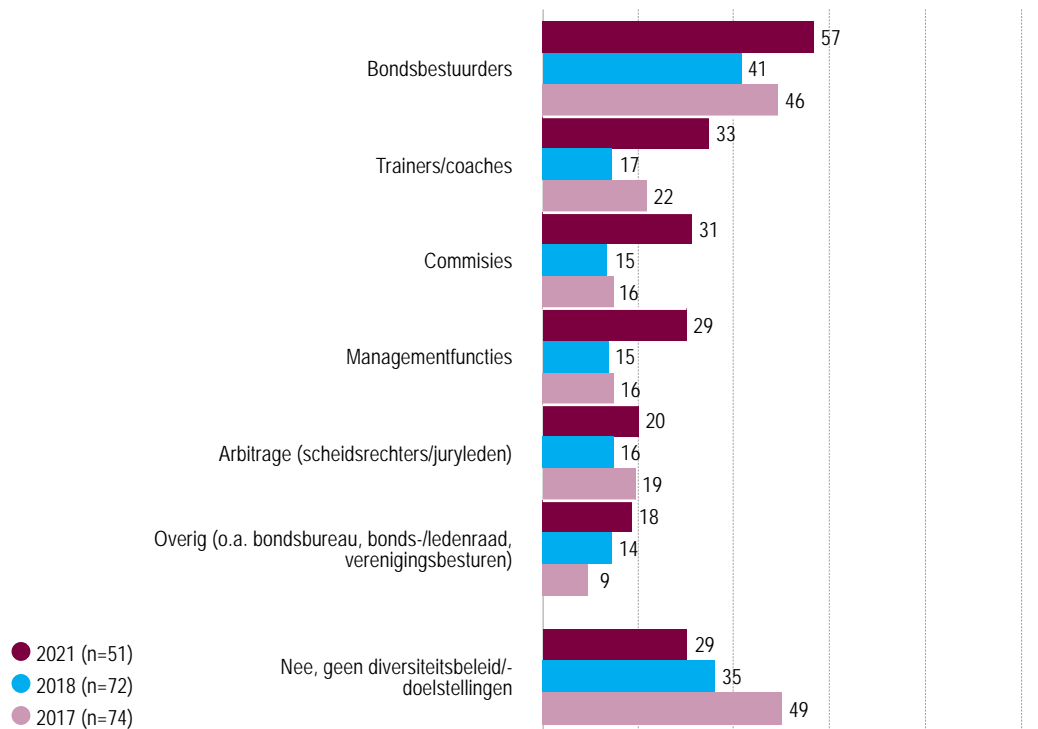
Online platform

De [website inclusiefsportenenbewegen.nl](#) is ontwikkeld en wordt beheerd door Kenniscentrum Sport & Bewegen en de Alliantie 'Sporten en bewegen voor iedereen'. De webpagina is gelanceerd in juni 2020, toen nog via [allesoversport.nl](#), en sinds december 2020 gelanceerd via [sportakkoord.nl](#). Sinds december 2020 is de website 2.320 keer bezocht, door 1.123 unieke gebruikers (peildatum 26 mei 2021).

Overige kennisuitwisseling

- Het beweegprogramma 'Ik neem je mee' is in voorbereiding. Er zijn 150 ambassadeurs bereid gevonden om hieraan deel te nemen. Het aantal deelnemers is nog laag; hier wordt de komende tijd actief op geworven. In het najaar van 2021 wordt een bijeenkomst georganiseerd waar niet-sporters en de ambassadeurs elkaar ontmoeten. Zie voor meer informatie over het beweegprogramma de [website 'Ik neem je mee'](#).
- Een benchmarktool 'Diversiteit en Inclusie in de sport' is in ontwikkeling bij NOC*NSF, waarmee diversiteit binnen sportclubs en sportorganisaties kan worden gemeten.
- Op 14 januari 2021 is het digitale Symposium Diversiteit en Inclusie georganiseerd, waar het Charter Diversiteit en Inclusie werd gepresenteerd. Er waren ruim 180 deelnemers. 26 sportbonden hebben het charter ondertekend (maart 2021). Lees [hier](#) meer over het symposium en het charter.

Figuur 3.4 Sportbonden met doelstellingen/beleid gericht op het vergroten en/of behouden van sociale diversiteit bij bestuurders en/of andere functies in 2017, 2018 en 2021; meerdere antwoorden mogelijk (in procenten)

* Aan de vragenlijst hebben 29 van de 33 olympische sportbonden en 22 van de 43 niet-olympische sportbonden deelgenomen. De vragenlijst is relatief minder vaak ingevuld door kleine sportbonden (<5.000 leden), waardoor de resultaten geen representatief beeld van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden geven.

Bron: Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

- De John Blankenstein Foundation heeft in 2020 online gastlessen verzorgd voor basisschoolklassen.
- Sportkracht12 heeft samen met de John Blankenstein Foundation digitale bijeenkomsten georganiseerd op provinciaal niveau.
- Stichting Life Goals verzorgt vanuit de Life Goals Academie opleidingen en cursussen over de inzet van sport als middel, gericht op zorgprofessionals, buurtsportcoaches, sporttrainers, coaches en deelnemers aan de programma's van Stichting Life Goals.

- Uniek Sporten (Fonds gehandicaptensport) heeft 53 aangesloten regio's en biedt ondersteuning en inspiratie over het thema inclusie. In november 2020 is een landelijke Uniek Sporten dag georganiseerd. Daarnaast is een nieuwe community voor (regio) consultants gelanceerd en worden in 2021 webinars voor consultants georganiseerd.
- MEE NL biedt via de MEE Academie een e-learning over sporten voor mensen met een beperking aan, die speciaal bedoeld is voor professionals in de wijk die mensen met een beperking ondersteunen.
- Kenniscentrum Sport & Bewegen heeft in oktober 2020 een kenniscafé over de inclusieve beweegvriendelijke omgeving georganiseerd 'Wie geven we de ruimte?'. Er waren 92 live aanwezig en de opname is 96 keer online teruggekeken.
- VSG heeft kennisuitwisseling over inclusief sporten gestimuleerd in ambtelijke en bestuurlijke overleggen in de regio.

Maatregel 1.3: De uitvoering van een campagne om bewustwording over 'inclusief sporten en bewegen' bij (potentiële) sporters en het werkveld te genereren

Bewustwordingscampagne inclusief sporten en bewegen

In 2019 is de innovatiechallenge voor een bewustwordingscampagne inclusief sporten en bewegen uitgezet. Na een verkiezingstraject is begin 2020 het campagneplan van Zouka Media als beste beoordeeld door de alliantiepartners 'sporten en bewegen voor iedereen' en kregen zij 75.000 euro om een campagne voor inclusief sporten en bewegen te ontwikkelen. Doelstelling van de campagne is het op

gang brengen van gesprekken over de waarde van een inclusieve en gastvrije sportomgeving. De campagne 'Welkom in de sport' start (onder voorbehoud van de coronamaatregelen) in september 2021, tussen de Paralympische Spelen en de Nationale Sportweek. De campagne wordt ondersteund door tien partijen uit de Alliantie Sporten en Bewegen voor iedereen.

Doel 2. Regio's in Nederland zijn versterkt op het gebied van inclusief sporten en bewegen door intensieve samenwerking in regionale of lokale allianties

Maatregel 2.1: Opzetten, versterken en uitbreiden van lokale en/of regionale samenwerkingsverbanden

Ondersteuning lokale en/of regionale samenwerkingsverbanden

Als vervolg op het beleidsprogramma Grenzeloos Actief (2015-2018) worden regionale samenwerkingsverbanden ondersteund:

- NOC*NSF en Sportkracht12 ondersteunen 23 regionale samenwerkingsverbanden aangepast sporten (peildatum maart 2021) met procesbegeleiding. Dit gebeurt al sinds 2020. Er was met 34 aanvragen sprake van een overvraging. Iedere provincie heeft minimaal één aanvraag toegekend gekregen. De trajecten worden allemaal voor de zomer van 2021 afgerond (met uitzondering van één traject dat in september 2021 wordt afgerond).
- NOC*NSF en Sportkracht12 ondersteunen momenteel vier regionale samenwerkingsverbanden 50+ (peildatum maart 2021) met procesbegeleiding. Deze ondersteuning is

gestart op basis van de ervaringen met de samenwerkingsverbanden aangepast sporten. De trajecten vinden plaats in Deventer, Heemskerk en Alphen aan den Rijn. Eén traject is nog niet gestart.

- In 2021 is het onderzoek '[De regionale aanpak voor sporten en bewegen voor mensen met een beperking](#)' [↗](#) gepubliceerd, waarin is teruggeblikt op de werking van de regionale samenwerkingsverbanden en de rol van de regiocoördinator. Eén van de bevindingen is dat mensen met een beperking nog steeds de meest voorkomende doelgroep van de regionale samenwerkingsverbanden vormen, maar dat er de afgelopen jaren ook steeds meer aandacht voor mensen met een lage sociaaleconomische status, ouderen en LBHT-personen is gekomen.

Maatregel 2.2: Opzetten, versterken en uitbreiden van passend sport- en beweegaanbod
Activiteiten ter bevordering van passend sport- en beweegaanbod

- Microbudget/stimuleringsbudget voor opzetten passend sport- en beweegaanbod
 Tot en met 25 mei 2021 zijn 198 aanvragen gedaan voor het microbudget/ stimuleringsbudget inclusief sporten en bewegen (zie tabel 3.4). Met dit budget kunnen sport- en beweegaanbieders in afstemming met de gemeente, regio of sportbond passend sport- en beweegaanbod opzetten of versterken. Het gaat om het bereiken van mensen die vanwege leeftijd, fysieke of mentale gezondheid, etnische achtergrond, seksuele geaardheid of sociale positie belemmeringen ervaren om te gaan sporten en bewegen. Sport- en beweegaanbieders kunnen maximaal 850 euro aanvragen.

Tabel 3.4 Aantal aanvragen microbudget/stimuleringsbudget inclusief sporten en bewegen, naar doelgroep, in 2019, 2020 en 2021 (t/m 25 mei)

	Totaal	2019	2020	2021
Sociaal kwetsbare mensen	22	5	9	8
LHBTI+	2	0	1	1
Mensen met een beperking	97	40	36	21
Mensen met een laag inkomen	32	9	11	12
Ouderen	45	18	16	11
Totaal	198	72	73	53

Bron: Registratiegegevens NOC*NSF, 2019-2021.

Het merendeel van de aanvragen is gericht op aanbod voor mensen met een beperking (97 aanvragen) en ouderen (45 aanvragen). Sinds mei 2020 is besloten om een maximaal aantal aanvragen voor deze doelgroepen in te stellen, om zo aanbieders die zich (willen gaan) inzetten voor sociaal kwetsbare mensen, LHBTI+-personen en mensen met een laag inkomen meer ruimte te geven om gebruik te maken van dit budget.

- Vanuit het Nationaal Ouderenfonds zijn in 2020 65 nieuwe teams met oudere sporters gestart. Daarnaast zijn 20 zogenaamde 'De Derde Helft' verenigingen opgericht. Het doel van het fonds is om in 2021 te groeien naar 50 van deze verenigingen.
- Het Nationaal Ouderenfonds heeft inmiddels 11 nieuwe sportvarianten in Nederland ingevoerd, waaronder in 2020 OldStars running en OldStars cycling. Het doel van het fonds is om in 2021 uit te breiden tot 14 sportvarianten.
- In 2020 heeft het Nationaal Ouderenfonds de Nationale Balkon beweegdag geïntro-

duceerd, waarop bij woon en zorg-locaties beweeg- en andere activiteiten voor ouderen zijn georganiseerd. Op 4 juni 2021 heeft de tweede editie plaatsgevonden.

- Special Olympics organiseert de Nationale Spelen 2020, een multisportevenement voor sporters met een verstandelijke beperking. Het evenement is verplaatst naar juni 2021.

Maatregel 2.3: Het verleiden en begeleiden van potentiële sporters naar sport- en beweegaanbod

Activiteiten alliantiepartners en projectpartners

- Stichting Life Goals organiseert in september 2021 in Utrecht de European Life Goals Games, een 7-daags multisportevenement voor kwetsbare mensen.
- De Bas van de Goor Foundation heeft in 2020 meerdere evenementen voor mensen met diabetes omgebouwd tot coronaproof evenementen, waardoor de evenementen konden doorgaan.
- Special Olympics verzorgt het programma Healthy Athletes, waarbij sporters met een

verstandelijke beperking geholpen worden bij het herkennen van gezondheidsproblemen en hierbij worden geholpen. Daarnaast voert Special Olympics het programma PlayUnified uit, waarbij de ontmoeting tussen een sporter met en een sporter zonder een verstandelijke beperking mogelijk wordt gemaakt.

- Op door VSG georganiseerde bijeenkomsten voor buurtsportcoaches zijn sessies over inclusie geprogrammeerd (samen met partners uit de alliantie). Daarnaast is door VSG met onder andere de alliantiepartners een [Inspiratiesheet Meedoen](#) [↗](#) ontwikkeld, over de inzet van sport en cultuur in relatie tot mensen die in armoede leven.

Inzet buurtsportcoaches voor inclusief sporten en bewegen

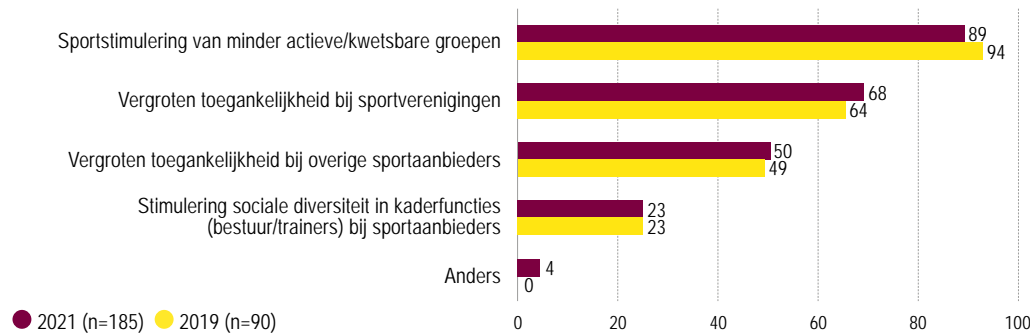
- In 2021 geeft 89 procent van de buurtsportcoaches aan met zijn/haar werkzaamheden bij te dragen aan de ambities van het deelakkoord inclusief sporten en bewegen (Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, voorjaar 2021). In figuur 3.5 is zichtbaar met welke werkzaamheden buurtsportcoaches

bijdragen aan dit thema. Eventuele verschillen tussen de peilingen in 2019 en 2021 zijn niet significant, vanwege verschillende responsbasissen.

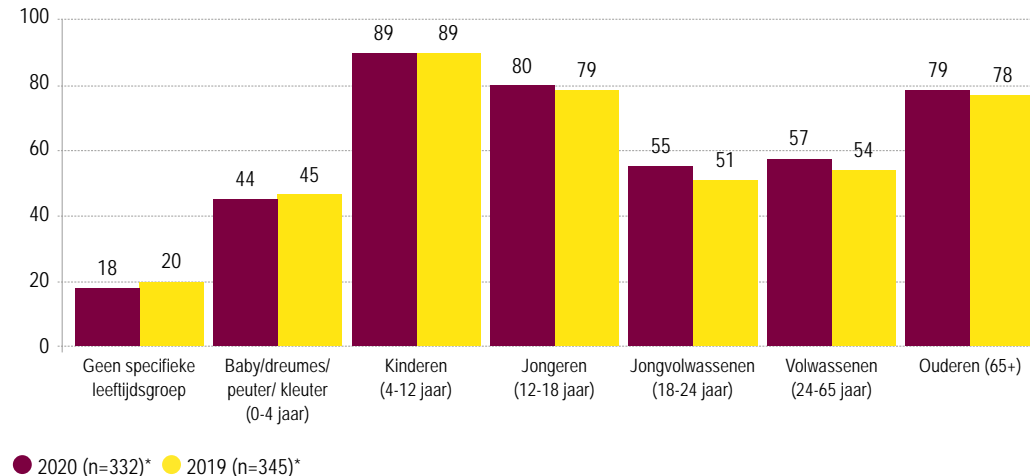
- Zie voor meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het deelakkoord inclusief sporten en bewegen, vanuit peilingen onder gemeenten en werkgevers van buurtsportcoaches de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord \(inclusief sporten en bewegen\)](#) van RIVM. In de zomer van 2021 verschijnt een factsheet (Mulier Instituut) met meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het Nationaal Sportakkoord, gebaseerd op de nieuwe peilingen onder buurtsportcoaches, gemeenten en werkgevers.

Figuur 3.5 Mate waarin buurtsportcoaches met hun werkzaamheden bijdragen aan de ambities van het deelakkoord 'inclusief sporten en bewegen', in 2019 en 2021 (basis= buurtsportcoaches die zich voor dit thema inzetten; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, najaar 2019 en voorjaar 2021.

Figuur 3.6 Aandeel gemeenten waarin buurtsportcoaches zich inzetten voor verschillende leeftijdsgroepen, in 2019 en 2020 (in procenten)

* De resultaten uit de BRC-Monitor 2019 hebben betrekking op zowel sport- als cultuurcoaches. De resultaten uit de BRC-Monitor 2020 hebben betrekking op alleen sportcoaches (buurtsportcoaches).

Bron: Mulier Instituut, Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties, 2019 en 2020.

- Zie voor meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het specifieke groepen, vanuit peilingen onder buurtsportcoaches, de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord \(inclusief sporten en bewegen\)](#) van RIVM.

Inzet buurtsportcoaches voor begeleiding vanuit de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI)

Sinds januari 2019 wordt de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI) vanuit de basisverzekering vergoed door de zorgverzekeraar. Volwassenen met obesitas en overgewicht met een risicofactor (diabetes type 2, hart- en vaatziekten, slaapapneu of artrose) komen in aanmerking voor deelname aan de GLI. Zij krijgen gedurende twee jaar advies over en begeleiding bij gezonde voeding en eetgewoontes, gezond bewegen en gedragsverandering om een gezonde leefstijl te verwerven en te behouden. Het volgende is bekend over de inzet van buurtsportcoaches voor de GLI (Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, najaar 2019 en voorjaar 2021):

- Uit de peiling in het voorjaar van 2021 onder het buurtsportcoachpanel blijkt dat ongeveer een derde van de ondervraagde buurtsportcoaches (31%) zegt op enige manier betrokken te zijn bij de GLI. In de peiling van 2019 was dit nog ruim de helft (52%).
- In 2021 geven circa zeven op de tien buurtsportcoaches (72%) die betrokken zijn bij de GLI aan mee te denken mee over passend sport- en beweegaanbod voor deelnemers aan de GLI, net als in 2019 (71%). Circa de helft (49%) begeleidt patiënten die de GLI

hebben afgerond naar structureel sport- en beweegaanbod. Dit was in 2019 nog 29 procent.

Aantal in mbo- en hbo-sportopleidingen gericht op inclusief sporten en/of sociale diversiteit

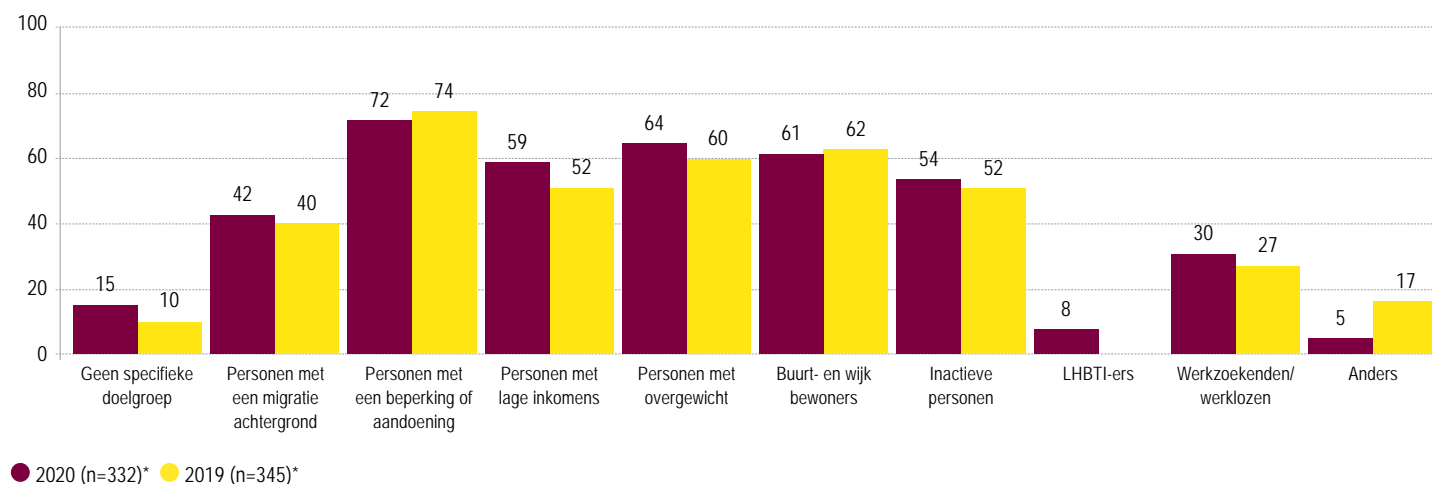
Het Mulier Instituut heeft een verkenning uitgevoerd naar aandacht voor inclusief sporten en bewegen in het curriculum bij zeven mbo-sportopleidingen en vijf hbo-opleidingen Sportkunde. De meeste mbo- en hbo-sportopleidingen geven op verschillende momenten binnen de opleiding aandacht aan de thema's sociale diversiteit en inclusie. Voor de meeste studenten van sportopleidingen zijn deze thema's echter geen onderdeel van de kerncompetenties, maar eerder vrije keuze-onderdelen. Bovendien gaan de keuzevakken en stages vaak in op één specifieke doelgroep (o.a. ouderen, mensen met beperkingen en mensen met een migratieachtergrond). Lees meer in het rapport ['Diversiteit en inclusie in sportopleidingen'](#).

Doel 3. De sociale, praktische en financiële toegankelijkheid van het sport- en beweegaanbod is vergroot

Maatregel 3.1: Het verlagen van financiële drempels voor (potentiële) sporters

Het verlagen van financiële drempels voor (potentiële) sporters draagt bij aan het wegemen van belemmeringen en het toegankelijker maken van de sport. Financiële drempels worden zoveel mogelijk weggenomen door inzet van lokale maatschappelijke organisaties,

Figuur 3.7 Aandeel gemeenten waarin buurtsportcoaches zich inzetten voor specifieke doelgroepen, in 2019 en 2020/2021 (in procenten)

* De resultaten uit de BRC-Monitor 2019 hebben betrekking op zowel sport- als cultuurcoaches. De resultaten uit de BRC-Monitor 2020 hebben betrekking op alleen sportcoaches (buurtsportcoaches).

Bron: Mulier Instituut, Monitor Brede Regeling Combinatiefuncties, 2019 en 2020.

zoals het Jeugdfonds Sport & Cultuur (JFS&C) en andere minimaregelingen.

Bereik Jeugdfonds Sport & Cultuur

Het Jeugdfonds Sport & Cultuur (JFS&C) maakt sport- en cultuurdeelname mogelijk voor kinderen die in armoede opgroeien. Voor die kinderen en jongeren betaalt het JFS&C de contributie/het lesgeld. Aanvragen voor een bijdrage worden gedaan door een intermediair. Vanuit het sportakkoord is ingezet op een verruiming van de leeftijdsgrenzen van het JFS&C van 4-18 jaar naar 2-23 jaar.

In 2020 zijn in totaal 70.962 voor het JFS&C gedaan. Dit zijn minder aanvragen dan in 2019 (81.837) en 2018 (76.711). Met name in het tweede kwartaal van 2020 is een sterke daling te zien in het aantal aanvragen ten opzichte van 2018 en 2019. Deze daling wordt ten dele ingehaald door een stijging in het derde kwartaal van 2020. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de coronamaatregelen. Zie voor meer informatie over het bereik van het JFS&C, zoals uitsplitsingen naar leeftijd, geslacht, type sportactiviteit en verdeling door het land, de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM.

Aanbod ondersteuningsregelingen voor jongeren en volwassenen

Het JFS&C is een landelijk initiatief. In 2020 is het Volwassenenfonds Sport & Cultuur (VFS&C) opgezet, door Team Sportservice, vanuit Sportkracht 12 en met ondersteuning van de andere Alliantiepartners 'Sporten en bewegen voor iedereen'. Dit fonds moet het voor gemeenten gemakkelijker maken om de volwassenen die in Nederland onder of rond het bestaansminimum leven, mee te kunnen laten doen aan sport en cultuur. Daarnaast zijn er veel lokale initiatieven die op deze

manier de sportdeelname van kinderen, maar ook van volwassenen in achterstandssituaties bevorderen. In het voorjaar van 2021 is via het VSG gemeentepanel aan gemeenten gevraagd of ze gebruik maken van ondersteuningsregelingen voor kinderen en/of volwassenen die onvoldoende middelen hebben om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten.

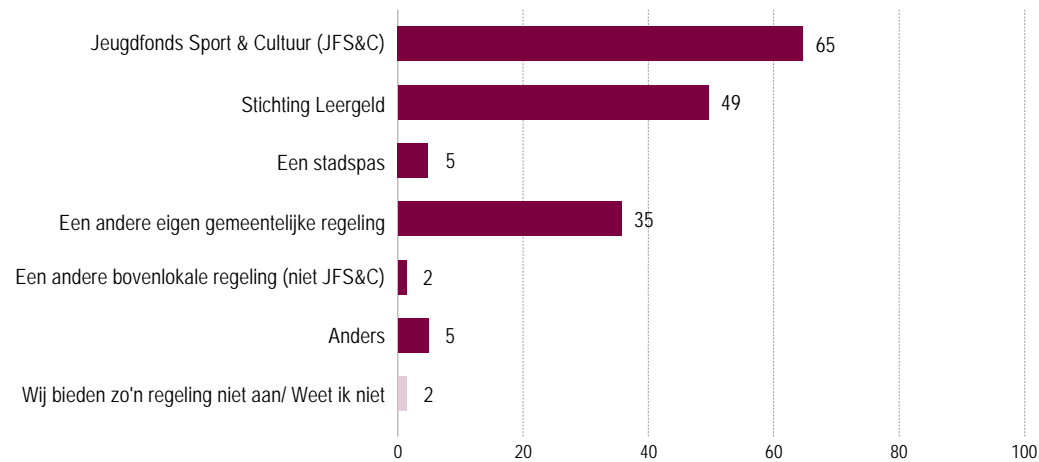
- In figuur 3.8 is te zien dat vrijwel alle gemeenten een regeling voor de jeugd aanbieden (98%). De vaakst aangeboden regeling is het JFS&C (65%). Ook Stichting Leergeld en een eigen gemeentelijke regeling worden vaak gebruikt. Vrijwel alle gemeenten die een regeling voor de jeugd aanbieden, geven aan dat die beschikbaar is voor iedereen tot 18 jaar (91%).
- In figuur 3.9 is te zien dat twee derde van de gemeenten een regeling voor volwassenen aanbiedt (63%). Het vaakst wordt een eigen gemeentelijke regeling aangeboden (45%). Vrijwel alle gemeenten die een regeling voor volwassenen aanbieden, geven aan dat die beschikbaar is voor iedereen vanaf 18 jaar (89%). Van de 37 gemeenten die aangeven geen regeling voor volwassenen aan te bieden, geeft de helft (52%) aan hier wel geïnteresseerd in te zijn.

Maatregel 3.2: Het verbeteren van de praktische toegankelijkheid voor (potentiële) sporters

Mate waarin sportaccommodaties aangepast worden

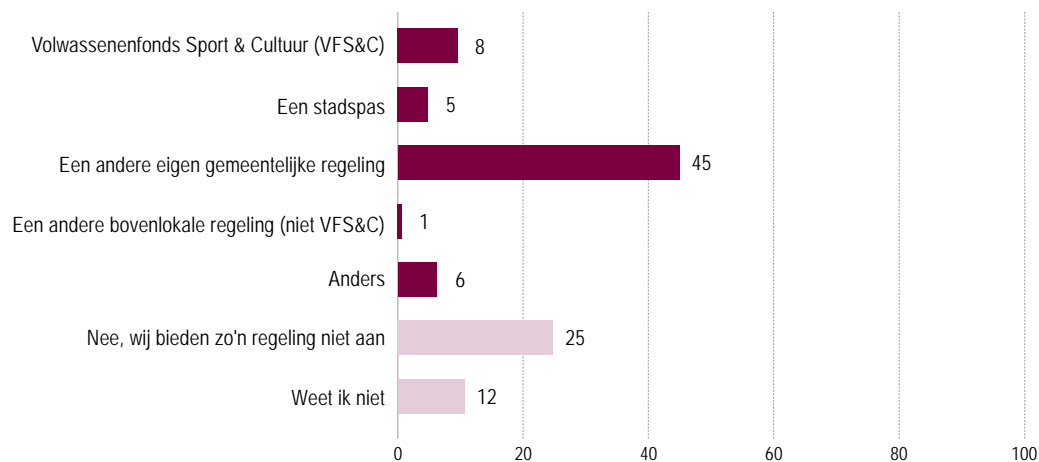
In 2020 zijn er 1.328 BOSA-aanvragen (Stimulering Bouw en Onderhoud van Sportaccommodaties) gedaan die betrekking

Figuur 3.8 Mate waarin gemeenten regelingen aanbieden voor jeugd (<18 jaar) die onvoldoende financiële middelen heeft om deel te nemen aan sport en bewegen (in procenten, n=149)

Bron: Mulier Instituut/VSG, VSG gemeentepanel, voorjaar 2021.

Figuur 3.9 Mate waarin gemeenten regelingen aanbieden voor volwassenen (18+ jaar) die onvoldoende financiële middelen hebben om deel te nemen aan sport en bewegen (in procenten, n=149)

Bron: Mulier Instituut/VSG, VSG gemeentepanel, voorjaar 2021.

hadden om het verbeteren van de toegankelijkheid (DUS-I, 2021). De meeste aanvragen waren voor het verbeteren van de toegang voor sportrolstoelen (443), het verbeteren van de akoestiek (351) of voor een lift (197). De meeste aanvragen worden gedaan vanuit de binnensport (706). Alle gegevens over de BOSA-aanvragen, waaronder die voor het verbeteren van de toegankelijkheid, worden gepresenteerd in [hoofdstuk 4 Duurzame Sportinfrastructuur](#) →.

Handreiking sporthulpmiddelen

Er is een eerste versie van de handreiking Sporthulpmiddelen voor gemeenten. Daarin staat een actueel overzicht van allerhande hulpmiddelen en goede voorbeelden van individueel maatwerk. Het doel van dit project is om sporthulpmiddelen met een goede prijs-kwaliteitverhouding beter beschikbaar en bereikbaar te maken om zo de sport- en beweegdeelname van mensen met een beperking te stimuleren. De handleiding is ontwikkeld vanuit het project 'Sporthulpmiddelen beter beschikbaar en bereikbaar' en wordt in opdracht van VWS uitgevoerd door Special Heroes NL, Gehandicaptensport NL, Esther Vergeer Foundation en Kenniscentrum Sport & Beweging. De eerste versie van de handreiking wordt sinds juni 2020 in een aantal pilotgemeenten getest en is op 22 juni 2020 gepubliceerd op de [webpagina van Kenniscentrum Sport & Beweging](#), waar ook meer informatie te vinden is. Sinds dat moment is de handreiking 1.900 keer gedownload, waarvan 1.287 keer in 2020 en 613 keer in 2021 (peildatum 26 mei 2021). In het najaar van 2021 zullen de pilots afgerond zijn en

wordt de nieuwe handreiking met gemeenten en andere betrokken partijen gedeeld.

Uniek sporten sporthulpmiddelenplatform

In maart 2021 heeft Uniek Sporten (Fonds Gehandicaptensport) met behulp van een projectsubsidie van het Ministerie van VWS het sporthulpmiddelenplatform gelanceerd. Het doel van dit platform is mensen die een hulpmiddel nodig hebben om te sporten en die dit zelf niet kunnen betalen of niet in aanmerking komen voor financiering via de gemeente of zorgverzekering, te helpen. Mensen kunnen op het platform een aanvraag indienen voor financiering van een sporthulpmiddel. Uniek Sporten financiert 85% van het (rest)bedrag. Ook voor advies kunnen mensen terecht bij Uniek Sporten Hulpmiddelen. Sinds de lancering in maart zijn al meerdere aanvragen ingediend. Fonds Gehandicaptensport ervaart dat het platform goed wordt gevonden en dat het voor mensen met een beperking inderdaad lastig is om een sporthulpmiddel gefinancierd te krijgen. Zie voor meer informatie [deze website van Uniek Sporten](#).

Landelijke vervoersvoorziening

De sportvervoersvoorziening is een tegemoetkoming in de kilometers voor het sportvervoer van mensen met een beperking. Mede hierdoor kunnen teamsporters met een ernstige (lichamelijke) beperking gezamenlijk trainen en aan wedstrijden dan wel aan competities deelnemen door het land. Special Heroes Nederland regelt de vervoersvoorziening en kent kilometerbudgetten per kalenderjaar toe aan deelnemers op basis van vastgestelde criteria. Het ministerie van VWS financiert de

sportvervoersvoorziening. Qarin is het vervoersbedrijf dat het sportvervoer uitvoert. In 2020 zijn 116 aanvragen gedaan. Tot en met mei 2021 zijn 41 aanvragen gedaan. VSG heeft op verzoek van Special Heroes gemeenten uitgenodigd voor deelname aan onderzoek over de vervoersvoorziening. Lees meer op de webpagina van [Special Heroes Nederland](#).

Maatregel 3.3: Het vergroten van de vindbaarheid van landelijke en lokale regelingen

Op allesoversport.nl is een artikel gepubliceerd met een overzicht van regelingen die gericht zijn op het wegnemen van belemmeringen, zowel financieel als praktisch van aard: ['Vind de weg naar de juiste regelingen voor meedoen met sport en bewegen'](#). Lokale regelingen worden door VSG onder de aandacht gebracht bij buurtsportcoaches en professionals, zodat zij deze lokaal in kunnen zetten. Daarnaast brengt VSG andere informatie en relevante (landelijke) regelingen onder de aandacht bij gemeenten, zoals de BOSA regeling, de handreiking sporthulpmiddelen, het platform sporthulpmiddelen en de vervoersregeling. Verder is voor het volgen van deze maatregel geen indicator opgenomen.

Referenties hoofdstuk 3

- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Brus, J., Hoekman, R.H.A. & Poel, H. van der. (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'*. Utrecht: Mulier Instituut.

4. Duurzame sportinfrastructuur

Remco Hoekman, Rick Prins, Peter Nafzger

Leeswijzer hoofdstuk 4

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en een conclusie over de voortgang in de pijler duurzame sportinfrastructuur. Voor meer verdiepende informatie verwijzen we naar paragrafen 2 en verder.

In paragraaf 2 worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 wordt aan de hand van (proces)indicatoren meer informatie gepresenteerd over de voortgang op de doelen en maatregelen van de pijler duurzame sportinfrastructuur.

4.1 Overzicht en voortgang

De ambitie van het thema duurzame sportinfrastructuur is om Nederland te voorzien van een functionele, goede en duurzame sportinfrastructuur. Daarbij gaat de aandacht in het sportakkoord uit naar het verbeteren van de exploitatie(lasten) en multi-inzetbaarheid van sportaccommodaties, de beweegvriendelijkheid van de omgeving en de verduurzaming (en innovatie) van sportvastgoed. Het thema is dus breder dan alleen duurzaamheid. De aanpak van het thema duurzame sportinfrastructuur kenmerkt zich door de verwevenheid met andere processen. Meest in het oog springend is de aansluiting op en verwevenheid met de Routekaart Verduurzaming Sport, waarin betrokken partijen (o.a. gemeenten, provincies, Rijksoverheid, NOC*NSF, VNG en Platform Ondernemende Sportaanbieders) afspraken hebben gemaakt over het realiseren van de verduurzamingsopgave. De volgende paragraaf bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en opbrengsten in de pijler. De inhoud is op basis van de opbrengsten uit twee oogstsessies (verduurzaming sportvastgoed en buitenruimte) en de bevindingen uit de gevolgde indicatoren zoals vastgesteld in het monitorplan (zie paragraaf 4.3). De ambitie van het deelakkoord voor het thema duurzame sportinfrastructuur is vertaald in vijf doelen: zie de doelenboom in paragraaf 4.2.

Voortgang

Verduurzaming sportvastgoed

- Begin 2021 is veel energie gestoken in het bij elkaar brengen van verschillende partijen,

waardoor men elkaar weet te vinden op het thema duurzaamheid. De aanwezigen van de oogstsessie ervaren dat er beter wordt samengewerkt door diverse sportaanbieders op zowel landelijk als lokaal niveau. Een gedeelde observatie is dat het momentum om te verduurzamen er nu echt lijkt te zijn. Er wordt gesproken van een mentaliteitsverandering, waardoor betrokkenen in de sport steeds concreter met elkaar durven te spreken over de verduurzamingsopgave en de financiering daarvan. Dit blijkt mede uit de diensten (sportlijn) die veelvuldig zijn aangevraagd (1420 keer) op het lokale niveau in het kader van verduurzamingstrajecten (zie ook bijlage B2.2).

- Daarnaast staat het thema duurzaamheid *an sich* steeds vaker op de agenda, wat volgens aanwezigen een aantal jaar geleden zeker niet het geval was. En dat is nodig, want de ambities en doelstellingen zijn ambitieus. Het doel is dat ruim 22.000 sportaccommodaties aan de slag gaan om in 2050 CO2-arm/-neutraal te zijn. Naast het einddoel in 2050 is er een tussentijdse doelstelling van 49 procent CO2-reductie in 2030. De stuurgroep verduurzaming sportvastgoed is zeer te spreken over de integrale aanpak van het duurzaamheidsvraagstuk in de sportsector. In de duurzame 'Routekaart' kijkt men niet alleen naar energie en CO2-reductie, maar wil men sportvelden en de sportomgeving ook klimaatadaptief en circulair maken. Daarvoor zijn drie bijbehorende werkgroepen aangesteld onder de stuurgroep om deze voortgang verder te monitoren: de werkgroepen *CO2-reductie*, *Circulair en Milieuvriendelijk beheer*. Dit gebeurt onder meer

door middel van de BOSA- en SPUK-subsidieaanvragen, die bijdragen aan het verduurzamen van de binnen- en buitensportaccommodaties voor 2050.

- In 2015 sloten NOC*NSF, VSG, brancheverenigingen in de sport en cultuurtechniek en de Golfalliantie met de Rijksoverheid al de 'Green Deal Sportvelden'. Daarin was expliciete aandacht voor een verbod op gewasbestrijdingsmiddelen vanaf 2022 voor de hele sportsector, tenzij beargumenteerd kan worden waarom een alternatief voor gewasbestrijdingsmiddelen (nog) niet mogelijk is. Het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen heeft vervolg gekregen in de Routekaart. Om te komen tot milieuvriendelijk beheer van sportvelden worden sportverenigingen actief geïnformeerd via campagnes over zogeheten 'Integrated Pest Management'. De buitensport is druk bezig haar CO2-voetafdruk te verkleinen via duurzame sportvelden (die water bergen en opvangen vóór periodes van droogte), geen of minder gewasbestrijdingsmiddelen vereisen en na hun levensduur volledig composteerbaar zijn. Inmiddels zijn diverse SBIR-projecten (Small Business Innovation Research) begonnen met de uitvoering van pilots om te testen welke manier van gewasbescherming het best aansluit bij sportvelden. De aanwezigen van de oogstsessie vinden het tempo van de huidige regelgeving soms te ambitieus. De regels zijn in enkele gevallen (zoals het verbod op de gewasbestrijdingsmiddelen) zo strikt dat de markt in zeer korte tijd rigoureuus moet veranderen. Voor sommige sport- en beweegaanbieders maken deze regels het lastig om alternatieve vormen van

beleid te ontwikkelen, maar men ziet het belang hiervan. De duurzame veranderingen zijn in die zin even noodzakelijk als onvermijdelijk.

- De COVID-periode is voor sommigen een moment geworden om te investeren, maar zorgt er tegelijkertijd voor dat partijen zich terugtrekken uit samenwerkingsverbanden. Er zijn vertragingen opgelopen in projecten, doordat men fysiek niet bij elkaar kon komen, en dat heeft gevolgen voor de groepsdynamiek. De grootste verandering die nog niet heeft plaatsgevonden, maar wel noodzakelijk is de komende jaren, is het loskomen van (Rijks)overheidsgelden als 'enige financiële bron' voor ondersteuning en samenwerkingsprojecten. Volgens aanwezigen bij de oogstsessie zal veel meer gedacht en gehandeld moeten worden vanuit privaat-publieke constructies. Daar is nu nog te veel koudwatervrees voor bij veel sportbedrijven en -verenigingen. De werkgroep heeft dan ook lichte bedenkingen of alle gestelde doelen wel op korte termijn behaald kunnen worden. Desalniettemin zien de aanwezigen dat de waaier aan duurzame betrokken partijen binnen de sportsector groeit en steeds breder wordt, en dat biedt perspectief.

Politiek momentum voor de buitenruimte

- De coronapandemie heeft een positieve invloed op sporten in de buitenruimte. Doordat veel sportaccommodaties gesloten waren, was sporten in de buitenruimte maandenlang de enige optie. De aanwezige drukte in en overbelasting van natuurgebieden en parken laat goed zien dat er ook

nieuwe uitdagingen voor de buitenruimte zijn ontstaan, die een herinrichting vereisen. Deze moet aansluiten bij de groeiende vraag naar sporten en bewegen in de openbare ruimte, maar ook ruimte overlaten voor dier en natuur. Het Nationaal Sportakkoord bevatte al voor de coronapandemie regionale en gemeentelijke plannen om de buitenruimte door te ontwikkelen. De bestaande lokale sportakkoorden voor de buitenruimte zijn daarmee in een parallel

proces terechtgekomen met de vernieuwde aandacht voor de buitenruimte als gevolg van de coronapandemie. Deze ontmoeting heeft zo voor politiek momentum voor de buitenruimte gezorgd, waardoor veel partijen bij elkaar zijn gekomen en een samenwerking hebben gestart of uitgebreid. Dit biedt beleidsruimte om de inrichting van de buitenruimte (indien nodig) te herzien.

- Er is contact gezocht met de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) om zo lokale sportaanbieders en nationale partijen met elkaar te verbinden. Zo is het belang van de groenblauwe infrastructuur uitgelicht, waarbij *buitenspelen, openluchtzwemmen, waterrecreatie en schaatsen* centraal staan. Vanuit de hengelsport is bijvoorbeeld het vissen meer in beeld gekomen. Als gevolg van de intensievere samenwerking en aandacht moet bij de (her)inrichting van de buitenruimte met steeds meer zaken rekening worden gehouden, waarbij de betrokkenen vragen stellen over de precieze invulling hiervan. Soms ontstaan (belangen)conflicten over hoe de buitenruimte wordt ingedeeld en wie dat mag doen. Tegelijkertijd is er meer synergie en samenwerking om gezamenlijk over deze uitdagingen na te denken. Veiligheid en een goede infrastructuur zijn hierbij de gemene delers voor een beweegvriendelijke omgeving, die vraagt om een brede samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen.

- In de nieuwe inrichting moet goed rekening worden gehouden met lokale behoeftes van diverse doelgroepen en met reeds bestaand beleid. In sommige buurten en wijken gaat het namelijk nog minder goed en is sprake van beweegarmoede en gezondheidsachterstanden. Een deel van de betrokkenen tijdens de oogstsessie pleit daarom voor maatregelen die gericht zijn op specifieke wijken en doelgroepen (zoals lager opleiden, kansarmen en mensen met een beperking). De verwachting is dat voor deze doelgroepen de coronamaatregelen ook zwaarder wegen, waardoor achterstanden worden vergroot. Om deze groepen

in beweging te krijgen is behoefte aan een passende infrastructuur (beweegvriendelijke omgeving), organisatorische betrokkenheid, en een activiteiten aanbod dat passend is voor de doelgroep. Met andere woorden een goede aansluiting van de hardware (voorzieningen), orgware (organisatie) en software (activiteiten aanbod) op de behoefte van de doelgroep.

- De nieuwe Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving laat zien dat er verbeteringen in de beweegvriendelijke omgeving mogelijk zijn. In 2021 bedraagt de gemiddelde score voor heel Nederland op de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving 60 op een schaal van 0 tot en met 100. Het feit dat de infrastructuur op orde is en de belangstelling hiervoor is opgenomen in het sportakkoord, laat onverlet dat (in sommige wijken) nog te weinig wordt bewogen. Een deel van de oplossing zit in de inrichting van de buitenruimte. Dat gaat over veel meer dan alleen het verbeteren van de infrastructuur. Het gaat daarbij ook om de (sociale) veiligheid en veilige wegen met actieve vervoerswijze rijdend verkeer die sporten en bewegen in de buitenruimte mogelijk maken.
- In het sportakkoord is de ambitie geuit om sport en bewegen, en in het bijzonder de beweegvriendelijke omgeving, onderdeel te laten zijn van op te stellen omgevingsvisies, waarin aandacht uit dient te gaan naar een gezondheidsbevorderende leefomgeving. Op het moment van schrijven (26 mei 2021) zijn er 56 (concept)omgevingsvisies openbaar beschikbaar op de website www.mijnomgevingsvisie.nl. ↗ De betrokkenen van de oogstsessie zien dat diverse omgevings-

visieplannen steeds meer aandacht creëren voor een gezonde en groenblauwe sportinfrastructuur en benoemen dat inwoners (in lagere statuswijken) meer in beweging moeten komen. Beleidsmakers zouden ideaal gebruik kunnen maken van het ‘politieke momentum’ dat nu leeft. Het ijzer is nu erg heet op lokaal en regionaal niveau, maar iemand moet het durven oppakken om de herinrichting van de buitenruimte in de juiste vorm te smeden. Bij voorkeur door de bovenstaande aandachtspunten op een preventieve en curatieve manier te integreren met concrete vervolgstappen.

- Tot slot constateren de aanwezigen dat een enigszins afgeweken lijn is ingezet voor het sportakkoord. Het opvallendst is dat basiselementen van het sportakkoord niet of weinig teruggekomen. *Buitenspelen, groene verbindingen en open sportaccommodaties* zijn weinig besproken in de oogstsessie. De meeste veranderingen voor de buitenruimte die langskomen hebben voornamelijk betrekking op de coronapandemie en zijn niet het gevolg van ingezette acties. Het feit dat er meer aandacht is voor het bewegen in de openbare ruimte en voor beweegroutes, is mede te danken aan de coronamaatregelen waarmee buiten sporten wordt aangemoedigd en druk ontstaat in parken, bossen en recreatiegebieden. Maar dat is in veel gevallen geen direct gevolg van de acties die team buitenruimte heeft bedacht en uitgevoerd. De vraag blijft daarmee wat er daadwerkelijk op praktijkniveau gedaan is met de doelen uit het sportakkoord om de buitenruimte te verbeteren? Het zou goed zijn als de betrokkenen van team

buitenruimte gezamenlijk op zoek gaan naar redenen waarom sommige doelen anders zijn geworden of zijn geparkeerd. Wat zijn nu precies de ideeën om tot een gezamenlijke aanpak te komen en welke aanpak en overlegstructuur passen hier het best bij? Is er meer sturing of afstemming vanuit VWS of een andere actor nodig om met een overkoepelend perspectief de voortgang te bewaken? Voor de toekomst van de buitenruimte lijkt het de aanwezigen wijs om doelstellingen te herijken.

Conclusie

- Er heerst optimisme over het thema duurzaamheid in de sport. De doelen zijn ambitieus, maar men werkt beter en meer samen en weet elkaar te vinden wanneer dat nodig is. De coronapandemie heeft in sommige gevallen tot meer investeringen geleid, maar heeft processen ook vertraagd. De stuurgroep verduurzaming sportvastgoed ziet wel beweging in het thema duurzaamheid, tegelijkertijd is er lichte kritiek op de hardheid van de wet- en regelgeving, die soms tot rigoureuze veranderingen leidt, zoals bij het verbod op gewasbestrijdingsmiddelen vanaf 2022. Rijksoverheid stimuleert de sector te verduurzamen met financiële steun in de vorm van BOSA-subsidies en SPUK-uitkeringen. Uit de subsidieaanvraagcijfers blijkt dat de sportsector hier ruim gebruik van maakt. Daarnaast dragen innovatieve SBIR-projecten bij aan de circulariteit en milieuvriendelijkheid van sportvelden.
  - Wat de buitenruimte betreft heeft de coronapandemie extra aandacht gegenereerd voor de openbare ruimte en de inrichting
- In reflectie op de oogstsessie en de belangrijkste resultaten uit de indicatoren kan gesteld worden dat de betrokkenen bij de werkgroepen druk bezig zijn om de doelen van de doelenboom te bereiken via diverse maatregelen. De voortgang op deze doelen loopt niet overal gelijk. De afwijking van doelen is met name geconstateerd in de buitenruimte, waar de vernieuwde aandacht en voortgang meer het gevolg zijn van de coronapandemie dan van ingezette acties.
  - De vertaling van doelen naar genomen acties ziet men in de doelenboom het meest terug bij de verduurzaming van sportvastgoed (doel 1) en het milieuvriendelijk maken van sportvelden (doel 2). Doel 3 (Nederland wordt steeds beweegvriendelijker) vraagt onder andere om een stevige (her)inrichting van de buitenruimte. Dit thema krijgt steeds meer een vaste plaats in gemeentelijke omgevingsvisieplannen. De genomen acties op doel 4 (verkleinen exploitatiekosten sportaccommodaties) en 5 (verhogen gebruik sportaccommodaties) zijn niet in brede zin

daarvan, een ontwikkeling die hand in hand gaat met de reeds bestaande gemeentelijke en regionale plannen. Dit ‘politieke momentum’ biedt daarmee ruimte voor beleidsinnovatie. Dat is goed nieuws voor de sportaanbieders en sportliefhebbers, maar levert ook nieuwe uitdagingen op voor de buitenruimte (vooral door overbelasting van recreatie- en natuurgebieden). De buitenruimte staat daarmee voor de uitdaging om een passende inrichting te vinden die zowel tegemoetkomt aan de groeiende vraag om te sporten en bewegen in de buitenruimte als oog houdt voor de natuur.

besproken tijdens de oogstsessie en verdienen meer aandacht. Tegelijkertijd is het lastig om alles in één sessie te bespreken. Uit de indicatoren van het monitorplan blijkt dat het energieverbruik van sportaccommodaties nauw wordt gevolgd om tot kostbesparingen te komen (doel 4), dat SPUK-uitkeringen ruim worden aangevraagd om het onderhoud en behoud van accommodaties te stimuleren en dat men actief bezig is met het plannen en uitvoeren van pilots om het sportveldengebruik te verhogen en deze multifunctioneel in te richten (doel 5).

Meer informatie over de oogstsessies?

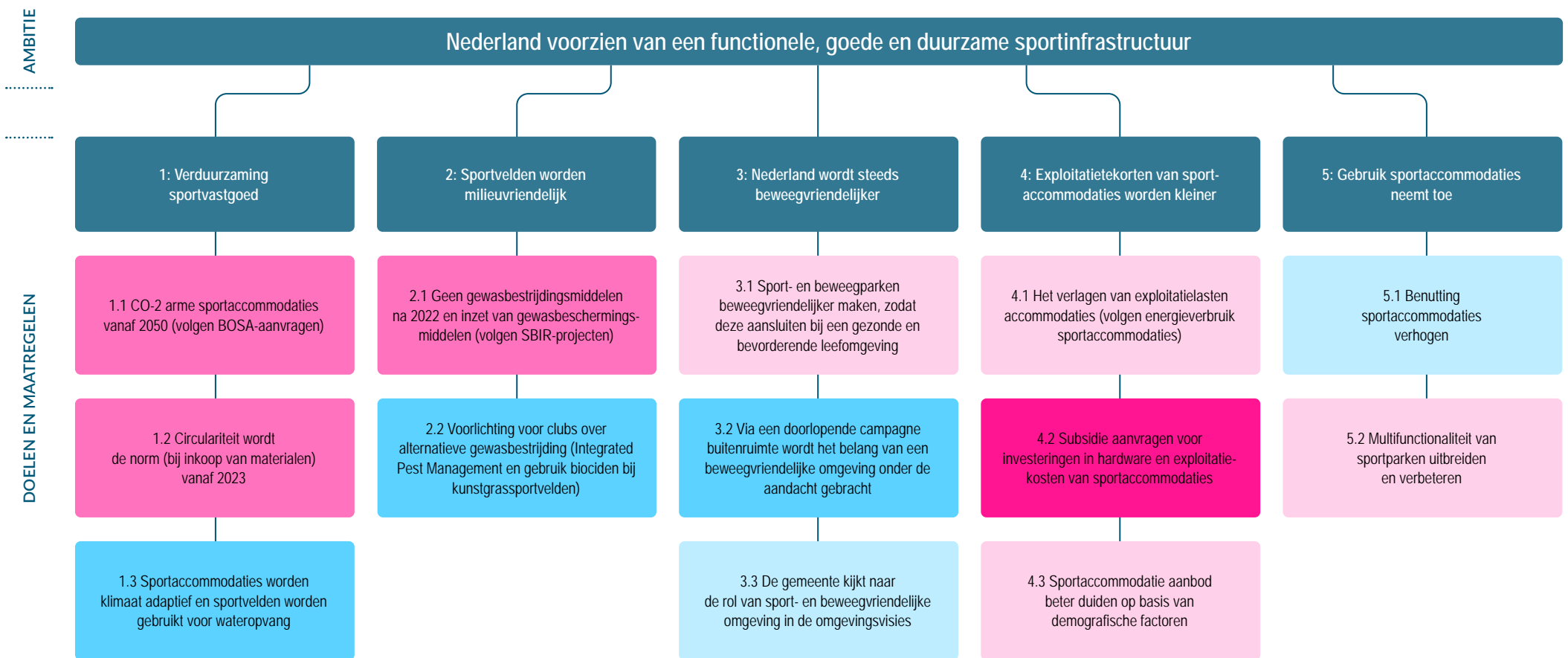
Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

Verder lezen?

Deze paragraaf bevatte een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler duurzame sportinfrastructuur.

- Klik om verder te gaan naar het volgende hoofdstuk: de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler [vitale sport- en beweegaanbieders \(H5\)](#) →.
- Klik om meer verdiepende informatie te lezen over de voortgang in de pijler duurzame sportinfrastructuur:
  - [Paragraaf 4.2](#) →: Doelenboom duurzame sportinfrastructuur
  - [Paragraaf 4.3](#) →: Voortgang uitvoering duurzame sportinfrastructuur (presentatie indicatoren)

4.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

Type maatregelen

- Voorzieningen
- Informeren/communicatie
- Reguleren
- Ondersteunen
- Financiële prikkel
- Opleiden

Meer informatie over de doelenboom?

Lees een toelichting bij de totstandkoming van de doelenboom [in bijlage B1.3 →](#)

4.3 Voortgang uitvoering Duurzame Sportinfrastructuur

Doel 1. Verduurzaming van het sportvastgoed

Het doel is dat 22.000 sportaccommodaties aan de slag gaan om in 2050 CO2-arm/-neutraal te zijn. Naast het einddoel in 2050 is er een tussentijdse doelstelling van 49 procent CO2-reductie in 2030. De routekaart sport richt zich op de verduurzaming van het sportvastgoed in eigen beheer en VNG doet dat voor sportvastgoed in gemeentelijk beheer. In 2018 is een nulmeting uitgevoerd voor het energieverbruik van sportvastgoed. Toen was de CO2-uitstoot van alle sportaccommodaties samen 1.372 kiloton; in 2050 mag deze niet meer zijn dan 69 kiloton. Volgens VWS is inmiddels (mei 2021) ruim 30.000 ton CO2 reductie gerealiseerd. Deze uitdaging vergt een totale CO2-reductie van 95 procent. Lees meer over de verduurzaming van het sportvastgoed in [de Routekaart Verduurzaming Sport](#) of het [jaarrapport 'Duurzame Sportinfrastructuur'](#).

Maatregel 1.1: CO2-arme sportaccommodaties vanaf 2050

Aanvragen BOSA-subsidie

De subsidieregeling Bouw en onderhoud sportaccommodaties (BOSA) stimuleert amateursportorganisaties om via deze regeling subsidieaanvragen te doen voor de bouw- en onderhoudskosten van sportaccommodaties en voor de aanschaf van sportmaterialen. In tabel 4.1 staat het totale bedrag per type maatregel

Tabel 4.1 Subsidieaanvragen Bouw en onderhoud van Sportaccommodaties (BOSA) in het jaar 2020, naar type maatregel en sporttype (in euro's x 1.000) (peildatum 12 april 2021)

	Binnensport	Buitensport	Watersport	Zwembaden	Overig	Totaal
A. Maatregelen energiebesparing	4.797	24.987	807	1.108	5.833	37.533
1. Verlichting						
1.1 Sportverlichting	91	9.290	-	0	1.427	10.808
1.2 Ledverlichting	1.134	7.113	45	113	1.238	9.643
2. Ventilatie, verwarming, koeling en tapwater						
2.1 Warmteterugwinning voor bestaande sportaccommodaties	305	71	15	-	163	554
2.2 Warmtepomp	693	786	73	752	1.205	3.508
2.3 Warmteterugwinning uit douchewater	42	114	-	-	-	156
3. Bouwkundig						
3.1 HR-glas voor bestaande sportaccommodaties	36	600	194	0	162	992
3.2 HR-glas voor nieuwe sportaccommodaties	7	188	-	9	1	206
3.3 Isolatie wand, vloer, dak voor bestaande sportaccommodaties	1.237	1.473	211	63	510	3.495
4. Duurzame energieopwekking						
4.1 Zonnecollectorsysteem	193	688	32	53	57	1.023
4.2 Zonnepanelen voor elektriciteitsopwekking	1.060	4.664	237	117	1.070	7.149
B. Maatregelen toegankelijkheid	706	364	119	48	91	1.328
1. Automatische deur	22	71	2	11	4	111
2. Toegang sportrolstoelen	240	96	104	-	2	443
3. Lift	95	64	3	1	35	197
4. Integraal toegankelijk toilet	5	122	3	-	50	179
5. Doelgroepspecifieke sportvoorzieningen						
5.1 Zwembadlift	-	-	7	23	-	30
5.2 Luie zwembadtrap	-	-	-	3	-	3
5.3 Akoestiek	341	10	-	-	-	351
5.4 Voorziening slechthorenden	-	-	-	-	-	-
5.5 Klok	4	-	-	10	0	14
C. Maatregelen circulariteit	1	289	0	7	221	517
1. Hergebruikt infillzand	-	207	-	-	18	225
2. Kunststof slagplanken	-	69	-	-	-	69
3. Schoonloopvoorziening	1	13	-	7	2	23
4. Gerecyclede sportvloer in sporthal*	-	-	-	-	200	200

* Ten minste 80 procent gerecycled materiaal. Bron: DUS-I, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

waarvoor een BOSA-subsidie is aangevraagd. Dit is dus niet het uiteindelijke subsidiebedrag. Het uiteindelijke subsidiebedrag is een percentage van het totale (investerings-)bedrag en wordt per categorie berekend. Voor energiebesparing, toegankelijkheid, circulariteit en veiligheidsbeleving wordt 30 procent subsidie verstrekt, voor de overige maatregelen 20 procent. Lees hier meer over BOSA-subsidies van [DUS-I, 2020](#). De aanvragen zijn verder uitgesplitst naar sporttype (binnensport, buitensport, watersport, zwembaden, en overig). Hierbij zijn in tabel 4.1 alleen de aanvragen weergegeven die onder duurzaamheid (energiebesparing en circulariteit) of toegankelijkheid vallen. De aanvragen voor 'veiligheidsbeleving' en 'overig' zijn buiten tabel 4.1 gelaten, omdat deze voorbijgaan aan de focus van dit hoofdstuk. In tabel 4.4 met de totale subsidiebedragen voor 2020 zijn deze wel meegenomen.

In tabel 4.2 wordt het totale bedrag weergegeven waarover subsidie is 'vastgesteld' of 'verleend' per type maatregel, uitgesplitst naar sporttype. Anders dan in tabel 4.1 gaat het hier om het totaalbedrag waarover subsidie wordt verstrekt. Vastgesteld en verleend zijn hier bij elkaar opgeteld. Het verschil tussen vastgesteld en verleend is het soort aanvraag. Bij een aanvraag waarbij de uitgave al heeft plaatsgevonden, wordt een verstrekte subsidie direct vastgesteld. Wanneer een subsidie voortgaand aan de investering wordt aangevraagd (bijvoorbeeld op basis van een offerte), wordt het subsidiebedrag eerst verleend. Nadat de uitgaven hebben plaatsgevonden, moet de aanvrager een afrekening aanleveren,

Tabel 4.2 Goedgekeurde subsidies (BOSA) in het jaar 2020, naar type maatregel en sporttype (in euro's x 1000) (peildatum 12 april 2021)

	Binnensport	Buitensport	Watersport	Zwembaden	Overig	Totaal
A. Maatregelen energiebesparing	3.271	23.126	479	995	5.640	33.511
1. Verlichting						
1.1 Sportverlichting*	333	15.034	-	2	2.237	17.607
1.2 Ledverlichting	747	914	11	52	511	2.235
2. Ventilatie, verwarming, koeling en tapwater						
2.1 Warmteterugwinning voor bestaande sportaccommodaties	266	57	-	-	130	452
2.2 Warmtepomp	481	605	14	713	1.274	3.088
2.3 Warmteterugwinning uit douchewater	-	5	-	-	-	5
3. Bouwkundig						
3.1 HR-glas voor bestaande sportaccommodaties	21	326	185	-	133	665
3.2 HR-glas voor nieuwe sportaccommodaties	2	101	-	-	-	103
3.3 Isolatie wand, vloer, dak voor bestaande sportaccommodaties	478	989	45	61	356	1.929
4. Duurzame energieopwekking						
4.1 Zonnecollectorsysteem	260	558	43	52	49	962
4.2 Zonnepanelen voor elektriciteitsopwekking	683	4.537	180	115	951	6.466
B. Maatregelen toegankelijkheid	526	145	10	10	67	758
1. Automatische deur	18	40	-	-	-	58
2. Toegang sportrolstoelen	178	-	-	-	-	178
3. Lift	95	42	-	-	27	164
4. Integraal toegankelijk toilet	5	63	3	-	40	111
5. Doelgroep specifieke sportvoorzieningen						
5.1 Zwembadlift	-	-	7	10	-	17
5.2 Luie zwembadtrap	-	-	-	-	-	-
5.3 Akoestiek	227	-	-	-	-	227
5.4 Voorziening slechthorenden	-	-	-	-	-	-
5.5 Klok	4	-	-	-	-	4
C. Maatregelen circulariteit	-	148	-	-	12	160
1. Hergebruikt infillzand	-	116	-	-	-	116
2. Kunststof slagplanken	-	25	-	-	-	25
3. Schoonloopvoorziening	-	6	-	-	-	6
4. Gerecyclede sportvloer in sporthal**	-	-	-	-	12	12

* Sportverlichting wordt vaak foutief aangevraagd als ledverlichting. Dit wordt bij vaststelling of verlening gecorrigeerd. Hierdoor is het goedgekeurde subsidiebedrag voor sportledverlichting hoger dan het aangevraagde subsidiebedrag. ** Ten minste 80 procent gerecycled materiaal. Bron: DUS-I, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

waarbij het definitieve subsidiebedrag wordt vastgesteld. Dat noemt men 'vastgesteld na verlening'. Dit laatste is niet opgenomen in tabel 4.2.

De subsidiebedragen die zijn opgenomen, zijn vastgestelde of verleende bedragen. Dat is gedaan omdat veel aanvragen uit 2020 nog niet zijn vastgesteld na verlening.

In tabel 4.3 staat het aantal aangevraagde subsidies, naar status van de aanvraag. In totaal zijn er 2.323 aanvragen gedaan, waarvan er 1.839 zijn vastgesteld en 201 zijn verleend. Omdat een aanvraag binnen meerdere maatregelen kan vallen, tellen de totalen per maatregel niet gelijk op tot het totale aantal aanvragen (zie ook de toelichting onder tabel 4.3).

In tabel 4.4 worden de totale subsidiebedragen weergegeven, naar type maatregel en status. Het gaat om dezelfde bedragen als in tabel 4.1 en 4.2, alleen dan niet uitgesplitst. Hier zijn veiligheidsbeleving en overig wel in meegenomen.

Maatregel 1.2: Circulariteit (en inkoop) van materialen (vanaf 2023)

De sport gaat zich uitsluitend richten op materialen die kunnen worden hergebruikt. Zo draagt de sport bij aan het oplossen van het afvalprobleem en verkleint zij haar CO₂-voetafdruk. Vanaf 2023 is 'circulariteit' de basis voor alle inkoopprocessen. De sport wil op deze manier verantwoord omgaan met het gebruik van accommodaties, sportvelden en materialen. De genomen acties voor deze maatregel vanuit de Duurzame routekaart zijn vooral ingezet via challenges.

Tabel 4.3 Aantal aangevraagde subsidies (BOSA) naar status (in aantallen) (peildatum 12 april 2021)

Maatregel	Vastgesteld	Verleend	Vastgesteld na verlening	Afgewezen	Ingetrokken	Buiten behandeling	Totaal*
Energiebesparing	615	122	19	30	27	6	819
Toegankelijkheid	44	23	-	5	5	1	78
Circulair	8	5	2	2	1	-	19
Veiligheidsbeleving	12	-	-	4	2	1	19
Aanschaf en onderhoud sportmaterialen	1.202	31	11	90	29	16	1.397
Overige bouw- en onderhoudsmaatregelen	1.518	158	36	116	52	19	1.899
Totaal	1.839	201	53	142	65	23	2.323

* Eén aanvraag kan betrekking hebben op meerdere maatregelen, waardoor de totalen per maatregel niet overeenkomen met het totale aantal aanvragen.

Bron: DUS-I, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 4.4 Totale subsidiebedragen (BOSA) in het jaar 2020, naar type maatregel en status (in euro's x 1.000) (peildatum 12 april 2021)

Maatregel	Aangevraagd	Vastgesteld	Verleend	Vastgesteld na verlening
Energiebesparing	37.533	14.863	16.354	2.294
Toegankelijkheid	1.328	107	651	-
Circulair	517	12	148	-
Veiligheidsbeleving	111	2	-	-
Overig	245.590	105.513	106.508	11.638
Totaal	285.079	120.499	123.661	13.931

Bron: DUS-I, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Maatregel 1.3: Sportaccommodaties worden klimaatadaptief

Sportaccommodaties gaan zich inzetten om klimaatadaptief te worden. Dit is het aanpassen van de leefomgeving aan klimaatverandering. Sportparken blijken zich uitstekend te lenen voor een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. De genomen acties voor deze maatregel vanuit de Duurzame routekaart zijn vooral ingezet via challenges.

Doel 2. Sportaccommodaties worden zo milieuvriendelijk mogelijk

Maatregel 2.1: Geen gewasbestrijdingsmiddelen meer na 2022

In 2015 hebben NOC*NSF, VSG, brancheverenigingen in de sport en cultuurtechniek en de Golfalliantie met de rijksoverheid de 'Green Deal Sportvelden' gesloten. Hierin staat onder andere opgenomen dat na 2022 geen gewas-

bestrijdingsmiddelen meer gebruikt mogen worden op sportvelden. De sportsector dient op zoek te gaan naar alternatieven, zoals *Integrated Pest Management* (vaak afgekort als IPM). Dat is een vorm van gewasbescherming waarbij biologie in principe vóór chemie gaat. De aandacht voor gewasbescherming krijgt ook al specifieke aandacht binnen de Hogere Agrarische School (HAS), bijvoorbeeld in de opleiding tot greenkeeper bij golfbanen. De

werkgroep milieuvriendelijkbeheer (MVB) heeft de afgelopen periode de uitwerking en het beheer van de greendeal behandeld. Hierin wordt onder andere de basis gelegd voor de uitvoering van IPM door sportaanbieders. Daarnaast is de regelgeving onderzocht ten aanzien van uitzonderingen. Zo mogen sportaanbieders in bepaalde gevallen, mits concreet onderbouwd, tegen enkele onkruiden, plagen en ziekten nog steeds gewasbestrijdingsmiddelen gebruiken. Binnen de werkgroep zijn, naast een handreiking pesticide, een e-learning cursus speciaal voor vrijwilligers ontwikkeld, een aantal factsheets naar buiten gebracht, seminars gehouden en best-practices gedeeld. [Lees hier meer over het milieuvriendelijk veldbeheer](#). In de werkgroep milieuvriendelijk beheer zijn verder drie thema's benoemd waar zij zich de komende periode op gaan focussen: biociden, watermanagement en biodiversiteit.

SBIR-subsidieprojecten

De kern van [het instrument SBIR](#) is de werkwijze waarmee de overheid door een innovatiecompetitie ondernemers uitdaagt om met innovatieve producten en diensten te komen om maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Zo helpen innovaties die uit de SBIR-competitie voortkomen de maatschappij en de sportieve sector vooruit. SBIR is vooral ook interessant voor kleine innovatieve ondernemers. Onderstaande vier SBIR-projecten (Small Business Innovation Research) zijn bezig met de uitvoering van deze maatregel en testen welke manieren van gewasbescherming het beste zouden aansluiten bij sportverenigingen.

1. WeedAway

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen op sportvelden is tot nu toe als onvermijdelijk gezien om de onkruiddruk binnen de perken te houden. De milieueisen en publieke opinie vereisen echter een andere aanpak. Door wortelonkruiden met een camera te herkennen en gericht mechanisch door te steken wil Grootgroener de grasmat dicht en weerbaar maken. Zodoende is een chemische bestrijding niet meer nodig.

2. Bio-maXX

Een team bestaande uit gerenommeerde ketenpartners in de kunstgrassector heeft de handen ineengeslagen voor de ontwikkeling van een kunstgrasmat die aan het einde van de levensduur composteerbaar is in een industriële composteerinstallatie. De uitdaging hierbij is om de verschillende componenten van de kunstgrasmat op een duurzame wijze bijeen te brengen om tot een sporttechnisch goede mat te komen. Door deze mat minimaliseren we de afvalstroom en bereiken we een aanzienlijke CO₂-reductie. Microplastics in de omgeving van het sportveld worden door bodemorganismen afgebroken. In het voorjaar van 2021 moet een proefveld zijn gerealiseerd.

3. Bayer-oplossing voor emelten- en engerlingenprobleem

Emelten en engerlingen zijn een van de grootste uitdagingen in de Green Deal Sportvelden. De schade die ze veroorzaken is groot. Greenkeepers en fieldmanagers zijn op zoek naar een effectieve en niet-chemische bestrijdingswijze. Bayer CropScience wil met deze innovatie een biologische oplossing bieden. Met onderzoeken

en studies in de eerste fase van het SBIR-project heeft Bayer de haalbaarheid van het idee bewezen. De tweede fase van het SBIR-project geeft de stimulans om met steun van de overheid een concept te ontwikkelen dat met een biologische oplossing een van de grootste uitdagingen in de Green Deal Sportvelden oplost.

4. Automatisch elektrisch onkruid bestrijden sportvelden

Dit project ontwikkelt automatische elektrische bestrijding van onkruiden in gras op sport- en recreatieterreinen. Dit is een goede oplossing

voor het bestrijden van onkruiden zonder dat er chemische stoffen gebruikt worden en zonder emissie naar lucht, bodem en water. Om automatisch te bestrijden ontwikkelen we herkenning met cameratechniek en plantspecifieke aansturing van elektrische onkruidbestrijding. Deze technologie wordt samengebracht op een machine die al rijdend achter een compacttractor haar werk kan uitvoeren. De uitdaging is om technische systemen snel en veilig te laten werken in een landbouw- en groenomgeving die hoge eisen stelt aan de werking van de techniek.

Maatregel 2.2: Voorlichting voor clubs over alternatieve gewasbestrijding 'Integrated Pest Management'

De werkgroep Milieuvriendelijk beheer heeft een handreiking uitgebracht over alternatieve gewasbestrijding. Grassportvelden en golfbanen zijn gebruiksgroen met economische waarde, dat steeds intensiever wordt gebruikt en aan steeds hogere kwaliteitseisen moet voldoen. Onkruiden, ziekten en plaagdieren beïnvloeden direct of indirect de speelbaarheid, levensduur en beeldkwaliteit hiervan. Lange tijd was het gangbaar om de schade te beperken door toepassing van pesticiden. Omdat het gebruik van deze middelen na 2022 niet meer is toegestaan, denken beheerders na over duurzame en milieuvriendelijke alternatieven. Het volledig uitbannen van bovenstaande kwalen, blijft een illusie. De eerste stap in het pesticidevrij beheer blijft preventiegericht. Dit gebeurt door te streven naar gezonde, gesloten en robuuste grasmatten met geschikte grassoorten. Bij voorkeur wil men op een planmatige manier het beheer van sportvelden inrichten. Daarnaast richten beheerders van (kunst-)grassportvelden en golfbanen zich steeds meer op de Europese regelgeving die is gebaseerd op 'geïntegreerde gewasbescherming'(IPM), monitoring en vroege diagnose. Het beheer van grasvelden en kunstgrasvelden en harde ondergronden lopen hierin nog niet gelijk. De eerste lijn van grasvelden heeft de afgelopen periode meer aandacht gekregen in de werkgroep. De tweede lijn van kunstgrasvelden zit nog in de opstartfase en er wordt vooral in beeld gebracht om hoeveel kunstgrasvelden en harde ondergronden het gaat. Op verhandingen en kunstgrasvelden worden o.a. zout, azijn-

zuur, bleekwater en vetzuren gebruikt tegen onkruiden, mossen en algen. Zout en azijnzuur zijn volgens de EU-regelgeving zogenaamde basisstoffen. Bleekwater is geen basisstof, maar een zogenaamde biocide, wat niet hetzelfde is als een gewasbeschermingsmiddel. Verder vindt bestrijding alleen plaats indien strikt noodzakelijk en conform wet- en regelgeving en daarbij heeft het de voorkeur om gebruik te maken van lage risico middelen. Bij gebruik van chemische middelen wordt bij IPM dus gekozen voor een selectieve, plaatsgebonden aanpak met vooral lage risico middelen. Lees hier meer over de handreiking ['pesticidevrij sportgrasbeheer, preventie en bestrijding van onkruiden, ziekten en plagen'](#).

Doel 3. Nederland wordt steeds beweegvriendelijker

Maatregel 3.1: Sport- en beweegplekken beweegvriendelijker maken, zodat deze aansluiten bij een gezonde en bevorderende leefomgeving

Beweegvriendelijke omgeving

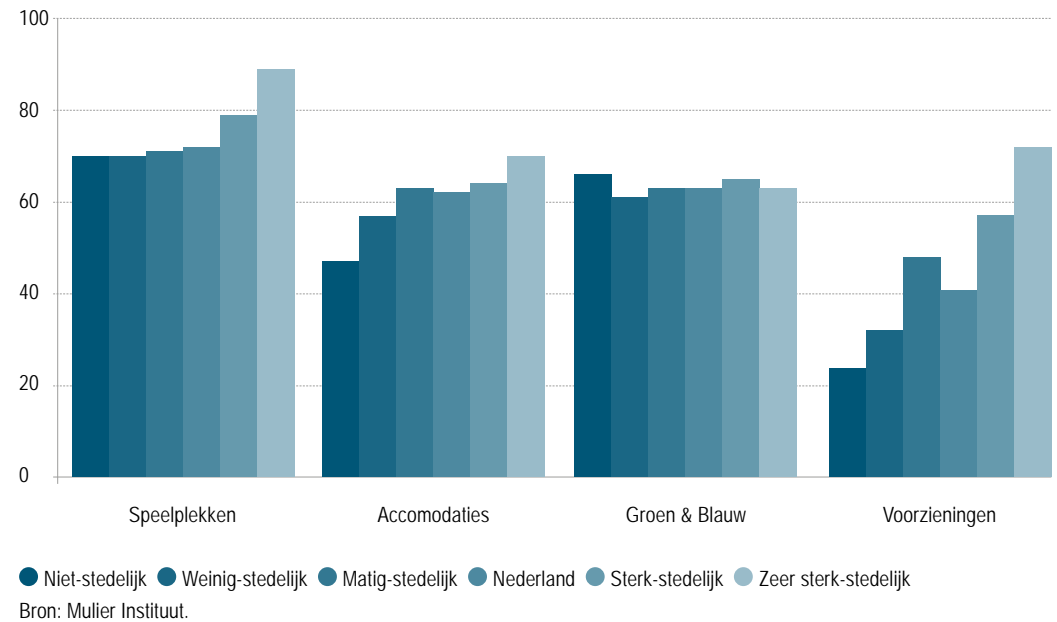
De Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving laat zien hoe de fysieke omgeving in de openbare ruimte scoort op de mogelijkheid voor mensen om te sporten en te bewegen. De veronderstelling is dat een beweegvriendelijke omgeving sporten en bewegen kan faciliteren en stimuleren.

In 2021 is de rekenmethodiek doorontwikkeld, waardoor de scores van 2021 niet te vergelijken zijn met de scores van voor 2021. De scores van de Kernindicator Beweegvriendelijke

Omgeving en de deelindicatoren zijn continu en lopen van 0 tot en met 100. De score op de deelindicator sportaccommodaties is 62, op de deelindicator sport en speelplekken 72, op de deelindicator groen/blauw 63 en op de deelindicator voorzieningen 41. In 2021 bedraagt de gemiddelde score voor heel Nederland op de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving 60 op een schaal van 0 tot en met 100. Dat men kunnen zien als een krappe voldoende. In figuur 4.1 is de kernindicator uitgesplitst naar

stedelijkheid in 2021. Deze uitsplitsing naar stedelijkheid laat duidelijk zien dat 'niet-stedelijke' gebieden het laagst scoren op de aspecten: speelplekken, accommodaties en voorzieningen van de indicator Beweegvriendelijke Omgeving en 'zeer-stedelijke' gebieden het hoogst. Op het deelaspect groenblauwe infrastructuur is dit net omgekeerd. Daar scoren 'niet-stedelijke' gebieden het hoogst. Lees hier meer over de Kernindicator [Beweegvriendelijke Omgeving](#).

Figuur 4.1 Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving naar stedelijkheid in 2021 (score van 0 tot en met 100)

Maatregel 3.2: Openbare beweegplekken dichterbij (wijken) brengen

Beweegplekken openbaar: sportparken en schoolpleinen

De indicator 'beweegplekken openbaar: sportparken, speeltuinen en schoolpleinen' indiceert in hoeverre deze openbare beweegplekken toegankelijk en openbaar zijn.

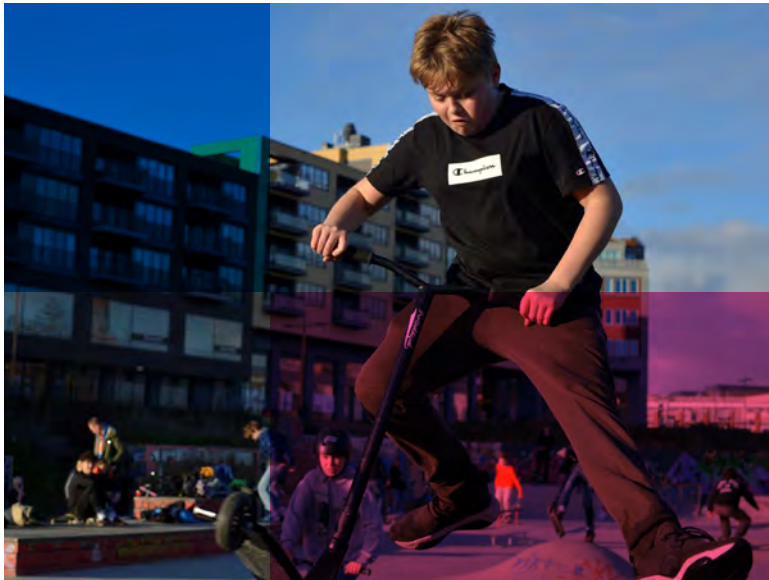
Sportparken

In 48 procent van de gemeenten (n=173) was in 2019 minimaal één vrij toegankelijk sportpark aanwezig. De grote meerderheid van de sportverenigingen die gebruikmaken van een sportpark, gaf in februari 2020 aan dat het sportpark omheind en delen van de dag afgesloten was (58%). Een derde van de sportverenigingen gaf aan dat het sportpark vrij toegankelijk was

(33%). In meer dan de helft van deze gevallen is het toegestaan dat sportvoorzieningen (bv. atletiekbaan of voetbalveld) ook gebruikt worden door sporters die niet zijn aangesloten bij een vereniging. Lees hierover meer in de factsheet '[Open sportparken in Nederland](#)' ↗.

Schoolpleinen

In 2019 is een meting gedaan in het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. Daarin is een meerkeuzevraag opgenomen over acties uit het preventieakkoord, waaronder 'het schoolplein is openbaar toegankelijk'. Dat gold voor 59 procent (n=115). In mei 2021 worden hiervan nieuwe cijfers opgehaald voor het regulier onderwijs. Lees meer over de toegankelijkheid van schoolpleinen in het rapport '[Bewegingsonderwijs en sport in het speciaal onderwijs](#)' ↗.

Maatregel 3.3: De gemeente kijkt naar de rol van sport- en beweegvriendelijke omgeving in de omgevingsvisies

In 2022 treedt naar verwachting de Omgevingswet in werking. Het opstellen van de lokale omgevingsvisies, die onderdeel zijn van de Omgevingswet, is momenteel in volle gang. In de omgevingsvisie worden de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving vanuit verschillende sectoren samengebracht en voor de lange termijn vastgelegd. Om aan te haken op de Omgevingswet, waarin aandacht is voor een gezondheidsbevorderende leefomgeving, heeft de beweegvriendelijke omgeving ook een plek gekregen in dit thema. Daarbij speelt ook mee dat sportdeelname steeds vaker plaatsheeft buiten de officiële sportaccommodaties, in de openbare ruimte. De buurtkenmerken zijn van invloed op het sport- en beweeggedrag in de openbare ruimte. Als iemand wil sporten of bewegen, maar de omgeving daar niet toe uitnodigt, is de kans namelijk kleiner dat deze intenties worden omgezet in deelname aan sport en bewegen in de openbare ruimte.

Op het moment van schrijven (20 mei 2021) zijn er 56 (concept)omgevingsvisies openbaar beschikbaar op de website www.mijnomgevingsvisie.nl ↗. Van de verschillende omgevingsvisies is in 2020 geanalyseerd welke thema's besproken worden en welke rol sport en bewegen in deze thema's speelt. Sport en bewegen blijkt geen groot thema binnen de omgevingsvisies of komt slechts terug als onderdeel van andere thema's, zoals leefbaarheid of mobiliteit. Sport en bewegen zijn geen grote beleidsonderwerpen in de lokale omgevingsvisies. Het

belangrijkste beleidsdoel in veel gemeenten blijkt handhaving van het huidige niveau van de sportvoorzieningen. Daarnaast komt uit de analyse naar voren dat er twee keer zo vaak woorden gerelateerd aan het thema sport en bewegen voorkomen in de lokale omgevingsvisies wanneer sportambtenaren betrokken zijn bij de planvorming van de visie. Participatie lijkt dus te lonen, wat kansen biedt voor sportambtenaren om de beweegvriendelijke omgeving een groter onderdeel te maken van de lokale planvorming. Lees meer over de analyse van de omgevingsvisies en sport en bewegen in het [jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur](#) ↗ of bekijk de [omgevingsvisies per gemeente](#) ↗. In 2022 volgt een volgende analyse van de omgevingsvisies en in het najaar van 2021 wordt dit thema meegenomen in een bevraging van het VSG-panel.

Doel 4. Exploitatietekorten van sportaccommodaties worden kleiner

Maatregel 4.1: Onderzoek naar het verlagen van exploitatielasten van sportaccommodaties

Een groot deel van de gemeentelijke uitgaven aan sport zijn gekoppeld beheer en exploitatie van sportaccommodaties. Gemeenten hebben daarbij vanuit oogpunt van kostenefficiënt beheer en exploitatie van sportaccommodaties aandacht voor verschillende exploitatievormen. Er zijn vier verschillende soorten exploitatievormen te onderscheiden:

1. Gemeentelijke sportaccommodatie: in deze vorm is de gemeente eigenaar van de sportaccommodatie en financieel en bestuurlijk verantwoordelijk.

2. Intern verzelfstandigde sportaccommodatie: in deze vorm liggen de exploitatietaken bij een zelfstandig gezet onderdeel van de gemeente. Voor de uitvoering van de exploitatietaken krijgt het onderdeel van de gemeente een budget, waarbij afspraken zijn vastgelegd in het contract.
3. Extern verzelfstandigde sportaccommodatie: in deze vorm is een organisatie of bedrijf met eigen rechtspersoonlijkheid verantwoordelijk voor de exploitatietaken.
4. Geprivatiseerde sportaccommodatie: in deze vorm is een private organisatie eigenaar of risicodrager van de accommodatie en draagt deze de volledige bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid. De private organisatie regelt alle exploitatietaken.

Op basis van Iv3-data worden de gemeentelijke uitgaven aan sportaccommodaties over de tijd gevolgd. Eind 2021 komen de cijfers beschikbaar van de gemeentelijke uitgaven aan sportaccommodaties in 2020. Daarnaast wordt in de DSA exploitatievormen van sportaccommodaties geregistreerd. In het 'jaarrapport duurzame sportinfrastructuur 2021' dat eind dit jaar verschijnt, wordt hier verder op ingegaan.

Energieverbruik sportaccommodaties

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft in opdracht van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en in samenwerking met het Mulier Instituut een monitor opgezet waarmee het energieverbruik van vastgoed in de sportsector op laag regionaal niveau in kaart is gebracht en in de toekomst kan worden gevolgd. Dit is op basis van de Database SportAanbod (DSA) gedaan en hierbij

is een koppeling gemaakt met het daadwerkelijke energieverbruik. De DSA is een database waarin sportaccommodaties en hun voorzieningen (bijvoorbeeld een voetbalveld of een bassin) worden geregistreerd. In totaal bevat de DSA 20.772 sportaccommodaties (peildatum: 14 oktober 2020) met daarin één of meerdere voorzieningen om te sporten. Het aantal complexen slaat op het aantal complexen waarvan op een betrouwbare wijze data is verkregen. De 0-meting van CFP is geëxtrapolerd naar de hele sportsector en vond plaats op basis van energiescans en gebouwkenmerken. Dit betrof een schatting. De CBS-gegevens zijn daadwerkelijke energieverbruiken.

In deze monitor wordt onderscheid gemaakt tussen binnensport (vindt enkel plaats in een gebouw) en buitensport (inclusief de combinatie van binnen- en buitensport). In dit inter-

actieve dashboard wordt het energieverbruik (gas- en elektriciteitslevering van het openbare net) van sportvastgoed over het jaar 2018 weergegeven. Lees hier meer over het energieverbruik via het [interactieve dashboard van het CBS](#) en hier meer over de Database [SportAanbod](#).

Buitensport

In tabel 4.5 wordt ingezoomd op de drie grootste energiegebruikers in de buitensport, te weten tennis, voetbal en hockey. Dit is het energieverbruik van accommodaties die gekoppeld konden worden. Er wordt geïnvesteerd in isolatie en de aanleg van zonnepanelen om het sportvastgoed verder te verduurzamen. Dit blijkt onder meer uit de eerder genoemde BOSA-subsidieaanvragen voor 'energiebesparende' (A) en 'circulaire' (C) maatregelen. Onder de energiebesparende maatregelen (A) vallen

investeringen de sportsector in (led- en sport-) verlichting, warmtepompen en warmteterugwinning uit bijvoorbeeld douchewater. Daarnaast investeert de sector in betere isolatie van wanden, vloeren en daken, HR-glas en duurzame vormen van energieopwekking zoals zonnecollectorsystemen en zonnepanelen. De circulaire maatregelen (C) richten zich onder andere op het hergebruiken van infillzand, kunststof slagplanken, schoonloopvoorzieningen en gerecyclede sportvloeren voor in sporthallen.

Binnensport

Dat geldt ook voor de binnensport, waar de huidige energiebehoefte nog veel groter is dan in de buitensport, zoals te zien in tabel 4.6. Hoewel de binnen- en buitensportsector merken dat er onderling meer wordt samengewerkt en met de Rijksoverheid wordt nagedacht over financieringsvraagstukken om de duurzaam-

Tabel 4.5 Aantal sportcomplexen en elektriciteits- en gasverbruik buitensportcomplexen in 2018 (hockey, voetbal, tennis en totaal) (publicatiedatum 9 december 2020)

	Tennis buiten	Voetbal buiten	Hockey buiten	Totaal
Aantal sportcomplexen	970	1.209	113	5.302
Elektriciteitsverbruik (in duizenden kWh)	19.226	42.540	6.292	524.410
Gasverbruik (in duizenden m3)	9.529	2.511	613	84.245

Bron: CBS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 4.6 Aantal sportcomplexen en elektriciteits- en gasverbruik binnensportcomplexen in 2018 (publicatiedatum 9-12-2020)

	Biljart/bowlen	Fitness	Zwembad alleen binnenbaden	Paardensport binnen	Zaalsport	Zaal- en overige sporten	Totaal
Aantal sportcomplexen	249	1.676	222	354	2.253	208	5.228
Elektriciteitsverbruik (in duizenden kWh)	23.251	110.958	56.673	11.293	94.382	34.694	458.347
Gasverbruik (in duizenden m3)	29.158	11.221	1.792	2.436	15.067	4.127	93.990

Bron: CBS, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

heidsdoelen te bereiken, gaat dit nog niet overal even makkelijk. Uit de oogstsessie bleek al dat met name de 'harde regelgeving' zorgt voor een versnelling in het veld. Tegelijkertijd zorgen de harde eisen ervoor dat sectoren soms halsoverkop hun energievraagstuk opnieuw moeten inrichten. Dat gaat niet overal zonder problemen. Gezien de huidige behoefte aan energie (gas en elektriciteit) en het verduurzamingsvraagstuk vraagt het CO2-neutraal/-arm worden van deze buiten- en binnensportaccommodaties in 2050 om flinke (financiële) investeringen en netwerksamenwerking om deze maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden.

Maatregel 4.2: Investerings in hardware en exploitatiekosten van sportaccommodaties via SPUK

Sinds 1 januari 2019 kunnen gemeenten de btw die hen in rekening wordt gebracht voor investeringen in sport niet meer in aftrek brengen. Om de ontwikkelingen en instandhouding van sportaccommodaties en de aanschaf van sportmaterialen te stimuleren, kunnen gemeenten sinds die datum gebruik maken van de Regeling 'Specifieke uitkering stimulerings sport' (SPUK). De uitkering is bedoeld voor investeringen in hardware, zoals de bouw en het onderhoud van accommodaties. Dit kan het aanleggen van een kunstgrasveld of de bouw van een sporthal zijn. Daarnaast kan het ingezet worden voor de exploitatie van sportaccommodaties, zoals het beheer. Het kan gaan om gebruikskosten (bijvoorbeeld energielasten) en ingehuurde krachten zoals beheerders van accommodaties. De uitkering is bedoeld voor gemeentelijke sportbedrijven, deze moeten

Tabel 4.7 SPUK-uitkeringen in de jaren 2019, 2020 en 2021, naar type maatregel en sporttype (in mln euro's)

	Aangevraagd in 2019	Aangevraagd in 2020	Aangevraagd in 2021
Totaal	227,7	238,2	242
A. Onroerende zaken	142,2	156,2	168,9
1. <i>Nieuwbouw</i>	71,8	84,4	95,5
2. <i>Renovatie</i>	29,9	32,5	35,3
3. <i>Onderhoud</i>	40,5	39,2	38,1
B. Roerende zaken	44,3	40,3	38,2
1. <i>Aankoop</i>	5,9	6,3	6,3
2. <i>Dienstverlening door derden</i>	12	11,6	10,6
3. <i>Beheer en exploitatie</i>	26,5	22,4	21,3
C. Overige kosten	42,2	41,8	34,9
1. <i>Mengpercentage</i>	-	11,6	11,2
2. <i>Verbonden lichamen</i>	-	18	10,9
3. <i>Overig</i>	-	12,1	12,8

Bron: DUS-I, 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

jaarlijks kiezen of ze een aanvraag indienen via de BOSA of SPUK. De subsidieplafonds van de SPUK, werden in 2019 en 2020 behaald. Alle Nederlandse gemeenten ontvingen op 4 januari 2021 een e-mail met een link naar het online aanvraag formulier. Het aanvraagportaal is inmiddels gesloten (sinds 1 maart 2021). 335 gemeenten hebben een aanvraag ingediend voor in totaal €241,2 miljoen. Voor 2021 bedraagt het beschikbare bedrag €178 miljoen, hierdoor wordt naar alle waarschijnlijkheid een rato toegepast. Lees hier meer over de [SPUK-aanvragen](#)

[voor sportaccommodaties](#) ↗. Tabel 4.7 geeft een gedetailleerd overzicht van de aangevraagde SPUK-uitkeringen voor sportaccommodaties naar type investering.

Maatregel 4.3: Sportaccommodatie aanbod beter duiden op basis van demografische factoren

Om het aanbod van sportaccommodaties beter in te richten is raadzaam naar de sportaccommodatie dichtheid en de demografische achtergrondfactoren te kijken. Deze dichtheid

van sportaccommodaties bedraagt in Nederland in 2020, 21,5 per 10.000 inwoners. Dit is nagenoeg vergelijkbaar met de cijfers voor 2015 en 2017. De sportaccommodatiedichtheid neemt af naarmate de stedelijkheidsgraad toeneemt. In 2020 is in niet-stedelijke gemeenten de accommodatiedichtheid bijna twee keer zo hoog (30,8) als in zeer stedelijke gebieden (16,2). Ook deze cijfers zijn vergelijkbaar met 2015 en 2017. De definitie van de stedelijkheid van een bepaald gebied (rastervierkant, buurt, wijk, gemeente) is een

maatstaf voor de concentratie van menselijke activiteiten (wonen, werken, naar school gaan, winkelen, uitgaan, enz.) die is gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (Oad). Onder Oad wordt het aantal adressen verstaan binnen een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel. Lees hier meer over de kernindicator 'Sportaccommodaties' [↗](#) of via het brancherapport 'Sportaccommodaties in Nederland' [↗](#).

Sportaccommodaties

De ontwikkeling van kernindicatoren gerelateerd aan sport- en beweegruiimte is een sprekend voorbeeld van hoe op basis van gegevens uit de DSA beleidsondersteunende informatie wordt ontwikkeld. Een van deze indicatoren, de Kernindicator Sportaccommodaties, meet het sportvoorzieningsniveau als dichtheid van sportaccommodaties per 10.000 inwoners. Lees voor de meest recente cijfers hiervan [het jaarrapport 'Duurzame Sportinfrastructuur' ↗](#) 2020.

Doel 5. Gebruik sportaccommodaties neemt toe

Maatregel 5.1: Benutting sportaccommodaties verhogen

Benutting van beweegmogelijkheden
Om bij te dragen aan beter gebruik van sportaccommodaties heeft het Mulier Instituut met partijen uit het veld gewerkt aan planningsinstrumenten voor sportaccommodaties. Een planningsinstrumentarium voor zwembaden en voor de binnensport is ontwikkeld

en beschikbaar gesteld. Voor de buitensport zijn planningsrichtlijnen in ontwikkeling. Daarnaast worden bevolkingsbevragingen benut om ontwikkelingen in het gebruik van sportaccommodaties in beeld te brengen. Vanwege de coronapandemie is de dataverzameling van VTO vertraagd. We verwachten VTO data over gebruik van en tevredenheid over sport en beweegvoorzieningen eind 2021 op te kunnen nemen in het jaarrapport duurzame sportinfrastructuur 2021.

Maatregel 5.2: Multifunctioneel gebruik van sportparken

In het monitoringsplan van het sportakkoord is aandacht gevraagd voor het monitoren van multibespeelbare velden. Daarbij moet gekeken worden /naar ontwikkelingen in de normering van bestaande sportvelden en de mate waarin het mogelijk wordt voor meerdere sporten wedstrijden op hetzelfde veld te spelen. Door de uitvoeringspartijen is afgesproken dit onderdeel pas in 2025 op te pakken. Zodoende vindt hier geen monitoring op plaats.

Referenties hoofdstuk 4

- Hoekman, R.H.A., Ruikes, D., Schots, M. & Brus, J. (2020). *Jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Mulier Instituut & CFI (2020). *Routekaart Verduurzaming Sport. Naar een duurzame en betaalbare sport*. Utrecht: Mulier instituut.
- Poel, H. van der, Wezenberg-Hoenderkamp, K., Hoekman, R.H.A. (2016). *Sportaccommodaties in Nederland. Kaarten en kengetallen*. Utrecht: Mulier Instituut.

- Slot-Heijns, J.J. & Lucassen, J.M.H. (2019). *Bewegingsonderwijs en sport in het speciaal onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Schots, M. & Schadenberg, B. (2020). *Open sportparken in Nederland*. Utrecht: Mulier Instituut.

- Stam, W. van, & Dool, R. van den (2018). *Sport en bewegen in Nederland en de Europese Unie (2009, 2013 en 2017) (factsheet 2018/10)*. Utrecht: Mulier Instituut.

5. Vitale sport- en beweeg- aanbieders

Ad Hoogendam, Marieke Reitsma, Janine van Kalmthout en Jo Lucassen

Leeswijzer hoofdstuk 5

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en een conclusie over de voortgang in de pijler vitale sport- en beweegaanbieders. Voor meer verdiepende informatie verwijzen we naar paragrafen 2 en verder.

In paragraaf 2 worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 wordt aan de hand van (proces)indicatoren meer informatie gepresenteerd over de voortgang van de doelen en maatregelen van de pijler vitale sport- en beweegaanbieders.

5.1 Overzicht en voortgang

De ambitie van het thema vitale sport- en beweegaanbieders is het toekomstbestendig maken van deze aanbieders. Het streven daarbij is het aantal toekomstbestendige verenigingen te vergroten en commerciële aanbieders uit te dagen meer maatschappelijk te ondernemen. Zie voor de doelen en maatregelen die aan deze ambitie zijn gekoppeld de doelenboom in paragraaf 5.2. Voorliggende paragraaf bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en opbrengsten in de pijler.

Voortgang

Met een diverse groep deskundigen is in een oogstsessie een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste veranderingen binnen de pijler vitale sport- en beweegaanbieders. In combinatie met de bevindingen uit de gevolgdde indicatoren zoals vastgesteld in het monitorplan (zie paragraaf 5.3), zijn de volgende ontwikkelingen te destilleren:

- Lokaal zijn veel verbindingen tot stand gebracht. Organisaties van binnen en buiten de sport (zoals zorg en welzijn) zijn nu met elkaar in gesprek, waar dat voorheen slechts incidenteel gebeurde. Er zijn lokale kerngroepen en werkgroepen gevormd waarin sportaanbieders en partners uit het sociaal domein met elkaar in gesprek zijn. Dat dit ertoe leidt dat meer sportverenigingen samenwerkingen aangaan valt nog niet waar te nemen: het aandeel verenigingen dat samenwerkt met andere partijen, zoals de gemeente, is ongeveer gelijk gebleven of zelfs iets afgenomen. Een afname is waar

te nemen in de samenwerking met andere verenigingen. Corona heeft hier mogelijk een rol in gespeeld.

- Er zijn veel sportclubs betrokken bij het sportakkoord. Het vermoeden bestaat dat het wel vaak de 'usual suspects' zijn, maar er zijn geen gegevens beschikbaar waarmee dat vermoeden kan worden gestaafd.
- Lokaal zijn ook al op diverse plaatsen sportplatforms (lokale Sportraden 3.0) ontstaan, of zijn deze in ontwikkeling. Zo zijn er 72 aanvragen ingediend voor procesbegeleiding om dit lokaal tot stand te brengen.
- Mede door corona heeft dit geleid tot meer aandacht voor de sport- en beweegaanbieders. Door die aandacht lijken de relaties in verschillende lokale situaties verbeterd. Verenigingen staan nu ook beter in het vizier van gemeenten.
- Ook zien steeds meer gemeenten het belang van verenigingsondersteuning in. Het sportakkoord heeft dat meer op de agenda van gemeenten gezet. De algemene indruk is dat meer buurtsportcoaches ondersteuning geven aan clubs in het kader van het sportakkoord. Tegelijk zien we een afname van het aantal verenigingen dat gebruik heeft gemaakt van verenigingsondersteuning, vermoedelijk wederom een gevolg van de coronacrisis.
- Er ontstaat meer afstemming tussen de verschillende partijen die zich met de ondersteuning van sport- en beweegaanbieders bezighouden, zowel landelijk als regionaal (zie ook paragraaf 2.2. over de Sportlijn en bijlage B2.3). Partijen weten elkaar beter te vinden. Op die manier kan kennisuitwisseling plaatsvinden en kan de beste onder-

steuning worden gevonden bij de vraag van een vereniging. Deze regionale structuren zijn nu aan het ontstaan. De adviseurs lokale sport kunnen hier een rol in vervullen. Iets meer dan de helft van de adviseurs ziet dit ook als een belangrijke taak.

- Door de toegenomen samenwerking en uitwisseling is ook het besef ontstaan dat er meer ordening moet komen in het aanbod van services. Verschillende organisaties (bonden, sportserviceorganisaties, gemeenten) bieden verenigingsondersteuning aan in allerlei vormen en maten. Hierdoor is het lastig zicht te krijgen op welke ondersteuning het best past bij een specifieke vraag van een vereniging. Inmiddels is een start gemaakt met het 'opschonen' van het aanbod aan services (zie paragraaf 2.2 over de sportlijn). Betere toegang tot verenigingsondersteuning, duidelijke vraagarticulatie en meer oog voor afstemming tussen vraag en aanbod zijn hierbij de uitdagingen voor de komende jaren.
- Er is ook meer aandacht voor de kwaliteit en effectiviteit van de verenigingsondersteuning.

Er zijn ook enkele zorg- en aandachtspunten genoemd:

- Er is de nodige dialoog en verbinding ontstaan, maar hoe nu verder? Corona heeft voor vertraging en verschuiving van focus gezorgd. Lukt het om de energie weer terug te krijgen en de verbindingen te bestendigen en uit te bouwen?
- De lijn van landelijk via regionaal naar lokaal en omgekeerd kan nog verder worden versterkt. De adviseurs lokale sport kunnen

hierin een belangrijke rol vervullen, zo geven zij ook zelf aan.

- Er zijn grote verschillen tussen gemeenten en ook tussen sport- en beweegaanbieders. Het gewenste 'multiplier effect' treedt lang niet overal op. Bij gemeenten waar al het nodige aanwezig is qua verenigingsondersteuning treedt dat makkelijker op dan bij gemeenten waar dat nog niet het geval is. Bovendien dreigt de ontwikkeling in sommige gemeenten door bezuinigingen juist weer een stap terug te gaan. Daar staat tegenover dat er veel extra ondersteuningsgeld beschikbaar is, waardoor er de komende jaren positieve vooruitzichten zijn voor de sport.
- Betrokkenheid van ondernemende sportaanbieders lijkt eerder uitzondering dan regel, al is daar geen goed zicht op. Ondernemers zijn nog afwachtend en vragen zich af wat voor hen de toegevoegde waarde is. Bij de lokale regiegroepen zijn ondernemende sportaanbieders ook niet altijd in beeld als mogelijke samenwerkingspartners. Er zijn ook enkele goede voorbeelden (bv. Amsterdam en Rotterdam).
- Meer regie op dit deelakkoord is wenselijk. Hier en daar zijn al gremia ontstaan waar de samenwerking en uitwisseling vorm krijgen. Zo zijn enkele grote steden een samenwerking aangegaan op het gebied van toekomstbestendige verenigingsondersteuning. Een overkoepelend 'regie-orgaan' ontbreekt echter. Daarbij moet overigens wel worden opgemerkt dat veel van de maatregelen in deze pijler ingezet worden vanuit de landelijke Sportlijn, waarvan de aansturing in handen ligt van NOC*NSF. Binnen deze

pijler is geen apart samenwerkingsverband ontstaan waar structureel uitwisseling en afstemming plaatsvindt, zoals bij de andere pijlers. De deelnemers aan de oogstsessie ervaren dit als een gemis.

de vitaliteit van sport- en beweegaanbieders hebben. Die samenwerking is echter nog niet overal structureel. Er ontbreekt met name een landelijk platform voor de uitwisseling en afstemming binnen deze pijler.

Conclusie

- Als we de balans opmaken, kunnen we concluderen dat veel in gang is gezet, maar dat daar pas echt iets uit kan ontstaan als het wordt doorgezet. Er is een aanloop nodig om zaken op hun plek te krijgen en dat kost tijd. Het kost ook tijd om helderheid te krijgen in ieders rol en verantwoordelijkheid. Dat zien we onder meer terug in de ontwikkeling van de rol van de adviseurs lokale sport. Het is een kwestie van 'lerend beleid': beleid ontwikkelen door zaken uit te proberen en gaandeweg te verbeteren. Het lijkt er wel op dat nu een goede basis is gelegd om op voort te bouwen. Veel zal afhangen van de vraag of partijen na de vertraging door corona gezamenlijk de draad weer kunnen oppakken.
- Het is moeilijk te zeggen wat nu precies het 'effect' van het sportakkoord is. Het effect van corona is misschien wel veel groter. Zo blijkt uit de indicatoren dat het aandeel vitale sportverenigingen gedaald is van 25 procent in 2018 naar 20 procent dit jaar. En uit de vitaliteitsindex blijkt dat het aandeel kwetsbare verenigingen is gestegen van 21 procent in 2018 naar 29 procent in 2021. De kracht van het sportakkoord zit vooral in de samenwerking die op alle niveaus is ontstaan om clubs sterker te maken en de waarde van sport beter te benutten. Dat zal pas op de langere termijn mogelijk effect op

Meer informatie over de oogstsessies?

Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

Verder lezen?

Deze paragraaf bevatte een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler vitale sport- en beweegaanbieders.

- Klik om verder te gaan naar het volgende hoofdstuk: de belangrijkste ontwikkelingen in de [pijler positieve sportcultuur \(H6\)](#) →.
- Klik om verdiepende informatie te lezen over de voortgang in de pijler vitale sport- en beweegaanbieders:
  - [paragraaf 5.2](#) →: Doelenboom vitale sport- en beweegaanbieders;
  - [paragraaf 5.3](#) →: Voortgang uitvoering vitale sport- en beweegaanbieders (presentatie indicatoren).

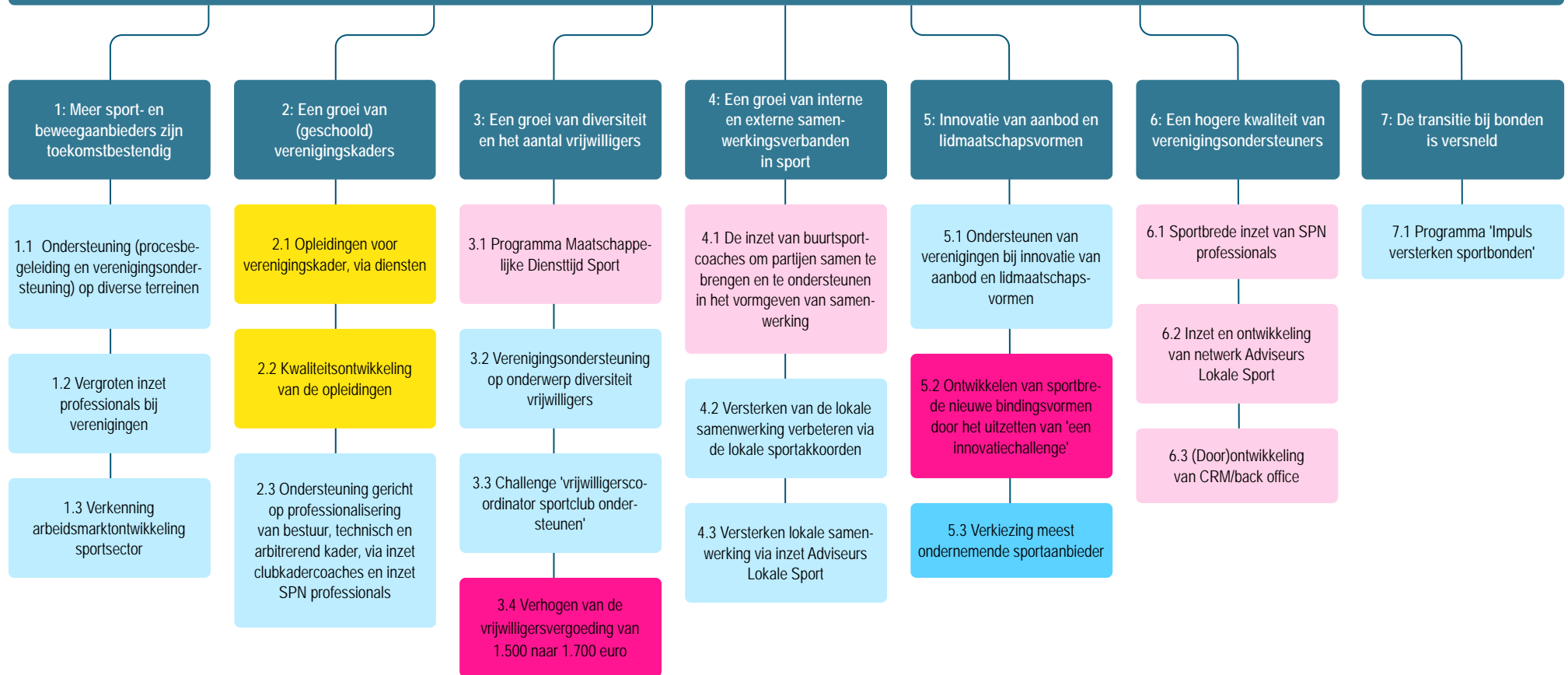

5.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

Het toekomstbestendig maken van vitale sport- en beweegaanbieders

AMBITIE

DOELEN EN MAATREGELEN

Type maatregelen

- Voorzieningen
- Reguleren
- Financiële prikkel
- Informeren/communicatie
- Ondersteunen
- Opleiden

Meer informatie over de doelenboom?

Lees een toelichting bij de totstandkoming van de doelenboom [in bijlage B1.3 →](#)

5.3 Voortgang uitvoering Vitale sport- en beweegaanbieders

Informatie over de indicatoren van het thema vitale sport- en beweegaanbieders is ook terug te vinden op de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord \(vitale sport- en beweegaanbieders\)](#) van RIVM.

Doel 1. Meer sport- en beweegaanbieders zijn toekomstbestendig

Vitaliteit en openheid van sportverenigingen

Uit de meting in februari 2021 onder het verenigingspanel blijkt dat het aandeel vitale sportverenigingen 20 procent is, ten opzichte van 25 procent in 2018 (tabel 5.1). Uit de vitaliteitsindex blijkt dat het aandeel kwetsbare verenigingen is gestegen van 21 procent in 2018 naar 29 procent in 2021. Het coronajaar 2020 is ongetwijfeld van invloed op de cijfers uit de meting van begin 2021. Zowel op de aspecten organisatiekracht als maatschappelijke oriëntatie van sportverenigingen is begin 2021 sprake van een daling ten opzichte van 2018. Het aandeel open sportverenigingen is licht gedaald. Slechts een enkele vereniging is te classificeren als vergaand open, minder dan een half procent van de verenigingen.

In de publicatie [‘Verenigingsmonitor Jaarbericht 2018’](#) is gerapporteerd over de vitaliteit en openheid van sportverenigingen. Rapportage en meer informatie over de peiling van voorjaar 2021 volgen in een te verschijnen factsheet later in 2021 en in het jaarbericht 2021. Lees meer informatie over ondernemende

Tabel 5.1 Vitaliteit en openheid van sportverenigingen in Nederland, in 2018/2019 en 2021 (in procenten)

	2018 (n=442) %	2021 (n=549) %
Aandeel vitale sportverenigingen in Nederland	25	20
Aandeel open sportverenigingen in Nederland		
Vergaand open	1	0
Grotendeels open	14	11

Bron: Mulier Instituut, verenigingspanel, winter 2018/2019 en februari 2021.

sportaanbieders in de publicatie [‘Openheid van ondernemende sportaanbieders’](#).

Maatregel 1.1: Ondersteuning (proces-begeleiding en verenigingsondersteuning op diverse terreinen)

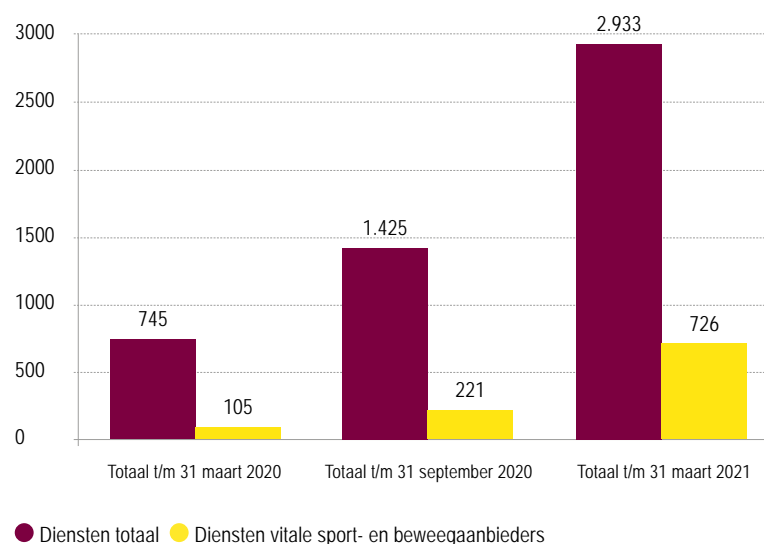
Registraties aangevraagde diensten

Het aantal aangevraagde diensten via de sportlijn van het sportakkoord op het thema vitale sport- en beweegaanbieders is het afgelopen halfjaar sterk gestegen (zie figuur 5.1). Tot en met maart 2021 zijn 726 diensten op dit thema aangevraagd.

Zie tabel 5.2 voor een overzicht van de aangevraagde diensten op het thema vitale sport- en beweegaanbieders.

- De aangevraagde diensten zijn gericht op verschillende doelgroepen en gaan over verschillende onderwerpen. Het grootste deel is gericht op bestuursleden (549), kaderleden die zich bezig houden met vrijwilligersmanagement (67) of betrokkenen bij een lokale sportraad (72).
- Zie voor meer informatie over de diensten hoofdstuk [← 2 sportlijn](#).

Figuur 5.1 Aantal aangevraagde diensten via de sportlijn van het sportakkoord, uitgesplitst naar totaal en diensten vitale sport- en beweegaanbieders, sinds september 2019 (in aantallen)

Bron: Registratiegegevens NOC*NSF, 2019-2021.

Aandeel verenigingen dat gebruik maakt van procesbegeleiding/verenigingsondersteuning

- 1 procent van de sportverenigingen geeft aan in het afgelopen jaar procesbegeleiding te hebben ontvangen. 16 procent van de verenigingen geeft aan verenigingsondersteuning te hebben ontvangen (Mulier Instituut, Verenigingspanel, februari 2021; figuur 5.2).
- Verenigingen die verenigingsondersteuning hebben ontvangen, geven het vaakst aan dat dit de volgende thema's betref:
  - ledenwerving, ledenbinding en ledenbetrokkenheid;
  - maatschappelijke rol/activiteiten;
  - activiteitenaanbod voor leden of niet-leden;
  - accommodatievraagstukken;
  - coronavraagstukken.
- 3 procent van de sportverenigingen geeft aan erin geïnteresseerd te zijn het komende jaar procesbegeleiding te ontvangen. 24 procent van de verenigingen is voor het komende jaar geïnteresseerd in verenigingsondersteuning. Verenigingen die hierin geïnteresseerd zijn, geven het vaakst aan dat op de volgende thema's is:
  - activiteitenaanbod voor leden of niet-leden;
  - maatschappelijke rol/activiteiten;
  - vrijwilligersbeleid;
  - ledenwerving, ledenbinding en ledenbetrokkenheid;
  - vraagstukken rondom beleid en bestuur.

Bestuurlijk/organisatorische ondersteuning voor verenigingen, door sportbonden

- In figuur 5.3 is zichtbaar dat vrijwel alle responderende sportbonden (95%) aan-geven enige vorm van dienstverlening als

Tabel 5.2 Aantal aangevraagde diensten vitale sport- en beweegaanbieders, in de periode september 2019 t/m 31 maart 2021

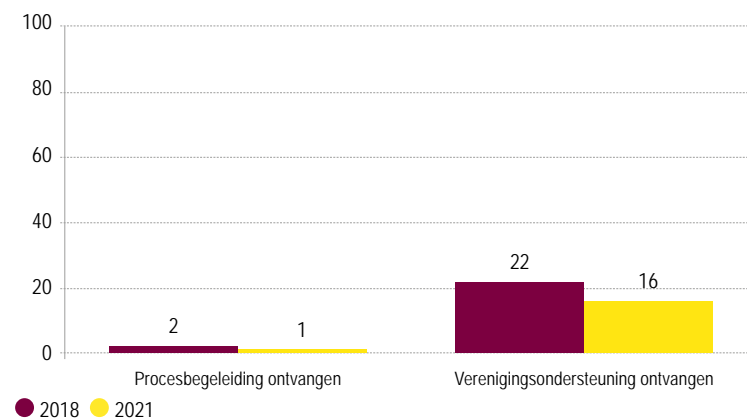
	Aantal
Procesbegeleiding op de club	173
Procesbegeleiding lokale sportraden	72
Verenigingsintake op de club	77
Inspiratiesessie, workshop, online module of traject vrijwilligersbeleid, werving en behoud/vrijwilligersmanagement	85
Inspiratiesessie, workshop, online module of traject ledenbeleid, werving en behoud/ledenbinding	58
Inspiratiesessie of workshop Besturen met impact/modern besturen	50
Webinar Financieel gezond de crisis door	29
Workshop of inspiratiesessie geld genereren/nieuwe inkomsten genereren	24
Workshop of inspiratiesessie Jouw club klaar voor de toekomst	18
Bestuurscoaching	11
Inspiratiesessie of workshop 4 inzichten voor sportbestuurders	11
Overig	118
Totaal	726

Bron: Registratie NOC*NSF, 2019-2021.

bestuurlijk/organisatorische ondersteuning voor verenigingen aan te bieden. Opvallend is dat webinars vaak genoemd worden. Dit type (digitale) ondersteuning is waarschijnlijk als gevolg van de coronamaatregelen vaak ingezet. In het algemeen blijkt dat de meeste vormen van ondersteuning vaker worden aangeboden door de middelgrote/grote en olympische sportbonden, dan door kleine en niet-olympische sportbonden.

- Vrijwel alle responderende sportbonden geven aan aanpassingen te hebben gedaan in de verenigingsondersteuning als gevolg van de coronamaatregelen. Dit betreft voor bijna alle bonden het overstappen naar of uitbreiden van digitaal aanbod. Genoemd worden webinars, bijeenkomsten (die eerst live waren), digitaal vergaderen, virtuele opleidingen en competities, digitale workshops

Figuur 5.2 Aandeel verenigingen dat verenigingsondersteuning of procesbegeleiding heeft ontvangen in het afgelopen jaar, volgens verenigingsbestuurders, in 2018 (n=442) en 2021 (n=549; in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Verenigingspanel, winter 2018/2019 en februari 2021.

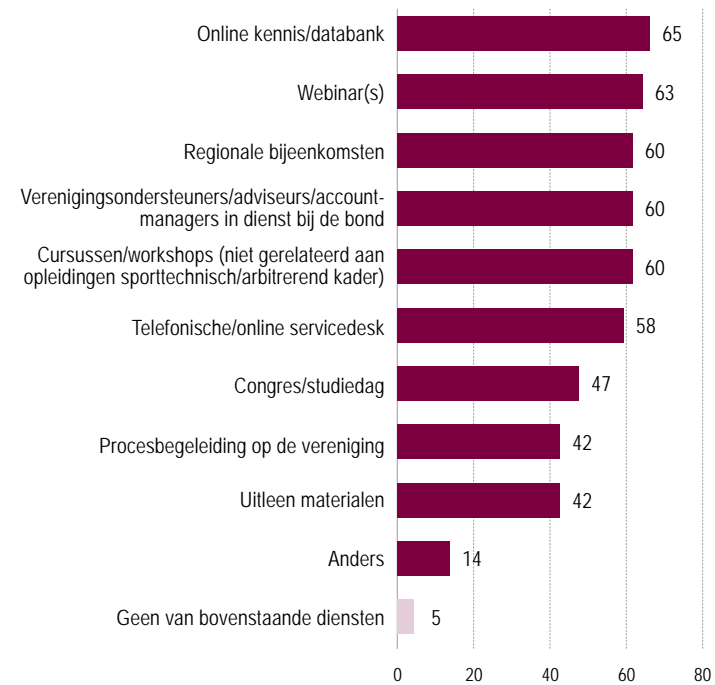
en congressen. Enkele bonden noemen ook dat ze over zijn gegaan op frequentere informatievoorziening, via nieuwsbrieven, website en rubrieken en enkele bonden noemen dat ze (financieel) advies en ondersteuning hebben geboden, en dat ze actief contact zijn gaan opnemen met verenigingen.

Maatregel 1.2: Vergroten inzet professionals bij verenigingen

Inzet buurtsportcoaches voor vitale sport- en beweegaanbieders

- In 2021 geeft 78 procent van de buurtsportcoaches aan met zijn/haar werkzaamheden bij te dragen aan de ambities van het deelakkoord vitale sport- en beweegaanbieders (Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, voorjaar 2021). In figuur 5.4 is zichtbaar met welke werkzaamheden buurtsportcoaches bijdragen aan dit thema. Eventuele verschillen tussen de peilingen in 2019 en 2021 zijn niet significant, vanwege verschillende responsbasissen.
- Zie voor meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het deelakkoord vitale sport- en beweegaanbieders, vanuit peilingen onder gemeenten en werkgevers van buurtsportcoaches de webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord (vitale sport- en beweegaanbieders) van RIVM. In de zomer van 2021 verschijnt een factsheet (Mulier Instituut) met meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het Nationaal Sportakkoord, gebaseerd op de nieuwe peilingen onder buurtsportcoaches, gemeenten en werkgevers.

Figuur 5.3 Diensten die sportbonden aanbieden als bestuurlijk/organisatorische ondersteuning voor verenigingen (in procenten, n=43*)

* Aan de vragenlijst hebben 22 van de 33 olympische sportbonden en 21 van de 43 niet-olympische sportbonden deelgenomen. De vragenlijst is relatief minder vaak ingevuld door kleine sportbonden (<5.000 leden), waardoor de resultaten geen representatief beeld van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden geven.

Bron: Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

Figuur 5.4 Mate waarin buurtsportcoaches met hun werkzaamheden bijdragen aan de ambities van het deelakkoord vitale sport- en beweegaanbieders, in 2019 en 2021 (basis= buurtsportcoaches die zich voor dit thema inzetten, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, najaar 2019 en voorjaar 2021.

Maatregel 1.3: Verkenning arbeidsmarkt-ontwikkeling sportsector

Human Capital Agenda

Vanuit de nationale lijn van het sportakkoord heeft het ministerie van VWS samen met stakeholders vraagstukken en mogelijke oplossingen op het gebied van 'menselijk kapitaal in de sport' geïnventariseerd. Deze zijn samengebracht in een *Human Capital Agenda Sport*, die als doel heeft: een gezonde sportsector met voldoende en bekwaame (betaalde en onbetaalde) mensen. In de agenda wordt ingegaan op ieders rol in de sector en worden aan de hand van actiepunten handvatten voor de stakeholders geboden. De Human Capital Agenda wordt voor de zomer van 2021 met de tweede kamer gedeeld. [Lees meer in bijlage B2.3 →](#). Parallel aan de agenda ontwikkeling verrichte het Mulier Instituut op verzoek van het ministerie van VWS een '[Toekomstverkenning Arbeidsmarkt sport en bewegen](#)' [↗](#). Daaruit blijkt dat tot 2030 een toenemende vraag naar professionals wordt verwacht, maar de sportarbeidsmarkt in een aantal opzichten niet optimaal functioneert.

Doel 2. Een groei van (geschoold) verenigingskader

Maatregel 2.1: Opleidingen voor verenigingskader, via diensten

Aantal opleidingen

In de periode september 2019 t/m maart 2021 zijn 2.933 diensten via het sportakkoord aangevraagd. Daarvan waren 428 diensten gericht op het opleiden van verenigingskader. Het merendeel van de diensten gericht op

Tabel 5.3 Aangevraagde diensten gericht op opleiden sportverenigingskader, in de periode september 2019 t/m 31 maart 2021 (in aantallen)

Opleiding	Aantal	Gericht op
	428	
Workshop trainen en coachen van jongeren met autisme	8	Trainer
Traject sporters met gedragsproblematiek	5	Trainer
OldStars Sport Opstartcursus	5	Ouder, bestuurder, trainer
Racerunning	1	Trainer
Workshop sporters met een auditieve/communicatieve beperking	1	Trainer
Workshop sporters met een verstandelijke beperking	1	Trainer
Workshop sporters met een visuele beperking	1	Trainer
Besturen met impact	34	Bestuurder
Instructeursopleiding sportbond	26	Trainer
Workshop voor bestuurders (overig)	9	Bestuurder
4 inzichten over trainerschap	42	Trainer
Workshop herkennen en voorkomen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag	8	Trainer
Vertrouwenscontactpersoon (traject of terugkomdag)	28	Kaderlid vereniging
Coach de coach	8	Trainer
Workshop voor trainers (overig)	5	Trainer
Sportspecifieke opleiding niveau 1 of niveau 2, via sportbond	223	Trainer
Clubkadercoach	7	Trainer
Workshop Athletic Skills Model	16	Ouder, bestuurder, trainer

Bron: Registratie NOC*NSF, 2019-2021.

opleiden betreft sportspecifieke opleidingen voor jeugdtrainers of -coaches (246). In tabel 5.3 staat een overzicht van de aangevraagde diensten via het sportakkoord gericht op het opleiden van verenigingskader.

Maatregel 2.2: Kwaliteitsontwikkeling van de opleidingen

Vanuit de sportlijn wordt gewerkt aan de kwaliteitsontwikkeling van de opleidingen voor verenigingskader. Enkele ontwikkelingen:

- In 2020 is een haalbaarheidsonderzoek naar opleidingen onder verenigingskader

uitgevoerd. Het resultaat hiervan is dat tien tools in aanmerking komen voor doorontwikkeling om sportbreed te worden ingezet. In 2021 wordt met sportbonden gesproken over de invulling hiervan. Het vervolgtraject is gestart in maart 2021.

- In 2020 zijn kwaliteitskaders voor de diensten ontwikkeld, die hebben geleid tot een herziene dienstenlijst. Zie voor meer informatie hierover ook bijlage [B2.2 sportlijn →](#).
- De herijking van de Kwalificatiestructuur Sport (KSS) is in 2021 gestart. Vanaf maart 2021 worden de brancheprofielen voor

trainers/coaches en instructeurs gevalideerd in het werkveld.

Maatregel 2.3: Ondersteuning gericht op professionalisering van bestuur, technisch en arbitrerend kader, via inzet clubkadercoaches en inzet SPN-professionals

In de periode september 2019 t/m maart 2021 zijn 2.933 diensten via het sportakkoord aangevraagd. Bij 341 diensten was het Sport Professionals Netwerk de aanbieder. Dit betrof trajecten procesbegeleiding voor de vereniging (172), procesbegeleiding lokale sportraad (72),

verenigingsintake op de club (77), bestuurscoaching (11) of een inspiratiesessie over het Sport Professionals Netwerk (8).

Via het proeftuinproject clubkadercoaching (eerste tranche, 32 opgeleide clubkadercoaches) en de Community of Practice clubkadercoaching (tweede tranche, 36 opgeleide clubkadercoaches) zijn bij 106 verenigingen clubkadercoaches ingezet. Lees meer over de inzet van clubkadercoaches in [hoofdstuk 6 Positieve sportcultuur](#) →.

Doel 3. Een groei van diversiteit en het aantal vrijwilligers

Voldoende omvang vrijwillig kader

In 2021 geeft een iets groter deel van de sportverenigingen (85%) aan over voldoende vrijwilligers te beschikken dan in 2018 (82%; tabel 5.4). De diversiteit naar verschillende achtergronden onder kaderleden (bestuursleden, trainers/coaches) bij sportverenigingen is één van de indicatoren die wordt gevolgd in de pijler inclusief sporten en bewegen. Lees meer hierover in hoofdstuk 3.

Maatregel 3.1: Programma Maatschappelijke Diensttijd Sport

Via het programma Maatschappelijke Diensttijd Sport wordt geprobeerd bij te dragen aan een groei van zowel het aantal als de diversiteit van vrijwilligers in de sport. Over de achtergrond van het programma Maatschappelijke Diensttijd Sport werd gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord juni 2020. Binnen het programma richt(t)en 42 projecten zich op sport en bewegen, verspreid over meerdere

Tabel 5.4 Mate waarin sportverenigingen in Nederland over voldoende vrijwilligers beschikken, in 2018/2019 en 2021 (in procenten)

	2018 (n=442)	2021 (n=549)
Aandeel verenigingen dat over voldoende vrijwilligers beschikt	82	85

Bron: Mulier Instituut, verenigingspanel winter 2018/2019 en februari 2021.

Tabel 5.5 Overzicht projecten sport in programma Maatschappelijke Diensttijd, 2018-2021

Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3 (gemeentecall + specifieke sportcall)	Ronde 4a	Ronde 4b
Ik ben PA Young Talent Program	IMCoach Feyenoord brengt mensen in beweging!	Follow Your Dreams MDT nhn – mee doen voor je talent	Vrijwillig Traineeship 2.0 FC Noaber/ jeugd-vrijwilligerswerk	IMCoach 2.0 Challenge Up Veilig in zee met MDT ZOOFF Your Life
Sportvrienden	Music Moves	MDT 026	Meer Young Leaders op de Kaart	Time 4 Your Future Music Moves
Time 4 Your Future (proeftuin Maatschappelijke Diensttijd Delft)	Heroes Keep The Heart Beat Going	Maatschappelijke Diensttijd	The Real Social Next Level	Krajicek Summer Traineeship Set your Life Goals
Speelambassadeurs gezocht!	Wereldmeiden	Maatschappelijke Diensttijd in Dordt	Ik ben P.A. 2.0 - Jongeren met een beperking en maatschappelijk participeren	Young Leaders Door het Hele Land School des Levens met GOUDen Rand
Youngsterdam	Met sport Drenthe nog beter maken door de inzet van jongeren	Maatschappelijke Diensttijd in de Sport	MDT op Zuid 2.0	Wereldmeiden Zuid voor Zuid Feyenoord
				MDT Duijn- en Bollenstreek MDT- Make a Move De Verrijking 2.0 Helping Heroes De MDT Academy 4 Life Skills #YouthGoals 'Skillz on the move' Roosendaal

Bron: ZonMw, 2021.

rondes. Zie tabel 5.5 voor een overzicht. Zie de webpagina van ZonMw voor meer informatie over het programma en de projecten.

Maatregel 3.2: Verenigingsondersteuning op onderwerp diversiteit vrijwilligers

- In de periode september 2019 t/m maart 2021 zijn 83 diensten aangevraagd die over

vrijwilligers gaan. Dit zijn inspiratiesessies, masterclasses, workshops vrijwilligersmanagement, trajecten of online modules vrijwilligersbeleid, werving en behoud.

- Er is geen informatie bekend over ondersteuning die zich specifiek richt op de diversiteit van vrijwilligers.

Maatregel 3.3: Challenge 'vrijwilligerscoördinator sportclub ondersteunen'

De challenge 'vrijwilligerscoördinator sportclub ondersteunen' heeft in februari 2020 geleid tot twee winnaars. Beide winnaars hebben in 2020 een product ontwikkeld:

- taakie: zie voor meer informatie <https://taakie.nl/>;
- slimme berichtenservice 'Hallo vriend': zie voor meer informatie <https://hallovriend.nl/>.

Doel 4. Een groei van interne en externe samenwerkingsverbanden in de sport

Samenwerking sportverenigingen met andere sportaanbieders en gemeente

In tabel 5.6 is te zien dat het aandeel verenigingen dat samenwerkt met andere sportverenigingen in 2021 is afgenomen ten opzichte van 2018. De samenwerking van sportverenigingen met andere sportaanbieders en/of de gemeente is stabiel gebleven. Naast samenwerking met andere sportaanbieders en met gemeenten werken veel sportverenigingen ook samen met scholen en/of de sportbond (niet in tabel).

Samenwerking ondernemende sportaanbieders met andere sportaanbieders en gemeente

In tabel 5.7 is zichtbaar in welke mate ondernemende sportaanbieders in 2019 samenwerkten met andere sportaanbieders en met de gemeente. De resultaten hebben betrekking op drie groepen ondernemende sportaanbieders: fitnessondernemers, paardensportaanbieders en zwemaanbieders (zwembaden en -scholen). Zie voor meer

Tabel 5.6 Mate van samenwerking sportverenigingen met andere sportaanbieders en met gemeente, in 2018/2019 en 2021 (in procenten)

	2018 (n=442)	2021 (n=549)
Samenwerking tussen sportaanbieders onderling		
Aandeel verenigingen dat samenwerkt met andere sportverenigingen	58	51
Aandeel verenigingen dat samenwerkt met sportschool/fitnesscentrum	7	6
Samenwerking tussen sportverenigingen en gemeente		
Aandeel verenigingen dat samenwerkt met de gemeente	57	58

Bron: Mulier Instituut, verenigingspanel winter 2018/2019 en februari 2021.

Tabel 5.7 Mate van samenwerking van ondernemende sportaanbieders met andere sportaanbieders en met gemeente, in 2019 (in procenten)

	2019
Samenwerking tussen sportaanbieders	
Aandeel ondernemende sportaanbieders dat samenwerkt met een sportaanbieder uit dezelfde branche	44
Aandeel ondernemende sportaanbieders dat samenwerkt met een sportvereniging	42
Aandeel ondernemende sportaanbieders dat samenwerkt met een andere sportaanbieder	11
Samenwerking tussen sportaanbieders en gemeente	
Aandeel ondernemende sportaanbieders dat samenwerkt met de gemeente	56

Bron: Mulier Instituut, Peiling ondernemende sportaanbieders, 2019.

informatie over de peiling onder ondernemende sportaanbieders uit december 2019 het [factsheet Openheid ondernemende sportaanbieders](#). Een nieuwe peiling onder ondernemende sportaanbieders vindt plaats in het najaar van 2021.

Maatregel 4.1: De inzet van buurtsportcoaches om de lokale samenwerking te verbeteren

De inzet van buurtsportcoaches om partijen samen te brengen en sportaanbieders te

ondersteunen in het vormgeven van samenwerking

Van de buurtsportcoaches die zich inzetten voor het thema vitale sport- en bewegenaanbieders (n=164) geeft circa drie kwart (74%) aan met zijn/haar werkzaamheden bij te dragen aan het verbeteren van de lokale samenwerking (Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, voorjaar 2021).

Maatregel 4.2 en 4.3: De inzet van Adviseurs Lokale Sport en lokale sportakkoorden om de lokale samenwerking te versterken

Via de sportlijn zijn 72 diensten 'procesbegeleiding lokale sportraad' aangevraagd in de periode september 2019 t/m 31 maart 2021. Deze trajecten zijn gericht op verdere ontwikkeling van bestaande sportraden en ondersteuning van nieuwe sportraden. Uit onderzoek onder de Adviseurs Lokale Sport blijkt dat 56 procent van de adviseurs het 'ondersteunen van lokale sportaanbieders

bij de ontwikkeling van een sportplatform' in (zeer) grote mate als belangrijke taak ziet. 53 procent ziet 'het bevorderen van regionale samenwerking en uitwisseling tussen gemeenten, sportserviceorganisaties en sportbonden' als belangrijke taak. 51 procent ziet 'het verbinden van de lokale organisaties (gemeente, verenigingsondersteuning en kerngroep lokaal sportakkoord) aan landelijke partners' als belangrijke taak. Lees meer over dit onderzoek in de publicatie ['Adviseurs Lokale Sport'](#) ↗. Lees meer over de Adviseurs Lokale Sport in [bijlage B2.2 sportlijn](#) →.

Doel 5. Innovatie van aanbod en lidmaatschappen

Innovatief vermogen bij sportaanbieders

De meest actuele gegevens over het innovatief vermogen van sportaanbieders werden gerapporteerd in de [Monitor Sportakkoord juni 2020](#) ↗. Zie voor meer informatie het factsheet ['Innovatief vermogen van sportaanbieders'](#) ↗. Eind 2021 zal dit opnieuw worden uitgevraagd via een peiling onder ondernemende sportaanbieders.

Maatregel 5.1: Ondersteunen van verenigingen bij innovatie van aanbod en lidmaatschapsvormen

Diensten gericht op innovatie van aanbod en lidmaatschapsvormen

Enkele diensten die beschikbaar zijn via de sportlijn besteden aandacht aan de ondersteuning van sportaanbieders bij het ontwikkelen van nieuw aanbod en/of nieuwe lidmaatschapsvormen, zoals sessies 'nieuwe

inkomsten genereren' en 'klaar voor de toekomst'. Het is onbekend welke diensten exact welke aandacht hebben voor dit onderwerp, en dus ook in welke mate verenigingen hierin worden ondersteund.

Overige maatregelen

Over de maatregelen 'ontwikkelen sportbrede nieuwe bindingsvormen door het uitzetten van een innovatiechallenge' en de 'verkiezing meest ondernemende sportaanbieder' is geen voortgang bekend.

Doel 6. Een hogere kwaliteit van verenigingsondersteuners

Maatregel 6.1: Sportbrede inzet SPN-professionals

Het Sport Professionals Netwerk (SPN) is in 2020 verbreed:

- Het type professionals in het netwerk is verbreed. Het merendeel biedt procesbegeleiding en bestuursondersteuning aan, maar er zijn ook professionals aangesloten die sporttechnische ondersteuning en ondersteuning op het gebied van accommodaties bieden.
- In het netwerk wordt gewerkt met profielen voor verschillende typen professionals. Er wordt gewerkt aan een profiel voor een professional die zich specifiek richt op intakes bij verenigingen.
- Het aantal opdrachtgevers is verder gestegen naar ruim twintig, waaronder bonden, gemeenten en regionale sportserviceorganisaties (doel is 25 opdrachtgevers).
- Het aantal aangesloten professionals is

gestegen tot 286 (doel is 450 professionals). Er vindt in principe geen actieve werving van nieuwe professionals plaats, omdat het aanbod voldoet aan de vraag. Voor nieuwe ontwikkelde profielen vindt wel werving plaats.

- De meeste opdrachten voor professionals in het netwerk komen vanuit het sportakkoord (diensten), het programma Rabo Versterkt en de KNVB.

Lees meer over het Sport Professionals Netwerk in [bijlage B2.2 sportlijn](#) →.

Maatregel 6.2: Inzet en ontwikkeling netwerk Adviseurs Lokale Sport

Er zijn 76 Adviseurs Lokale Sport, die in dienst zijn bij NOC*NSF (5), NL Actief (2), een sportbond (33) of een lokale of regionale sportserviceorganisatie (38). Zij vervullen de rol van Adviseur Lokale Sport vanuit de gezamenlijke sportpartijen. Een volledig overzicht van de organisaties waar Adviseurs Lokale Sport werkzaam zijn, is eerder opgenomen in de [Monitor Sportakkoord van november 2020](#) ↗.

Enkele nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot het netwerk Adviseurs Lokale Sport in het afgelopen halfjaar:

- Sinds februari 2020 worden regionale sessies voor Adviseurs Lokale Sport georganiseerd, waar intervisie en praktische ervaringen worden besproken.
- Vanaf september 2020 hebben alle Adviseurs Lokale Sport een plan van aanpak gemaakt voor de gemeenten waar ze actief zijn. Voor ruim honderd gemeenten is inmiddels een plan van aanpak opgesteld.
- Sinds november 2020 is het functieprofiel voor de Adviseurs Lokale Sport aangepast,

zodat het aansluit bij de uitvoeringsfase van de lokale sportakkoorden.

- Vanaf november 2020 is een digitale Teams-omgeving beschikbaar voor de Adviseurs Lokale Sport, waar documenten beschikbaar zijn en ervaringen, tips en vragen onderling kunnen worden gedeeld.
- Vanaf november 2020 wordt elke tweede maandag van de maand een digitale ontmoeting voor Adviseurs Lokale Sport georganiseerd.
- Per 1 januari 2021 is het aantal beschikbare dagdelen per gemeente voor de rol van Adviseur Lokale Sport verhoogd van zes naar acht dagdelen per jaar. Het uitgangspunt is dat elke Adviseur Lokale Sport minimaal vijf gemeenten bedient.

Lees meer over de Adviseurs Lokale Sport in [bijlage B2.2 sportlijn](#) →. In het najaar van 2020 is onderzoek uitgevoerd naar de rol van de Adviseurs Lokale Sport bij de lokale sportakkoorden. Hierover is meer te lezen in de [rapportage 'Adviseurs lokale sport'](#) ↗. In de voortgangsrapportage van november 2021 wordt verder ingegaan op de rol van de adviseurs bij de lokale sportakkoorden.

Maatregel 6.3: (Door)ontwikkeling CRM en back office

- Voor de supportdesk bij NOC*NSF is in de zomer van 2020 een nieuw rapportagesysteem ontwikkeld. Sinds het najaar van 2020 is hier ook een tevredenheidsmeting aan gekoppeld. Hieruit zijn nog niet voldoende data beschikbaar om over te rapporteren.
- Het CRM-systeem registreert alle afgenomen diensten en zet verzoeken voor evaluatieformulieren uit onder afnemers van

diensten. De evaluatieformulieren (reviews) zijn sinds begin 2021 beschikbaar; ook hieruit zijn nog niet voldoende data beschikbaar om over te rapporteren.

Lees meer over de supportdesk en het CRM-systeem in [bijlage B2.2 sportlijn](#) →.

Doel 7. De transitie bij bonden is versneld

Maatregel 7.1: Impuls versterken sportbonden

Vanuit de impuls Versterken sportbonden ondersteunt het ministerie van VWS sinds 2018 verschillende trajecten gericht op het versterken van de sportbonden. De impuls kent drie programmalijnen. In totaal nemen in april 2021 (net als in november 2020) 52 sportbonden deel aan één of meer daarvan:

- **Programmalijn 1: Shared Service Sport.** Het doel is het gezamenlijk optrekken van (in beginsel kleinere) sportbonden om ze te ontzorgen met diensten op het gebied van backofficetaken, in de opgerichte stichting Nederland Sport. Het aantal aangesloten bonden bij deze programmalijn is gestegen van 16 in november 2020 naar 24 aangesloten bonden in maart 2021. Het programma loopt volgens planning. Het projectteam ervaart dat de betrokken (kleine) sportbonden steeds intensiever gebruik maken van Nederland Sport.
- **Programmalijn 2: 'Slagvaardig Organiseren Sport' (SOS).** In het programma werken 22 met name middelgrote bonden aan het verbeteren van projectmanagement en verandermanagement, verdeeld over drie tranches

en een verdiepingstraject (intensivering). Recent is er een plan gemaakt voor structurele inbedding van het programma binnen de sportorganisaties. De mogelijkheden voor financiering hiervan worden momenteel onderzocht.

- **Programmalijn 3: Equiperen sportbonden om sportclubs te versterken.** Deze programmalijn bevat een vrije ruimte voor projecten waar bonden zichzelf kunnen versterken en op deze manier een betere rol in het sportakkoord kunnen spelen. In deze programmalijn zijn 24 (vooral grotere) bonden betrokken bij in totaal tien projecten. Alle projecten zijn in de uitvoeringsfase. NOC*NSF wordt via financiële en inhoudelijke voortgangsrapportages op de hoogte gehouden van de voortgang.

In [bijlage B2.2 sportlijn](#) → staat een beschrijving van de projecten, betrokken sportbonden en voortgang binnen dit programma.

Referenties hoofdstuk 5

- Kalmthout, J. van & Hoeijmakers, R. (2019). *Verenigingsmonitor: jaarbericht 2018*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Lucassen, J.M.H. & Reitsma, M. (2020). *Innovatief vermogen van sportaanbieders. Gerichtheid op innovaties en veranderkracht van zwemaanbieders, paardensportaanbieders, fitnessaanbieders en sportverenigingen in 2019*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Lucassen, J.M.H., Hoogendam, A. & Eldert, P., van. (2021). *Toekomstverkenning arbeidsmarkt sport en bewegen. Trendanalyse en beredeneerde vooruitblik*. Utrecht: Mulier Instituut.

- Nafzger, P., Hoogendam, A. & Reitsma, M. (2021). *Adviseurs lokale Sport. Onderzoek onder adviseurs lokale sport in het kader van de Monitor Nationaal Sportakkoord*. Utrecht: Mulier Instituut.

- Reitsma, M. & Lucassen, J.M.H. (2020). *Openheid ondernemende sportaanbieders. Aspecten van openheid van zwemaanbieders, paardensportaanbieders en fitnesscentra*. Mulier Instituut: Utrecht.

6. Positieve sportcultuur

Marieke Reitsma, Vidar Stevens en Agnes Elling

Leeswijzer hoofdstuk 6

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en een conclusie over de voortgang in de pijler Positieve sportcultuur. Voor meer verdiepende informatie verwijzen we naar paragrafen 2 en verder.

In **paragraaf 2** worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 wordt aan de hand van (proces)indicatoren meer informatie gepresenteerd over de voortgang van de doelen en maatregelen van de pijler positieve sportcultuur.

6.1 Overzicht en voortgang

Overall met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos kunnen sporten is de centrale ambitie binnen het thema positieve sportcultuur. Zie voor de doelen en maatregelen die aan deze ambitie zijn gekoppeld de doelenboom in paragraaf 6.2. Voorliggende paragraaf bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en opbrengsten in de pijler.

Voortgang

Met een diverse groep deskundigen is in een oogstsessie een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste veranderingen binnen de pijler positieve sportcultuur. In combinatie met de bevindingen uit de gevolgdde indicatoren zoals vastgesteld in het monitorplan (zie paragraaf 6.3), zijn de volgende ontwikkelingen te destilleren:

Bewustwording over het belang van positieve sportcultuur

- Bij landelijke en lokale partijen is meer ontvankelijkheid voor de thematiek van positieve sportcultuur zichtbaar. Met name het versterken van het pedagogisch sportklimaat wordt door meer partijen als belangrijk gezien. Dit geldt voor (een deel van de) organisaties zoals gemeenten en bonden, waarbij het vooral gaat om beleidsmatige aandacht. Ook bij professionals is meer aandacht voor kennisontwikkeling over dit onderwerp. Aandacht voor het thema positieve sportcultuur is niet nieuw. Meerdere beleidsprogramma's, zoals het programma veilig sportklimaat, hebben het thema een impuls gegeven. Het sportakkoord is

wederom een impuls, waardoor extra aandacht en mogelijkheden zijn ontstaan. Zo biedt het sportakkoord een beleidskader voor gemeenten, is de ondersteuningsstructuur uitgebreid en is er geïnvesteerd in professionals, naast de (vaak al) bestaande tools.

- De toename in beleidsaandacht blijkt bijvoorbeeld uit het grote aantal gemeenten dat geïnteresseerd is in clubkadercoaching (zie volgende kopje). Maar ook uit de 21 sportbonden die projectmatig bezig zijn met het thema positieve sportcultuur, deels al concreet via bijvoorbeeld pilots met spelregelaanpassingen of herijking van competities. Dit sluit aan bij de bevindingen uit landelijk onderzoek dat de helft van de gemeenten aangeeft in de afgelopen twee jaar te hebben ingezet op positieve sportcultuur en dat ruim acht op de tien gemeenten dit het komende jaar willen gaan doen.
- Tegelijkertijd constateren betrokkenen dat de pijler minder vaak terugkomt in de lokale sportakkoorden dan de andere pijlers van het sportakkoord. Uit een analyse van 269 lokale sportakkoorden bleek dat de pijler in ongeveer de helft van de akkoorden (47%) wordt uitgewerkt ([Monitor Sportakkoord, november 2020](#)). Wel worden aspecten van de pijler positieve sportcultuur gecombineerd met andere onderwerpen uit het sportakkoord, zoals vitale aanbieders (verenigingsondersteuning/opleiding van kaderleden), vaardig in bewegen (leren bewegen van kinderen, zowel motorisch als pedagogisch-didactisch) en inclusief sporten en bewegen (sociale in- en uitsluiting en discriminatie). Voor gemeenten is

het thema in beleidsmatig opzicht relatief nieuw, terwijl vanuit de sport (met eerdere programma's zoals sportiviteit & respect en veilig sportklimaat) al meer ervaring is opgebouwd. Meerdere grote gemeenten hebben positieve sportcultuur binnen de uitvoering van hun sportakkoord of sportbeleid gekozen als specifiek aandachtsgebied (waaronder Amsterdam, Utrecht en Rotterdam).

- Ook op kennis-, opleidings- en ondersteuningsniveau is veel ingezet, bijvoorbeeld te zien aan de opleiding van buurtsportcoaches tot clubkadercoach en de ontwikkeling van een AD-programma (mbo+) voor clubkadercoaching. Meer gericht op sociale veiligheid zijn producten ontwikkeld als eLearnings en het High5! Stappenplan voor verenigingen door Centrum Veilige Sport Nederland. De investering in professionals sluit aan bij de bredere ontwikkeling in de verenigingsondersteuning (zie ook hoofdstuk 5 Vitale sport- en beweegaanbieders), met een focus op de (inhoudelijke) competenties van de ondersteuners naast het beschikbaar stellen van tools voor clubs.
- In hoeverre deze toename in aandacht in beleid en bij professionals leidt tot meer bewustwording voor de thematiek bij sportverenigingen is een belangrijke vervolgvraag. Uit de cijfers blijkt dat maar een klein deel van de aangevraagde diensten via het sportakkoord en een klein deel van de ontvangen verenigingsondersteuning gericht waren op positieve sportcultuur. De verenigingsondersteuning heeft in 2020 grotendeels stilgelegen als gevolg van de coronamaatregelen. De inzet en resultaten op het niveau van de ondersteuningsorga-

nisaties en professionals (mesoniveau) en op het niveau van kennis en opleiding is daarom logisch en zal moeten resulteren in betere ondersteuning voor clubs. Verschillende betrokken organisaties merken dat de bewustmaking over dit thema en het behouden van opgebouwde aandacht voor het thema bij clubs lastig is, zeker in coronatijd.

Pedagogisch-didactische kennis van trainers

- Wat betreft uitvoering in de pijler ligt de focus op het pedagogisch-didactische aspect en op trainers/coaches. Bij zowel gemeenten als sportbonden wordt toegenomen aandacht gezien voor het belang van de pedagogisch-didactische ondersteuning van trainers, bijvoorbeeld door de grote belangstelling voor clubkadercoaching (negentien gemeenten namen deel aan de eerste twee tranches en ruim 150 gemeenten zijn geïnteresseerd), waarop veel wordt ingezet. Een belangrijke factor hierin lijkt dat clubkadercoaching voor gemeenten een concreet product is, waarmee ze relatief gemakkelijk kunnen starten vanuit bestaande structuren zoals de buurtsportcoachregeling. Zowel gemeenten als buurtsportcoaches geven het vaakst aan iets te doen of iets te willen doen met pedagogisch-didactische ondersteuning bij clubs (zoals ondersteunen bij pedagogisch beleid) of het opleiden van kader (zoals via clubkadercoaching). Ook bij een deel van de sportbonden staat dit onderwerp op de agenda. Sportbonden KNGU (Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie) en KNVB (Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond) voeren het project 'pedagogische visie' uit. Vanuit andere bonden is hierin

interesse, en vanuit de sportlijn wordt gewerkt aan het verspreiden van de inzichten uit het project en het zoeken van samenwerking.

- De daadwerkelijke ondersteuning van clubs op dit onderwerp zal, mede door corona, nog breed op gang moeten komen. Wel is al te zien dat de meerderheid (twee derde) van de aangevraagde diensten in de pijler gericht is op trainers/coaches, en dan met name pedagogisch-didactisch. Ook zijn al ruim honderd verenigingen ondersteund door een clubkadercoach en duidt de brede belangstelling onder gemeenten erop dat een groot aantal clubs zal (kunnen) worden ondersteund.

Basiseisen voor sociale veiligheid

- Breed wordt onderkend dat sociale veiligheid een voorwaarde is voor een positieve sportcultuur en dus onverminderd aandacht moet krijgen. Daarbij is het streven dat iedere sportaanbieder voldoet aan een aantal 'basiseisen' voor een veilig sportklimaat. Deels wordt meer bewustwording gezien voor dit aspect, bijvoorbeeld door media-aandacht voor de misstanden in de turnsport en door politieke aandacht. Het Centrum Veilige Sport Nederland (CVSN) en het Instituut voor Sportrechtspraak (ISR) constateren een toename in het aantal meldingen van incidenten. Zij merken tegelijkertijd dat het ondersteunen van verenigingen om preventief aandacht te besteden aan sociale veiligheid moeilijk is. Hierop is, mede vanuit het sportakkoord, wel veel ingezet. Zo heeft het CVSN ingezet op communicatie over preventie via socialeme-

diakanalen en worden digitale informatiebijeenkomsten en e-learnings aangeboden. Deze worden goed bezocht, met name door professionals van gemeenten en bonden. Het bereiken van de clubs is nog moeilijker, zo wordt ervaren.

- Uit de beschikbare gegevens over de inzet van gemeenten, bonden en buurtsportcoaches en de ontvangen ondersteuning door verenigingen blijkt ook dat het aspect sociale veiligheid bij een deel van de organisaties en professionals actief aandacht krijgt. Gemeenten willen zich naast de eerder genoemde aandacht voor pedagogisch-didactische ondersteuning bij clubs ook vaak richten op ondersteuning bij sociale veiligheid, bijvoorbeeld via de opleiding van Vertrouwenscontactpersonen of het opstellen van beleid en richtlijnen. Een genoemd aandachtspunt in de oogstsessie is dat verenigingsbestuurders sociale veiligheid als minder aantrekkelijk en minder urgent ervaren dan bijvoorbeeld het bevorderen van sportplezier. Daardoor bestaat het risico dat pas bij incidenten daadwerkelijk meer verdiepende aandacht voor het onderwerp ontstaat.

Bredere integriteitsthema's

Andere, vaak grote, thema's met betrekking tot integriteit, waarbij valt te denken aan doping, matchfixing, kansspelen, discriminatie of criminele inmenging, lijken steeds meer onder de aandacht te komen door mediaberichten, politieke aandacht en onderzoek. Het thema sportcultuur in brede zin lijkt hierdoor te divergeren. Aandacht voor deze thema's is minder zichtbaar in de uitvoering van het

sportakkoord, waar juist focus (convergentie) wordt ervaren op het pedagogisch-didactische aspect. Dit sluit aan bij de focus op het pedagogisch-didactische aspect bij de totstandkoming en uitwerking van het deelakkoord. In de oogstsessie wordt benoemd dat de bredere integriteitsthema's deels een andere (dwingendere) aanpak vergen.

Conclusie

- Conform de voorgenomen plannen en maatregelen kent de uitvoering van de pijler positieve sportcultuur een focus op het versterken van het pedagogisch sportklimaat en in het bijzonder op het versteken van de pedagogische competenties van trainers/coaches. Daarmee zijn wat betreft inzet de grootste stappen gezet voor doel 2 'Trainers, leraren en instructeurs stellen het welzijn van kinderen boven de winst'. De ontwikkeling op het gebied van professionalisering van verenigingsondersteuning en de aandacht voor pedagogiek in onderwijsprogramma's en opleidingen bieden aanknopingspunten om verder aan dit doel te werken.
- Minder doelen en maatregelen zijn gericht op het thema sociale veiligheid (het tegengaan van fysiek, sociaal en seksueel grensoverschrijdend gedrag) en op andere (bestuurlijke) integriteitsthema's, zoals criminele inmenging en matchfixing. Deze aspecten vormen basisvoorwaarden voor een positieve sportcultuur, maar vragen tevens expliciete aandacht, zowel qua bewustwording en preventie als qua signaleren en sanctioneren. Hiermee wordt zichtbaar dat doel 4 'Tegengaan ongewenst

en grensoverschrijdend gedrag in de sport' een veelomvattend thema is, met relatief beperkte aandacht en maatregelen.

- Een relevante vraag hierbij is of en in welke mate het pedagogische aspect en het aspect van de 'basisvoorwaarden' baat hebben bij een meer gezamenlijke aanpak. Ze kunnen elkaar versterken, bijvoorbeeld doordat betere pedagogische competenties bij vrijwillige trainers in belangrijke mate kunnen bijdragen aan het voorkomen van misstanden zoals grensoverschrijdend gedrag. Niettemin blijft ook specifieke kennis en preventieve, signalerende en corrigerende aandacht nodig om de in het sportakkoord genoemde 'ondergrens' te bewaken. Een andere vraag is hoe breed 'positieve sportcultuur' in het sportakkoord wordt opgevat en of integriteitsonderwerpen ook niet sportakkoorddoorsnijdende thema's (moeten) zijn. Zo bestaan sterke raakvlakken met bijvoorbeeld inclusief sporten en bewegen, leren bewegen, de vitaliteit van sportverenigingen en topsport. Maar ook daar blijft een aandachtspunt of deze integriteitsthema's als geheel en apart voldoende specifieke aandacht krijgen.
- In de monitoring van het deelakkoord positieve sportcultuur valt op dat, in lijn met de focus in de uitvoering, veel aandacht uitgaat naar het volgen van de ingezette acties op het gebied van kennisontwikkeling en opleiding gericht op een pedagogisch sportklimaat en positieve sportcultuur bij clubs, en daarnaast naar meer algemene cijfers over veiligheid. De aanpak van en uitkomsten over het tegengaan van specifieke misstanden (sociale onveiligheid,

integriteitsschendingen) worden vanuit het sportakkoord nauwelijks gevolgd. Daarnaast bieden de gevolgde acties en inspanningen veel informatie op het niveau van beleidsontwikkeling en ontwikkelingen bij professionals en opleidingen, maar nog minder over de ontwikkelingen en ervaringen bij verenigingen en de (jeugdige) sporters zelf. Het inzichtelijk maken hiervan door andersoortige indicatoren te volgen of door verdiepend onderzoek kan hier van meerwaarde zijn.

Meer informatie over de oogstsessies?
Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

Verder lezen

Deze paragraaf bevatte een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler positieve sportcultuur.

- Klik om verder te gaan naar het volgende hoofdstuk: de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler [van jongs af aan vaardig in bewegen \(H7\)](#) →.
- Klik om verdiepende informatie te lezen over de voortgang in de pijler positieve sportcultuur:
  - [paragraaf 6.2](#) →: Doelenboom positieve sportcultuur;
  - [paragraaf 6.3](#) →: Voortgang uitvoering positieve sportcultuur (presentatie indicatoren).

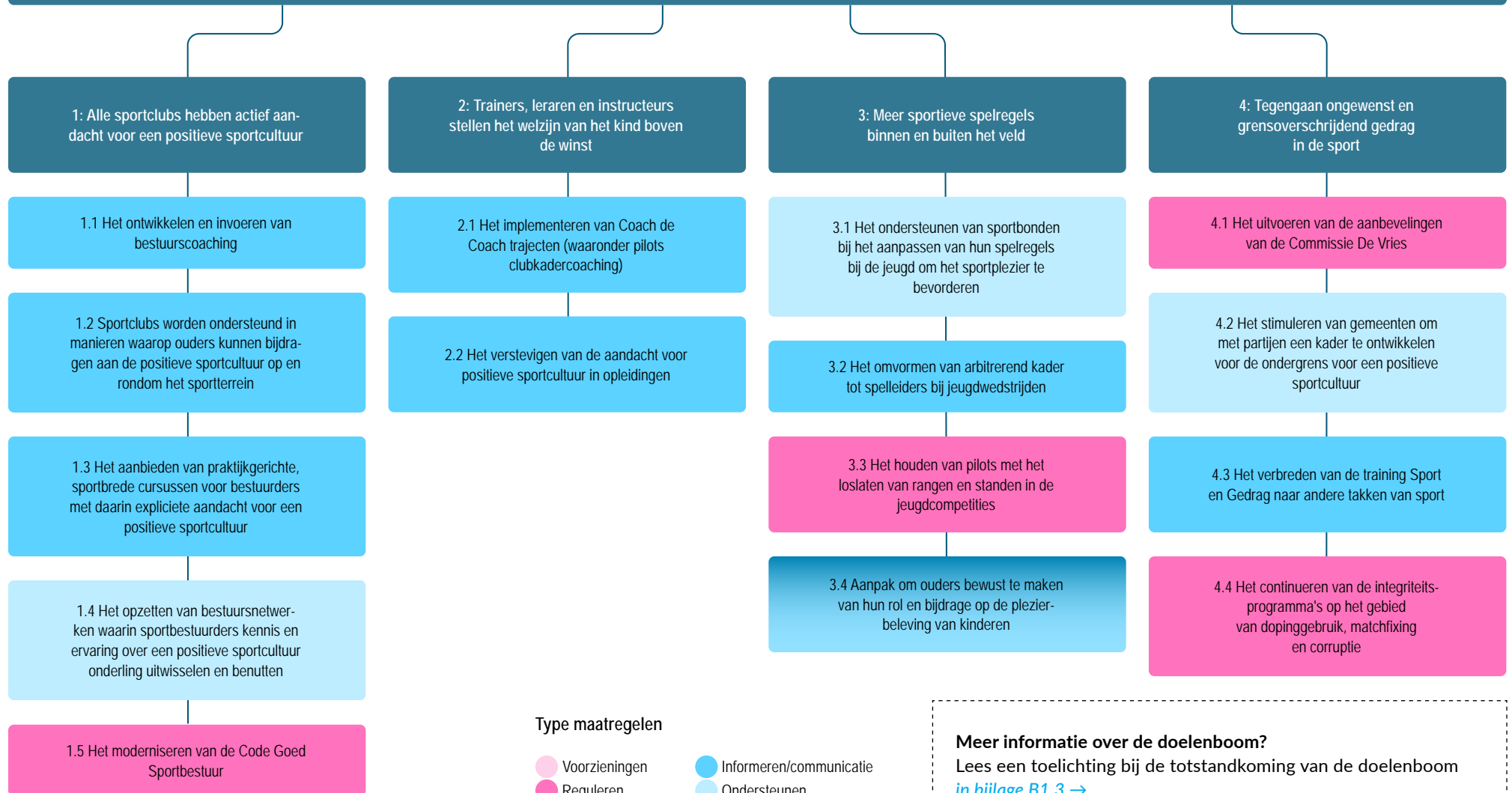

6.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

AMBITIE

Overall met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos kunnen sporten

DOELEN EN MAATREGELEN

Type maatregelen

- Voorzieningen
- Reguleren
- Financiële prikkel
- Informeren/communicatie
- Ondersteunen
- Opleiden

Meer informatie over de doelenboom?

Lees een toelichting bij de totstandkoming van de doelenboom [in bijlage B1.3 →](#)

6.3 Voortgang uitvoering Positieve sportcultuur

Informatie over de indicatoren van het thema positieve sportcultuur is ook terug te vinden op de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) (positieve sportcultuur) van het RIVM.

Doel 1. Alle sportaanbieders hebben actief aandacht voor een positieve sportcultuur

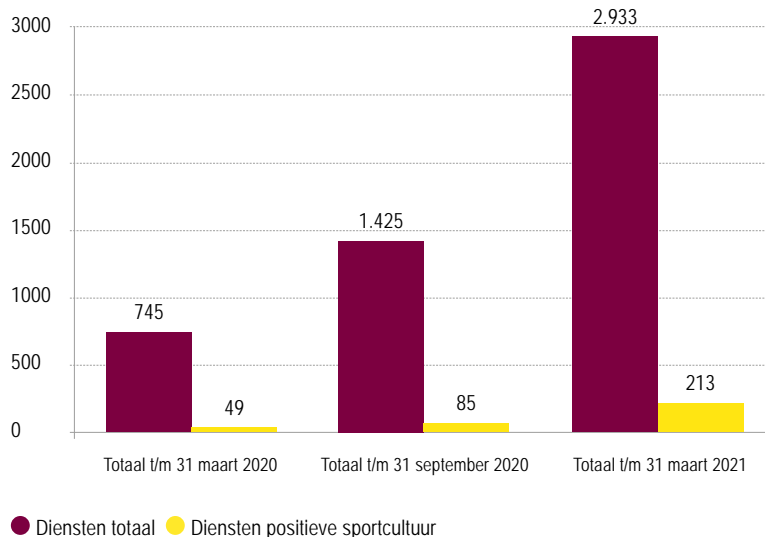
De monitoring van dit doel richt zich voornamelijk op de ondersteuning van sportverenigingen. In het najaar van 2021 wordt een peiling onder ondernemende sportaanbieders uitgevoerd, waaronder zwembaden, fitnessaanbieders en paardensportaanbieders, waarin kan worden gevraagd naar de mate waarin ze bezig zijn met dit thema.

Maatregel 1.1 t/m 1.3: Verenigingsondersteuning positieve sportcultuur

Registraties aangevraagde diensten positieve sportcultuur

- Tot en met 31 maart 2021 zijn er via het sportakkoord in totaal 213 diensten op het thema positieve sportcultuur aangevraagd, 7 procent van de in totaal bijna 3.000 aangevraagde diensten (zie figuur 6.1).
- Het merendeel hiervan is gericht op de trainer (63%; n=134). De overige diensten zijn met name gericht op de vereniging/bestuurder (34%; n=72).
- De meest ingezette diensten voor trainers zijn een workshop of inspiratiesessie '4 inzichten trainerschap' (51 keer) en een work-

Figuur 6.1 Aantal aangevraagde diensten via de sportlijn van het sportakkoord, in totaal en diensten positieve sportcultuur, sinds september 2019

Bron: Registratiegegevens NOC*NSF, 2019-2021.

shop of inspiratiesessie 'trainen/coachen vanuit pedagogisch perspectief: pubers of jeugd 4-12 jaar' (22 keer).

- De meest ingezette diensten gericht op de vereniging/bestuurder zijn een inspiratiesessie, traject of opleiding 'vertrouwenscontactpersoon' (23 keer), een inspiratiesessie of workshop 'sociale veiligheid' (tien keer) en een inspiratiesessie of workshop 'herkennen en voorkomen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag' (zeven keer).
- Trajecten procesbegeleiding en trajecten bestuurscoaching zijn via het sportakkoord wel aangevraagd (zie ook hoofdstuk 5 Vitale

sport- en beweegaanbieders), maar hiervan is onbekend of ze specifiek op het thema positieve sportcultuur zijn gericht.

- Zie [hoofdstuk 2 Sportlijn](#) → voor meer informatie over de diensten.

Aandeel sportverenigingen dat gebruik maakt van verenigingsondersteuning/procesbegeleiding positieve sportcultuur

- 16 procent van de sportverenigingen geeft aan in 2020 enige vorm van verenigingsondersteuning te hebben ontvangen. 1 procent van de verenigingen geeft aan in 2020 procesbegeleiding te hebben ontvangen (Mulier

Instituut, verenigingspanel, voorjaar 2021). Een procesbegeleider begeleidt een vereniging gedurende wat langere tijd intensief bij het oplossen van of werken aan een bepaald vraagstuk of thematiek.

- Van de 89 verenigingen die in 2020 verenigingsondersteuning hebben ontvangen had die ondersteuning bij circa 15 procent iets te maken met positieve sportcultuur, zoals de begeleiding van jeugdtrainers, pedagogisch-didactische scholing van jeugdtrainers, veilig sportklimaat, pedagogisch klimaat of sportiviteit en respect.
- 24 procent van de verenigingen heeft belangstelling om komend jaar/seizoen betrokken te worden of te blijven bij verenigingsondersteuning. 3 procent heeft belangstelling in procesbegeleiding (Mulier Instituut, verenigingspanel, voorjaar 2021).
- Van de 132 verenigingen die aangeven belangstelling te hebben om betrokken te worden of te blijven bij verenigingsondersteuning geeft circa 8 procent aan dit graag te willen op het thema positieve sportcultuur of veilig sportklimaat.

Inzet buurtsportcoaches voor positieve sportcultuur

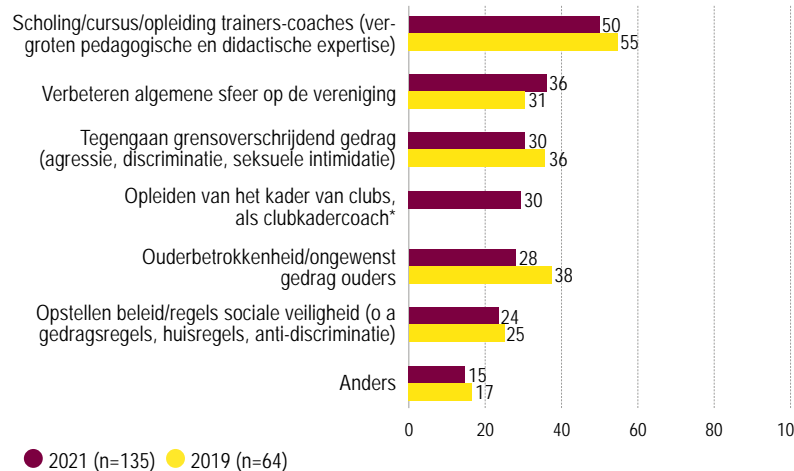
- In 2021 geeft 65 procent van de buurtsportcoaches aan met zijn/haar werkzaamheden bij te dragen aan de ambities van het deelakkoord positieve sportcultuur (Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches voorjaar 2021). In figuur 6.2 is zichtbaar met welke werkzaamheden buurtsportcoaches bijdragen aan dit thema. Eventuele verschillen tussen de peilingen in 2019 en 2021 zijn niet significant, vanwege verschillende responsbasissen.

- Zie voor meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het deelakkoord positieve sportcultuur, vanuit peilingen onder gemeenten en werkgevers van buurtsportcoaches de webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord (positieve sportcultuur) van RIVM. In de zomer van 2021 verschijnt een factsheet (Mulier Instituut) met meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het Nationaal Sportakkoord, gebaseerd op de nieuwe peilingen onder buurtsportcoaches, gemeenten en werkgevers.

Ondersteuning verenigingen op positieve sportcultuur, door sportbonden

- Bijna drie kwart van de responderende sportbonden (72%) geeft aan de afgelopen twee jaar actief te zijn geweest in het stimuleren/ondersteunen van verenigingen op het terrein van een positieve sportcultuur. Van de overige bonden (n=12) geeft de helft aan dit wel van plan te zijn en de andere helft dat niet van plan te zijn de komende twee jaar. In het algemeen valt op dat de middelgrote/grote en olympische sportbonden vaker hiermee bezig zijn dan kleine en niet-olympische sportbonden.
- In figuur 6.3 is zichtbaar op welke thema's de sportbonden die aangeven hierop actief te zijn en/of van plan zijn te worden, dat hebben gedaan en waarop ze het komende jaar willen inzetten. Dit is met name op het opstellen van beleid/regels sociale veiligheid, tegengaan seksueel grensoverschrijdend gedrag en het vergroten van pedagogische en didactische expertise van trainers/coaches via scholing/opleiding.

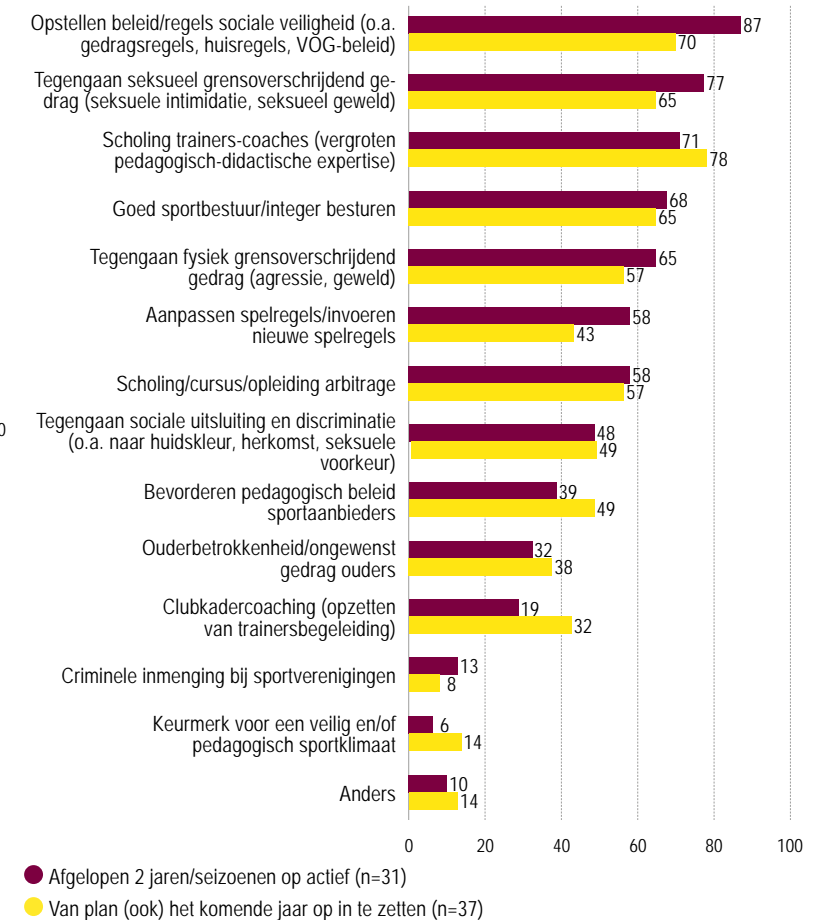
Figuur 6.2 Mate waarin buurtsportcoaches aangeven met hun werkzaamheden bij te dragen aan de ambities van het deelakkoord positieve sportcultuur, in 2019 en 2021 (basis= buurtsportcoaches die zich voor dit thema inzetten, in procenten)

* Antwoordoptie alleen gevraagd in 2021.

Bron: Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, najaar 2019 en voorjaar 2021.

Figuur 6.3 Thema's waarop sportbonden actief zijn of van plan zijn in te zetten op het terrein van het bevorderen van een positieve sportcultuur bij verenigingen (in procenten*)

* Aan de vragenlijst hebben 22 van de 33 olympische sportbonden en 21 van de 43 niet-olympische sportbonden deelgenomen. De vragenlijst is relatief minder vaak ingevuld door kleine sportbonden (<5.000 leden), waardoor de resultaten geen representatief beeld van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden geven.

Bron: Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

Aanvragen sportbonden voor positieve sportcultuur

Vanuit het sportakkoord zijn in 2021 21 sportbonden met ondersteuning van NOC*NSF planmatig aan de slag met het thema positieve sportcultuur (bron: NOC*NSF, maart 2021). Dit is voornamelijk gericht op spelregels en -reglementen en gedrags- en omgangsregels op de club. In 2020 kregen zeventien sportbonden een toekenning, waaronder twaalf bonden die actief waren binnen het programma Veilig Sportklimaat (2011-2018). In 2021 zijn er nog vier nieuwe sportbonden bijgekomen. Vanwege de coronacrisis is een aantal voorziene activiteiten voor 2020 overgeheveld naar 2021. De 21 sportbonden spreken met elkaar over waar ze elkaar kunnen helpen. Daarnaast is de wens uitgesproken om meer samenwerking te zoeken, zowel met sportbonden onderling als met de Vereniging Sport en Gemeenten. Een werkgroep houdt zich bezig met de aansluiting bij de lokale sportakkoorden. Een overzicht van de onderwerpen waarop de aanvragen van de sportbonden zich richtten:

- ontwikkelen pedagogische visie (oa. KNGU en KNVB);
- aanpassen van spelregels, versterking van sportplezier en behoud van jeugd (KNVB, KNHB, KNGU, KNLTB, Handboogsport Nederland, Nevobo, Judobond Nederland, KNWU);
- spelregelkennis (KNHB, KNLTB, KNBSB, KNHS, NBB);
- herijking competities (KNHB, KNBSB, KNHS, Nevobo, KNHB, NBB, Survivalrun Bond);

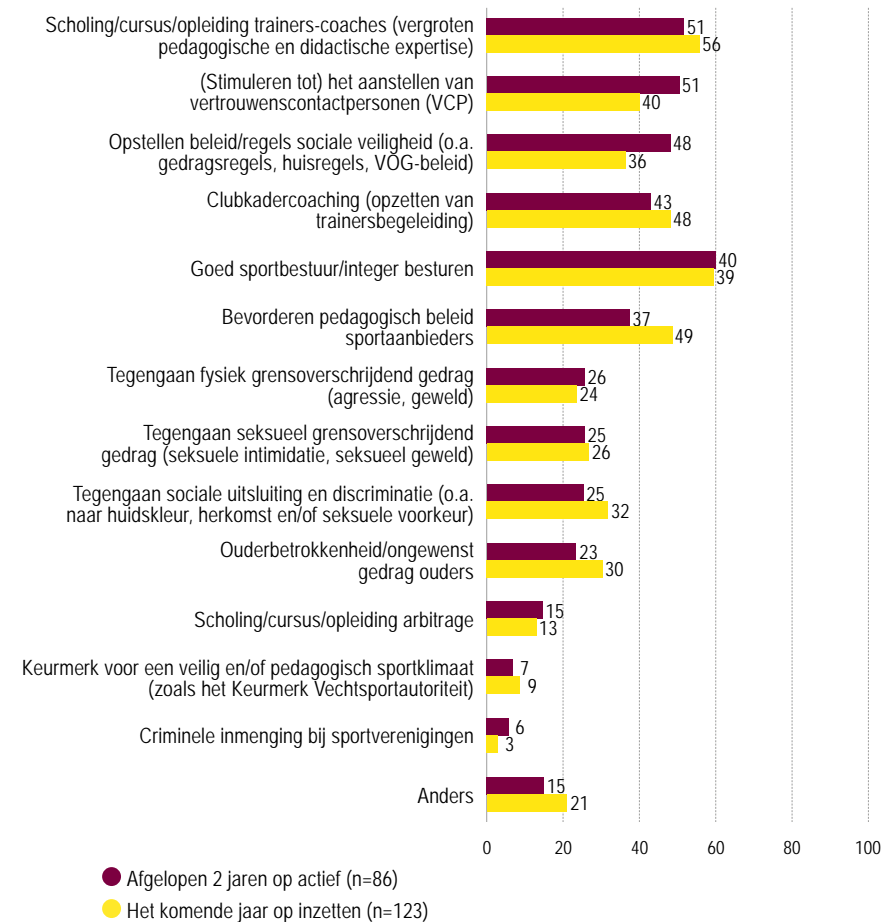
- clubontwikkeling, trainingen en cursussen (KNVB, KNHB, KNGU, KNZB, KNLTB, NHB, Reddingsbrigade, KNBSB, NTFU, KNHS, Nevobo, KNKV, NBB);
- tucht en straffen (KNVB, KNLTB);
- campagne (KNHB, KNZB, KNBSB, NTFU, Rugbybond, Judobond Nederland);
- sportiviteit en respect (KNHB, KNZB, NHV, Handboogbondsport Nederland, KNHS, Nevobo, Rugbybond, KNWU);
- voorkomen van grensoverschrijdend gedrag (KNZB, NHV, Reddingsbrigade, Nevobo, KNWU).

Bij doel 3 'Meer sportieve regels binnen en buiten het veld' wordt verder ingegaan op de spelregel aanpassingen ter versterking van sportplezier en behoud van jeugd waar acht sportbonden mee experimenteren.

Ondersteuning door gemeenten op het thema positieve sportcultuur

Ruim de helft van de gemeenten (56%) geeft aan de afgelopen twee jaar actief te zijn geweest in het stimuleren/ondersteunen van sportverenigingen op het terrein van een positieve sportcultuur (Mulier Instituut/VSG, VSG gemeentepanel, voorjaar 2021). Een kwart van de gemeenten (26%) was hierin de afgelopen twee jaar niet actief, maar is dit het komende jaar wel van plan. Het overige deel was hierin niet actief en is ook niet van plan dit het komende jaar te gaan doen (9%) of weet dit niet (9%). In figuur 6.4 is te zien op welke manier gemeenten verenigingen op dit thema hebben ondersteund of willen gaan ondersteunen.

Figuur 6.4 Thema's positieve sportcultuur waarop gemeenten de afgelopen twee jaren actief waren (2019-2020) of het komende jaar actief willen zijn (2021) om bij verenigingen een positieve sportcultuur te bevorderen (in procenten)

Bron: Mulier Instituut/VSG, VSG gemeentepanel, voorjaar 2021.

Maatregel 1.5: Het moderniseren van de Code Goed Sportbestuur

Moderniseren Code Goed Sportbestuur

De ontwikkeling van een nieuwe code stond centraal in het project Code Goed Sportbestuur, dat onder begeleiding van NOC*NSF en in samenwerking met een groep stakeholders is doorlopen. De nieuwe code moet geschikt zijn voor toepassing door besturen van sportverenigingen en op die manier verenigingen ondersteunen bij de aandacht voor goed bestuur. Daarnaast richt de nieuwe Code Goed Sportbestuur zich meer dan de oude op dialoog, reflectie en transparantie binnen sportbonden en verenigingen, zodat ze zelf bezig kunnen met goed sportbestuur, in plaats van op een set voorschriften en regels. De nieuwe code bevat vier principes gekoppeld aan good practices voor besturen. De nieuwe Code Goed Sportbestuur is vastgesteld op de Algemene Vergadering van NOC*NSF op 17 mei 2021. De lancering is voorzien voor het najaar van 2021, samen met ondersteuningsmogelijkheden voor sportbonden en -verenigingen.

In het eerste jaar na de vaststelling wordt via een pilot met sportverenigingen getest op welke manier verenigingen met de code kunnen werken. Het doel is dat ook verenigingsbesturen hun voordeel kunnen doen met de nieuwe code, door voor zichzelf na te gaan in hoeverre ze voldoen aan de code en in overleg intern te beslissen aan welke punten ze willen werken. Voor verenigingsbesturen is beschikbaar:

1. Een sessie bestuursontmoeting: voor verenigingsbestuurders van verschillende

verenigingen om te ontdekken wat de nieuwe code kan betekenen en ook van elkaar te leren;

2. QuickScan en e-learning: om verenigingsbestuurders te stimuleren de code bespreekbaar te maken en ermee aan de slag te gaan binnen hun vereniging;
3. Procesbegeleiding: het bestuur van een vereniging wordt geadviseerd tijdens hun bestuursvergadering, in gesprek over de toepassing van de code.

Verenigingen en bonden met Code Goed Sportbestuur

- De meest actuele gegevens over de bekendheid van verenigingen met de Code Goed Sportbestuur, op basis van het Verenigingspanel winter 2019/2020, werden gerapporteerd in de [Monitor Sportakkoord van juni 2020](#). Dit wordt opnieuw bevestigd in het Verenigingspanel in 2021.
- Net als in 2018 geven vrijwel alle responderende sportbonden (n=42) aan dat de Code Goed Sportbestuur in de praktijk volledig (64%) of gedeeltelijk (26%) is geïmplementeerd bij de bondsorganisatie (Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021).

Doel 2. Trainers, instructeurs en begeleiders stellen het welzijn van het kind boven de winst

Trainer heeft persoonlijke aandacht voor het welbevinden van kinderen

De meest actuele gegevens over de persoonlijke aandacht van de trainer voor het welbevinden van het kind, op basis van de

Leefstijlmonitor - aanvullende module (LSM-a, CBS/RIVM, 2019), werden gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de website [Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Dit wordt opnieuw bevestigd in de LSM-a 2021 en gerapporteerd in 2022.

Maatregel 2.1: Ondersteuning technisch-pedagogisch beleid

Aangevraagde diensten technisch-pedagogisch beleid

- Bij doel 1 is gerapporteerd dat bijna twee derde van de aangevraagde diensten op het deelakkoord positieve sportcultuur gericht zijn op de trainer (134 van de 213 diensten), voornamelijk op het verbeteren van hun

pedagogisch-didactische vaardigheden. Het vaakst aangevraagd zijn een workshop of inspiratiesessie '4 inzichten trainerschap' (51 keer) en een workshop of inspiratiesessie 'trainen/coachen vanuit pedagogisch perspectief: pubers of jeugd 4-12 jaar' (22 keer).

- Van de aangevraagde diensten gericht op de vereniging/bestuurder (72 van de 213 diensten) of op ouders is een kleiner deel gericht op de ontwikkeling of verbetering van technisch/pedagogisch beleid, waaronder '4 inzichten over trainerschap' (vier keer), de online module 'een beetje opvoeder' (zes keer) en de workshop 'lang leve de sportouder' (vier keer).

Ondersteuning verenigingen door clubkadercoaching

In de peiling onder het Verenigingspanel (Mulier Instituut, voorjaar 2021) geeft 2 procent van de verenigingen (n=549) aan het afgelopen jaar betrokken te zijn geweest bij de inzet van een clubkadercoach.

Inzet clubkadercoach

Het doel van clubkadercoaching is bij te dragen aan een positieve sportcultuur bij verenigingen en het pedagogisch-didactisch handelen van trainers te verbeteren. Een clubkadercoach wordt (tijdelijk) bij een vereniging ingezet, met als focus het implementeren en borgen van trainersbegeleiding op de vereniging. In tabel 6.1 zijn enkele kerncijfers over de clubkadercoaching zichtbaar.

- Het project 'Proeftuinen clubkadercoaching' is in 2019-2020 uitgevoerd door NOC*NSF. NOC*NSF brengt de geleerde lessen onder de aandacht bij andere Nederlandse gemeenten, zodat ook zij kunnen starten met clubkadercoaching. Over de resultaten van de eerste tranche clubkadercoaching is onder andere uitgebracht:
  - de eindrapportage '[Lessons Learned Clubkadercoaching](#)', door Kenniscentrum Sport & Bewegen;
  - het [functieprofiel clubkadercoach](#);
  - het magazine '[Clubkadercoach](#)';
  - [een informatiebrochure](#) over starten met clubkadercoaching.
- Van 2020-2021 loopt als vervolg op het proeftuinproject de 'Community of Practice clubkadercoaching', waarin het delen en verspreiden van ervaringen en lessen centraal staat.

Tabel 6.1 Kerncijfers clubkadercoaching, 2019-2021

Onderdeel	Proeftuinproject clubkadercoaching (1e tranche, 2019-2020)	Community of Practice clubkadercoaching (2e tranche, vanaf 2020)	Overig
Opgeleide clubkadercoaches	32	36	400*
Deelnemende verenigingen	57	49	750*
Deelnemende gemeenten	12 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Zwolle, Doetinchem en de Gelderse Sportfederatie (Ermelo, Oldebroek, Montferland, Beuningen, Wijchen en Heerde)	10 (Sport Fryslân, Zwolle**, Nijmegen, Haarlem, Doetinchem**, Oss, Rotterdam**, Amersfoort, SSNB/Vught, Sportief Besteed Groep)	150
Deelnemende sportbonden	8 (KNKV (Korfbal), KNVB (voetbal), KNHB (hockey), KNGU (Gymnastiek), Nevobo (volleybal), AtletiekUnie, NHV (Handbal), NTTB (tafeltennis))	0	5
Betrokken trainers/coaches	250	200	3.000

* Opgegeven schatting door NOC*NSF.

** Drie van de tien gemeenten namen ook deel aan de eerste tranche.

Bron: NOC*NSF, 2021.

- Inmiddels zijn ook op veel andere plekken in het land gemeenten en sportservicebureaus begonnen met clubkadercoaching; hiervan bestaat echter (nog) geen registratieoverzicht (zie kolom 'overig').

Enkele andere ontwikkelingen rond clubkadercoaching gaan over bijeenkomsten, opleidingen en onderwijsprogramma's:

- In maart 2021 hebben vier werkconferenties plaatsgevonden. Hierbij waren meer dan tweehonderd deelnemers aanwezig, vanuit gemeenten, sportbedrijven/sportservices en sportbonden.
- In oktober 2021 staat een kennisfestival clubkadercoaching gepland.

- In mei 2021 wordt een herijkte opleiding clubkadercoaching aangeboden vanuit de Academie voor Sportkader (ASK). Deze opleiding duurt zeven dagdelen (voorheen vijf) en is herijkt op basis van de lessen uit de eerste tranche proeftuinen. De opleiding vanuit de ASK is bedoeld voor ervaren professionals (meestal buurtsportcoaches) en/of hbo-opgeleide professionals (buurtsportcoaches).
- Vanaf september 2021 start de Associate Degree Clubkadercoaching op Hogeschool Windesheim. Het AD-programma vanuit Windesheim is bedoeld voor afgestudeerde mbo-studenten die hun carrière willen beginnen als clubkadercoach.

Op [deze website over clubkadercoaching](#) is meer informatie te vinden.

Doel 3. Meer sportieve regels binnen en buiten het veld

Maatregel 3.1: Ondersteunen sportbonden bij het aanpassen van spelregels bij de jeugd om sportplezier te bevorderen

Spelregelaanpassingen (bron: NOC*NSF, maart 2021)

Op het onderwerp spelregelaanpassingen ter versterking van sportplezier en behoud van jeugd hebben acht van de 21 bonden die vanuit het sportakkoord aan de slag zijn gegaan

met het thema positieve sportcultuur een plan ingediend. Enkele voorbeelden van spelregelaanpassingen waaraan zij werken:

- De KNVB experimenteert (of gaat experimenteren) in de B-categorie met vijf spelregelwijzigingen: indribbelen in plaats van ingooien, selfpass (vrije trap wordt dribbelend genomen), tijdstraffen (in plaats van gele kaart), onbeperkt wisselen en zuivere speeltijd.
- De KNHB heeft de speeltijd van twee keer 35 minuten gewijzigd naar vier keer 17,5 minuten, met korte extra pauzes. Op die manier hebben coaches extra momenten om (preventieve) maatregelen te nemen.
- De KNGU bereid een nieuw wedstrijd- en oefenstofsysteem voor dames- en herenturnen voor, waarin plezier voorop staat en de sporter centraal.
- De KNLTB bereid versoepeling vanaf de regelgeving voor. Het doel is dat jeugd met meer plezier op de tennisbaan staat.
- Handboogsport Nederland werkt aan het vaststellen van een nieuw alcoholbeleid. Daarnaast zet de bond in op scholingsprogramma's over reglementen voor scheidsrechters, wedstrijdleders en trainers.
- De Nevobo stelt sportplezier voorop in het aanbod voor jeugd tot 12 jaar, onder andere door de doorontwikkeling van het programma Cool Moves Volley, waarin kinderen op een speelse manier de volleybaltechnieken leren. De bond start een pilot voor het afschaffen van standen en kampioenschappen voor deze leeftijdsgroep. Voor jeugd van 12 t/m 18 jaar kijkt de bond naar aanpassing van spelregels en spelvormen. Er wordt in samenspraak met leden en verenigingen

onderzoek gedaan naar flexibilisering van competities.

- De Judobond Nederland heeft het concept 'Randori-competitie' ontwikkeld, waarbij niet winnen, maar plezier in bewegen en de persoonlijke ontwikkeling van het kind centraal staan. Het concept wordt op meerdere plaatsen ingevoerd.
- De KNWU heeft de wedstrijdlicentie aangepast op niveau in plaats van op leeftijd.

Maatregel 3.2 en 3.3: Omvormen arbitrerend kader tot spelleider en pilots met loslaten van rangen en standen

Naast de genoemde spelregelaanpassingen zijn de sportbonden op verschillende manieren aan de slag een positieve sportcultuur. In het sportakkoord werden specifiek de maatregelen 3.2 'Het omvormen van arbitrerend kader tot spelleiders bij jeugdwedstrijden' en 3.3 'Het houden van pilots met het loslaten van rangen en standen in de jeugdcompetities' genoemd:

- De KNKV (korfbal) werkt eraan om de scheidsrechter als 'spelbegeleider' te laten fluiten.
- De Nevobo start een pilot voor het afschaffen van standen en kampioenschappen voor jeugd tot 12 jaar.
- Bij de ontwikkelde 'Randori-competitie' van Judobond Nederland worden geen scores bijgehouden. Er zijn geen scheidsrechter bij waarnemers.
- De KNBSB (honkbal en softbal) neemt eind 2021 een besluit over de het werken met uitslagen en standen bij de jeugd.
- De SBN (squash) is bezig met een nieuwe ranglijst systematiek.

Maatregel 3.4: Aanpak om ouders bewust te maken van hun rol en bijdrage op de plezierbeleving van kinderen

In november 2019 zijn vijf projecten winnaar geworden van de Nationale Sportinnovator Prijs 2019 'Van plezier naar prestatie'. De Nationale Sportinnovator Prijs richtte zich op gedragsverandering bij ouders, met als doel het sportplezier van kinderen te vergroten. De projecten zijn:

- Beste ouders (Sportbedrijf Arnhem)
  - Sport in Perspectief (Flow Mentale Training)
  - Turn het om! Van Turn-top-prestatie naar Top-turn-plezier (Hogeschool Utrecht)
  - Met plezier wint elk kind (Stichting Sport-service Nederland)
  - Positiviteit scoort (Gemeente Den Haag)
- Zie voor meer informatie de [website van Sportinnovator](#).

Doel 4. Tegengaan van ongewenst en grensoverschrijdend gedrag in de sport

Veilig voelen tijdens en rond wedstrijden
De meest actuele gegevens over de indicator veilig voelen tijdens en rond wedstrijden, op basis van de Vrijetijdsomnibus (CBS/SCP, 2018), werden gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de website [Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Dit is opnieuw bevestigd in de VTO 2020. De cijfers komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Wangedrag meemaken of zien

De meest actuele gegevens over de indicator wangedrag meemaken of zien, op basis van de

Vrijetijdsomnibus (CBS/SCP, 2018), werden gerapporteerd in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Dit is opnieuw bevestigd in de VTO 2020. De cijfers komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Sportwedstrijden met negatieve gedragingen

In de [Monitor sportief wedstrijdgedrag 2020](#) wordt gerapporteerd over de gedragingen in Nederlandse sportwedstrijden. Via de SportklimaatApp zijn in de periode 2017-2020 1.233 wedstrijden van negen verschillende teamsporten geanalyseerd, waarin in totaal 162.212 gedragingen van sportief of onsportief wedstrijdgedrag zijn geregistreerd. Ondanks de coronabeperkingen was het mogelijk om in 2020 103 wedstrijden te observeren. Dit heeft wel consequenties voor het interpreteren van de data. Deze zijn terug te lezen in de Monitor sportief wedstrijdgedrag 2020 (zie hiervoor).

Uit de monitor blijkt dat 90 procent van de gedragingen in de geobserveerde sportwedstrijden positief is, 8 procent negatief (met name discussie aangaan of wegwerpgebaren maken) en 2 procent excessief, zoals slaan, schoppen of bijten (figuur 6.5). Het verschil is het grootst tussen voetbal en andere teamsporten.

Overig onderzoek onsportief wedstrijdgedrag

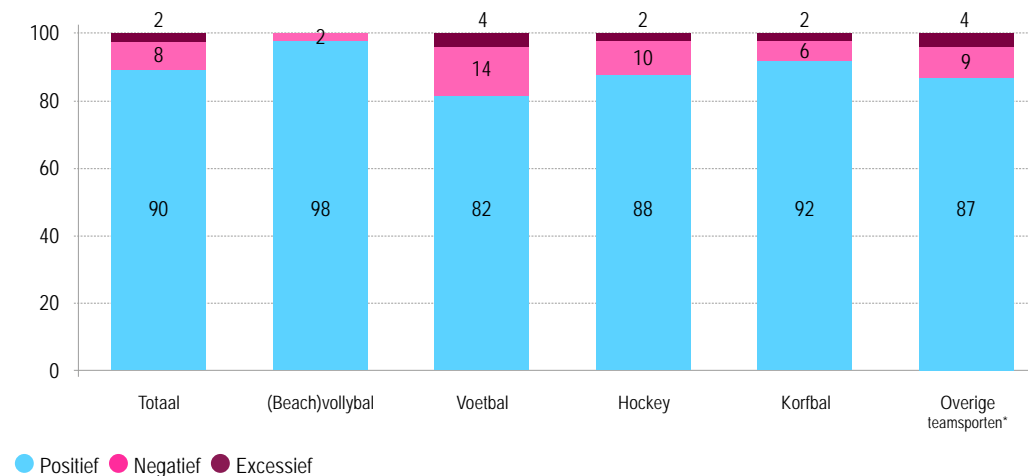
In 2021 hebben de Centrale Organisatie Voetbal Scheidsrechters (COVS) en het Mulier Instituut onderzocht hoe (assistent-)scheidsrechters, rapporteurs, waarnemers en

coaches, die lid zijn van de COVS, momenteel aankijken tegen het scheidsrechtersvak. Het doel was om een beter beeld te krijgen van de staat van de arbitrage. Hierbij is ook gekeken naar welke vormen van wedstrijdgedrag zij ervaren op en naast het veld. Meer informatie is te lezen in het factsheet *'Hoe kijkt de voetbalarbitrage tegen haar vak aan?'* [↗](#). De belangrijkste bevindingen uit het onderzoek zijn:

- Arbiters in het amateurvoetbal krijgen te maken met verschillende vormen van ongewenst gedrag, met name wegwerpgebaren, hoofdschudden en verbale vormen zoals discussies.
- Arbiters pleiten voor blijvende ondersteuning van hun sociale veiligheid, zowel op het veld als daarbuiten. 5 procent van de respondenten krijgt namelijk iedere wedstrijd te maken met wedstrijdgedrag als slaan, schoppen of bijten.
- Daarnaast zou een groot deel van de arbiters willen dat medische veiligheid en racisme meer aan bod kwamen in arbitragecursussen en -opleidingen. Veel van de ondervraagden zijn zeer tevreden over de aandacht voor spelregels, mentale weerbaarheid, speltechnische aspecten, persoonlijke ontwikkeling, omgaan met agressie op de velden en videoanalyses in het cursus- en opleidingsaanbod.

Aandacht voor racisme in de arbitragecursussen en -opleidingen is één van de aandachtspunten in het plan 'Ons voetbal is van iedereen'. Samen zetten we racisme en discriminatie buitenspel' van de KNVB en andere partijen. Uit de [eerste monitorrapportage](#) [↗](#) van dit plan blijkt dat tot 1 november

Figuur 6.5 Aandeel positieve, negatieve en excessieve gedragingen in 1.233 wedstrijden, 2017-2020, naar type sport (in procenten, n=162.212 gedragingen)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2020 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

* Overige teamsporten: basketbal, handbal, rugby, zaalvoetbal en waterpolo.

2020 80 arbitrage docenten geschoold zijn en in 2021 worden ingezet om de kennis over het herkennen van en omgaan met racisme en discriminatie onder alle scheidsrechters en medewerkers tuchtzaken te vergroten.

Maatregel 4.1: Uitvoeren aanbevelingen Commissie de Vries

De aanbevelingen van Commissie de Vries zijn geïmplementeerd. Als een van de aanbevelingen van Commissie de Vries is het Centrum Veilige Sport Nederland (CVSN) in april 2019 opgericht als opvolger van het Vertrouwenpunt Sport. Het CVSN is onderdeel van de afdeling Corporate Affairs, als zelfstandig team van NOC*NSF. Het CVSN werkt aan

preventieve maatregelen over het thema grensoverschrijdend gedrag in de sport, en is ook een meldpunt. De experts van CVSN ondersteunen verenigingen bij het opstellen van preventiebeleid (waarvan de VOG een onderdeel is), met behulp van het High 5! Stappenplan dat is ontwikkeld door NOC*NSF en kenniscentrum Rutgers. Zie voor meer informatie de [website van het Centrum Veilige Sport Nederland](#) [↗](#).

Onder meer door de inspanningen van CVSN wordt gewerkt aan de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Voor de monitoring van het onderwerp seksueel grensoverschrijdend gedrag is (nog) geen indicator

bepaald. Beschikbaar recent onderzoek op dit onderwerp:

- Naar de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag van sportbonden is in 2019 een [inventariserende studie](#) [↗](#) uitgevoerd, waaruit bleek dat de meeste grote sportbonden inmiddels actief beleid voeren op seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar dat lastig blijft dit onderwerp te agenderen bij verenigingen om hen tot actie aan te zetten. In 2021 vindt een peiling onder sportverenigingen over dit onderwerp plaats.
- Het Erasmus+ onderzoek Safe Sport Allies, waar vanuit Nederland het Mulier Instituut, de Open Universiteit en de Stilte Verbroken bij betrokken zijn, kijkt naar interventies ter bevordering van proactief en sociaal omstandersgedrag. Het onderzoek loopt tot en met juni 2023. Ook werkt het Mulier Instituut samen met de KNRB om in kaart te brengen op welke wijze roeiverenigingen ondersteuning vanuit de sportbond wensen om grensoverschrijdend gedrag nadrukkelijker tegen te gaan.

Maatregel 4.2: Stimuleren van gemeenten om met partijen een kader te ontwikkelen over de ondergrens positieve sportcultuur

Voor het volgen van deze maatregel is geen indicator opgesteld. De volgende informatie is beschikbaar:

- Vanuit de sportlijn wordt gewerkt aan een basisdocument voor onder andere sportclubs, waarmee zij inzichtelijk hebben wat ze minimaal moeten/kunnen doen om de ondergrens voor een positieve sportcultuur te bewaken. Dit document is voorzien voor eind 2022 (bron: NOC*NSF, maart 2021).

- Zoals bij doel 1 is gerapporteerd, geeft 6 procent van de gemeenten aan de afgelopen twee jaar actief te zijn geweest richting verenigingen met een keurmerk voor een veilig/pedagogisch sportklimaat. 9 procent van de gemeenten geeft aan hiermee het komende jaar actief te willen zijn (Mulier Instituut/ VSG, VSG gemeentepanel, voorjaar 2021).

Goed sportbestuur

Ondersteuning richting sportbonden en verenigingen bij goed sportbestuur vindt onder andere plaats via de Code Goed Sportbestuur, waarover is gerapporteerd bij doel 1. Voor verdere monitoring van de inzet op goed sportbestuur/good governance zijn geen indicatoren bepaald.

Er vindt meer onderzoek plaats naar onderwerpen die horen bij goed sportbestuur:

- onderzoek naar criminele inmenging bij amateursportverenigingen, onder andere door [Bureau Bruinsma/Mulier Instituut/Tilburg Universiteit](#) [↗](#), [Sport & Society Universiteit Utrecht](#) [↗](#), Bureau Beke bij de gemeente Rotterdam, DSP in de provincie Gelderland en een eigen inventarisatie bij de gemeente Amsterdam. Het Mulier Instituut blijft de ontwikkelingen op dit thema in de sportsector monitoren.
- lopend onderzoek naar kansspelen op sportverenigingen (Mulier Instituut)
- onderzoek naar sociale diversiteit in kaderfuncties bij sportverenigingen (zie ook hoofdstuk 3. Inclusief sporten en bewegen).

Visie Sport en Integriteit

Op de Algemene Vergadering van NOC*NSF

op 17 mei 2021 is de Visie Sport & Integriteit 2024 vastgesteld. In deze visie worden besproken: de stand van zaken op het gebied van integriteit (inspanningen en resultaten tot nu toe, prevalentie van integriteits-schendingen, actualiteit), een analyse van de huidige integriteitsaanpak, hoofdlijnen voor een versterking van de integriteitsaanpak en verbeterpunten richting 2024. Hiermee wil NOC*NSF samen met betrokken stakeholders aan de slag gaan. Lees meer in de [Visie Sport & Integriteit 2024](#) [↗](#).

Sociale uitsluiting en discriminatie

Voor de monitoring van het onderwerp sociale uitsluiting en discriminatie zijn geen indicatoren bepaald. Gegevens over het voorkomen van racisme en homonegativiteit bij sportverenigingen, op basis van het verenigingspanel winter 2019/2020, werden gerapporteerd in de [Monitor Sportakkoord van juni 2020](#) [↗](#). Dit wordt opnieuw bevraagd in 2021. Beschikbaar recent onderzoek op dit onderwerp:

- Het plan 'Ons voetbal is van iedereen. Samen zetten we racisme en discriminatie buitenspel' is in februari 2020 gepubliceerd en gelanceerd, naar aanleiding van een incident tijdens de voetbalwedstrijd FC Den Bosch - Excelsior in november 2019, waarbij speler Mendes Moreira racistisch werd bejegend. Dit plan is binnen het project 'Voetbal voor iedereen' van de KNVB opgesteld door de KNVB, de Eredivisie, de Keuken Kampioen Divisie en de Rijksoverheid en is met maatschappelijke belangenorganisaties afgestemd. Het doel van het plan is met meerdere partijen samen op te trekken in de strijd tegen discriminatie. De inspan-

ningen en resultaten van dit plan worden in opdracht van VWS gemonitord. Zie ook de eerste monitorrapportage ['Monitor 'Ons voetbal is van iedereen' - aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal'](#) [↗](#).

- Verschillende uitgevoerde of lopende onderzoeken naar LHBT+ acceptatie in de sport (onder andere in opdracht van de Alliantie Gelijkspele(n): onder LHB- en transgender personen, verenigingssporters, mannelijke tophockeyspelers en mannelijke profvoetballers. Zie meer informatie op de webpagina Gender en seksuele voorkeur van het Mulier Instituut.

Referenties hoofdstuk 6

- Aalbers, M. (2021). *Lessons learned proeftuinen clubkadercoaching 2019-2020*. Ede: Kenniscentrum Sport & Beweging.
- Elling, A., Cremers, R., Stevens, V. & Anselma, M. (2021). *Monitor 'Ons voetbal is van iedereen' - aanvalsplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Heijnen, E. & Stevens, V. (2020). *Monitor sportief wedstrijdgedrag 2020: registratie sportief en onsportief gedrag in de Nederlandse teamsport met de SportklimaatApp*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Brus, J., Hoekman, R.H.A. & Poel, H. van der. (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P. & Poel, H. van der (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'*. Van

akkoord naar uitvoering. Utrecht: Mulier Instituut.

- Stevens, V., Heijnen, E., Nafzger, P., Suurd, J., Sotthewes, R. & Dongen, J. van. (2021). *Hoe kijkt de voetbal Arbitrage tegen haar vak aan?* (factsheet 2021/7). Utrecht: Mulier Instituut.
- Voorthuizen, M. van & Elling, A. (2020). *Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Een inventarisatie van bondsbeleid en ervaren aandachtspunten*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Bruinsma, M., Stevens, V., Cremers, R. & Spapens, T. (2020). *Criminele inmenging bij amateursportverenigingen*. Utrecht/Tilburg: Bureau Bruinsma/Mulier Instituut/Tilburg University.

7. Van jongs af aan vaardig in bewegen

Ad Hoogendam, Marieke Reitsma, Jo Lucassen en Amika Singh

Leeswijzer hoofdstuk 7

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en een conclusie over de voortgang in de pijler van jongs af aan vaardig in bewegen. Voor meer verdiepende informatie verwijzen we naar paragrafen 2 en verder.

In **paragraaf 2** worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 wordt aan de hand van (proces)indicatoren meer informatie gepresenteerd over de voortgang van de doelen en maatregelen van de pijler van jongs af aan vaardig in bewegen.

7.1 Overzicht en voortgang

De ambitie van het thema van jongs of aan vaardig in bewegen is om meer kinderen aan de beweegrichtlijnen te laten voldoen en de neerwaartse spiraal van de motorische vaardigheid van kinderen de komende jaren in positieve richting om te buigen. Er zijn vier doelen opgesteld. Deze hebben zowel betrekking op kwantitatieve (aantal kinderen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen, toename sportdeelname) als op kwalitatieve aspecten (brede motorische ontwikkeling, vergroten van het spelplezier). Zie de doelenboom in paragraaf 7.2 voor een overzicht van de doelen en de daaraan gekoppelde maatregelen. Voorliggende paragraaf bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en opbrengsten in de pijler.

Voortgang

Met een diverse groep deskundigen is in een oogstsessie een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste veranderingen binnen de pijler van jongs af aan vaardig in bewegen. In combinatie met de bevindingen uit de gevolgte indicatoren zoals vastgesteld in het monitorplan (zie paragraaf 7.3), zijn de volgende ontwikkelingen te destilleren:

- Het sportakkoord heeft bijgedragen aan meer bewustwording op alle niveaus, maar vooral op landelijk (bonden) en gemeentelijk niveau. De toegenomen bewustwording heeft zich echter nog niet overal vertaald naar concreet handelen. Dat komt mogelijk mede door corona: alle maatregelen hebben het uitvoeringsproces geremd. Vooral de lokale akkoorden hebben een belangrijke rol

vervuld bij het op de agenda zetten van dit thema en hebben zo een prikkel gegeven voor meer dialoog en samenwerking. Er is al veel bereikt qua bewustwording. Met name bij de sport en bij gemeenten zit het goed 'tussen de oren'. Bij het onderwijs kan dat nog wel beter, al is hier en daar ook wel vooruitgang te zien. Vooral het stimuleren van een integrale aanpak helpt bij het op de agenda zetten van het belang van voldoende en goed genoeg bewegen.

- Er is vooral ook meer bewustwording over het belang van de kwaliteit van bewegen en brede motorische ontwikkeling, onder andere bij bonden. Zo hebben de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU), de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB), de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) en Nevobo (Nederlandse Volleybalbond) binnen het project Vaardige generatie/Breed Motorische Ontwikkeling vijf samenhangende activiteiten ontwikkeld, met als doel het fundament onder de brede motorische ontwikkeling van kinderen te verbeteren. Een van deze activiteiten richt zich op de herziening van jeugdkaderopleidingen. Toch ziet men dat bij de implementatie van projecten vaak nog steeds de meeste aandacht uitgaat naar de kwantiteit: het voldoen aan de beweegrichtlijn.
- Er is meer uitwisseling en afstemming. Op landelijk niveau zijn hier twee voorbeelden van te noemen. Er is een platform opgericht dat vooral tot doel heeft om de achterban van alle aangesloten landelijke partijen in de sectoren sport, onderwijs, kinderopvang, gemeenten, volksgezondheid, kennis en onderzoek te stimuleren en ondersteunen

en een bijdrage te leveren binnen de lokale integrale aanpak om brede motorische ontwikkeling te stimuleren. Dit platform is vooral gericht op communicatie en landelijke uitwisseling en regie. Daarnaast is in 2020 de coalitie 'de Buitenspelers' opgericht, met daarin de stichtingen Jantje Beton, de Cruijff Foundation en de Krajicek Foundation, het ministerie van VWS, Kenniscentrum Sport & Bewegen en het Mulier Instituut. Het doel van de coalitie is om via buitenspelen te bevorderen dat kinderen meer bewegen. Bovendien werken onder andere Kenniscentrum Sport & Bewegen, KVLO, Mulier Instituut en anderen partijen aan de Kleine Bewegagenda, over bewegen voor 0 tot 4 jarigen.

- Ontwikkeling van een integrale aanpak: het sportakkoord heeft partijen bij elkaar gebracht, waardoor een integrale aanpak mogelijk wordt. Dit heeft ook de relatie met het onderwijs verbeterd, al is dat nog lang niet overal het geval. Ondanks de toegenomen bewustwording heeft het nog niet overal tot actieve samenwerking geleid. Er zijn enkele goede voorbeelden genoemd waar lokale samenwerking van de grond komt (Arnhem, waar ingezet wordt op brede samenwerking op wijkniveau; alle gemeenten in Zeeland). Een integrale of ketenaanpak is daarbij een belangrijke stimulans.
- De goede voorbeelden laten zien dat een sterke lokale regie noodzakelijk is. Daarvoor is een partij nodig die het proces aanjaagt. Dat kan de gemeente of een gemeentelijk sportbedrijf zijn, of een provinciale sport-serviceorganisatie. Onder coördinatie van het Kenniscentrum Sport en Bewegen gaat

een samenwerkingsverband van meerdere partijen aan de slag met een 'Handreiking implementatie integrale (keten)aanpak'.

- Het gebruik van instrumenten om de motorische vaardigheid te meten neemt toe. Steeds meer gemeenten zetten instrumenten in om de motorische vaardigheden van kinderen te meten: het percentage van gemeenten steeg in de afgelopen jaren van 47% (2019) naar 58% (2021). Dergelijke instrumenten bestonden al, maar het lijkt erop dat het sportakkoord ervoor heeft gezorgd dat ze vaker worden ingezet, al is dat niet met zekerheid te zeggen. Zorg is er wel over de AVG. De voorschriften uit de AVG werken belemmerend. De PO-Raad en VSG hebben onlangs [een handreiking](#) opgesteld die hier meer duidelijkheid over verschaft, zodat data volgens de geldende wet- en regelgeving uitgewisseld kunnen worden.

Conclusie

- Als we de balans opmaken, kunnen we vaststellen dat het sportakkoord er vooral voor heeft gezorgd dat het thema vaardig in bewegen op de kaart is gezet. Daarbij hebben ook andere factoren een rol gespeeld: door corona is er meer aandacht voor het belang van bewegen, en de invoering van het verplichte minimum van twee uur bewegingsonderwijs biedt kansen voor een grotere inzet en betrokkenheid vanuit het onderwijs. Ook pleiten verschillende partijen voor meer afstemming en samenwerking, die nodig zijn om een en ander ook daadwerkelijk in de praktijk te brengen. De oprichting van het Platform 'Van jongs af aan vaardig in bewegen' is een voorbeeld van

een nationaal samenwerkingsverband op dit gebied. Het sportakkoord heeft, geheel volgens bedoeling, niet zozeer geleid tot de ontwikkeling van nieuwe zaken, maar heeft vooral bestaande ontwikkelingen versneld.

- De algemene conclusie is dat er een goede aanzet is gegeven, maar dat er ook nog veel moet gebeuren. Het stimuleren en ondersteunen van de lokale implementatie van een integrale aanpak is daarbij de belangrijkste opgave. Door corona heeft de uitvoering op veel plaatsen vertraging opgelopen. Hier en daar zijn ook goede ontwikkelingen te zien (Arnhem, Gelderland, Zeeland), maar het heeft allemaal tijd nodig. Deze goede voorbeelden laten zien dat een sterke lokale regie een absolute voorwaarde is, anders gebeurt er weinig. Omdat er zoveel partijen bij betrokken zijn, is namelijk het gevaar dat het thema 'van iedereen is' en dus 'van niemand'. Nader onderzoek naar dergelijke good practices kan voor de verdere implementatie van een integrale aanpak nuttige inzichten verschaffen over hoe de samenwerking lokaal verloopt en welke factoren daarbij een rol spelen.

Meer informatie over de oogstsessies?

Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

Verder lezen?

Deze paragraaf bevatte een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler van jongs af aan vaardig in bewegen.

- Klik om verder te gaan naar het volgende hoofdstuk: de belangrijkste ontwikkelingen in de pijler [topsport die inspireert \(H8\)](#) →.
- Klik om verdiepende informatie te lezen over de voortgang in de pijler van jongs af aan vaardig in bewegen:
  - [paragraaf 7.2](#) →: Doelenboom van jongs af aan vaardig in bewegen;
  - [paragraaf 7.3](#) →: Voortgang uitvoering van jongs af aan vaardig in bewegen (presentatie indicatoren).

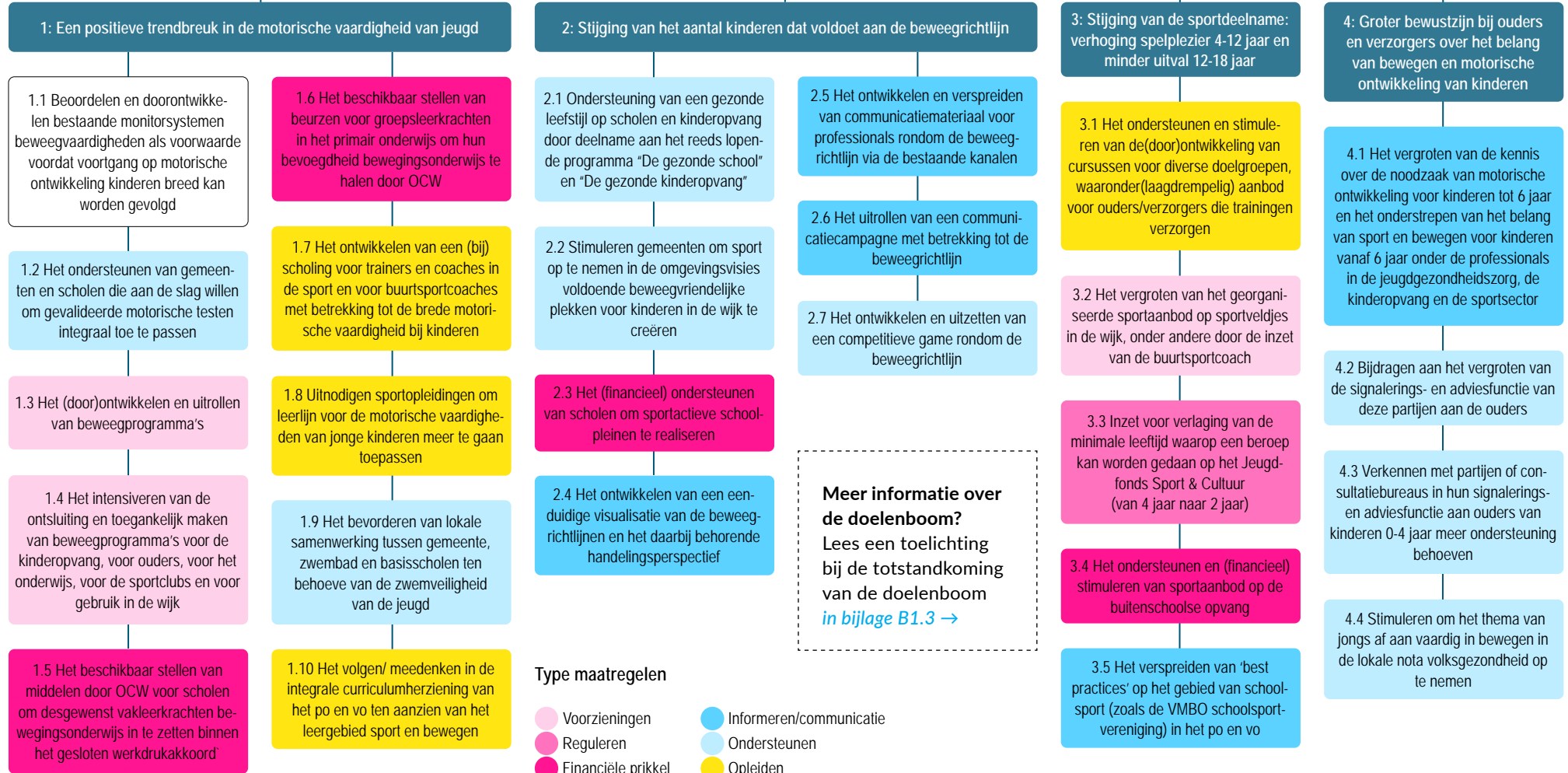

7.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

AMBITIE

Meer kinderen aan de beweegrichtlijnen laten voldoen en de neerwaartse spiraal van de motorische vaardigheid van kinderen de komende jaren naar boven toe ombuigen

DOELEN EN MAATREGELEN

7.3 Voortgang uitvoering Van jongs af aan vaardig in bewegen

Informatie over de indicatoren van het thema van jongs af aan vaardig in bewegen is ook terug te vinden op de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) (van jongs af aan vaardig in bewegen) van het RIVM.

Doel 1. Een positieve trendbreuk in de motorische vaardigheden van jeugd

Beweegvaardigheid van kinderen van 4-12 jaar

Nu een beperkt aantal betrouwbare en valide meetmethoden zijn geselecteerd (zie maatregel 1.1) wordt het gebruik daarvan op lokaal en regionaal niveau gestimuleerd zodat op die schaal de ontwikkelingen in de beweegvaardigheid van kinderen kunnen worden gevolgd.

Maatregel 1.1: Beoordelen en doorontwikkelen bestaande monitorsystemen beweegvaardigheid

In Nederland wordt momenteel een groot aantal meetinstrumenten voor beweegvaardigheid en motorische ontwikkeling gebruikt. Scholen en gemeenten gebruiken veel verschillende instrumenten, waardoor het niet mogelijk is om op landelijk niveau uitspraken te doen over de beweegvaardigheid van kinderen en ook niet over de effecten van de maatregelen uit het sportakkoord daarop. Aan het uitrollen van een beweegvaardigheidsmonitor voor doel 1 gaat daarom een noodzakelijke fase vooraf. Hiertoe is een extra maatregel ontwikkeld: 'Beoordelen en

doorontwikkelen bestaande monitorsystemen beweegvaardigheden als voorwaarde voordat voortgang op motorische ontwikkeling kinderen breed kan worden gevolgd'. Om te komen tot een beperkt aantal hoogwaardige meetinstrumenten voor motorische vaardigheden is een kwaliteitsbeoordeling vereist van de bestaande meetsystemen. Dit onderzoek is uitgevoerd door het Mulier Instituut en geeft een overzicht van de in Nederland veel gebruikte meetinstrumenten voor motorische vaardigheden van kinderen van 4-12 jaar in Nederland, geordend naar de doelstelling (screenen, monitoren, benchmarken, evalueren) waarmee de meetinstrumenten door verschillende gebruikersgroepen worden ingezet. Het rapport ['Meten van motorische vaardigheden bij 4-12 jarigen'](#) is begin 2021 gepubliceerd. Daarbij zijn ook handreikingen voor scholen en voor gemeenten ontwikkeld. In 2021 zijn ook de rapporten ['Meten van motorische vaardigheden bij kinderen in het speciaal onderwijs'](#) en ['Meetinstrumenten voor motorische vaardigheden bij 0- tot 4-jarigen'](#) verschenen.

Maatregel 1.2: Ondersteuning gemeenten en scholen bij inzet motorische testen

Aandeel PO-scholen met een leerlingvolgsysteem en/of motorische test voor bewegingsonderwijs

De meest recente cijfers, op basis van de Monitor School en Sport 2017 (dus voor de start van het sportakkoord), zijn opgenomen in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. De gegevens uit de volgende Monitor School en

Sport over het primair onderwijs komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Uit de [Monitor School en Sport 2019](#) (speciaal onderwijs en praktijkonderwijs) is informatie beschikbaar over het gebruik van een leerlingvolgsysteem voor bewegingsonderwijs op het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs:

- Op een derde van de scholen voor speciaal basisonderwijs worden volgens schoolleiders vorderingen van leerlingen voor bewegingsonderwijs op individueel niveau gevolgd via een leerlingvolgsysteem (34%). Op de 39 scholen met een leerlingvolgsysteem wordt het vaakst een algemeen leerlingvolgsysteem gebruikt, zoals Parnassys (25%) en daarna Bewegen en Spelen (12%). Verder worden VolgMij, Stimuliz, Jump-In en Planmatig Bewegingsonderwijs

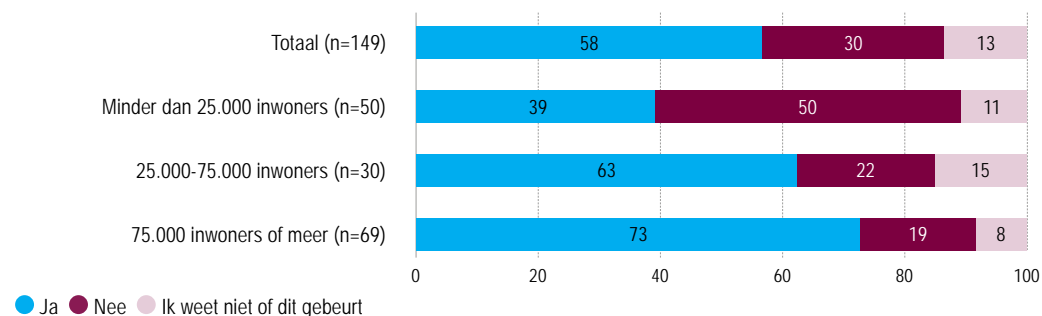
enkele keren genoemd en noemen enkele schoolleiders een eigen ontwikkeld leerlingvolgsysteem.

- Op bijna de helft van de scholen voor speciaal onderwijs worden volgens schoolleiders vorderingen van leerlingen voor bewegingsonderwijs op individueel niveau gevolgd via een leerlingvolgsysteem (48%). Dit betreft vaak een algemeen leerlingvolgsysteem (38%), zoals Parnassys, of schoolleiders vulden zelf een leerlingvolgsysteem in (47%), waaronder CED-leerlijnen en MLS.

Percentage gemeenten dat motorische testen toepast

58 procent van de gemeenten maakt gebruik van testen voor motorische vaardigheden (figuur 7.1). In 2019 betrof dit nog 47 procent. Grote en middelgrote gemeenten maken vaker gebruik van deze testen dan kleine

Figuur 7.1 Mate waarin gemeenten gebruik maken van testen voor motorische vaardigheden, in totaal en naar gemeentegrootte (in procenten)

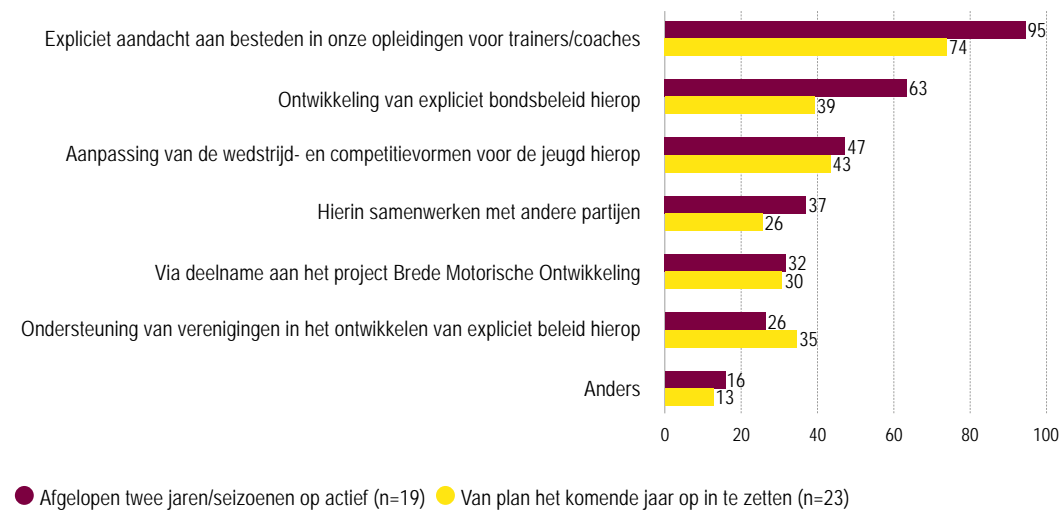
Bron: Mulier Instituut/VSG, VSG Gemeentepanel, voorjaar 2021.

gemeenten. In vrijwel alle gemeenten die de testen gebruiken, worden deze ingezet voor kinderen in de leeftijd 4-12 jaar (84%). In 14 procent van de gemeenten worden ze gebruikt voor de leeftijdsgroep 0-4 jaar. Zie voor meer informatie het factsheet ['Inzet meetinstrumenten voor motorische vaardigheden en leerlingvolgsystemen 7'](#) uit 2019 over het gebruik van motorische vaardigheden door gemeenten. In het najaar van 2021 verschijnt een factsheet over het gebruik van motorische testen in gemeenten, op basis van de peiling uit voorjaar 2021.

Ondersteuning door sportbonden op het terrein van breed motorische ontwikkeling van de jeugd

- Bijna de helft van de 42 responderende sportbonden (45%) geeft aan de afgelopen twee jaar actief te zijn geweest in het stimuleren/ondersteunen van verenigingen op het terrein van breed motorische ontwikkeling van de jeugd. Eén op de tien bonden geeft aan dat nu nog niet te doen, maar dat wel van plan te zijn. De overige bonden verwachten dit niet te gaan doen (12%) of geven aan dat ze het niet weten of dat het niet van toepassing is voor hun bond (33%). In figuur 7.2 is zichtbaar op welke manieren de sportbonden die aangeven hierop actief te zijn of van plan zijn te worden, dat hebben gedaan of willen gaan doen. Dit is met name door expliciete aandacht in opleidingen en ontwikkeling van expliciet bondsbeleid.
- In het algemeen valt op dat de middelgrote/grote en olympische sportbonden vaker hiermee bezig zijn dan kleine en niet-olympische sportbonden.

Figuur 7.2 Manieren waarop sportbonden actief zijn of van plan zijn in te zetten op het terrein van het verbeteren van brede motorische vaardigheden van de jeugd (<18 jaar) (in procenten*)

* Aan de vragenlijst hebben 22 van de 33 olympische sportbonden en 20 van de 43 niet-olympische sportbonden deelgenomen. De vragenlijst is relatief minder vaak ingevuld door kleine sportbonden (<5.000 leden), waardoor de resultaten geen representatief beeld van alle bij NOC*NSF aangesloten sportbonden geven. Bron: Mulier Instituut, peiling sportbonden, voorjaar 2021.

Vanuit het sportakkoord is aandacht voor breed motorische ontwikkeling van de jeugd in het project Vaardige generatie/Breed Motorische Ontwikkeling, waar verschillende sportbonden bij betrokken zijn: KNGU, KNHB, KNVB en Nevobo. Deze bonden hebben vijf samenhangende activiteiten ontwikkeld met als doel het fundament onder de brede motorische ontwikkeling voor kinderen te verbeteren.

Maatregel 1.3: Ontwikkelen en uitrollen van beweegprogramma's Inzet van (erkende) beweegprogramma's/ beweegactiviteiten in het onderwijs (naast bewegingsonderwijs)

Het RIVM heeft een overzicht gemaakt van de inzet van erkende beweegprogramma's voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Voor dit overzicht zijn erkende leefstijlinterventies geselecteerd uit de Interventiedatabase Gezond

en Actief Leven (peildatum 1 maart 2020). Het gaat om interventies die een beweegcomponent bevatten (beweegprogramma's) en gericht zijn op kinderen in de basisschoolleeftijd. Het gaat dus niet alleen om interventies die worden ingezet binnen het primair onderwijs, maar om alle interventies die zich op de basisschoolleeftijd richten. De belangrijkste bevindingen:

- In totaal zijn er 55 erkende beweeginterventies voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Ruim de helft daarvan heeft het erkenningsniveau 'goed beschreven' en ongeveer een derde heeft het erkenningsniveau 'goed onderbouwd'. Daarnaast zijn er zes interventies met het erkenningsniveau 'eerste aanwijzingen voor effectiviteit' en twee interventies met het erkenningsniveau 'goede aanwijzingen voor effectiviteit'.
- Ongeveer de helft (25) van de erkende interventies wordt uitgevoerd binnen het onderwijs. Zes daarvan zijn bedoeld voor een specifieke doelgroep. De meeste interventies voor kinderen in de basisschoolleeftijd vinden hun deelnemers via de jeugdgezondheidszorg, in specifieke buurten of wijken of via sportverenigingen (31). Er zijn drie interventies voor deze leeftijdsgroep in de buitenschoolse opvang.
- Van 23 interventies is informatie beschikbaar over de mate van gebruik of inzet ervan. Dit verschilt sterk per interventie, met 2 tot 457 organisaties die een interventie inzetten en een bereik van 13 tot 50.000 deelnemers. Meer details over de interventies zijn zichtbaar op de [webpagina van jongs af aan vaardig in bewegen van het RIVM](#).

In de [Monitor Sportakkoord juni van 2020](#) is gerapporteerd over de inzet van beweegactiviteiten in het onderwijs in het algemeen (erkenning was hierbij geen criterium), zowel tijdens als buiten schooltijd, op basis van de Monitor School en Sport 2017. De gegevens uit de volgende Monitor School en Sport over het primair onderwijs komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Aantal basisscholen met themacertificaat sport en bewegen, binnen programma Gezonde School

- Het vignet Gezonde School voor primair onderwijs is beschikbaar sinds 2011. Met het vignet voldoet een school aan een aantal (wettelijke) basisvoorwaarden én aan de criteria van minimaal één themacertificaat naar keuze. Een vignetschool mag zich gedurende drie jaar Gezonde School noemen en het logo voeren. Ieder themacertificaat heeft betrekking op een bepaald onderwerp, zoals sport en bewegen of milieu en natuur. Aan het themacertificaat Sport & Bewegen voldoen 676 scholen (peildatum 19 januari 2021, GGD GHOR). In 2020 waren dit nog 640 scholen (peildatum 9 januari 2020).
- In totaal hebben 1.315 basisscholen een vignet Gezonde School (peildatum 19 januari 2021). Aan het themacertificaat sport en bewegen voldoen de meeste scholen (676); daarna volgen de themacertificaten voeding (532) en welbevinden (462). Lees meer informatie op de [webpagina over Vignet Gezonde School van RIVM](#).
- De Gezonde School benoemt in het [programmaplan Gezonde School 2021-](#)

[2024](#) onder meer de ambitie om het proces van toetsing en de invulling van de kwaliteitseisen te optimaliseren. Naast het vignet Gezonde School en bijbehorende themacertificaten, wordt ingezet op een breder palet aan kwaliteitsindicatoren. Daarin moet aandacht zijn voor de inzet van erkende interventies, waarover in 2021 een verkenning wordt uitgevoerd, en voor randvoorwaarden voor scholen om de Gezonde School- aan-

pak te hanteren, zoals draagvlak, ouderbetrokkenheid en borging.

Percentage scholen in het PO met een vakleerkracht

De meest recente cijfers, op basis van de Monitor School en Sport 2017, zijn opgenomen in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM.

De gegevens uit de volgende Monitor School en Sport over het primair onderwijs komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Onderwijstijd voor sport en bewegen in PO

De meest recente cijfers, op basis van de Monitor School en Sport 2017, zijn opgenomen in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De cijfers zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. De gegevens uit de volgende Monitor School en Sport over het primair onderwijs komen in de zomer van 2021 beschikbaar.

Maatregel 1.5 en 1.6: Beschikbaar stellen van middelen om vakleerkrachten bewegingsonderwijs in te zetten en beurzen voor groepsleerkrachten om bevoegdheid bewegingsonderwijs te halen

Er zijn geen beschikbare registratiedata over het aantal vakleerkrachten bewegingsonderwijs dat is aangesteld via de regeling werkdrukmiddelen en over het aantal beurzen dat beschikbaar is gesteld om groepsleerkrachten een bevoegdheid bewegingsonderwijs te laten halen. Uit een [tussenevaluatie van het werkdrukakkoord van onderzoeks- en adviesbureau Oberon](#) is bekend dat de werkdrukmiddelen voornamelijk zijn ingezet voor extra personeel en voor de aanschaf van nieuwe materialen of professionaliseringsactiviteiten.

Maatregel 1.7: Ontwikkeling van een scholing voor trainers en buurtsportcoaches m.b.t. brede motorische vaardigheid bij kinderen
Training verbetering motorische vaardigheden voor trainers en buurtsportcoaches
In het sportakkoord staat het voornemen om

scholing te ontwikkelen voor het verbeteren van de kennis over motorische vaardigheden van professionals en andere betrokkenen in de sport- en beweegomgeving van het kind. Deze specifieke training gericht op buurtsportcoaches en trainers bestaat nog niet. Uit onderzoek onder de leden van het buurtsportcoach-panel blijkt wel dat 14 procent van de 156 buurtsportcoaches die met hun werkzaamheden bijdragen aan het thema van jongs af aan vaardig in bewegen zelf een training heeft gevolgd gericht op de verbetering van motorische vaardigheden. 11 procent geeft aan zo'n training te hebben georganiseerd voor trainers (Mulier Instituut, Panel Wij Buurtsportcoaches, voorjaar 2021).

Vanuit het sportakkoord is wel aandacht voor dit onderwerp en staat herziening van jeugd-kaderopleidingen op het programma binnen het eerder genoemde project Vaardige generatie/Breed Motorische Ontwikkeling, waar de sportbonden KNGU, KNHB, KNVB en Nevobo bij betrokken zijn.

Maatregel 1.9 Het bevorderen van de lokale samenwerking tussen gemeenten, zwembaden en basisscholen ten behoeve van de zwemveiligheid bij de jeugd

In 2021 is vanuit het sportakkoord door VWS subsidie toegekend aan de Nationale Raad Zwemveiligheid (NRZ) voor het uitvoeren van het Nationaal Plan Zwemveiligheid 2021-2024. Met dit plan wordt erop ingezet dat inwoners zwemvaardiger worden, zwemomgevingen veiliger worden, en inwoners bewuster te maken van risico's op verdrinking. Het plan bevat drie inhoudelijke pijlers: 1) leren en blijven

zwemmen, 2) omgevingen veiliger maken en 3) meer risicobewustzijn. Betrokken partijen bij de uitvoering zijn naast NRZ ook VSG, de KNZB, VeiligheidNL, Reddingsbrigade Nederland en de WIZZ. Lees meer over het Nationaal Plan Zwemveiligheid op de [webpagina van NRZ](#).

Doel 2. Stijging van het aantal kinderen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen

Voldoen aan de beweegrichtlijnen (4-12 jaar)

- In 2019 voldeed 56 procent van de 4- t/m 11-jarigen aan de beweegrichtlijnen (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS/RIVM, 2019). In de periode 2016 tot 2019 schommelde dit aandeel tussen de 55 en 56 procent. In 2020 voldeed 61 procent van de 4- t/m 11-jarigen aan de beweegrichtlijnen. Het verschil ten opzichte van eerdere jaren is niet significant.
- Dit betreft een kernindicator sport en bewegen. Meer informatie over de kernindicator is te vinden op de [website sportenbewegenin-cijfers.nl](#) van het RIVM.

Beweeggedrag kinderen jonger dan 4 jaar

De meest recente cijfers, op basis van de Leefstijlmonitor - aanvullende module (CBS/RIVM, 2019), zijn opgenomen in de Monitor Sportakkoord van juni 2020. De gegevens zijn te vinden op de [website Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM. Nieuwe cijfers (meetjaar 2021) komen in 2022 beschikbaar.

Buitenspelen

In 2020 is de coalitie ['de Buitenspelers'](#) opgericht, met daarin de stichtingen Jantje

Beton, de Cruijff Foundation en de Krajicek Foundation, het Ministerie van VWS, Kenniscentrum Sport & Bewegen en het Mulier Instituut. Het doel van de coalitie is om via buitenspelen meer bewegen door kinderen te bevorderen. Voorafgaand voerde Mulier Instituut in 2020 de verkenning ['Buitenspelen 2020'](#) uit naar wat bekend is over buitenspelen door kinderen in Nederland (0-12 jaar) en het daarop gerichte beleid.

Doel 3. Stijging van de sportdeelname: verhoging sportplezier in de leeftijd 4-12 jaar en minder uitval van jeugd in de leeftijd 12-18 jaar

Sportdeelname kinderen 4-12 jaar

- In 2019 deed 63 procent van de 4- t/m 11-jarigen wekelijks aan sport (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS/RIVM, 2019). In de periode 2016 tot 2019

schommelde dit aandeel tussen de 60 en 65 procent. In 2020 deed 65 procent van de 4- t/m 11-jarigen wekelijks aan sport. Er is geen significant verschil ten opzichte van eerdere jaren. De wekelijkse sportdeelname lijkt stabiel.

- Dit betreft een kernindicator sport en bewegen. Meer informatie over de kernindicator is te vinden op de [website sportenbewegen-cijfers.nl](https://www.rivm.nl/website-sportenbewegen-cijfers.nl) van het RIVM.

Maatregel 3.1: De (door)ontwikkeling van cursussen voor diverse doelgroepen, waaronder (laagdrempelig) aanbod voor ouders/verzorgers die trainingen verzorgen, ondersteunen en stimuleren

Cursus jeugdtrainer voor ouders en vrijwilligers

Binnen het sportakkoord worden verschillende cursussen en trainingen aangeboden die zich richten op beginnende trainers, zoals ouders of vrijwilligers. Dit zijn met name de bijscholingen en trainingscursussen op niveau 1 zoals die vanuit de Kwalificatie Structuur Sport zijn vastgesteld.

- Tot en met 31 maart 2020 waren er via het sportakkoord in totaal 45 cursussen jeugdtrainer voor ouders en vrijwilligers aangevraagd. Vrijwel alle gevolgde trainingen waren afkomstig uit de sporten voetbal, hockey, zwemmen of volleybal.
- Tot en met 31 maart 2021 zijn er via het sportakkoord in totaal 232 cursussen jeugdtrainer voor ouders en vrijwilligers aangevraagd. De meeste gevolgde trainingen waren afkomstig uit de sporten voetbal (51), volleybal (41) en zwemmen (27). Zie [hoofdstuk 2 Sportlijn](#) → voor meer

Figuur 7.3 Mate waarin buurtsportcoaches met hun werkzaamheden bijdragen aan de ambities van het deelakkoord van jongs af aan vaardig in bewegen, in 2019 en 2021 (basis=buurtsportcoaches die zich voor dit thema inzetten, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, panel Wij Buurtsportcoaches, najaar 2019 en voorjaar 2021.

informatie over de diensten die vanuit de sportlijn van het sportakkoord zijn aangevraagd.

Maatregel 3.2: Het vergroten van het georganiseerde sportaanbod op sportveldjes in de wijk, onder andere door de inzet van de buurtsportcoach

Inzet buurtsportcoaches voor thema van jongs af aan vaardig in bewegen

- In 2021 geeft drie kwart (75%) van de buurtsportcoaches aan met zijn/haar activiteiten en werkzaamheden bij te dragen aan het thema van jongs af aan vaardig in bewegen (Mulier Instituut, Panel Wij Buurtsportcoaches, voorjaar 2021). Het grootste

deel van de buurtsportcoaches die zeggen bij te dragen aan het thema van jongs af aan vaardig in bewegen, doet dit door aandacht voor brede ontwikkeling beweegvaardigheid te stimuleren bij aanbieders en trainers (65%, figuur 7.3). Eventuele verschillen tussen de peilingen in 2019 en 2021 zijn niet significant, vanwege verschillende responsbasissen.

- Zie voor meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het deelakkoord van jongs af aan vaardig in bewegen, vanuit peilingen onder gemeenten en werkgevers van buurtsportcoaches de [webpagina Monitoring Nationaal Sportakkoord \(van jongs af aan vaardig in bewegen\)](#) van RIVM. In

de zomer van 2021 verschijnt een factsheet (Mulier Instituut) met meer informatie over de inzet van buurtsportcoaches voor het Nationaal Sportakkoord, gebaseerd op de nieuwe peilingen onder buurtsportcoaches, gemeenten en werkgevers.

Doel 4. Groter bewustzijn bij ouders en verzorgers over het belang van bewegen en motorische ontwikkeling van kinderen

Maatregel 4.1: De Kleine Bewegagenda

In de huidige beweegrichtlijn zijn adviezen opgenomen voor kinderen vanaf 4 jaar. Een beweegadvies voor 0- tot 4-jarigen ontbreekt tot nu toe. In het kader van de Kleine Bewegagenda is daarom het initiatief genomen om de Gezondheidsraad te verzoeken het uitbrengen van een advies hierover in zijn programma op te nemen. Dit verzoek is eind 2019 gehonoreerd. De installatievergadering voor de commissie Bewegadvies voor 0- tot 4-jarigen heeft plaatsgevonden in juni 2020. Het advies van de Gezondheidsraad wordt in september 2021 verwacht.

Erkende bewegprogramma's die uitgevoerd worden in kinderopvang en peuterspeelzalen

Het RIVM heeft een overzicht gemaakt van de inzet van erkende bewegprogramma's voor kinderen in de leeftijd van de kinderopvang en peuterspeelzaal. Voor dit overzicht zijn erkende leefstijlinterventies geselecteerd uit de Interventiedatabase Gezond en Actief Leven (peildatum 1 maart 2020). Het gaat om interventies die een bewegcomponent bevatten (beweegprogramma's) en gericht zijn

op kinderen in de leeftijd van 0 t/m 3 jaar. Het gaat dus niet alleen om interventies die worden ingezet binnen de kinderopvang en peuterspeelzaal, maar om alle interventies die zich op deze leeftijdsgroep richten. De belangrijkste bevindingen:

- Voor kinderen van 0 en 1 jaar zijn er in totaal acht erkende beweeginterventies. Het betreft zeven interventies met het erkenningsniveau 'goed onderbouwd' en één interventie met het erkenningsniveau 'goed beschreven'.
- Ongeveer de helft van de erkende interventies voor kinderen van 0 en 1 jaar wordt uitgevoerd binnen de kinderopvang. Een vergelijkbare hoeveelheid erkende interventies voor deze leeftijdsgroep verkrijgt deelnemers via de jeugdgezondheidszorg, in specifieke buurten of wijken of via sportverenigingen.
- Voor kinderen van 2 en 3 jaar zijn er in totaal vijftien erkende beweeginterventies. De meeste van deze interventies hebben het erkenningsniveau 'goed onderbouwd'. Er is één erkende beweeginterventie met het erkenningsniveau 'eerste aanwijzingen voor effectiviteit' voor deze leeftijdsgroep.
- De helft van de erkende interventies voor kinderen van 2 en 3 jaar wordt uitgevoerd binnen de kinderopvang. Negen erkende interventies voor deze leeftijdsgroep verkrijgen deelnemers via de jeugdgezondheidszorg, in specifieke buurten of wijken of via sportverenigingen.

Meer details over de interventies zijn zichtbaar op de webpagina [Monitoring Nationaal Sportakkoord](#) van het RIVM.

Referenties hoofdstuk 7

- Jonge, M. de, Singh, A.S. & Lucassen, J.M.H. (2020). *Metten van motorische vaardigheden bij 4- tot 12-jarigen: gebruik van motorische testen om kinderen in Nederland beter te laten bewegen*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Jonge, M. de, Singh, A.S. & Lucassen, J.M.H. (2020). *Inzet meetinstrumenten voor motorische vaardigheden en leerlingvolgsystemen* (factsheet 2020/15). Utrecht: Mulier Instituut.
- Jonge, M. de, Lucassen, J.M.H. & Singh, A.S. (2021). *Metten van motorische vaardigheden bij kinderen in het speciaal onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Lucassen, J.M.H., Singh, A.S., Heijnen, E. & Slot-Heijs, J.J. (2020). *Buitenspelen 2020. Een verkenning van het beleid in Nederland en Europa*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Brus, J., Hoekman, R.H.A. & Poel, H. van der. (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Slot-Heijs, J.J., Lucassen, J.M.H. & Reijgersberg, N. (2017). *Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs 2017: 1-meting*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Slot-Heijs, J.J. & Lucassen, J.M.H. (2019). *Bewegingsonderwijs en sport in het speciaal onderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

8. Topsport die inspireert!

Lisanne Balk en Ine Pulles

Leeswijzer hoofdstuk 8

Paragraaf 1 bevat een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en conclusies over de voortgang in de pijler 'Topsport die inspireert'.

In paragraaf 2 worden de ambitie, doelen en maatregelen van de pijler weergegeven in een doelenboom.

Vanaf paragraaf 3 bevat een korte toelichting op de monitoring.

8.1 Overzicht en voortgang

Achtergrond

'Topsport die inspireert' is het zesde deelakkoord van het Nationaal Sportakkoord. In dit deelakkoord staat de volgende missie centraal: *'sportbonden, gemeenten, provincies, bedrijfsleven, rijksoverheid, media en maatschappelijke organisaties slaan de handen ineen om zoveel mogelijk Nederlanders te inspireren door topsport'*. Deze missie mondt uit in de ambitie dat *'de Nederlandse topsporters en topsportevenementen*

mondiaal toonaangevend, toekomstbestendig en van maximale maatschappelijke waarde voor Nederland zijn'. In het deelakkoord is deze ambitie uitgewerkt in drie doelstellingen, waar vervolgens zes actielijnen aan gekoppeld zijn:

- vergroten beleving:
  - actielijn 'Een breed gedragen evenementenstrategie';
  - actielijn 'Meer aandacht voor meer sporten in de media';

- impactvol presteren:
  - actielijn 'Een optimaal topsportklimaat in Nederland';
  - actielijn 'Een optimale instroom, ontwikkeling en uitstroom van talentvolle sporters';
- innoveren en ontwikkelen:
  - actielijn 'Een programma voor onderzoek en innovatie, gericht op rendement';
  - actielijn 'Versterking van de internationale positie van Nederland in de sport'.

Binnen elke actielijn zijn verschillende maatregelen opgesteld, resulterend in een totaal van 36 maatregelen verdeeld over de zes actielijnen.

Aansturing deelakkoord 6 door stuurgroep en coördinatieteam

In tegenstelling tot de vijf andere deelakkoorden is het deelakkoord 'Topsport die inspireert' pas in oktober 2019 ondertekend. Na deze ondertekening is vanuit VWS, NOC*NSF en de VSG een start gemaakt met de uitvoering van de verschillende maatregelen binnen de zes actielijnen van het deelakkoord. Voor elke maatregel heeft het coördinatieteam deelakkoord 6 (bestaande uit drie leden vanuit VWS, NOC*NSF en VSG) een 'trekker' aangewezen en zijn verschillende projectgroepen gestart. In mei en november 2020 heeft binnen de stuurgroep deelakkoord 6 (bestaande uit het coördinatieteam en andere betrokkenen vanuit VWS, NOC*NSF en VSG) overleg plaatsgevonden. In het najaar van 2020 is, op basis van signalen van partners en gemeenten, besloten om een vast aanspreekpunt voor de VSG te realiseren voor de uitvoering van

deelakkoord 6. Inmiddels is bij VSG iemand aangesteld om deze functie te vervullen.

Deelakkoord 6 is omvangrijk en bestaat uit verschillende doelstellingen, actielijnen en maatregelen. Het coördinatieteam stelde begin 2021 vast dat op veel onderwerpen voortgang wordt geboekt, maar dat een gezamenlijke focus en sturing ontbreken. Het coördinatieteam heeft daarom een voorstel gedaan voor het benoemen van een aantal 'sleutelprojecten'.

Selectie zes sleutelprojecten

De sleutelprojecten zijn gebaseerd op maatregelen uit het deelakkoord en betreffende thema's waarvan het coördinatieteam verwacht dat de toegevoegde waarde van de betrokkenheid van de driehoek (VWS, NOC*NSF en VSG) maximaal is. Deze sleutelprojecten zijn voorgelegd aan de leden van de stuurgroep, en zij bevestigden dat dit de projecten zijn waarbij de driehoek het nauwst betrokken moet zijn. Wel wordt vanuit de stuurgroep aangegeven dat hier in de toekomst mogelijk nog andere thema's bijkomen. Wanneer hier sprake van is, wordt dit binnen de stuurgroep besproken. De zes sleutelprojecten hebben betrekking op de volgende thema's:

- maatschappelijke waarde topsport;
- topsportaccommodaties;
- versterken nationale top(team)competities;
- talentontwikkeling: (visie) en fundament vaardig in bewegen;
- erkennen vak trainer-coach & implementeren doorlopende leerlijn;
- ontwerpen en uitvoeren gezamenlijke evenementenstrategie.

De stuurgroep heeft per sleutelproject bepaald wie de verantwoordelijken zijn vanuit de driehoek en stuurt aan op de uitvoering van en samenhang tussen deze sleutelprojecten. Daardoor vindt op de overige maatregelen uit het deelakkoord geen sturing plaats vanuit de stuurgroep. De uitvoering hiervan is daardoor onderdeel van het reguliere beleid van de betreffende partijen. Onder welke doelstellingen de sleutelprojecten vallen is weergegeven in de doelenboom in paragraaf 8.2.

Belangrijkste veranderingen in en door de uitvoering van het deelakkoord

In april 2021 heeft onder leiding van onderzoekers van het Mulier Instituut een pijlersessie plaatsgevonden met de leden van het coördinatieteam. In deze sessie is ingegaan op de veranderingen in verband met de uitvoering van het deelakkoord 'Topsport die inspireert'. De belangrijkste worden hier beschreven.

Het sleutelproject Maatschappelijke waarde van topsport heeft een bijzondere positie, omdat dit overkoepelend en doorsnijdend is voor alle andere sleutelprojecten. Hoewel het coördinatieteam aangeeft dat binnen dit thema van het deelakkoord het meeste werk is verricht, gaat dit om een cultuurverandering die veel tijd kost en is tot nu vooral voorbereidend werk gedaan. Zo is vastgesteld dat binnen het thema 'maatschappelijke waarde' meerdere termen en begrippen door elkaar werden gebruikt. NOC*NSF heeft het initiatief genomen om met VWS en andere betrokkenen een denkkader op te stellen. Dit denkkader dient als uitgangspunt voor

het gesprek over het topsportbeleid en voor keuzes om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten. Vanuit dit gezamenlijke kader kunnen de partners in samenhang of onderling bepalen (vanuit hun eigen verantwoordelijkheden en taken) hoe zij kunnen bijdragen aan het vergroten van deze waarde. In dit denkkader wordt onderscheid gemaakt tussen maatschappelijke waarde (momentopname van de betekenis die de maatschappij aan topsport geeft) en maatschappelijke impact (positieve of negatieve effecten van interventies of gebeurtenissen). Daarnaast geeft het coördinatieteam aan dat het kan worden gebruikt om de (potentiële) maatschappelijke impact mee te nemen bij de herijking van toekomstig topsportbeleid en toekomstige topsportfinanciering. Het coördinatieteam geeft aan dat uit een onderzoek van NOC*NSF (najaar 2020) blijkt dat steeds meer bonden en TeamNL-centra het belang van de maatschappelijke waarde van topsport inzien en dat de wil om hier actief mee aan de slag te gaan toeneemt. Ook is een 0-meting uitgevoerd van het MESSI-onderzoek, waarbij de maatschappelijke waarde van topsport onder de Nederlandse bevolking is gemeten. Een 1-meting volgt in het najaar van 2021.

Een tweede sleutelproject waarbinnen veranderingen hebben plaatsgevonden is het ontwerpen en uitvoeren van een gezamenlijke evenementenstrategie. Vanuit de driehoek hebben de betrokkenen bij dit sleutelproject een gezamenlijke topsportevenementenstrategie opgesteld. Het stardocument '[Nederlandse Topsportevenementen Strategie \(NTS\) 2021-2030](#)' is in

november 2020 namens Tamara van Ark, destijds minister van Medische Zorg en Sport, aangeboden aan de Tweede Kamer. De evenementenstrategie is gericht op het creëren van afstemming en samenhang en heeft als doel om de maatschappelijke waarde van topsportevenementen te verhogen, zodat topsport meer Nederlanders samenbrengt en inspireert. Deze ambitie is ook terug te zien in de vernieuwde subsidieregeling voor topsportevenementen van de Rijksoverheid ([subsidie-regeling Topsportevenementen 2021-2023](#)). Hierin is de maatschappelijke meerwaarde van een topsportevenement een voorwaarde voor subsidiëring.

Daarnaast is het coördinatie- en informatiecentrum topsportevenementen (CIT) opgericht, met als doel om de samenwerking tussen onder andere sportbonden, evenementenorganisatoren, gemeenten en provincies te optimaliseren. Dit online platform zou naar verwachting in het voorjaar van 2021 worden gelanceerd, maar dit is op het moment van schrijven nog niet gebeurd. Wel is er een [informatiepagina](#) over het CIT op de website van het sportakkoord. Om een consistente rode draad aan maatschappelijke waarde te creëren bij sportevenementen is gestart met de ontwikkeling van een maatschappelijk activatieprogramma (MAP). Al deze veranderingen hebben als grootste belang dat alle neuzen dezelfde kant op staan voor het topsportevenementenbeleid in Nederland.

Alle partijen van de driehoek (NOC*NSF, VSG en VWS) hebben er belang bij om de topsportaccommodaties en -infrastructuur op orde

te hebben. De drie partijen zijn gezamenlijk opdrachtgever van het derde sleutelproject topsportaccommodaties geworden. Waar voorheen slechts ad-hoc-afstemming tussen deze partijen was op dit thema, is uit het deelakkoord deze samenwerking voortgekomen. Het coördinatieteam geeft aan dat wordt ingezet op een fundamentele wijziging, waarbij de aandacht wordt verlegd van de initiële realisatiekosten van topsportaccommodaties naar exploitatiekosten met aandacht voor duurzame investeringen.

Een vierde en goed zichtbare verandering die is benoemd is de inzet van topsporters om verschillende doelgroepen aan het sporten en bewegen te krijgen of bewust te maken van maatschappelijke thema's (zoals coronamaatregelen). Steeds vaker worden topsporters ingezet voor marketingcampagnes of wordt gebruik gemaakt van hun voorbeeldfunctie in (sociale) media. Deze verandering gaat gepaard met de extra aandacht die NOC*NSF besteedt aan de bewustwording onder topsporters van hun voorbeeldfunctie. Hoewel deze trends niet direct zijn voortgekomen uit het deelakkoord, bestaat wel degelijk een relatie tussen beide en helpt het deelakkoord om een concretere invulling aan deze trend te geven. Daarnaast geeft het coördinatieteam aan dat deze ontwikkeling is versneld door de coronacrisis.

Een vijfde zichtbare verandering is volgens het coördinatieteam de toename in de diversiteit van en mogelijk ook de hoeveelheid (media-) aandacht voor zowel individuele topsportprestaties als de nationale topcompetities.

Het coördinatieteam geeft aan dat dit een vrij autonome ontwikkeling is, die vooralsnog niet voortkomt uit het deelakkoord, maar waar vanuit het deelakkoord een opvatting over moet worden ontwikkeld. De driehoek geeft aan een visie te ontwikkelen op de kansen en risico's die hierbij komen kijken en dat media-aandacht in de toekomst gevolgd moet blijven worden.

Tot slot

Veel doelen en maatregelen van het deelakkoord 'Topsport die inspireert' zijn nog in een voorbereidende of opstartende fase. Dit komt mede doordat het deelakkoord pas in 2019 is ondertekend en is deels een gevolg van de coronacrisis, waardoor binnen de topsport de aandacht uitging naar andere zaken. Een belangrijke stap is gezet met het benoemen van de sleutelprojecten, waardoor op die thema's aandacht komt voor de afgesproken maatregelen en vanuit de driehoek sturing en afstemming plaatsvindt. Wel is onduidelijk in hoeverre voortgang kan worden verwacht op de maatregelen die niet als sleutelproject zijn aangemerkt. Deze maatregelen zijn grotendeels lopend beleid/lopende activiteiten horend bij bestaande taken van de betreffende organisatie en worden niet centraal gestuurd vanuit de driehoek. Hoewel al deze activiteiten gericht zijn op het bijdragen aan vergroting van de maatschappelijke waarde van topsport, is het door het ontbreken van centrale sturing mogelijk dat deze maatregelen minder zichtbaar zijn. Bij het bepalen van de indicatoren waarop gemonitord gaat worden is het daarom belangrijk dat ook voor deze maatregelen relevante indicatoren worden vastgesteld.

Meer informatie over de oogstsessies?

Lees een toelichting bij de methodiek van de oogstsessies [in bijlage B1.2](#) →

8.2 Ambitie, doelen en maatregelen (doelenboom)

In het deelakkoord 'Topsport die inspireert' staan een ambitie, drie doelstellingen, zes actielijnen (twee actielijnen per doelstelling) en 36 maatregelen beschreven. Op voorstel van het Mulier Instituut en in overleg met het coördinatieteam zijn de oorspronkelijke overkoepelende doelstellingen achterwege gelaten en zijn (in lijn met de andere deelakkoorden) de zes actielijnen als doelen, met bijbehorende maatregelen, opgenomen in de doelenboom. In tegenstelling tot bij de andere deelakkoorden is de typering van de maatregelen nog niet weergegeven met kleurcodes. Dit zal in een latere fase worden toegevoegd. De maatregelen die gekoppeld zijn aan een van de eerder beschreven sleutelprojecten, zijn weergegeven met een geel kader en een sleutelicoon. In twee gevallen gaat het om een combinatie van twee maatregelen. Te zien is dat vier van de zes sleutelprojecten onder het doel 'een optimaal topsportklimaat in Nederland' vallen. Drie van de zes doelen bevatten geen enkel sleutelproject.

Het coördinatieteam geeft aan dat het koppelen van het sleutelproject 'maatschappelijke waarde van topsport' aan een enkele maatregel geen volledige weergave is van de werkelijkheid. Dit sleutelproject moet breder gezien

worden en loopt als een rode draad door de verschillende sleutelprojecten.

Hoewel de driehoek zich met name bezighoudt met de sleutelprojecten, is er wel degelijk aandacht voor een aantal maatregelen die niet als sleutelproject zijn aangemerkt. Als voorbeeld wordt de samenwerking tussen VWS, VSG en NOC*NSF op het thema

internationalisering en het versterken van de internationale positie genoemd. Het coördinatieteam constateert tot slot dat alle maatregelen onderwerpen betreffen waar de partijen iets mee moeten, maar dat die momenteel niet bovenaan de agenda staan. Deze indeling is echter flexibel, en als door specifieke ontwikkelingen de focus zou veranderen, bestaat de mogelijkheid tot aanpassing.

De Nederlandse topsporters en topsportevenementen zijn mondiaal toonaangevend, toekomstbestendig en van maximale maatschappelijke waarde voor Nederland

1: Een optimaal topsportklimaat in Nederland

- 1.1 Doorontwikkelen beroep topsporter met bijbehorende arbeidsvoorwaarden en- voorzieningen, incl. het wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving
- 1.2 Organiseren en faciliteren training- en wedstrijdprogramma's op het hoogste niveau
- 1.3 Ontwikkelen en implementeren van doorlopende leerlijn voor trainer-coaches/ topsport- en talentcoaches
- 1.4 Verbeteren beroepsperspectief coaches
- 1.5 Kijken of en op welke wijze de maatschappelijke waarde van sporten meegenomen kan worden in de huidige investeringsstrategie op basis van kansrijkheid
- 1.6 Integriteit van sluitstuk naar startpunt
- 1.7 Versterken voorbeeldfunctie
- 1.8 Versterken van nationale competities voor teamsporten
- 1.9 Plan van aanpak topsportaccommodaties

2: Een optimale instroom, ontwikkeling en uitstroom van talentvolle sporters

- 2.1 Doorontwikkelen infrastructuur en verbinden landelijk-regionaal-en-lokaal speelveld, zodat we optimale leeromgevingen creëren
- 2.2 Geen beperkingen voor talentvolle sporters
- 2.3 Talentidentificatie op het juiste moment en focus op 'de reis'
- 2.4 Goede voorbereiding van sporters op het leven na hun topsportcarrière (startkwalificatie) incl. het wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving
- 2.5 Stimuleren brede motorische ontwikkeling (vaardig in bewegen)
- 2.6 Onderschrijven belang basisinfrastructuur: gekwalificeerd kader en toegankelijkheid van de sport voor iedereen

3: Een breed gedragen evenementenstrategie

- 3.1 Ontwikkeling evenementenstrategie en-agenda
- 3.2 Meer multisport- en multi-city aanpak
- 3.3 Vergroten aantrekkelijkheid paralympische evenementen
- 3.4 Ontwikkeling doorlopend programma van side-events
- 3.5 Onderzoek mogelijkheden waarborgfonds
- 3.6 Actieplan wettelijke belemmeringen bij sportevenementen

4: Meer aandacht voor meer sporten in de media

- 4.1 Onderzoek mediaveld
- 4.2 Stimuleren van groter aanbod van topsport via open net, digitale en sociale mediakanalen
- 4.3 Stimuleren media-aandacht grote internationale topsportevenementen
- 4.4 Stimuleren gesprek regionale en lokale omroepen en sportaanbieders/sportbonden

5: Een programma voor onderzoek en innovatie, gericht op rendement

- 5.1 Ontwikkeling effectief programma voor onderzoek en innovatie in de topsport
- 5.2 Topsport op de onderzoeksagenda. O.b.v. behoeften en toepasbaarheid in de sport, invulling door kennisinstituten
- 5.3 Versterken van topsportinnovatorcentra als onderdeel van de sportinfrastructuur, inclusief investeren in mobiele labs
- 5.4 Ontwikkelen van innovatieprocessen in de topsportprogramma's. NB: dit betreft embedded scientists en (mobiele) apparatuur
- 5.5 Ontwikkeling van 1 nationaal digitaliseringsbeleid incl. (digitale) data-infrastructuur voor de Topsport (w.o. een Athlete Management System)
- 5.6 Ondersteunen van de ontwikkeling van innovaties tbv integere en eerlijke sport
- 5.7 Ontwikkeling van nieuwe sporten of nieuwe vormen van bestaande sporten

6: Versterking van de internationale positie van Nederland in de sport

- 6.1 Centraal platform om sport en internationale bezoeken en handelsmissies te verbinden
- 6.2 Topsportevenementen doelgericht benutten voor bids van toekomstige internationale evenementen en als platform
- 6.3 Meer Nederlanders in internationale sportbesturen
- 6.4 Doorontwikkeling van de paralympische sport op de internationale agenda

Meer informatie over de doelenboom?
 Lees een toelichting bij de totstandkoming van de doelenboom
[in bijlage B1.3 →](#)

8.3 Indicatoren van voortgang

Bij de andere deelakkoorden zijn indicatoren bepaald om ontwikkelingen in de inzet van de maatregelen te kunnen volgen, en soms het resultaat van de inzet van maatregelen. Die indicatoren en de bronnen waaraan de cijfers kunnen worden ontleend zijn eind 2018 vastgelegd in een monitorplan, dat leidend is voor de voortgangsrapportages van de Monitor Nationaal Sportakkoord die jaarlijks in het voorjaar worden uitgebracht, dit jaar voor de tweede keer.

Voor deelakkoord 6 ontbreken zo'n uitgewerkt monitorplan en een set van indicatoren. Aan het opstellen van dit plan wordt in 2021 gewerkt, met de bedoeling in de derde voortgangsrapportage Monitor Sportakkoord (voorjaar 2022) scores op indicatoren voor de verschillende maatregelen te kunnen presenteren, op vergelijkbare wijze als gebeurt bij de andere vijf deelakkoorden.

9. Slotbeschouwing

De balans opgemaakt

Sinds de ondertekening van het Nationaal Sportakkoord op 29 juni 2018 is er veel in gang gezet. Voor elk van de zes deelakkoorden zijn de opgestelde ambities en doelen uitgewerkt in uitvoeringsplannen en zijn maatregelen geformuleerd. De afgelopen jaren is hieraan uitvoering gegeven op nationaal, regionaal en lokaal niveau, met als belangrijk resultaat de oplevering van lokale of regionale sportakkoorden in 346 Nederlandse gemeenten. Op landelijk niveau zijn betrokken partijen aan de slag gegaan met concrete projecten op de deelakkoorden, zoals de alliantiepartners 'Sporten en bewegen voor iedereen'. Bovendien hebben organisaties als NOC*NSF, VSG, sportbonden en gemeenten veel ingezet op ondersteuning bij de lokale uitvoering, zoals met de ontwikkeling van de rol van adviseur lokale sport.

Uit de oogstsessies die in april 2021 per deelakkoord zijn gehouden komt naar voren dat de thema's van het sportakkoord sinds de start goed op de kaart zijn gezet. Wat opvalt is dat op alle niveaus sprake is van meer en betere samenwerking en uitwisseling tussen betrokken partijen, zowel van binnen als van buiten de sport. Landelijk en regionaal zijn diverse samenwerkingsverbanden en platforms ontstaan, zoals het nieuwe platform Van jongs af aan vaardig in bewegen of de alliantie

'Sporten en bewegen voor iedereen'. Ook lokaal is op dit gebied veel op stapel gezet: er zijn regiegroepen geformeerd die de uitvoering van de lokale sportakkoorden coördineren, en in veel gemeenten worden stappen gezet om een sportnetwerk op te bouwen, vaak in de vorm van een sportplatform of sportraad. Hier wordt zichtbaar hoe de implementatielijnen van het sportakkoord op elkaar kunnen ingrijpen: vanuit de sportlijn wordt de ontwikkeling van sportraden ondersteund met procesbegeleiding en vanuit de lokale lijn is een digitaal instrument ontwikkeld om lokale regiegroepen te ondersteunen.

De coronapandemie heeft een paradoxale invloed gehad. De beperkingen als gevolg van de maatregelen hebben enerzijds geleid tot meer maatschappelijk besef van het belang van sport en bewegen. Dat heeft geholpen om thema's als van jongs af vaardig in bewegen en beweegvriendelijke openbare ruimte op de beleidsagenda's van onder meer bonden en gemeenten te krijgen. Er is meer aandacht gevestigd op kwetsbare groepen en sociale ongelijkheid en op de vitaliteit en veerkracht van sportverenigingen. Anderzijds heeft corona de lokale implementatie van het sportakkoord vertraagd, bijvoorbeeld omdat fysieke activiteiten bij sportaanbieders grotendeels stillagen. Ondersteuning op de sportvereniging en organisatie van activiteiten, evene-

Ad Hoogendam en Marieke Reitsma

menten en bijeenkomsten hebben in veel mindere mate kunnen plaatsvinden. Dat heeft partijen echter weer de ruimte en tijd geboden om samenwerkingen op te zetten en te investeren in kennisuitwisseling en opleiden. Dit zien we bijvoorbeeld bij het optimaliseren van verenigingsondersteuning en de groei van digitaal aanbod gericht op opleiding of kennisoverdracht, zoals webinars. Het afgelopen jaar is er heel wat 'afgezoomd'.

We zien op vrijwel alle thema's dat grote stappen zijn gezet wat betreft agendering, bewustwording en kennisoverdracht. Het agenderen en organiseren van meer uitwisseling is één ding, maar voor het verder duurzaam implementeren en uitrollen van maatregelen is meer nodig, zo werd duidelijk uit de oogstsessies. Er zullen nog de nodige stappen moeten worden gezet om voor elkaar te krijgen dat alle maatregelen, instrumenten en vormen van ondersteuning de sportaanbieders en andere 'eindgebruikers' bereiken. De mate waarin dit al lukt verschilt sterk per pijler en per doel of maatregel. Er worden ook grote verschillen waargenomen tussen gemeenten (bijvoorbeeld tussen gemeenten waar al een sterk netwerk van verenigingsondersteuning bestaat en gemeenten waar dit nog minder ontwikkeld is) en tussen sportaanbieders (sterkere vs. zwakkere clubs, grotere vs. kleinere clubs). Daarnaast lijken ondernemende

sportaanbieders minder vaak betrokken bij de uitvoering van de lokale akkoorden.

In de uitvoering blijkt het van belang oog te hebben voor de samenhang tussen de verschillende pijlers, met name tussen Inclusief sport- en bewegen, Positieve sportcultuur en Van jongs af aan vaardig in bewegen. Door deze thema's inhoudelijk goed met elkaar te verbinden kunnen ze elkaar versterken en wordt voorkomen dat ze om de aandacht van de sport- en beweegaanbieders moeten concurreren. Voor sport- en beweegaanbieders zal ook duidelijk moeten zijn dat de thema's kunnen bijdragen aan het versterken van de vitaliteit van de organisatie. Tegelijk moet de ondersteuning aan verenigingen namelijk 'vraaggericht' zijn. Verenigingsondersteuners moeten op zoek naar 'de vraag achter de vraag' en hierbij de juiste vorm van ondersteuning weten te vinden. Dat vraagt dus om een goede balans tussen het inspelen op de vragen en behoeften van sport- en beweegaanbieders enerzijds en het onder de aandacht brengen van thema's als pedagogisch sportklimaat, breed motorisch opleiden, inclusiviteit en positieve sportcultuur anderzijds. Te veel nadruk op deze thema's kan ertoe leiden dat de ondersteuning aan sport- en beweegaanbieders te veel aanbodgestuurd wordt. En andersom: door enkel 'vraaggestuurd' te werken bestaat het risico dat deze belangrijke

en soms 'ongemakkelijke' thema's niet worden opgepakt.

Concluderend zou men kunnen stellen dat vanaf de start van de uitvoering van het Nationaal Sportakkoord veel werk is verzet om alles 'in positie' te krijgen en dat we nu op een punt zijn aanbeland dat de gewenste beweging 'van onderop' in gang kan worden gezet.

De werking van het sportakkoord

Om zicht te krijgen op de 'werking van het sportakkoord' willen we zien welke beweging in gang is gezet door het besturen met een akkoord en wat die (potentieel) oplevert. Volgens de Raad voor Openbaar Bestuur (ROB, 2020) is de kerngedachte achter het besturen met akkoorden: het bijeenbrengen van partijen rondom een maatschappelijke opgave, om zodoende een beweging in een beoogde richting te bewerkstelligen (Pulles et al., 2020, p. 158). De 'beweging' die het sportakkoord in gang wil zetten is gericht op een toekomstbestendiger inrichting van het sportsysteem, en wel zodanig dat iedereen zonder belemmeringen plezier kan beleven aan sport en bewegen (Pulles et al., 2020, p. 160). Bij 'samenwerkend besturen', zoals in het sportakkoord, wordt uitgegaan van co-creatie als belangrijkste waarde. Door de gekozen implementatiestrategie kan co-creatie plaatsvinden *binnen* de niveaus (lokale, sport- en nationale lijn), maar ook *overlappend* tussen de lijnen en deelthema's. Wat het besturen met een sportakkoord dus *extra* kan opleveren, vergeleken met andere typen beleidsvoering, is dat door het ontstaan van een vruchtbare samenwerking tussen partijen in de lokale,

sport- en nationale lijn, tot opbrengsten wordt gekomen die zonder het sportakkoord niet tot stand hadden kunnen komen. Volgens de ROB moet bij het besturen met akkoorden aan de volgende voorwaarden voldaan worden om 'publiek waardevol' te kunnen zijn:

- *Borging*: houden alle partijen zich aan gemaakte afspraken en voorziet het akkoord(-proces) in de borging daarvan?
- *Presterend*: faciliteert de procesarchitectuur het komen tot beoogde uitkomsten?
- *Veerkrachtig*: zijn akkoordpartners in staat om te leren van nieuwe inzichten en zich aan te passen aan veranderende omstandigheden?
- *Verbindend*: draagt het proces van het akkoord op zichzelf bij aan het dichterbij elkaar brengen van partijen?

Het eerste wat opvalt is de *verbindende* werking van het sportakkoord. Het sportakkoord heeft op veel plekken, zowel lokaal als landelijk en regionaal, partijen van binnen en buiten de sport bij elkaar gebracht. Vaak ook partijen die niet eerder met elkaar samenwerkten en elkaar niet of nauwelijks kenden. Dat heeft tot allerlei nieuwe verbindingen en allianties geleid. Zowel lokaal, bij de vorming van lokale regie- en werkgroepen binnen de pijlers, zoals het platform Van jongs af aan vaardig in bewegen en de toegenomen samenwerking bij de verduurzamingsopgave, als binnen de implementatielijnen, zoals sportbonden die sportoverstijgende uitdagingen samen oppakken.

De opgemaakte balans in het eerste deel van de slotbeschouwing liet zien dat op het

gebied van *presteren* veel stappen zijn gezet, met name in het bouwen aan een 'procesarchitectuur' die er (op termijn) voor kan zorgen dat de gewenste uitkomsten worden gerealiseerd. Op het merendeel van de deelakkoorden zijn al wel opbrengsten zichtbaar op het gebied van agendering en kennisoverdracht en op enkele doelen zijn ook opbrengsten zichtbaar bij eindgebruikers (zoals sporters of verenigingen). Het is niet altijd met zekerheid te zeggen of en in hoeverre deze opbrengsten nu een-op-een zijn toe te schrijven aan het sportakkoord. Zo werd geconstateerd dat de toegenomen aandacht voor de sportieve buitenruimte voornamelijk is toe te schrijven aan de coronasituatie, en hebben bredere maatschappelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld aandacht voor sociale ongelijkheid of de aandacht voor misstanden in de turnsport, onvermijdelijk invloed op de agendering.

Interessant is dat de ontstane structuren binnen het sportakkoord (de opgezette samenwerkingsverbanden, platforms en allianties en een verbeterde ondersteuningsstructuur) en beschikbare middelen, in interactie met andere ontwikkelingen buiten het sportakkoord, juist tot extra opbrengsten kunnen leiden. Op sommige plekken is bijvoorbeeld ervaren dat opgezette lokale allianties voor een sportakkoord de aanpak in coronatijd hebben vergemakkelijkt, omdat partijen elkaar beter konden vinden. Dit is een teken dat de nieuwe structuren voor *veerkracht* zorgen, omdat ze de betrokken partijen in staat stellen zich beter aan te passen aan veranderende omstandigheden. Ook zijn er duidelijke aanwijzingen dat de nieuwe structuren het

gezaamenlijk *leren* ondersteunen, bijvoorbeeld bij de kennisuitwisseling bij een thema als vaardig in bewegen of de ontwikkeling van een nieuwe functies als die van adviseur lokale sport en clubkadercoaching.

Wat betreft *borging* van de gemaakte afspraken, zijn verschillen te zien in hoe de regie over de uitvoering van de pijlers vorm krijgt en hoe die zich gedurende de looptijd van het sportakkoord ontwikkelt. Zo heeft de pijler Inclusief sporten en bewegen vanaf het begin een duidelijke regiegroep gehad met de alliantie 'Sporten en bewegen voor iedereen'. De behoefte aan meer uitwisseling en afstemming heeft bij de pijler Van jongs af aan vaardig in bewegen geleid tot de oprichting van een platform in 2020. Bij de pijlers Duurzame sportinfrastructuur en Positieve sportcultuur ontbreekt aansturing op het hele deelakkoord, maar vindt de regie meer plaats vanuit de inhoudelijk verschillende onderdelen. Bij Vitale sportaanbieders zien we dat de regie op de uitvoering grotendeels samenvalt met de sportlijn, waar NOC*NSF de aansturing op zich neemt.

Om uiteindelijk tot de gewenste veranderingen te komen is de borging op lokaal niveau doorslaggevend. Veel zal dus afhangen van hoe de lokale samenwerking zich ontwikkelt en in hoeverre de initiatieven vanuit de lokale akkoorden zullen beklijven. De verdubbeling van het beschikbare uitvoeringsbudget zal mogelijk een extra impuls geven. Maar het verschil zal pas echt worden gemaakt als ook substantieel andere middelen, bijvoorbeeld vanuit andere domeinen, aan die van de sport

---

gekoppeld kunnen worden. Pas dan zal het gewenste 'multiplier effect' optreden. In de volgende rapportage staat de uitvoering van de lokale akkoorden centraal en wordt ingegaan op hoe de samenwerking zich daar ontwikkelt en tot welke resultaten dat leidt.

Samenvattend kunnen we in deze voortgangsrapportage stellen dat op veel plekken zeker al beweging valt waar te nemen: de koplopers (zoals de allianties en platforms binnen de pijlers en de lokale regiegroepen) zijn van start, maar de grote massa moet nog volgen. Of, om het in termen van een grote verbouwing te stellen: iedereen is het er over eens dat de verbouwing noodzakelijk is. De gebruikers, bewoners en beheerders van het gebouw hebben de koppen bij elkaar gestoken en plannen gemaakt. Het voorwerk is gedaan, het gebouw staat in de steigers, de materialen zijn besteld en er is een aannemer aangetrokken die de nodige vaklui klaar heeft staan. Het echte werk, de verbouwing zelf, kan nu beginnen.

Zicht op de voortgang

Het gevaar bij een grondige verbouwing van een pand, zeker als het een historisch pand betreft, is dat men te veel tegelijk wil. Natuurlijk moet het pand meteen goed worden geïsoleerd, maar betekent het ook dat het meteen al van het gas af moet? Is het straks, naast rolstoeltoegankelijk, voldoende kindvriendelijk? Is het verstandig om de tuin en de garage meteen mee te nemen? Lopen straks alle onderaannemers en werklui elkaar niet in de weg? Wie alle ambities, doelen en maatregelen van het sportakkoord overziet, krijgt de

indruk dat de verbouwing wel heel complex wordt. Deels is dat gezichtsbedrog, omdat veel bestaande maatregelen (het geplande 'reguliere' onderhoudswerk) onder de noemer van het Nationaal Sportakkoord zijn gebracht. Dat valt terug te zien in de monitoring: de voortgang wordt bepaald aan de hand van een flinke waslijst aan indicatoren. Maar lang niet al die indicatoren zeggen iets over de werking van het sportakkoord. Hoe kunnen we zeggen of het echt opschiet met de verbouwing als we ook steeds de voortgang op het reguliere onderhoudswerk rapporteren?

Het is daarom te overwegen om, net als bij de pijler Topsport die inspireert, per pijler een beperkt aantal sleutelprojecten aan te wijzen die de meeste toegevoegde waarde hebben vanuit het perspectief van de ambities van het sportakkoord. Onder sleutelprojecten wordt verstaan: maatregelen waarbij de gezamenlijkheid (van de driehoek) het grootst is, onderlinge afstemming en sturing noodzakelijk zijn en grote samenhang en afhankelijkheid bestaat met andere projecten. Het gaat om projecten die echt het verschil kunnen maken, dat wil zeggen: die ervoor zorgen dat het fundament wordt verstevigd en het gebouw wordt verduurzaamd, zodat het weer jaren mee kan. Dat zou ook tot meer focus in de monitoring kunnen leiden. Dat sluit aan op de opvatting van Te Pas en Minten (2017) dat monitoring van verandering van complexe systemen zich vooral zou moeten richten op 'sleutelprocessen': 'beweging en processen die de richting van het systeem bepalen' (Te Pas & Minten, 2017, p. 110). Het gaat daarbij soms om kleine signalen en mogelijke kantel-

punten. Dergelijke kleine, maar betekenisvolle veranderingen worden ook wel 'small wins' (of ook wel 'intermediate outcomes') genoemd (Termeer & Dewulf, 2019). Door middel van zogenaamde 'vliegwielmecanismen' kunnen de small wins uitgroeien tot 'big gains'.

Uit de oogstsessies komt naar voren dat de meeste opbrengsten tot nu zitten op het gebied van agendering, bewustwording, kennisoverdracht en samenwerking. Deze uitkomsten worden door de bij de start van de uitvoering van het sportakkoord opgestelde indicatoren niet volledig of onvoldoende in beeld gebracht. Deels komt dat omdat sommige effecten, zoals veranderingen op clubniveau, pas over langere tijd zichtbaar zullen worden. Anderzijds kunnen allerlei onvoorziene veranderingen optreden die niet door de bij aanvang vastgestelde indicatoren worden gesignaleerd. De oogstsessies waren dan ook bedoeld om deze niet voorziene uitkomsten op te sporen en om de betekenisvolle 'tussenuitkomsten' (de 'small wins') in beeld te kunnen brengen. Dit is een waardevolle aanvulling gebleken op de oorspronkelijke indicatoren, omdat het betrokkenen in dialoog met elkaar beter in staat stelt te beoordelen in hoeverre de gewenste 'beweging' in gang is gezet.

Dit leidt tot de aanbeveling om het bij aanvang opgestelde monitorplan deels te herzien. Aan de ene kant om 'mee in bewegen' met de (beleids)ontwikkelingen, die er bijvoorbeeld toe hebben geleid dat nieuwe doelen en maatregelen zijn toegevoegd, terwijl andere zijn gestopt of minder prioriteit hebben

gekregen. Maar aan de andere kant ook om met elkaar te bepalen welke indicatoren nu het beste zicht geven op de voortgang en de werking van het sportakkoord, zodat de monitoring optimaal onderdeel kan worden van 'lerend beleid'. Het Mulier Instituut zal hierover met de UitvoeringsAlliantie in gesprek gaan.

Vooruitblik

In de volgende voortgangsrapportage, die is voorzien voor november 2021, zal zoals gezegd de focus liggen op de uitvoering van de lokale sportakkoorden. In november 2020 constateerden we dat in vrijwel alle Nederlandse gemeenten akkoorden waren gesloten, met veel aangesloten partijen en geformuleerde ambities, maar dat de aanstaande uitvoeringsfase ook een aantal uitdagingen met zich meebrengt, met name op het gebied van borging, de betrokkenheid van vrijwilligersorganisaties, samenwerking tussen sport- en niet-sportpartijen en financiering. In de aanstaande najaarsrapportage willen we meer zicht geven op de eerste ervaringen met de uitvoering van de lokale sportakkoorden. Hiertoe wordt onder andere geput uit lokale casestudies, die meer inzicht verschaffen in de werking van het sportakkoord op lokaal niveau.

Als onderdeel van het Nationaal Preventieakkoord worden nu ook lokale preventieakkoorden gesloten. Daarbij wordt min of meer dezelfde aanpak gehanteerd als bij de totstandkoming van de lokale sportakkoorden. Zo kunnen gemeenten een ondersteuningsbudget aanvragen om bijvoorbeeld een procesbegeleider of formateur aan te stellen. Ook

is een uitvoeringsbudget beschikbaar. Interessant is om te volgen of en op welke wijze lokaal koppelingen tussen het sportakkoord en het preventieakkoord worden gemaakt. Beide trajecten kunnen elkaar versterken, maar er bestaat ook een risico dat de nadruk (te) sterk komt te liggen op bewegen als onderdeel van een gezonde leefstijl en dat dit ten koste gaat van de aandacht voor de inhoudelijke thema's van het sportakkoord (zoals positieve sportcultuur en vaardig in bewegen) en de vitaliteit van de sport- en beweegaanbieders. Ook dit zal in volgende rapportages aan de orde komen. Daarnaast zal worden gekeken naar de verbindingen die mogelijk ontstaan tussen het sportakkoord en andere programma's, zoals het programma Doortrappen (ministerie van I&W) of het Nationaal Programma Onderwijs, waarbinnen 8 miljard euro beschikbaar is voor het wegwerken van onderwijsachterstanden, onder andere voor het inzetten van sport- en beweeginterventies.

Of het sportakkoord tot blijvende en substantiële veranderingen zal leiden valt nu nog niet te zeggen. We zijn in een fase beland waarin ook al voorzichtig wordt vooruitgekeken naar de periode ná de looptijd van het sportakkoord. De signalen die tijdens de oogstsessies werden afgegeven waren duidelijk: het heeft allemaal tijd nodig. De ambitie van het sportakkoord kan pas worden gerealiseerd als wat nu in gang is gezet wordt voortgezet. Maar of, in welke mate en op welke wijze dat zal gebeuren hangt mede af van een aantal belangrijke ontwikkelingen die ons de komende tijd te wachten staan. In de eerste plaats de vraag hoe de sport – en Nederland als geheel – uit

de coronacrisis komt. En ook hoe het 'herstelplan' eruit zal komen te zien en op welke wijze dit de sport zal helpen er weer bovenop te komen. Het mag immers duidelijk zijn: de sport- en beweegaanbieders zullen pas weer bereid en in staat zijn mee te werken aan de uitvoering van het lokale sportakkoord als hun voortbestaan veilig is gesteld.

Verder zal veel afhangen van het nieuwe regeerakkoord. In hoeverre zal bijvoorbeeld integraal beleid op het gebied van bewegen, zoals voorgesteld door de interdepartementale werkgroep 'Bewegen het nieuwe normaal', daar deel van uitmaken? En hoe zal deze integrale benadering zich verhouden tot het sportakkoord? Blijven de inhoudelijke, sport-specifieke thema's behouden (en worden die mogelijk zelfs versterkt)? Of verschuift de focus naar 'bewegen'? En wat betekent de eventuele komst van een 'Sportwet', zoals voorgesteld door de Nederlandse Sportraad, voor de borging van wat met het sportakkoord in gang is gezet? Maar ook andere, niet sport gerelateerde, vraagstukken die naar verwachting prominent op de agenda van een nieuw kabinet zullen staan, zoals het arbeidsmarktbeleid (o.a. het terugdringen van flexwerk), de energietransitie en het onderwijs (inlopen van de achterstanden als gevolg van de coronacrisis en het tegengaan van kansenongelijkheid) zullen gevolgen hebben voor het (eventuele vervolg op het) sportakkoord.

Deze rapportage laat zien dat we met enig optimisme kunnen stellen dat door de geconstateerde structuurveranderingen voldoende veerkracht is opgebouwd om in te kunnen

spelen op deze ontwikkelingen. Maar dan moeten deze nieuw ontstane structuren de komende jaren wel verder worden uitgebouwd en geborgd. Een grondige verbouwing heeft namelijk alleen zin als het gebouw ook daarna nog goed wordt onderhouden.

Referenties

- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P. & Poel, H. van der (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. Van akkoord naar uitvoering*. Utrecht: Mulier Instituut.

- Raad voor het Openbaar Bestuur (2020). *Akkoord?! Besturen met akkoorden als evenwichtskunst*. Den Haag: Raad voor het Openbaar Bestuur.
- Te Pas, M., & Minten, V. (2017). Omgaan met complexiteit en onzekerheid. In V. Minten & S. Traas (red.), *Sturen in een verweven dynamiek. Perspectieven op complexiteit en oriëntaties voor beleid* (pp. 101–112). Den Haag: Ministerie van Economisch Zaken.
- Termeer, C.J.A.M., & Dewulf, A. (2019). A small wins framework to overcome the evaluation paradox of governing wicked problems. *Policy and Society*, 38(2), 298–314. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1497933>.

Bijlage 1. Beschrijving aanpak monitoring sportakkoord

← [Klik om terug te keren naar paragraaf 1.4 Monitoring sportakkoord.](#)

B1.1 Aanpak monitoring sportakkoord

Het tekenen van een Nationaal Sportakkoord en de hieruit voortvloeiende activiteiten zijn op het gebied van sport een nieuwe vorm van overheidsbeleid. De sport lijkt hiermee aan te sluiten op een al langer bestaande ontwikkeling naar 'besturen met akkoorden'. In een advies uit 2020 van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft de Raad een centrale boodschap voor de Rijksoverheid, die als volgt begint:

'De Rijksoverheid kan niet met gezag en resultaat besturen zonder een betekenisvolle inbreng van de samenleving en mede-overheden. Modern besturen, in een context van maatschappelijke complexiteit, is vooral 'verbinden' en gebruik maken van de energie, opvattingen, kennis, ervaringen en beïnvloedingsmogelijkheden van alle geledingen in de samenleving. Brede maatschappelijke akkoorden als sturingsarrangement zijn hierbij zeer welkom, ja zelfs noodzakelijk.' (ROB, 2020, p.7).

Er kunnen verschillende typen akkoorden worden onderscheiden. Met het hierboven

aangehaalde uitgangspunt van het sportakkoord – 'samenwerken, verbinden en versterken' en 'hierin nieuwe vormen te zoeken' – is het sportakkoord volgens een indeling van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur het best te typeren als een 'acceleratieakkoord'. Die akkoorden 'worden gesloten om een ontwikkeling nader kracht bij te zetten, geslaagde experimenten op te schalen en te versnellen' (ROB, 2020, p.25). Met deze typing van het sportakkoord en het citaat van de ROB in gedachten zal duidelijk zijn dat 'besturen' met een (sport)akkoord niet kan worden begrepen als een vorm van blauwdrukplanning of uitvoering van beleid die van bovenaf wordt aangestuurd door de Rijksoverheid. Besturen is in dit verband meer 'meesturen' of begeleiden van maatschappelijke ontwikkelingen, gedragen door (de energie van) individuen, maatschappelijke organisaties, bedrijven en/of andere overheden. Daarbij kan wel sprake zijn van stimuleren en afremmen, van zorg voor procesarchitectuur en inbedding in wet- en regelgeving, enzovoort, maar is hoe dan ook sprake van coproductie van beleid en gedeeld 'eigenaarschap' van de ontwikkeling waarop het akkoord inzet. In geval van het sportakkoord zijn het ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG landelijk de strategische partners en vormen zij gezamenlijk de UitvoeringsAlliantie (UA) van het sportakkoord. Tal van partijen, zoals provincies, maatschappelijke organisa-

ties en bedrijven, hebben meegetekend op een of meer van de deelakkoorden. Op lokaal niveau wordt in gelijkwaardige samenwerkingsverbanden gewerkt aan het versterken van de sport. Binnen de ambitie en de doelen van het landelijke sportakkoord zijn de lokale partijen relatief vrij in de keuze van doelen die ze lokaal willen nastreven en de inspanningen die ze daartoe willen plegen. Dit biedt de mogelijkheid om vanuit de lokale behoeften, ambities en mogelijkheden te werken.

Beleid op deze manier vormgegeven in een akkoord brengt uitdagingen met zich mee voor de monitoring ervan. Monitoring richt zich op het volgen van het beleid in uitvoering, om zo zicht te krijgen op de mate waarin de beleidsdoelen worden gerealiseerd en waardoor dat wordt bepaald. In het ideale geval wordt gewerkt vanuit een 'beleidstheorie' op grond waarvan bekend is hoe (op welke manier en in welke mate) de ingezette beleidsmiddelen bijdragen aan de realisatie van een gewenste eindsituatie (doel). De monitoring maakt zichtbaar of die verwachtingen uitkomen en geeft een terugkoppeling over de mate van doelbereik. Wanneer uit deze terugkoppeling blijkt dat gewenste en verwachte mate van doelbereik achterblijft of juist wordt overtroffen, is dit 'sturingsinformatie', op grond waarvan kan worden besloten het beleid bij te stellen. Idealiter biedt de monitoring hier een

handreiking voor door inzicht te geven in de achtergronden van het niet uitkomen van het verwachte doelbereik (in een bepaalde context). Beleid bijstellen is het zoeken naar een nieuwe 'doel-middelverhouding', waarbij soms de doelen worden bijgesteld, maar meestal de aard, omvang en/of wijze van inzet van de beleidsmiddelen.

Bij een akkoord zoals het sportakkoord is geen sprake van een duidelijke onderliggende beleidstheorie waarbij vooraf onderbouwde keuzes zijn gemaakt voor aard en omvang van de benodigde beleidsmiddelen voor de gestelde doelen. In verschillende contexten (in geval van het sportakkoord de nationale, sport- en lokale lijn, de zes thema's en de lokale sportakkoorden) zijn en worden doelen gesteld, die volgen uit de contextspecifieke wensen, ambities en mogelijkheden. In de lokale sportakkoorden en het landelijke sportakkoord wordt gebruik gemaakt van de (lokale) 'energie, opvattingen, kennis, ervaringen en beïnvloedingsmogelijkheden' (zie citaat van ROB hiervoor), worden partijen hierin en hiermee verbonden en wordt geprobeerd door samenwerking goed lopende aanpakken en processen te versnellen en op te schalen. Van alle ambities, doelen en maatregelen is dus geen logisch onderbouwde en beredeneerde 'doelenboom' te maken die is afgeleid van de overkoepelende ambitie van het sportakkoord

(en die kan dienen als kader voor (de klassieke vorm van) monitoring). In de verschillende contexten zijn bovendien verschillende begrippen en verschillende doel-middelschema's gebruikt. In de ene context is sprake van een missie of een ambitie, in een andere van een primaire, hoofd- of achterliggende doelstelling. In de ene context spreekt men van instrumenten, in een andere van maatregelen, acties of activiteiten, enzovoort. Soms zijn aan doelen indicatoren gekoppeld waarmee de mate van doelbereik kan worden gemeten, soms ook niet. Tot slot maakt de wens om zoveel mogelijk gebruik te maken van de 'lokale energie', bereidheid tot samenwerken en bestaande instrumenten en aanpakken dat de keuze voor maatregelen en doelen in belangrijke mate is ingegeven door wat er beschikbaar is (aan organisatie, aanpakken, maatregelen en interventies) en in mindere mate door wat nodig is om het gestelde doel te bereiken.

Het succes van deze pragmatische vorm van beleid wordt voornamelijk bepaald door de mate waarin het beleid reflexief is en leert in en van de uitvoering ervan. Met 'lerend beleid' wordt onderkend dat beleid zich 'werken-deweg' moet kunnen ontplooiën, dat in het beleidsproces de onderliggende beleidstheorie wordt ontwikkeld, bijgesteld en verdiept, en dat dit gepaard kan gaan met aanpassing van de doelen, bijsturing van de inzet van beleidsmiddelen, of beide. Daarmee vergt lerend beleid monitoring in de vorm van kortcyclische terugkoppeling vanuit het beleidsproces in uitvoering, zodat continu beredeneerd kan worden bijgestuurd in de uitvoering van het beleid. Dat geldt niet alleen voor het beleid,

maar ook voor de monitoring zelf. Die zal moeten meebewegen met de bijsturing van het beleid, maar zal ook zelfreflexief moeten zijn en alert op mogelijkheden voor verbetering. Dat wil zeggen, mogelijkheden om de voortgang in het beleidsproces en de mate van doelbereik adequater, effectiever en efficiënter inzichtelijk te maken. In functie van het lerend beleid en de monitoring hebben we bij het opstellen van deze rapportage vier bewerkingen uitgevoerd.

- 1. Eenduidige begrippen:** We hebben gekozen voor een beperkt aantal eenduidige begrippen, die we bij alle thema's gebruiken:
  - **Ambitie:** de overkoepelende doelstelling(en) (bijvoorbeeld van een deelakkoord). De ambitie geeft richting, is gericht op de lange termijn ('stip op de horizon') en is niet gekwantificeerd. Ambitie komt overeen met wat in sommige thema's wordt aangeduid als missie, hoofddoelstelling, primaire doelstelling, enzovoort.
  - **Doelen:** om de ambitie te realiseren moeten er verschillende doelen worden behaald. Hierbij kan worden gedacht aan een 'doelenboom', waarbij subdoelen bijdragen aan de realisatie van een overkoepelend doel. Bedoeld zijn hier inhoudelijke doelstellingen die een gewenste situatie omschrijven, geen inspanningsverplichtingen of implementatiedoelen. Doelen zullen verschillen in de mate waarin ze SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden) zijn of kunnen worden geformuleerd.
  - **Maatregelen:** wat wordt ingezet om het doel te bereiken? Er kan onderscheid worden gemaakt tussen soorten maatregelen, zoals

acties (activiteiten/inspanningen) en instrumenten/middelen. Acties zijn te herkennen aan werkwoorden als 'ondersteunen van', 'ontwikkelen van', 'opzetten van', enzovoort. Instrumenten bevatten de middelen ('dingen' en 'diensten') die worden ingezet (verenigingsondersteuning, scholing, een Code Goed Bestuur, enz.).

- **Aanpak:** hoe wordt de implementatie van het beleid, in het bijzonder de inzet van de maatregelen (zie hierna), organisatorisch vormgegeven: wie zet de maatregelen in en hoe wordt die inzet georganiseerd? De routekaart en het uitvoeringsteam buitenruimte bij duurzame sportinfrastructuur en de Alliantie 'Sport en bewegen voor iedereen' bij inclusief sporten en bewegen zijn voorbeelden van de specifieke aanpak die past bij de respectievelijke thema's.

- **Indicatoren:** indicatoren geven de stand van zaken van de doelen of ambitie weer en geven inzicht in de mate van doelbereik.
- **Procesindicatoren:** indicatoren die de stand van zaken aangeven qua aanpak (in hoeverre is de uitvoeringsorganisatie/implementatie op orde) en indicatoren die de stand van zaken aangeven bij de inzet van de maatregelen (de mate van inspanningen).

2. Doel-middelschema's

Vervolgens hebben we getracht dit beleid, met behulp van dit eenduidige begrippenkader en zoveel mogelijk in de geest van het voorgenoemen beleid binnen de vijf uitgewerkte thema's, te formuleren in doel-middelschema's. We hebben uit de beschikbare informatie een overkoepelende ambitie gedestilleerd en geïdentificeerd welke doelen zijn geformuleerd in

functie van deze ambitie en welke aanpak en maatregelen worden ingezet ('welke inspanningen worden gepleegd') om deze doelen te halen. Wij hebben daarbij de vrijheid genomen soms ambities, doelen en maatregelen iets te herformuleren om ze vergelijkbaar te maken en passend voor de doel-middelschema's.

3. Witte vlekken in kaart brengen

Om het bereik van de ambities en doelen en de voortgang van de uitrol van de aanpak en de inzet van maatregelen te meten zijn we gestart met de indicatoren uit het Monitorplan Nationaal Sportakkoord. Daarbij is naar voren gekomen ('lerende monitoring!') dat bij ambities, doelen en maatregelen soms bijpassende indicatoren ontbreken. In een enkel geval zijn indicatoren benoemd waarvan niet helemaal duidelijk is wat daarmee wordt gevolgd in het kader van het betreffende thema uit het monitorplan. Waar de indicator iets zegt over ambitie, doel of maatregel, is de informatie sturingsinformatie die kan worden gebruikt voor bijsturing van het beleid. Waar een indicator ontbreekt, is waar mogelijk geprobeerd in kwalitatieve termen te berichten over de mate van doelbereik. In een aantal gevallen ontbreekt ook daarvoor de informatie. Waar nuttig en mogelijk doen we suggesties voor toevoeging of aanpassing van indicatoren.

B1.2 Oogstsessies pijlers sportakkoord

Om een beeld te krijgen van de voortgang van de verschillende deelakkoorden of 'pijlers' zijn door het Mulier Instituut zeven 'oogstsessies'

georganiseerd. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in de verschillende hoofdstukken. In deze bijlage wordt kort uitgelegd wat de opzet van deze sessies was.

Methode Outcome Harvesting

De opzet van de sessies is gebaseerd op de evaluatiemethode Outcome Harvesting (OH). Dat is een methode waarbij informatie wordt verzameld over wat is bereikt en vervolgens in retrospectief wordt bekeken of en hoe interventies hebben bijgedragen aan de waargenomen en gedocumenteerde veranderingen. We hebben voor deze aanpak gekozen, omdat het in onze ogen een waardevolle aanvulling is op de monitoring die het Mulier Instituut uitvoert op basis van het destijds opgestelde monitorplan. Er kunnen immers verschuivingen in doelen en maatregelen hebben plaatsgevonden, onder invloed van nieuwe ontwikkelingen en inzichten. Ook kunnen er onverwachte uitkomsten zijn, die niet in het oorspronkelijke monitorplan waren voorzien. De sessie kan daarom aanleiding geven weer eens kritisch te kijken naar het monitorplan. Maar bovenal biedt het de kans om in dialoog met elkaar een meer kwalitatieve beoordeling te maken van de stand van zaken binnen het deelakkoord (de pijler). Het verzamelen ('oogsten') en formuleren van uitkomsten in termen van waarneembare veranderingen, kan ook aanleiding geven tot het aanpassen en verbeteren van het programma (Abboud & Claussen, 2016; Wilson-Grau et al., 2016). Het is dus tevens een bruikbaar instrument voor 'lerend beleid'.

OH start daarom - geheel los van de bij aanvang opgestelde indicatoren - bij de vraag:

welke veranderingen zijn tot nu toe waarneembaar? Uitkomsten worden hier gedefinieerd als 'waarneembare veranderingen in het gedrag, verhoudingen (relaties), activiteiten en acties van betrokken partijen, dat wil zeggen: van die individuen, groepen of organisaties met wie het programma interacteert en meewerkt om een verandering te bewerkstelligen' (Abboud & Claussen, 2016, p. 50). Veranderingen hebben vaak een 'emergente' karakter, d.w.z. dat het nooit helemaal te voorspellen of te controleren is of ze optreden en in welke mate of vorm. Veranderingen kunnen verwacht, of onverwacht zijn en positief of negatief.

OH bestaat in de kern uit een viertal stappen:

1. *Identificeren van potentiële uitkomsten:* welke belangrijke veranderingen vallen waar te nemen?
2. *Beschrijven van de uitkomst:* om welke verandering gaat het? Wanneer en waar trad deze op en bij wie?
3. *Bepalen van het belang van de uitkomst:* waarom is deze uitkomst van betekenis? In hoeverre draagt deze verandering bij aan de ambitie?
4. *Bepalen van de bijdrage die de actie(s)/maatregel(en) van het deelakkoord aan de verandering hebben geleverd:* waarom is de verandering te zien als een uitkomst van de maatregel(en) of actie(s) vanuit het sportakkoord?

Opzet sessies

De deelnemers aan de sessies zijn vooraf gevraagd input aan te leveren over de uitkomsten (veranderingen) die zij waarnemen.

Daarvoor is een format gebruikt, waarbij deelnemers antwoord konden geven op de eerste drie bovenstaande vragen. De antwoorden zijn door ons verzameld en, soms na enige bewerking, op een digitaal 'white board' geplaatst.

Na een korte introductie en kennismaking zijn de ingebrachte uitkomsten in groepen van circa vier deelnemers besproken. Na een korte toelichting door de inbrenger, is vooral gediscussieerd over de betekenis van de verandering in het licht van de ambitie van de pijler. Vervolgens is gesproken over in hoeverre de uitkomst nu te zien is als een gevolg van de acties en inspanningen die in het kader van het deelakkoord hebben plaatsgevonden. In het tweede deel van de sessie zijn de belangrijkste uitkomsten plenair gedeeld en vergeleken. Op basis hiervan is met elkaar de 'balans' opgemaakt van de voortgang op het deelakkoord. Aan de hand van de doelboom is vervolgens kort gereflecteerd op de vraag of de waargenomen veranderingen hiermee corresponderen en of deze ook (in voldoende mate) in beeld worden gebracht door de indicatoren van het oorspronkelijke monitorplan (reflectie op de indicatoren). Tot slot is nog even kort stilgestaan bij de vraag of er in de pijler voldoende wordt gestuurd op de belangrijkste, gewenste veranderingen (reflectie op de regie). In tabel B1.1 staat een overzicht van de deelnemers bij de oogstsessie per pijler.

Tabel B1.1 Deelnemers oogstessies per pijler van het sportakkoord, 2021

Oogstessie deelakkoord	Datum	Deelnemers
Inclusief sporten en bewegen	19 april 2021	Elvira Stinissen (Ministerie van VWS), Sietske de Weers (Ministerie van VWS), Sam de Vor (NOC*NSF), Meta van Essen (VSG), Lilian van den Berg (KCSB), Linda Schouten (Sportkracht12), Nelly Voogt (Sportakkoord Utrecht), Agnes Elling, Caroline van Lindert, Ine Pulles, Luuk van der Zee (Mulier Instituut)
Duurzame sportinfrastructuur: buitenruimte	19 april 2021	Remco Klaasman (Ministerie van VWS), Joop Bongers (Sportvisserij Nederland), Martijn van Eck (KCSB), Rick Prins, Remco Hoekman, Peter Nafzger, Ward Maakal (Mulier Instituut)
Duurzame sportinfrastructuur: verduurzaming sportvastgoed	19 april 2021	Stephan Dekker (Ministerie van VWS), Gideon Broekhuizen (Ministerie van VWS), Jan Vlasblom (NOC*NSF), Michael Poot (KCSB), Dick Zeegers (SWS), Rick van Kraaij (RVO), Theo Ceelen (CSC/ Sport Constructies), Niels Dokkuma (NGF) Rick Prins, Remco Hoekman, Peter Nafzger, Malou Grubben (Mulier Instituut)
Vitale sport- en beweegaanbieders	29 april 2021	Joni van der Velde-Proost (Ministerie van VWS), Niek Pot (Ministerie van VWS), Roel van der Weide (NOC*NSF), Coen van den Bemt (NOC*NSF), Eric Lagendijk (VSG), Paul van der Meer (KCSB), Peter van Tarel (Nevobo), Sjors Brouwer (KNVB), Patrick Rijnbeek (NL Actief), Lucinda Schuurmans (Gemeente Amsterdam), Hans Slender (Gemeente Groningen), Ellis van der Weerden (Team Sportservice), Jordi Doornebosch (GSF), Job van Eunen (KNKV), Martijn Blok (Rotterdam Sportsupport), Jan Janssens (Chionis), Jo Lucassen, Janine van Kalmthout, Ad Hoogendam, Inge de Wolf (Mulier Instituut)
Positieve sportcultuur	29 april 2021	Yolanda Barend (VWS), Lars Cornelissen (NOC*NSF), Miriam Reijnen (NOC*NSF), Roel van der Weide (NOC*NSF), Jitse Talsma (NOC*NSF), Eric Lagendijk (VSG), Paul van der Meer (KCSB), Jens van der Kerk (Gemeente Amsterdam/KNVB), Henk van Aller (ISR), Irene Dekker (KNVB), Johan Steenberg (KCSB), Agnes Elling, Vidar Stevens, Marieke Reitsma, Irma Huiberts (Mulier Instituut)
Van jongs af aan vaardig in bewegen	19 april 2021	Liza van Koperen-Cox (Ministerie van VWS), Myrthe Bruning (Ministerie van VWS), Lars Cornelissen (NOC*NSF), Nicolette van Veldhoven (NOC*NSF), Ingrid Wijntjens (VSG), Patrick Vader (Sport Zeeland), Karin Boode (GGD GHOR), Frank Beijl (GGD GHOR), Martine Hoofdwijk (KNHB), Tanja Bracco Gartner (KNGU), Ziggy Tabacznik (MQ Scan), Patrick Rijnbeek (NL Actief), Anneke Risselada (PO Raad), Arno de Swart (Sportservice Zwolle/Wij Buurtsportcoaches), Geert Geurken (Sportbedrijf Arnhem), Jo Lucassen, Amika Singh, Ad Hoogendam, Inge de Wolf (Mulier Instituut)
Topsport die inspireert	20 april 2021	Antoine de Brouwer (VSG), Arjan van Drielen (Ministerie van VWS), Femke Winters (NOC*NSF), Lisanne Balk, Ine Pulles, Nathan Geurink (Mulier Instituut)

B1.3 Doelenbomen

Ambitie, doelen en maatregelen

We hebben de ambitie, doelen en maatregelen van de zes deelakkoorden uitgewerkt in doelenbomen. Dit is gebeurd op basis van beschikbare documentatie, zoals het Nationaal Sportakkoord en de uitvoeringsplannen die per deelakkoord zijn opgesteld. We hebben uit de beschikbare informatie een overkoepelende ambitie gedestilleerd en geïdentificeerd welke doelen zijn geformuleerd in functie

van deze ambitie en welke aanpak en maatregelen worden ingezet ('welke inspanningen worden gepleegd') om deze doelen te halen. Wij hebben daarbij de vrijheid genomen soms ambities, doelen en maatregelen iets te herformuleren om ze vergelijkbaar te maken en passend voor de doel-middelschema's.

Indeling type maatregelen

De indeling in type maatregelen is gebaseerd op Fenger en Klok (2003). Een maatregel of beleidsinstrument is 'al datgene wat een actor

gebruikt of kan gebruiken om een bepaald doel te bereiken' (p.11). Zij maken onderscheid in instrumenten die direct leiden tot een beoogde situatie en instrumenten waarin de beoogde situatie wordt gerealiseerd via het beïnvloeden van het gedrag van burgers of organisaties. Het eerste type maatregelen worden '(overheids)voorzieningen genoemd'. Daarbij valt te denken aan het aanleggen van een playground, een sportaccommodatie of wandelpaden. Naast dergelijke fysieke voorzieningen kan ook het creëren of aanpassen

van sport- en beweegaanbod (activiteiten) hiertoe worden gerekend.

Instrumenten die gericht zijn op het beïnvloeden van het gedrag van actoren in het beleidsveld worden doorgaans nader ingedeeld in:

- *Juridische instrumenten*, waarbij gewenst gedrag wordt voorgeschreven en vastgelegd in wet- en regelgeving, zoals wettelijke voorschriften, verordeningen en vergunningen. Deze indeling heeft vooral betrekking op overheidsmaatregelen, maar als we het breder trekken, dan kunnen ook bijvoorbeeld de statuten van een sportbond of vereniging, gedragscodes e.d. ertoe worden gerekend.
- *Economische instrumenten*, die het gedrag in een bepaalde richting trachten te sturen door middel van 'financiële prikkels'. Dat kunnen zowel 'positieve' prikkels zijn (bijvoorbeeld subsidies of co-financiering), als 'negatieve' prikkels (boetes).
- *Communicatieve sturingsinstrumenten* ten slotte trachten het gedrag te beïnvloeden door het overdragen van informatie, zoals voorlichtingscampagnes, of het uitdragen van 'good practices' met het oogmerk dat anderen deze navolgen.

In deze indeling ontbreken instrumenten die gericht zijn op het vergroten van het handlingsvermogen van actoren. Met enige goede wil zouden die onder de 'communicatieve' instrumenten geschaard kunnen worden, maar dat vergt dan wel een behoorlijke oprekking van dit begrip. Hierbij kan worden gedacht aan allerlei vormen van ondersteuning, zoals het beschikbaar stellen van 'werkhulpen', zoals protocollen, handleidingen, instructievideo's,

voorbeeldmateriaal etc. Maar ook adviestrajecten (bijv. verenigingsondersteuning), procesbegeleiding, individuele begeleiding of coaching zijn voorbeelden van ondersteuning. Het verschil met communicatieve instrumenten is, dat deze zijn gericht op informatieoverdracht die erop is gericht om de wijze van denken over of attitude ten aanzien van een bepaalde onderwerp te beïnvloeden ('bewustwording'). Vormen van ondersteuning daarentegen helpen de actor het gedrag (duurzaam) aan te passen. Een folder over gezonde voeding is dus een voorbeeld van een communicatief instrument; individuele begeleiding door een diëtist is een vorm van ondersteuning. Een brochure over de vrijwilligersvergoeding is een communicatief instrument; het adviseren van

een vereniging bij het verbeteren van het vrijwilligersbeleid is een vorm van ondersteuning.

Een bijzondere vorm van ondersteunen die we als aparte categorie hebben opgenomen is opleiden. Opleiding is in principe niet direct gericht op het ondersteunen bij gedragsverandering (al kan een cursus of scholing daar wel elementen van bevatten), maar meer op het verbreden of verdiepen van de kennisbasis of de competenties die nodig zijn om bepaalde werkzaamheden of taken uit te kunnen voeren. Anders dan de meeste vormen van ondersteuning gebeurt dit meestal buiten de eigen werksituatie (al kan het ook in de vorm van een 'interne scholing of 'training on the job'). In de lijn van bovenstaande voorbeelden

kunnen we dan denken aan een cursus 'gezonde voeding', of een workshop vrijwilligersmanagement.

Veel maatregelen bestaan overigens uit een mix van instrumenten. Bijv. een wettelijke bepaling (juridisch) waar een boete (economisch) aan is gekoppeld wanneer deze wordt overtreden. Een 'training on the job' is een mix van ondersteuning en opleiden.

Dit brengt ons op de volgende indeling in type maatregelen, zoals in de doelenbomen zijn weergegeven:

- **Voorzieningen:** gericht op het direct veranderen van een situatie, zoals fysieke (publieke) voorzieningen (zoals sportaccommodaties en verder alles wat is gericht op het creëren van een 'beweegvriendelijke omgeving') en sport- en beweegactiviteiten en -programma's.
- **Reguleren:** aan regels onderwerpen. De formele normering van gedrag door middel van wet- en regelgeving, gedragscodes, statuten en -reglementen etc.
- **Financiële prikkel:** gedragsverandering door middel van het beschikbaar stellen van (extra) financiële middelen (subsidies, bijv. via het Jeugdfonds Sport en Cultuur, of innovatiesubsidies), dan wel het beboeten van ongewenst gedrag.
- **Informerend/communicatie:** het overdragen van informatie door middel van voorlichtingscampagnes, brochures, factsheets, nieuwsbrieven, LinkedIn berichten etc.
- **Ondersteunen:** hulp en begeleiding bij (duurzame) gedragsverandering, zoals advisering, coaching of individuele begeleiding, maar

ook 'werkhulpen' of 'tools' zoals protocollen, kwaliteitskaders, voorbeelden, handreikingen etc.

- **Opleiden:** vergroten van kennis en competenties via scholing, workshops, cursussen, training etc.

Referenties bijlage 1

- Abboud, R., & Claussen, C. (2016). *The use of Outcome Harvesting in learning-oriented and collaborative inquiry approaches to evaluation: An example from Calgary, Alberta*. Evaluation and Program Planning, 59, 47–54. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2016.08.005>
- Fenger, H. en Klok, P.-J. (2003): Beleidsinstrumenten. In: Hoogerwerf A. en Herweijer, M. (red.): *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- ROB (2020). *Akkoord?! Besturen met akkoorden als evenwichtskunst*. Den Haag: Raad voor het Openbaar Bestuur, p.7.
- Steen, van der, M., Faber, A., Frankowski, A., & Norbruis, F. (2018). *Opgavegericht evalueren Beleidsevaluatie voor systeemverandering*. Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.
- Wilson-Grau, R., Kosterink, P., & Scheers, G. (2016). Outcome Harvesting. A Developmental Evaluation Inquiry Framework Supporting the Development of an International Social Change Network. In M. Patton, K. McKegg, & N. Wehipeihana (Eds.), *Developmental Evaluation Exemplars*. Principles in Practice (pp. 192–251).

Bijlage 2. Ondersteuningsactiviteiten implementatielijnen

← Klik om terug te keren naar hoofdstuk 2. Ondersteuning vanuit nationale lijn, sportlijn en lokale lijn.

B2.1 Lokale lijn

Ondersteuningsactiviteiten VSG bij lokale sportakkoorden

- In tabel B2.1 staan de ondersteuningsactiviteiten die VSG vanaf de start van het sportakkoord t/m 31 maart 2021 heeft uitgevoerd ten behoeve van de lokale sportakkoorden.
- Belangrijk om te vermelden is dat vanaf april 2021 veel bijeenkomsten voor de ondersteuning bij lokale sportakkoorden vanuit VSG gepland staan. Dit valt net buiten de peildatum van deze monitor. Het gaat onder meer om zestien intervisiebijeenkomsten voor kartrekkers van lokale sportakkoorden in april 2021, 27 intervisiebijeenkomsten voor beleidsmedewerkers sport in de periode mei-juni 2021 en twaalf regionale bijeenkomsten voor buurtsportcoaches in de periode april-juni 2021.

In de periode november 2020–maart 2021 hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden met betrekking tot ondersteuning bij de lokale sportakkoorden:

Tabel B2.1 Ondersteuningsactiviteiten VSG ten behoeve van de lokale sportakkoorden sinds mei 2019 (peildatum 31 maart 2021)

Onderwerp	Activiteit	Aantal bijeenkomsten	Aantal deelnemers (in totaal)
Ondersteuning sportformateurs	Startbijeenkomst (kick-off)	11	155
	Intervisiebijeenkomst	11	165
Ondersteuning beleidsambtenaren sport	Informatiebijeenkomsten over sportakkoord	21	400
	Workshop werkconferentie VSG	4	80
	Bijeenkomsten 'werken met lokale data'	6	122
	Intervisiebijeenkomsten over sportakkoord (digitaal)	27	216
	Digitale sessie omtrent Nationale Sportweek en het sportakkoord	5	Ca. 140
Ondersteuning buurtsportcoaches	Informatiebijeenkomsten over sportakkoord (digitaal)	2	160
	Werkateliers over sportakkoord	10	250
	Kennisdag buurtsportcoaches	1	170
Provinciale bijeenkomsten	Themabijeenkomsten sportakkoord*	10	Ca. 1.600
Regiegroepen lokale sportakkoorden	Intervisiebijeenkomsten	5	40

* Thema's: regionale samenwerking, lerend beleid, borging, relatie met beleid, inhoudelijke thema's.

Noot: De dikgedrukte activiteiten zijn nieuw ten opzichte van de rapportage in november 2020 (peildatum 30 september 2020).

Bron: VSG, 2021.

- Er is een training ontwikkeld over de rol van buurtsportcoaches bij het lokale sportakkoord. Deze is tienmaal georganiseerd en is gericht op persoonlijke vaardigheden. In de periode april–juni 2021 volgen Lerende Netwerken (twaalf bijeenkomsten) voor buurtsportcoaches, onder andere gericht op het sportakkoord.
- Er is een monitorinstrument kop-/regiegroepen sportakkoord ontwikkeld (i.s.m. Kenniscentrum Sport & Beweging). De implementatie daarvan staat gepland voor mei of juni 2021.
- Er is afgestemd en samengewerkt met VNG met het oog op het uitbouwen van de lokale sportakkoorden tot sport- en preventieakkoorden.
- De procesbegeleiders lokale sportraden 3.0 zijn begeleid en er is een toolkit ontwikkeld (i.s.m. NOC*NSF). De toolkit staat gepland voor juni 2021.
- Er is een overzicht samengesteld van de projectleiders/trekkers van de lokale sportakkoorden, en in maart/april 2021 worden intervisiebijeenkomsten aangeboden.

Overige ondersteuningsactiviteiten VSG in kader van sportakkoord

Tabel B2.2 Activiteiten VSG in het kader van het sportakkoord sinds mei 2019 (peildatum 31 maart 2021)

Onderwerp	Activiteit	Aantal bijeenkomsten	Toelichting
Algemeen	Werkatelier beleidsoverstijgend werken	9	55 deelnemers
Duurzaamheid	Duurzaamheidstour (op diverse duurzame (sport)locaties)	5	
		6 (op locatie)	40 deelnemers
		5 (online)	
		3 (webinars)	
		2	
	Duurzaamheidskringen sportaccommodaties		Nog op te starten als vervolg op Duurzaamheidstour
Duurzaamheid	Gouden Gids verduurzaming sportaccommodaties		Nog te ontwikkelen (inventarisatiefase)

Noot: De dikgedrukte activiteiten zijn nieuw ten opzichte van de rapportage in november 2020 (peildatum 30 september 2020). Bron: VSG, 2021.

Helpdesk VSG

VSG heeft voor betrokkenen bij de lokale akkoorden de functie van helpdesk. Een projectteam is telefonisch bereikbaar voor vragen. Vanaf de start van de regeling lokale akkoorden in mei 2019 zijn via de helpdesk circa 8.000 vragen binnengekomen (zie tabel B2.3).

Tabel B2.3 Kenmerken van de binnengekomen vragen bij de helpdesk van VSG sinds mei 2019 (peildatum 31 maart 2021)

Aantal vragen	Herkomst van de vragen	Aard van de vragen
Circa 8.000 vragen	Gemeenten (80%) Sportformateurs (10%) Bonden, NOC*NSF, sportservices (10%)	Techniek van de regeling Matching gemeente en sportformateur Borging sportakkoorden Besteding middelen Profiel sportformateur Inhoud sportakkoord Planning sportakkoord Relatie sportformateur en Adviseur Lokale Sport Bijwonen bijeenkomsten Consultancyvragen Procesadvies Financieel advies Communicatie Eisen sportakkoord Evaluatie sportakkoord Sportakkoord en corona Eisen uitvoeringsbudget Gevolgen SPUK Wijze van verantwoorden Aanvraag preventieakkoorden Uitvoeren sportakkoorden Aanjagen sportakkoorden Communicatie over sportakkoorden

Noot: De dikgedrukte activiteiten zijn nieuw ten opzichte van de rapportage in november 2020 (peildatum 30 september 2020). Bron: VSG, 2021.

Living labs zijn leeromgevingen waar innovaties op het gebied van sport en bewegen in de 'echte' wereld getest en verbeterd worden. In de labs wordt geëxperimenteerd met creatieve en innovatieve oplossingen voor complexe maatschappelijke vraagstukken. In de G5-gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven) zijn Living labs opgezet. De uitvoering van de Living labs geldt in ieder geval voor de resterende looptijd van het sportakkoord, tot en met 31 december 2022. Het delen en verspreiden van de kennis die binnen de Living labs wordt opgedaan is zowel een onderdeel van de Living labs zelf als een taak van de VSG. De G5-gemeenten hebben de volgende thema's gekozen als centraal onderwerp in hun living lab:

- Eindhoven - Plezier in zwemsport;
- Rotterdam – E-sport in de vereniging van de toekomst;
- Den Haag – Living lab Den Haag Zuid-West;
- Amsterdam – Positieve sportcultuur;
- Utrecht – Challenges: vitale sport- en beweegaanbieders, inclusief sporten en positieve sportcultuur.

In de voortgangsrapportage van november 2020 is uitgebreid gerapporteerd over de voortgang van elk Living lab, op basis van een uitvraag onder de betrokkenen. Dit zal worden herhaald in het najaar van 2021 en gerapporteerd in de voortgangsrapportage van november 2021.

Daarnaast worden sinds december 2019 met subsidie van ZonMw in vijftien gemeenten 'kleine Living labs' uitgevoerd. Deze subsidieronde is geen onderdeel van het sportakkoord,

maar sluit er wel goed op aan. De uitvoering van deze eerste fase (netwerkfase) liep tot november 2020. ZonMw en de Haagse Hogeschool hebben de Living labs gemonitord. Op deze [webpagina van ZonMw](#) is meer te lezen over de resultaten daarvan. Twaalf labs uit de eerste fase gaan door met een vervolgsubsidie in 2021. Centraal staan daarbij de verankering van de Living labs, het ontwikkelen van innovaties en het experimenteren met oplossingen die bijdragen aan de maatschappelijke uitdagingen. Meer informatie over deze Living labs sport en bewegen is te lezen op [deze webpagina van ZonMw](#).

B2.2 Sportlijn

[← Klik om terug te keren naar hoofdstuk 2. Ondersteuning vanuit nationale lijn, sportlijn en lokale lijn.](#)

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling in de sportlijn wat betreft de Adviseurs Lokale Sport, diensten, het Sport Professionals Netwerk, het programma Versterken sportbonden en de supportdesk. De informatie is gebaseerd op gesprekken met betrokken projectleiders bij NOC*NSF en door hen aangeleverde documentatie en registratiedata. De ontwikkelingen vanuit de sportlijn op de inhoudelijke thema's van het sportakkoord (inclusief sporten, duurzame sportinfrastructuur, vitale sportaanbieders, positieve sportcultuur, vaardig in bewegen, topsport) worden meegenomen in de themahoofdstukken (hoofdstuk 3 t/m 8).

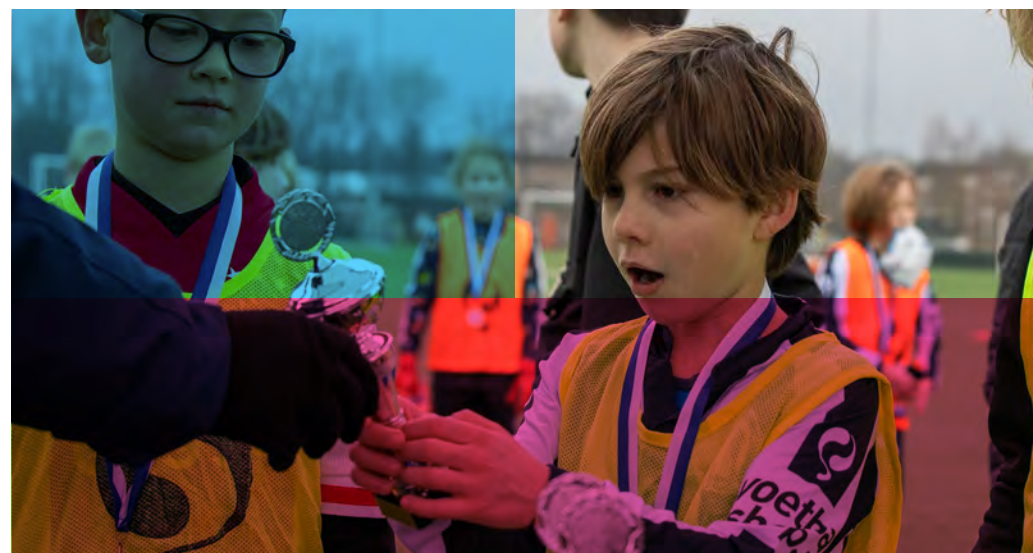
Adviseurs Lokale Sport

Adviseurs Lokale Sport zijn de sleutelfiguren als het draait om het versterken van de (samenwerking tussen) lokale sportaanbieders. Doel hiervan is de positie van sport in lokale akkoorden te verstevigen en de uitvoering daarvan te waarborgen door verenigingen en gemeentes hierin zo goed mogelijk te ondersteunen. Adviseurs Lokale Sport zijn gekoppeld aan meerdere gemeentes en werken aan het sportakkoord. Het is de bedoeling dat zij tot en met 2022 betrokken blijven bij dit proces. Er zijn 76 Adviseurs Lokale Sport, die in dienst zijn bij NOC*NSF (5), NL Actief (2), een sportbond (33) of een lokale of regionale sportserviceorganisatie (38). Zij vervullen de rol van Adviseur Lokale Sport vanuit de gezamenlijke sportpartijen. Een volledig overzicht van de organisaties waar Adviseurs Lokale

Sport werkzaam zijn, is eerder opgenomen in de [Monitor Sportakkoord van november 2020](#).

Enkele nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot het netwerk Adviseurs Lokale Sport in het afgelopen halfjaar:

- Sinds februari 2020 worden regionale sessies voor Adviseurs Lokale Sport georganiseerd, waar intervisie en praktische ervaringen worden besproken.
- Vanaf september 2020 hebben alle Adviseurs Lokale Sport een plan van aanpak gemaakt voor de gemeenten waar ze actief zijn. Voor ruim honderd gemeenten is inmiddels een plan van aanpak opgesteld.
- Sinds november 2020 is het functieprofiel voor de Adviseurs Lokale Sport aangepast, zodat het aansluit bij de uitvoeringsfase van de lokale sportakkoorden.

- Vanaf november 2020 is een digitale Teams-omgeving beschikbaar voor de Adviseurs Lokale Sport, waar documenten beschikbaar zijn en ervaringen, tips en vragen onderling kunnen worden gedeeld.
- Vanaf november 2020 wordt elke 2e maand

dag van de maand een digitale ontmoeting voor Adviseurs Lokale Sport georganiseerd.

- Per 1 januari 2021 is het aantal beschikbare dagdelen per gemeente voor de rol van Adviseur Lokale Sport verhoogd van zes dagdelen naar acht dagdelen per jaar. Het

uitgangspunt is dat elke Adviseur Lokale Sport minimaal vijf gemeenten bedient.

In het najaar van 2020 is onderzoek uitgevoerd naar de rol van de Adviseurs Lokale Sport bij de lokale sportakkoorden. Hierover

is meer te lezen in de rapportage '[Adviseurs lokale sport](#)' die hierover is verschenen. In de voortgangsrapportage van november 2021 wordt verder ingegaan op de rol van de adviseurs bij de lokale sportakkoorden.

Diensten (services)

Registratiegegevens

Via het sportakkoord zijn in de periode tussen 1 september 2019 (start beschikbaarheid diensten) en peildatum 31 maart 2021 in totaal 2.933 diensten aangevraagd. Zie tabel B2.4 voor een overzicht van alle aangevraagde diensten, uitgesplitst naar thema, doel, aanbieder en doelgroep. In de tabel is zichtbaar dat de meeste diensten zijn aangevraagd op het thema duurzame sportinfrastructuur (1.422). In vrijwel alle gevallen gaat het om de verduurzamingstrajecten voor verenigingen, die via verschillende aanbieders beschikbaar zijn. Deze trajecten vallen onder het doel uitvoeren en realiseren. Daaronder vallen verder de stimuleringsbudgetten inclusief sporten en bewegen (236), waarmee verenigingen inclusief sportaanbod kunnen ontwikkelen. De overige aangevraagde services hebben als doel inspireren (bijvoorbeeld een inspiratiesessie of workshop), opleiden (zoals een trainerscursus) en ontwikkelen (zoals procesbegeleiding).

Tabel B2.4 Aangevraagde diensten via de sportlijn tussen 1 september 2019 en 31 maart 2021

	Totaal	Inclusief sporten en bewegen	Duurzame sportinfrastructuur	Vitale sport- en beweegaanbieders	Positieve sportcultuur	Van jongs af aan vaardig in bewegen
Totaal	2.933	318	1.422	726	213	254
<u>Doel</u>						
Inspireren & informeren	445	58	2	265	113	7
Ontwikkelen	403	2		391	9	1
Opleiden	428	22		69	91	246
Uitvoeren & realiseren	1.657	236	1.420	1		
<u>Aanbieder</u>						
NOC*NSF Academie voor Sportkader	413	55	2	194	149	13
Sport Professionals Netwerk	341	1		340		
Sportbond	306	3		72	8	223
Aanbieder Verduurzamingstraject	1.420		1.420			
Aanbieder stimuleringsbudget (NOC*NSF)	236	236				
Overig	217	23		120	56	18
<u>Doelgroep</u>						
Vereniging	1.720	236	1.422		61	1
Trainer	449	52		30	134	233
Bestuur	574	11		616	11	3
Ouders	7			3	4	
Lokale Sportraad	72			72		
Combinatie	44	19		5	3	17

Bron: Registratiedata NOC*NSF, 2019-2021. Bewerking: Mulier Instituut.

In figuur B2.1 is zichtbaar dat het gemiddelde aantal aangevraagde diensten per maand vanaf het najaar van 2020 stijgt. In de eerste dertien maanden (periode september 2019 t/m september 2020) waren 1.425 diensten aangevraagd. In de afgelopen zes maanden (periode oktober 2020 t/m maart 2021) zijn 1.508 diensten aangevraagd. De meeste lokale sportakkoorden zijn in de loop van 2020 gesloten. Daarom was in het najaar van 2020 de verwachting dat de uitvoering van de actiepunten van die akkoorden, en daarmee de aanvraag van de diensten, vanaf 2020 zou toenemen. Voor zover tot nu toe zichtbaar in de registratiecijfers lijkt dit inderdaad te gebeuren. Het grootste deel van de diensten is gestart of gaat binnenkort van start bij de aanvragende vereniging(en) of organisaties (67%, niet in figuur). 21 procent van de diensten is inmiddels afgerond en 2 procent is geannuleerd. Van het overige deel is de status onbekend.

Selectie en kwaliteitsontwikkeling

In 2020 heeft NOC*NSF de diensten geëvalueerd, in samenwerking met sportbonden. Dit resulteerde in een herziening van de dienstenlijst per september 2020 en de ontwikkeling van kaders: selectiekaders, kwaliteitskaders en administratieve kaders. De kaders worden deels toegepast voor de invulling van de dienstenlijst. Het gebruik van de herziene dienstenlijst en de kaders wordt voortgezet in 2021. Er zijn enkele kleine aanpassingen doorgevoerd, met name om de eenduidigheid en de kwaliteit van de diensten te vergroten:

- Tarieven zijn meer gelijkgetrokken.
- Er zijn minimale deelnemersaantallen vastgesteld.

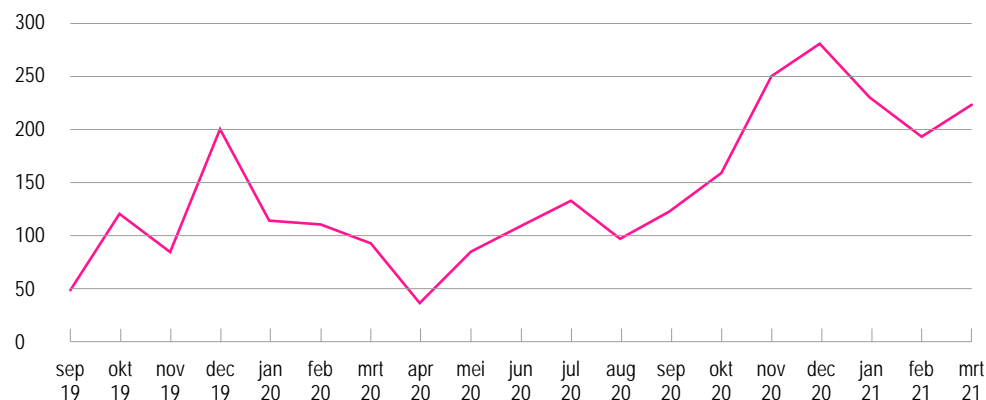
- Diensten worden zoveel mogelijk gecentraliseerd per gemeente aangeboden.

Daarnaast wordt in 2021 meer ingezet op het afnemen van intakes voorafgaand aan het aanbieden van een dienst, om de behoeften van clubs zo goed mogelijk op te halen.

De informatie uit de reviews, korte vragenlijsten onder de gebruikers van de diensten, vormt een belangrijke bron voor de beoordeling van de diensten en doorontwikkeling van de dienstenlijst. Uit de reviews is nog onvoldoende informatie beschikbaar, omdat veel diensten nog niet zijn afgerond. Sinds maart 2021 is hierop extra nadruk gelegd en zijn acties ingezet op het benutten van de reviews. Naar verwachting kan deze informatie in het vervolg van 2021 worden gebruikt om de ervaringen terug te koppelen naar de aanbieder van de dienst en het dienstenaanbod door te ontwikkelen.

NOC*NSF ervaart dat er meer aanbod van en vraag naar online/digitale diensten is, ongetwijfeld samenhangend met de coronamaatregelen. Daarnaast wordt ervaren dat sportbonden intensiever betrokken zijn bij het dienstenaanbod, waardoor meer opleidingsdiensten (trainerscursus niveau 1) en sportspecifieke diensten worden aangevraagd. Ook wordt ervaren dat de nadruk op (eenmalige) inspiratiesessies verschuift naar meer interesse voor (langere) vervoltrajecten. Tot slot uit de groei in het aantal aanvragen zich in een hogere uitputting van het budget dan eerder. Voor 2021 is daarom een speerpunt om meer informatie te verzamelen over de

Figuur B2.1 Aangevraagde diensten via de sportlijn tussen 1 september 2019 en 31 maart 2021, verloop in de tijd (in aantallen, n=2.698*)

* De diensten stimuleringsbudgetten inclusief sporten en bewegen (235) zijn hier niet meegenomen, omdat daarvan de aanvraagdatum onbekend is. Bron: Registratiedata NOC*NSF, 2019-2021. Bewerking: Mulier Instituut.

daadwerkelijke impact van de verschillende typen diensten, gebaseerd op de behoefte van verenigingen, zodat deze kennis gebruikt kan worden om na afloop van het sportakkoord goed werkende diensten te kunnen blijven aanbieden.

Sport Professionals Network

Het Sport Professionals Network (SPN) is een netwerk van sportbreed inzetbare professionals dat sinds juni 2019 bestaat. Het doel is dat SPN een platform is voor het matchen van de vraag van sportorganisaties met gekwalificeerde professionals. Er wordt onder andere gestreefd naar uitbreiding naar 450 aangesloten professionals (in diverse functies met verschillende expertises) en 25 opdrachtgevers (zoals bonden en gemeenten

die via het netwerk verenigingsondersteuning inzetten). Vanuit de sportlijn van het sportakkoord wordt gewerkt aan het verbreden van het netwerk naar type ondersteuningsfunctie. Vanuit de subsidie van Versterken sportbonden wordt gewerkt aan de verbreding van het netwerk naar elf andere sportbonden naast de KNVB en de ontwikkeling van een kwaliteitszorgsysteem voor de professionals.

Enkele ontwikkelingen zijn:

- Het type professionals in het netwerk is verbreed. Het merendeel biedt procesbegeleiding en bestuursondersteuning aan, maar er zijn ook professionals aangesloten die sporttechnische ondersteuning en ondersteuning op het gebied van accommodaties bieden.

- In het netwerk wordt gewerkt met profielen voor verschillende typen professionals. Er is een profiel ontwikkeld voor een professional die zich specifiek richt op intakes bij verenigingen.
- Het aantal opdrachtgevers is verder gestegen naar ruim twintig opdrachtgevers, waaronder bonden, gemeenten en regionale sportserviceorganisaties (doel is 25 opdrachtgevers).
- Het aantal aangesloten professionals is gestegen tot 286 professionals (doel is 450 professionals). Er vindt in principe geen actieve werving van nieuwe professionals plaats, omdat het aanbod voldoet aan de vraag. Voor nieuwe ontwikkelde profielen vindt wel werving plaats.
- De meeste opdrachten voor professionals in het netwerk komen vanuit het sportakkoord (diensten), het programma Rabo Versterkt en de KNVB.

Supportdesk en registratiesysteem

In de uitvoering van de sportlijn wordt gewerkt aan de centralisering van de supportdesk en een informatiesysteem (CRM-systeem). Bij de supportdesk worden vragen vanuit de gezamenlijke sport verzameld en afgehandeld. Ook ontsluiten sportclubs verzamelde data over de afgenomen ondersteuning voor de betreffende bonden of gemeenten. Voor de supportdesk is in de zomer van 2020 een nieuw rapportagesysteem ontwikkeld. Sinds het najaar van 2020 is hier ook een tevredenheidsmeting aan gekoppeld. Hieruit zijn nog niet voldoende data beschikbaar om over te rapporteren. Het CRM-systeem registreert alle afgenomen diensten en zet verzoeken

voor evaluatieformulieren uit onder afnemers van diensten. De evaluatieformulieren (reviews) zijn sinds begin 2021 beschikbaar; ook hieruit zijn nog niet voldoende data beschikbaar om over te rapporteren.

Bij de supportdesk van NOC*NSF zijn in de periode 1 juli 2019–1 april 2021 in totaal 465 vragen over het sportakkoord binnengekomen. In tabel B2.5 is een uitsplitsing zichtbaar naar

het thema en herkomst van de vraag. Sportverenigingen (215) en sportbonden (122) hebben het vaakst een vraag gesteld. De meest voorkomende thema's van de vragen zijn het afnemen van services, interesse in of meedenken over het sportakkoord en het koppelen van een Adviseur Lokale Sport.

NOC*NSF geeft aan dat het aantal vragen bij de supportdesk over het sportakkoord vanaf

maart 2020 minder is geworden. Tegelijkertijd zijn er veel vragen rond het coronavirus binnengekomen vanaf die periode. In de laatste maanden van 2020 liep het aantal vragen over het sportakkoord wat terug, en in de eerste maanden van 2021 nam dit juist weer wat toe. Het projectteam ervaart dat clubs en andere partijen in het sportlandschap de supportdesk als centraal punt weten te vinden, juist ook voor vragen over de coronamaatregelen.

Tabel B2.5 Vragen over het sportakkoord bij de supportdesk van NOC*NSF in de periode 1 juli 2019–31 maart 2021, naar thema en herkomst (in aantallen)

	Totaal	Sportbond	Vereniging	Sportservice	Gemeente	Adviseur Lokale Sport	NOC*NSF	Docent	Sporter	Overig
Thema vraag										
Aanmelden/afmelden nieuwsbrief	9	7		1						1
Accommodatiezaken	4		4							
Interesse Sportakkoord	37	2	18	6	2		1		1	7
Administratie Sportakkoord	34	2	3	3			8	1		17
Adviseur gekoppeld	44	5	31	3			1		2	2
Afnemen service	76	13	55	1			3		2	2
Sportakkoord algemeen	15	5	7	1						2
Wie is Adviseur?	37	9	21	1			1		2	3
Rapportage Sportakkoord	21	21								
Bestuurders	2							2		
Contactpersoon	5	4					1			
Doet mijn gemeente mee?	11		11							
Wat betekent dit voor mijn club?	7		7							
Interesse/inschrijving scholing	12		11	1						
Meedenken Sportakkoord	31		26	1					1	3
Vraag servicelijst	9	7								2
Webinar	5	4		1						
Vraag van Adviseur	8					7	1			
Wie is sportformateur?	6		6							
Reactie op update sportakkoord	28	23		1			3			1
Persberichten	1						1			
Overig	63	20	15	2	3		9	1	5	8
Totaal	465	122	215	22	5	7	29	4	13	48

Bron: NOC*NSF, 2021.

Versterken sportbonden

Vanuit de impuls Versterken sportbonden ondersteunt het ministerie van VWS sinds 2018 verschillende trajecten gericht op het versterken van de sportbonden. Dit traject was al ingezet voor de ondertekening van het Nationaal Sportakkoord, maar wordt inmiddels door het ministerie van VWS gezien als

onderdeel van het sportakkoord, aangezien de doelstellingen passen binnen de ambities van het Nationaal Sportakkoord.

De impuls kent drie programmalijnen. In totaal nemen in april 2021 51 sportbonden deel aan één of meer daarvan. De projectleider ervaart dat de meeste projecten onder de impuls

Versterken sportbonden minimale vertraging hebben opgelopen als gevolg van de coronacrisis. In tabel B2.6 staat een overzicht van de programmalijnen, de betrokken bonden en de belangrijkste ontwikkelingen in de drie programmalijnen.

Tabel B2.6 Overzicht programmalijnen, projecten en bonden van het programma Versterken sportbonden (per maart 2021)

Programmalijn 1: Shared Service Sport

Het doel is het gezamenlijk optrekken van (in beginsel kleinere) sportbonden om ze te ontzorgen met diensten op het gebied van backofficetaken, zoals de ledenadministratie of financiële administratie. Hiervoor is de stichting Nederland Sport opgericht in 2018, een Shared Service-organisatie zonder winstoogmerk die diensten voor sportorganisaties ontwikkelt.

Het aantal aangesloten bonden bij deze programmalijn is gestegen van 16 in november 2020 naar 24 aangesloten bonden in maart 2021. Het programma loopt volgens planning. Het projectteam ervaart dat de betrokken (kleine) sportbonden steeds intensiever gebruik maken van Nederland Sport.

<i>Project</i>	<i>Aantal</i>	<i>Participerende bonden</i>
Stichting Nederland Sport	24	AFBN (american football), Badminton Nederland, HSA (surfen), KBN (karate), KNKB (kegelen), KNMC (motorboot), NBB (basketbal), NBF (bowling), KNBB (biljart), NBB (boksen), KNCB (cricket), NCB (curling), NDBF (drakenboot), NADB (dansen), NFB (frisbee), KNBSB (baseball- en softbal), NIOBB (in- en outdoor bowls), NMB (minigolf), Rugby Nederland, SFN (skateboard), NIJB (ijshockey), NHB (handboog), WOS/HSA, Gehandicaptensport Nederland

Programmalijn 2: 'Slagvaardig Organiseren Sport' (SOS)

Het doel van het traject Slagvaardig Organiseren Sport (SOS) is om bonden slagvaardig(er) te maken. In het programma werken met name middelgrote bonden aan het verbeteren van projectmanagement en verandermanagement. 22 bonden participeren in deze programmalijn, verdeeld over drie tranches en een verdiepingstraject (intensivering).

Recent is er een plan gemaakt voor structurele inbedding van het programma binnen de sportorganisaties. De mogelijkheden voor financiering hiervan worden momenteel onderzocht.

<i>Project</i>	<i>Aantal</i>	<i>Participerende bonden</i>
Eerste tranche	11	Badminton Nederland, NBB (basketbal), KNCB (cricket), NHV (handbal), KNHS (hippisch), NJBB (jeu de boules), JBN (judo), KNRB (roeien), Rugby Nederland, NSV (ski), Watersportverbond
Tweede tranche	9	NAB (autosport), KNBSB (honk- en softbal), KNBB (biljart), NHB (handboog), NOB (onderwatersport), Reddingsbrigade, KNAS (schermen), SBN (squash) en NTTB (tafeltennis)
Derde tranche	2	NBB (bridge) en KNBB (biljart)

Programmalijn 3: Equiperen sportbonden om sportclubs te versterken

De derde programmalijn betreft een vrije ruimte voor projecten om de sportbonden te versterken, waarbij de voorkeur uitging naar projecten door consortia van bonden. Het doel is dat bonden de projecten kunnen gebruiken om zichzelf te versterken en op deze manier een betere rol in het sportakkoord kunnen spelen. De projecten hebben daarmee een versterkende werking op de thema's uit het sportakkoord. In deze programmalijn zijn 24 (vooral grotere) bonden betrokken bij in totaal tien projecten.

De tien projecten hebben ieder een eigen projectleiding. Alle projecten zijn in de uitvoeringsfase. Per project zijn gegevens beschikbaar op activiteitsniveau en resultaatniveau. NOC*NSF wordt via financiële en inhoudelijke voortgangsrapportages op de hoogte gehouden van de voortgang.

<i>Project</i>	<i>Aantal</i>	<i>Participerende bonden</i>
Proeftuinen Club Kader Coaching (CKC)	8	KNVB (voetbal), KNGU (gymnastiek), NTTB (tafeltennis), KNKV (korfbal), Nevobo (volleybal), AtletiekUnie, KNHB (hockey), NHV (handbal)
Samen sterker op het gebied van sportaccommodaties*	4	NOC*NSF (projectleider), KNKV (korfbal), KNHB (hockey), KNLTB (tennis), KNVB (voetbal)
MTB- en Ruiterroutes voor iedereen toegankelijk	2	NTFU (toerfiets), KNHS (hippisch)
Pedagogische Visie	2	KNGU (gymnastiek), KNVB (voetbal)
TOP opleiders in de sport	10	Atletiekunie, KNRB (roeien), NHV (handbal), KNKV (korfbal), NTTB (tafeltennis), NBB (basketbal), KNBSB (honk- en softbal), KNSB (schaatsen), Nevobo (volleybal), KNZB (zwemmen), NOC*NSF
Op uw plaatsen ... Start! Versterken competitieaanbod	4	KNZB (zwemmen), NTB (triathlon), Reddingsbrigade, NCS (curling)
KNHS manegelimatschap	1	KNHS (hippisch)
Sport Professionals Netwerk (SPN)	11	KNVB (voetbal), AtletiekUnie, KNHB (hockey), KNKV (korfbal), KNLTB (tennis), Nevobo (volleybal), Watersportverbond, KNSB (schaatsen), KNZB (zwemmen), JBN (judo), KNCB (cricket), NOC*NSF
Een vaardige generatie	4	KNHB (hockey), KNGU (gymnastiek), Nevobo (volleybal), KNVB (voetbal)
Werken in de nieuwe Weerelt van sport	5	Nevobo (volleybal), KNHB (hockey), NGF (golf), KNMV (motorrijders), NSV (Ski)

* Het project Samen sterker op het gebied van sportaccommodaties is samengevoegd met de uitvoering van het sportakkoord op het thema duurzame sportinfrastructuur.

Bron: NOC*NSF, 2021.

B2.3 Nationale lijn

← [Klik om terug te keren naar hoofdstuk 2. Ondersteuning vanuit nationale lijn, sportlijn en lokale lijn.](#)

Projectsubsidies en -opdrachten

Vanuit de nationale lijn wordt gewerkt aan projecten die op landelijk niveau efficiënter te organiseren zijn. Hiertoe heeft het ministerie van VWS projectsubsidies toegekend die zich richten op de thema's van het sportakkoord.

Geen van de projectsubsidies sluit direct aan bij het thema vitale sport- en beweegaanbieders; op dit thema wordt vooral via de sportlijn ingezet. In tabel B2.7 staat een overzicht van alle projectsubsidies en -opdrachten. Enkele aanvullende ontwikkelingen:

- De subsidies van alle Alliantiepartners 'Inclusief sporten en bewegen voor iedereen' zijn met een jaar verlengd. Daarnaast zijn extra leefstijlgelden beschikbaar gekomen om in de coronaperiode in te zetten op de leefstijl van kwetsbare groepen. Verschillende Alli-

antiepartners (Bas van de Goor Foundation, Fonds Gehandicaptensport, Ouderenfonds, MEE NL, Stichting Life goals, Jeugdfonds Sport & Cultuur, NOC*NSF), het Volwassenfondsen Sport & Cultuur en Special Olympics hebben hiervoor een aanvraag ingediend.

- De oproep SBIR (Small Business Innovation Research) voor milieuvriendelijk beheer van kunstgras heeft vijf winnaars opgeleverd.
- Kenniscentrum Sport & Bewegen gaat in 2021 een Week van de Motoriek organiseren. Daarnaast is platform voor het thema

van jongs af aan vaardig in bewegen opgericht, van waaruit onder leiding van Kenniscentrum Sport & Bewegen een handreiking wordt gedaan voor gemeenten/schoolbestuurders/vakleerkrachten.

- Het beweegadvies van de Gezondheidsraad voor 0- tot 4-jarigen verschijnt in het derde kwartaal van 2021. Hiervoor is geen aanvullend projectbudget vanuit het thema van jongs af aan vaardig.

Tabel B2.7 Overzicht van de projectsubsidies en -opdrachten vanuit nationale lijn sportakkoord, per maart 2021

Projectsubsidies en -opdrachten	Thema	Meer informatie
Special Olympics Healthy Athletes	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Special Olympics Play Unified	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
VitaliteitSpelen (Stichting Gouden dagen)	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Ons Voetbal is van iedereen. Samen zetten we racisme en discriminatie buitenspel (KNVB)	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Handreiking/toolbox sporthulpmiddelen	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Sportvervoersvoorziening	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Nederlandse doven sportbond (toelage l.b.v.) Ongehoord Sportief	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Alliantiepartners Inclusief sporten en bewegen voor iedereen	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
• Voorzitter		
• Bas van de Goor Foundation		
• Fonds Gehandicaptensport		
• Jeugdfonds Sport & Cultuur		
• John Blankenstein Foundation		
• MEE NL		
• NOC*NSF		
• Ouderenfonds		
• Sportkracht12		
• Stichting Life Goals		
• VSG		

Volwassenenfonds Sport & Cultuur	Inclusief sporten en bewegen	Klik hier ↗
Sporthulpmiddelenfonds (Uniek Sporten)	Inclusief Sporten en bewegen	Klik hier ↗
Special Olympics Nationale Spelen 2020	Inclusief Sporten en bewegen	Klik hier ↗
Campagne buitenruimte	Duurzame sportinfrastructuur	
Subsidieregeling BOSA	Duurzame sportinfrastructuur	Klik hier ↗
Oproep SBIR kunstgras	Duurzame sportinfrastructuur	Klik hier ↗
• WeedAway (Grootgroener BV) • Bio-maXX (Senbis Polymer Innovations B.V.) • Bayer: oplossing voor emelten- en engerlingenprobleem (Bayer CropScience SA-NV) • Eureka Artificial Turf Systems (Recreational Systems International) • Automatisch Elektrisch onkruid Bestrijden Sportvelden (Ramm B.V.)		
Alliantie Gelijkspelen	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Trainingen Sport en Gedrag - Stichting Halt	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Code Goed Sportbestuur	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Commissie de Vries/Centrum Veilige Sport Nederland	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
ISR (Instituut Sportrechtspraak)	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Stichting De Stille Verbroken	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Vechtsport Autoriteit	Positieve sportcultuur	Klik hier ↗
Koningsspelen	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗
Gezonde School	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗
Gezonde Kinderopvang – 'Goed gespeeld' (eenmalig in 2020)	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗
Congressen rondom Vaardig in Bewegen/	Van jongs af aan vaardig in bewegen	
Week van de Motoriek (KCSB)/ Handreiking (KCSB)		
Olympic Moves	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗
De Kleine Beweegagenda/	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗
Advies bewegen 0-4-jarigen Gezondheidsraad		
Kennisagenda en coalitie buitenspelen	Van jongs af aan vaardig in bewegen	
NL Zwemveilig/plan Nederland Zwemveilig 2020-2024 (NRZ)	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Klik hier ↗

Noot: De dikgedrukte projectsubsidies en -opdrachten zijn nieuw ten opzichte van de rapportage in november 2020 (peildatum 30 september 2020). Bron: VWS, 2021.

Innovatieprojecten

Vanuit de nationale lijn worden innovatieprojecten uitgevoerd. Daarvoor zijn challenges uitgezet, waarbij partijen worden uitgedaagd om innovatieve ideeën voor veelvoorkomende vraagstukken in de sport te ontwikkelen en

uit te voeren. Het uitzetten van de challenges gaat online via Sportinnovator. In de periode januari 2019 tot en met 31 maart 2021 zijn in totaal negen challenges uitgezet. Drie daarvan zijn nieuw sinds de vorige voortgangsrapportage van november 2020. Deze drie challenges

hebben begin 2021 winnaars opgeleverd, die inmiddels zijn gestart met de uitvoeringsfase. In tabel B2.8 staat een overzicht van de uitgezette challenges en de daaruit voortkomende innovatieprojecten.

Kennis- en validatievraagstukken

Binnen de nationale lijn van het sportakkoord worden vanuit de middelen voor kennis- en validatievraagstukken twee trajecten uitgevoerd. Die gaan over menselijk kapitaal in de sport en de organisatie en financiering van de sport.

Tabel B2.8 Overzicht van de innovatieprojecten vanuit nationale lijn sportakkoord, per maart 2021

Innovatieproject	Thema	Voortgang
Bewustwording inclusief sporten en bewegen	Inclusief sporten en bewegen	Bewustwordingscampagne gereed; vanwege de coronamaatregelen in de sport verplaatst naar eerste kwartaal 2021.
Kinderen meer buiten bewegen	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Ontwikkefase afgerond, enkele producten op de markt.
Meer vrijwilligers voor sportclubs	Vitale sport- en beweegaanbieders	Challenge heeft geen winnaars opgeleverd en is op aangepaste wijze uitgezet in de challenge 'vrijwilligerscoördinator sportclub ondersteunen'.
Beter toegankelijke speelplekken	Duurzame sportinfrastructuur	Challenge heeft geen winnaars opgeleverd.
Samen spelen met een beperking	Van jongs af aan vaardig in bewegen, inclusief sporten en bewegen	Enige vertraging vanwege het coronavirus.
Vrijwilligerscoördinator sportclub ondersteunen	Vitale sport- en beweegaanbieders	De challenge heeft in februari 2020 2 winnaars opgeleverd: • Taakie • Slimme berichtenservice 'Hallo vriend'
Inclusieve(re) E-sports	Inclusief sporten en bewegen	Vier winnaars • Player Enabled - Grenzeloos competitief gamen • Uniek Esports • Soundless Esports • Game on! - Voor iedereen met een spierziekte
Beter bewegen in het basisonderwijs	Van jongs af aan vaardig in bewegen	Drie winnaars: • Volgen en verbeteren van motorische vaardigheden in het speciaal onderwijs • Plan Mij • Gymfolio App
Monitoring sportief gebruik buitenruimte	Duurzame sportinfrastructuur	Twee winnaars: • Luistervinq • Husense

Noot: De dikgedrukte innovatieprojecten zijn nieuw ten opzichte van de rapportage in november 2020 (peildatum 30 september 2020). Bron: VWS en ZonMw, 2020 en 2021.

Menselijk kapitaal in de sport

Het ministerie van VWS heeft samen met stakeholders vraagstukken en mogelijke oplossingen rondom 'menselijk kapitaal in de sport' geïnventariseerd. Deze zijn samengebracht in een Human Capital Agenda Sport, die als doel heeft: een gezonde sportsector met voldoende en bekwame (betaalde en onbetaalde) mensen. In de agenda wordt ingegaan op ieders rol in de sector en worden aan de hand van actiepunten handvatten voor de stakeholders geboden. Voor het ministerie van VWS biedt de agenda input voor de doorontwikkeling van het beleid. De volgende ontwikkelingen hebben plaatsgevonden sinds het najaar van 2020:

1. (Online) bijeenkomst duiding en actiepunten.

In september en oktober zijn vier online bijeenkomsten georganiseerd waarin in totaal ruim twintig stakeholders op zoek zijn gegaan naar oplossingen voor de uitdagingen op het gebied van menselijk kapitaal. Samen met verschillende stakeholders worden de genoemde oplossingen en actiepunten vanaf het najaar van 2020 verder uitgewerkt.

2. Arbeidsmarktmonitor Sport en Bewegen.

De [Arbeidsmarktmonitor Sport en Bewegen 2020](#) (zevende editie) is in april 2021 uitgekomen.

3. Onderzoek Toekomstverkenning arbeidsmarkt sport. Kennis over menselijk kapitaal

in de sportsector is erg versnipperd. Daarom heeft het ministerie van VWS het Mulier Instituut gevraagd de arbeidsmarkt in de sportsector in kaart brengen, gebruikmakend van reeds bestaand en aanvullend onderzoek. Op basis van dat onderzoek kan het gesprek over het menselijk kapitaal gevoerd worden met duidelijke gegevens van de gehele sector. Hierin worden ook de resultaten uit de zevende arbeidsmarktmonitor sport en bewegen meegenomen. De resultaten van dit onderzoek worden in het voorjaar van 2021 verwacht.

4. Concept Human Capital Agenda Sport.

Het onderzoek en de bijeenkomsten geven inzicht in welke vraagstukken leven binnen de sportsector, welke rol het menselijk kapitaal hierbij speelt en welke acties nodig zijn. Dit vormt een agenda op het gebied van menselijk kapitaal in de sportsector (Human Capital Agenda) met actiepunten waar de sector gezamenlijk aan moet werken. De Human Capital Agenda wordt voor de zomer van 2021 met de tweede kamer gedeeld.

Organisatie en financiering van de sport

Het onderzoek naar de organisatie en financiering van de sport komt voort uit vragen over de toekomst van de sport in Nederland. Het doel is te onderzoeken in hoeverre de sportinfrastructuur in Nederland toekomstbestendig is.

- Als eerste stap in het onderzoek is in november 2019 het [Brancherapport Sport](#) verschenen.
- In juli 2020 heeft NLsportraad de discussienota [‘Het speelveld van de sport’](#) met beleidsscenario's voor de sport gepubliceerd. In de discussienota werden vier

ontwikkelde beleidsscenario's gepresenteerd.

- Daarop heeft NLsportraad op 19 november 2020 het advies met voorkeursscenario [‘De opstelling op het speelveld’](#) aangeboden aan de minister van Sport en de Alliantiepartners.
- In april 2021 is het [‘Wettelijk en financieel addendum bij het advies ‘De opstelling op het speelveld’](#) gepubliceerd.
- Hiermee is het adviestraject afgerond. Het advies wordt door de bestuurlijke alliantie van het sportakkoord meegenomen in de beleidsontwikkeling.

Community of Practice Buurtsport-coaches

In de voorgaande voortgangsrapportages is gerapporteerd over de opzet en opbrengsten van de bijeenkomsten van de Community of Practice (CoP) Sportief bewegen tussen beleid en praktijk. Deze CoP is bedoeld als onderdeel van de evaluatie van de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC). De CoP loopt inmiddels ruim anderhalf jaar en er hebben acht bijeenkomsten plaatsgevonden. In september 2021 staat de slotbijeenkomst gepland. Bureau Mozaiek, de uitvoerende partij van de CoP, heeft in 2020 een [notitie](#) opgesteld waarin tussentijdse observaties en aanbevelingen werden gedeeld. De meest recente bijeenkomsten in maart 2021 en juni 2021 gingen over de thema's inclusiviteit en preventie.'

Referenties bijlage 2

- Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P. & Poel, H. van der (2020). *Monitor Sportakkoord ‘Sport verenigt Nederland’. Van akkoord naar uitvoering.* Utrecht: Mulier Instituut.
- KPMG (2019). *Brancherapport Sport.* Amstelveen: KPMG.
- Nafzger, P., Hoogendam, A. & Reitsma, M. (2021). *Adviseurs lokale Sport. Onderzoek onder adviseurs lokale sport in het kader van de Monitor Nationaal Sportakkoord.* Utrecht: Mulier Instituut.
- NLsportraad (2020). *Het speelveld van de sport. Discussienota over de organisatie en financiering van de sport in de toekomst.* Den Haag: NLsportraad.
- NLsportraad (2020). *De opstelling op het speelveld. Naar een sterke sportbranche voor een vitale samenleving.* Den Haag: NLsportraad.
- NLsportraad (2021). *Wettelijk en financieel addendum bij het advies ‘De opstelling op het speelveld.’* Den Haag: NLsportraad.